

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseis

Statistikat ja kommentaare

Riigikogu Kantselei
Eesti Rahvusraamatukogu

Tallinn 2004

Peatoimetaja Aaro Mõttus

Toimetajad: Rita Hillermaa, Giina Kaskla, Anu Laido, Ülle Madise

Statistika osa koostajad: Rita Hillermaa (ptk 2, 5, 18, 19), Anu Ilus (ptk 7, 10.7, 10.10, 10.12, 13.5, 15.2, 15.4, 16), Marje Jõeste (ptk 15.3), Giina Kaskla (ptk 4.1, 14.3), Marika Kirsioks (ptk 7), Arne Koitmäe (ptk 1.5, 3.1, 13.1), Helgi Kundla (ptk 3.2, 10.4), Janek Laidvee (ptk 13), Tiina Licht (ptk 11), Helbe Liin (ptk 15), Piret Luhakooder (ptk 10.5), Epp Maaten (ptk 1.1-1.4), Ülle Madise (ptk 12.1), Ljudmilla Mihhailova (ptk 7), Aaro Mõttus (ptk 4.3, 7.1-7.2, 8, 9, 10.1-10.2, 10.7-10.12, 16, 17), Helle Nokkur (ptk 6.1-6.2, 7), Velne Pihel (ptk 12.1, 14.1), Eda Prii (ptk 15.2), Viivi Rebane (ptk 7), Hanneli Rudi (ptk 6), Tiina Runthal (ptk 7.1, 9, 19), Tatjana Verhoustinskaja (ptk 7, 10.7, 10.11), Priit Vinkel (ptk 7, 12.3, 17.2)

Kommentaaride autorid: Birgit Keerd, Arne Koitmäe, Helgi Kundla, Anu Laido, Janek Laidvee, Tiina Licht, Ülle Madise, Aaro Mõttus, Tiina Runthal, Hulda Sauks, Marek Sepp, Heiki Sibul, Priit Vinkel

Keeletoimetaja Viime Laanpere

Tehniline toimetaja Triin Soone

Kujundaja ja küljendaja Kadri Possul

© Riigikogu Kantselei 2004

© Eesti Rahvusraamatukogu 2004

ISBN 9985-9246-9-X

Sisukord

Eessõna / <i>Heiki Sibul, Aaro Mõttus</i>	7
1. Riigikogu valimised	
1.1. Valimised 1992–2003 arvudes	9
1.2. Valimisringkonnad 1992–2003	10
1.3. Üleriigilised valimistulemused 1992–2003	12
1.4. Valimistulemused ringkonniti 1992–2003	16
1.5. Riigikogu valimise seadus ja selle muudatused	21
1.6. Riigikogu valimised 1992–2003. <i>Kommentaar / Heiki Sibul</i>	25
2. Riigikogu liikmed	
2.1. Riigikogu liikmed arvudes.....	32
2.2. Riigikogu liikmed 05.10.1992–22.03.2003	33
2.3. Riigikogu liikmed. <i>Kommentaar / Ülle Madise, Tiina Runthal</i>	104
3. Riigikogu juhatus	
3.1. Esimehe ja aseesimeeste valimised.....	111
3.2. Riigikogu juhatuse otsused	113
3.3. Riigikogu juhtimisorganid. <i>Kommentaar / Helgi Kundla</i>	114
4. Riigikogu komisjonid	
4.1. Alatised komisjonid	118
4.2. Riigikogu alatised komisjonid. <i>Kommentaar / Ülle Madise, Tiina Runthal</i>	129
4.3. Muud komisjonid	133
4.4. Riigikogu ajutised, eri- ja uurimiskomisjonid. <i>Kommentaar / Aaro Mõttus</i>	140
5. Riigikogu fraktsioonid	
5.1. Riigikogu liikmed fraktsioonides.....	144
5.2. Fraktsioonid. <i>Kommentaar / Ülle Madise</i>	154
6. Riigikogu tööaeg	
6.1. Tööaeg arvudes.	156

6.2.	Erakorralised istungjärgud	157
6.3.	Riigikogu tööaeg ja töövormid. <i>Kommentaar / Anu Laido</i>	158
7.	Õigusloome	
7.1.	Algatatud seaduseelnõud ja otsuse eelnõud	163
7.2.	Vastuvõetud seadused, otsused, avaldused, deklaratsioonid ja pöördumised	167
7.3.	Riigikogu seadusandlik tegevus..... <i>Kommentaar / Ülle Madise, Tiina Runthal, Hulda Sauks</i>	172
8.	Põhiseaduse muutmine	
8.1.	Põhiseaduse muutmise eelnõud	183
8.2.	Põhiseaduse muutmise katsed. <i>Kommentaar / Aaro Mõttus</i>	187
9.	Riigikogu kodukorra seadus ja töökorra seadus	
9.1.	Riigikogu kodukorra seadus ja selle muudatused	192
9.2.	Riigikogu töökorra seadus ja selle muudatused	197
9.3.	Riigikogu kodukorra seaduse ja töökorra seaduse areng. <i>Kommentaar / Tiina Runthal</i>	201
10.	Parlamentaarne kontroll	
10.1.	Arupärimised, kirjalikud küsimused ja infotunniküsimused	204
10.2.	Arupärimised Riigikogu VII–IX koosseisus	205
10.3.	Arupärimised. <i>Kommentaar / Aaro Mõttus</i>	209
10.4.	Kirjalikud küsimused Riigikogu IX koosseisus	214
10.5.	Infotunniküsimused Riigikogu IX koosseisus	215
10.6.	Kirjalikud ja infotunniküsimused. <i>Kommentaar / Aaro Mõttus</i>	216
10.7.	Ettepanekud umbusalduse avaldamiseks ja umbusaldushääletused.....	218
10.8.	Valitsusliikmetele umbusalduse avaldamise ettepanekud ja umbusaldushääletused. .... <i>Kommentaar / Aaro Mõttus</i>	226
10.9.	Muu kontrollialane tegevus.....	228
10.10.	Olulise tähtsusega küsimuste arutelud	228
10.11.	Tegevuskavade heakskiitmine	230
10.12.	Peaministri avaldused ja ettekanded	232
10.13.	Riigikogu muu kontrollialane tegevus. <i>Kommentaar / Aaro Mõttus</i>	232
11.	Riigieelarve menetlemine	
11.1.	Riigieelarve, lisaelarved ja riigieelarve muutmised	236
11.2.	Riigieelarve täitmise aruanded.....	240
11.3.	Riigieelarve menetlemine ja riigieelarve täitmise aruande kinnitamine. .... <i>Kommentaar / Tiina Licht</i>	241

12.	Riigikogu ja valitsus	
12.1.	Peaministrikandidaadile valitsuse moodustamiseks volituste andmise otsustamine Riigikogus	245
12.2.	Volituste andmine valitsuse moodustamiseks. <i>Kommentaar / Ülle Madise</i>	246
12.3.	Valitsusliidud ja valitsuskabinetid. <i>Kommentaar / Priit Vinkel</i>	247
13.	Riigikogu ja president	
13.1.	Vabariigi Presidendi valimine	255
13.2.	Presidendi valimine. <i>Kommentaar / Arne Koitmäe</i>	257
13.3.	Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadused	260
13.4.	Presidendi vetoõigus. <i>Kommentaar / Janek Laidvee</i>	268
13.5.	Vabariigi Presidendi poliitilised avaldused	271
13.6.	Presidendi poliitilised avaldused Riigikogus. <i>Kommentaar / Janek Laidvee</i>	272
14.	Ametiisikute nimetamine ja vabastamine. Nõukogude moodustamine	
14.1.	Riigikogu poolt ametisse nimetatud ja ametist vabastatud ametiisikud	274
14.2.	Ametiisikute ametisse nimetamine ja ametist vabastamine. <i>Kommentaar / Janek Laidvee</i>	279
14.3.	Nõukogude moodustamine	280
14.4.	Riigikogu tegevus nõukogude moodustamisel. <i>Kommentaar / Ülle Madise</i>	284
15.	Riigikogu ja õiguskantsler	
15.1.	Õiguskantsleri ettepanekud, ettekanded ja ülevaadet	285
15.2.	Õiguskantsleri ettepanekud õigustloovate aktide kooskõlla viimiseks põhiseadusega	285
15.3.	Õiguskantsleri ettekanded	290
15.4.	Õiguskantsleri ülevaadet õigustloovate aktide kooskõlast põhiseaduse ja seadustega ning põhiõiguste ja –vabaduste tagamisest	292
15.5.	Õiguskantsleri ettepanekud nõusoleku andmiseks ametiisiku kriminaalvastutusele võtmiseks	293
15.6.	Riigikogu ja õiguskantsler. <i>Kommentaar / Ülle Madise, Tiina Runthal</i>	293
16.	Riigikogu ja Riigikontroll	
16.1.	Riigikontrolöri ülevaadet riigi vara kasutamise ja säilimise kohta eelmisel eelarveaastal	296
16.2.	Riigikogu ja Riigikontroll. <i>Kommentaar / Aaro Mõttus</i>	297
17.	Riigikogu ja Riigikohus	
17.1.	Seaduste põhiseadusele vastavuse kontroll	300
17.2.	Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve korras läbi vaadatud seadused	301
17.3.	Riigikogu ja Riigikohus. <i>Kommentaar / Marek Sepp</i>	309

18.	Riigikogu välisdelegatsioonid	
18.1.	Välisdelegatsioonid ja nende koosseisud	311
18.2.	Riigikogu välisdelegatsioonid ja välissuhted. <i>Kommentaar / Birgit Keerd</i>	315
19.	Riigikogu liikmete ühendused	
19.1.	Parlamendirühmad	318
19.2.	Muud ühendused.....	322
19.2.	Riigikogu liikmete ühendused. <i>Kommentaar / Tiina Runthal</i>	325
	Lühendid ja tähised.....	326

Saatesõna

Käesolev kogumik sisaldab Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu tegevust kajastavat statistikat ning selle mõistmiseks tarvilikke kommentaare.

Tuleb nentida, et kuigi 1992. aasta põhiseaduse järgse esimese Riigikogu kokkutulekust on möödunud üle 10 aasta, ei ole kokkuvõtet meie parlamendi koosseisude tegemistest seni avaldatud. Tõsi, alates 1993. aastast on Rahvusraamatukogu regulaarselt ilmutanud väljaannet Riigikogu Kroonika, samuti on Riigikogu Kantselei varustanud avalikkust andmetega Riigikogu valimiste ja Riigikogu seadusandliku funktsiooni täitmise kohta ning andnud välja stenogrammikogumikke. Ometi jääb sellest väheseks neile, kes soovivad rohkem teavet Riigikogu toimimise aspektide kohta – olgu see soov kantud siis kas teadusliku töö vajadustest, õppe-eesmärkidest, ajakirjanduslikust või muust huvist rahvaesinduse kui institutsiooni tegevuse vastu. Selle kogumiku koostamise eesmärk ongi koondada nii mitmesugustes väljaannetes või teabekandjates talletatud kui ka seni avaldamata andmed ning esitada need süstematiseeritud kujul, mis võimaldaks asjast huvitatuil vajaliku info võimalikult väikese jõu- ja ajakuluga kätte saada.

Kogumikus sisalduvate tabelite ja arvude paremaks mõistmiseks on iga osa juures kommentaar, mille on kirjutanud käsitleva valdkonnaga oma töös iga päev kokku puutuv Riigikogu Kantselei ametnik. Kommentaarid ei ole teaduslikud ja nende siht ei ole vaadeldavast küsimusteringist ammendavat ülevaadet anda. Selgitused on mõeldud eelkõige neile, kellel pole sügavamaid teadmisi parlamendi funktsioonidest ja toimimisest. Kommentaari eesmärk on avada lugejale Riigikogu tegevuse õiguslikku tausta, selgitada toimunud arenguid ja praktikat ning tuua esile ununema kippuvaid ajalooliselt huvitavaid fakte.

Kindlasti ei ole kogumik täiuslik. Koostajad mõnavad, et tõenäoliselt ei leia lugejad vastuseid kõigile küsimustele – paratamatult on tulnud teha valikuid. Näiteks ei sisalda kogumik kõiki Riigikogu valimistega seotud andmeid, vaid üksnes neid, mis on tarvilikud valimistest võrdleva ülevaate saamiseks; üksikasjalikumast statistikat on huvitatuil võimalik uurida Vabariigi Valimiskomisjoni väljaannetest.

Kogumikus on piiratud andmetega Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu kohta. Riigikogu X koosseisu tegevuse statistika on otstarbekas esitada pärast koosseisu volituste lõppemist. Samas sisaldab kogumik andmeid, mille piiritlemine ei ole päris täpselt lähtunud erinevate koosseisude tegevuse ajalistest piiridest. Näiteks on koostajad pidanud mõttekaks lülitada kogumikku 2003. aastal toimunud Riigikogu valimiste statistika; seaduste põhiseadusele vastavuse kontrollimine Riigikohtus ei ole seotud sellega, kas seaduse vastu võtnud Riigikogu koosseis on veel ametis või mitte, mistõttu asjaomane statistika on esitatud aastate kaupa (1993–2002). Selliseid juhtumeid on teisigi.

Märkimist väärib, et paljud arvud on kogumiku koostamise käigus esimest korda saadud arhiividokumentide füüsilise üle- ja kokkulugemise ning liigitamise teel, sest pole olnud sellekohast statistika-pidamist ning mõnel juhul isegi registreid (näiteks Riigikogu juhatuse otsused ja arupärimised Riigikogu VII koosseisus). Seetõttu võivad nii mõnedki andmed olla vaieldavad. Kuid seni, kuni uutes uurimustes või väljaannetes ei esitata teistsuguseid, kogumikus esitatutest põhjendatult erinevaid arve, käsitab Riigikogu Kantselei selle kogumiku andmeid ametlikena.

Käesolev kogumik on kahe asutuse – Riigikogu Kantselei ja Rahvusraamatukogu – ning nende struktuuriüksuste koostöö ja ühise jõupingutuse vili. Täname siinkohal kõiki töös osalenud Rahvusraamatukogu töötajaid ja kolleege Riigikogu Kantseleist.

Heiki Sibul
Riigikogu Kantselei direktor

Aaro Mõttus
peatoimetaja

1. Riigikogu valimised

Sisukord

1.1.	Valimised 1992–2003	xx
1.2.	Valimisringkonnad 1992–2003	xx
1.3.	Üleriigilised valimistulemused 1992–2003	xx
1.4.	Valimistulemused ringkonniti 1992–2003	xx
1.5.	Riigikogu valimise seadus ja selle muudatused	xx
1.6.	Riigikogu valimised 1992–2003. Kommentaar / Heiki Sibul	xx

1.1. Valimised 1992–2003 arvudes

	1992	1995	1999	2003
Nimekirjadesse kantud valijaid	689 319	791 957	857 270	859 714
Mandaate	101	101	101	101
Valimisringkondi	12	11	11	12
Valimisjaoskondi	655	688	666	646
sh välismaal	13	24	32*	35*
Välisriikide arv, kus oli võimalik hääletada	13	19	29	31
Registreeritud erakondi	...	30	18	19
neist osalenud valimistel	...	30	12	11
neist osalenud oma nimekirjaga	...	9	12	11
Kandidaatide nimekirju	17	16	12	11
neist erakondade nimekirju	9	12	11	
Kandidaate	628	1256	1884	963**
üksikkandidaate	25	12	19	16
Kandidaate mandaadi kohta	6,2	12,4	18,7	9,5

* 1999 ja 2003 hääletati välisesindustes ja aukonsulaatides, valimisjaoskondi välisriikides ei moodustatud

** Riigikogu valimise seaduses sätestati piirang erakonna kandidaatide nimekirja pikkuse suhtes

Hääletamisest osavõtnuid	467 628	545 770	492 356	500 686
%	67,8	68,9	57,4	58,2
kehtetuid hääli	...	5102	8117	5798
väljaspool elukohta Eestis hääletanuid	...	...	8305	19 701
kodus hääletanuid	...	...	14 834	12 682
välismaal hääletanuid	9548	6647	3294	4934
Eelhääletamine				
kestus päevades	15	3	3	3
osavõtt, %	...	16,0	7,7	14,5
Valituks osutunud				
isikumandaadi alusel	17	15	11	14
ringkonnamandaadi alusel	24	34	44	60
kompensatsioonimandaadi alusel	60	52	46	27
kandidaatide nimekirju	7	7	7	6
erakondade nimekirju	1	3	7	6
erakondi	25	14	7	6
üksikkandidaate	0	0	0	0
Kulud				
organiseerimine, mln EEK	5,4	16,3	21,7	24
erakondade deklareeritud kulud, mln EEK	...	9,6	29,1	70,3
kautsjon kandidaadi kohta, EEK	293,75	900,0	2200,0	4320,0

1.2. Valimisringkonnad 1992–2003

1.2.1. Valimisringkonnad 1992

	Ringkonna nimetus	Mandaate	Nimekirjadesse kantud valijaid	Osavõtt %	Valituks osutunud kandidaate
1. ringkond	Lõuna-Tallinn	6	43 531	73,7	10
2. ringkond	Põhja-Tallinn	5	32 086	72,2	7
3. ringkond	Lääne-Tallinn	7	48 980	73,0	8
4. ringkond	Ida-Tallinn	6	44 671	70,4	6
5. ringkond	Harju- ja Raplamaa	10	70 734	67,1	13
6. ringkond	Hiiu-, Lääne- ja Saaremaa	8	52 285	65,5	8
7. ringkond	Ida-Virumaa koos Narva, Sillamäe ja Kohtla-Järvega	5	37 980	71,1	2
8. ringkond	Järva- ja Lääne-Virumaa	10	70 183	63,9	8
9. ringkond	Jõgeva- ja Viljandimaa	11	69 998	63,0	9
10. ringkond	Tartumaa koos Tartuga	13	86 783	66,7	15
11. ringkond	Põlva-, Valga- ja Võrumaa	11	72 946	66,8	10
12. ringkond	Pärnumaa koos Pärnuga	9	59 142	69,4	5
	Kokku	101	689 319	67,8	101

1.2.2. Valimisringkonnad 1995

	Ringkonna nimetus	Mandaate	Nimekirjadesse kantud valijaid	Osavõtt %	Valituks osutunud kandidaate
1. ringkond	Tallinna Haabersti, Põhja-Tallinna ja Kristiine linnaosa	8	58 993	72,7	10
2. ringkond	Tallinna Kesklinna, Lasnamäe ja Pirita linnaosa	9	79 238	71,2	12
3. ringkond	Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa	8	64 938	75,0	10
4. ringkond	Harju- (v.a Tallinn) ja Raplamaa	11	86 590	69,5	7
5. ringkond	Hiiu-, Lääne- ja Saaremaa	8	56 225	68,2	7
6. ringkond	Lääne- ja Ida-Virumaa	11	95 634	66,5	8
7. ringkond	Järva- ja Viljandimaa	10	74 854	67,5	9
8. ringkond	Jõgeva- ja Tartumaa (v.a Tartu linn)	8	63 700	66,7	8
9. ringkond	Tartu linn	9	64 261	65,0	13
10. ringkond	Võru-, Valga- ja Põlvamaa	11	83 119	67,4	7
11. ringkond	Pärnumaa	8	64 405	69,6	10
	Kokku	101	791 957	68,9	101

1.2.3. Valimisringkonnad 1999

	Ringkonna nimetus	Mandaate	Nimekirjadesse kantud valijaid	Osavõtt %	Valituks osutunud kandidaate
1. ringkond	Tallinna Haabersti, Põhja-Tallinna ja Kristiine linnaosa	8	66 284	59,3	11
2. ringkond	Tallinna Kesklinna, Lasnamäe ja Pirita linnaosa	10	90 234	58,3	9
3. ringkond	Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa	8	67 292	64,7	11
4. ringkond	Harju- (v.a Tallinn) ja Raplamaa	12	97 982	57,4	11
5. ringkond	Hiiu-, Lääne- ja Saaremaa	7	59 672	54,9	6
6. ringkond	Lääne- ja Ida-Virumaa	13	113 873	56,7	10
7. ringkond	Järva- ja Viljandimaa	9	76 426	55,8	7
8. ringkond	Jõgeva- ja Tartumaa (v.a Tartu linn)	8	65 898	56,5	9
9. ringkond	Tartu linn	8	68 926	57,4	9
10. ringkond	Võru-, Valga- ja Põlvamaa	10	83 726	55,8	10
11. ringkond	Pärnumaa	8	66 957	55,5	8
	Kokku	101	857 270	57,4	101

1.2.4. Valimisringkonnad 2003

	Ringkonna nimetus	Mandaate	Nimekirjadesse kantud valijaid	Osavõtt %	Valituks osutunud kandidaate
1. ringkond	Tallinna Haabersti, Põhja-Tallinna ja Kristiine linnaosa	8	66 225	62,5	10
2. ringkond	Tallinna Kesklinna, Lasnamäe ja Pirita linnaosa	10	88 474	61,5	11
3. ringkond	Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa	8	66 064	68,5	7
4. ringkond	Harju- (v.a Tallinn) ja Raplamaa	12	106 646	58,7	13
5. ringkond	Hiiu-, Lääne- ja Saaremaa	7	58 680	55,0	5
6. ringkond	Lääne-Virumaa	6	48 357	54,2	7
7. ringkond	Ida-Virumaa	8	64 818	52,2	7
8. ringkond	Järva- ja Viljandimaa	9	74 268	54,7	8
9. ringkond	Jõgeva- ja Tartumaa (v.a Tartu linn)	8	65 206	59,4	8
10. ringkond	Tartu linn	8	72 565	57,7	8
11. ringkond	Võru-, Valga- ja Põlvamaa	9	81 236	57,3	10
12. ringkond	Pärnumaa	8	67 175	54,3	7
	Kokku	101	859 714	58,2	101

1.3. Üleriigilised valimistulemused 1992–2003

1.3.1. Üleriigilised valimistulemused 1992

Valimisnimekiri	Valimistulemused		
	Hääli	%	Kohtade arv
“Halastus”	1852	0,40	0
Eesti Ettevõtjate Erakond	10 946	2,39	1
Möödukad	44 577	9,73	12
Eesti Maa-Keskerakond			
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Partei			
Isamaa	100 828	22,00	29
Eesti Konservatiivne Rahvaerakond			
Eesti Kristlik-Demokraatlik Erakond			
Eesti Kristlik-Demokraatlik Liit			
Eesti Liberaaldemokraatlik Partei			
Vabariiklaste Koonderakond			
Eesti Pensionäride Liit	17 011	3,71	0
Vasakvõimalus	7374	1,61	0
Eestimaa Kommunistlik Partei			

Eesti Invaühingute Liit	2262	0,49	0
Demokraadid	744	0,16	0
Eesti Demokraatlik Liit			
Kodanikeühendus Gratia			
Revali Karskete Rammumeeste Selts			
Sõltumatu rühmitus Põlevik			
Sõltumatu usukogudus “Sõprade kirik”			
Sõltumatu missioonifond Logos			
Põllumeeste Kogu	13 356	2,91	0
Õigusvastaselt Represseeritute Rahvuslik Erakond	4263	0,93	0
Kindel Kodu	62 329	13,60	17
Eesti Koonderakond			
Eesti Maaliit			
Eesti Demokraatlik Õigusliit			
Rahvarinne	56 124	12,25	15
Eestimaa Rahvarinne			
Eesti Rahva-Keskerakond			
Eesti Naisliit			
Eestimaa Rahvuste Ühendus			
Rohelised	12 009	2,62	1
Eesti Roheline Liikumine			
erakond Eesti Rohelised			
keskkonnakaitse- ja noorteühendus “Euroopa noorte metsaaktsioon Eestis”			
ühendus Roheline Maardu			
Roheline Rügement			
Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei	40 260	8,79	10
Eesti Kodanik	31 553	6,89	8
Eesti Vabariigi Partei			
Noarootsi Tervisliku Eluviisi Selts			
Loodusseaduse Partei	368	0,08	0
Sõltumatud Kuningriiklased	32 638	7,12	8
Eesti Rojalistlik Partei			
rojalistlik ühendus Vaba Toome			
Üksikkandidaadid	19 753	4,31	0
Kokku	458 247	100,00	101

1.3.2. Üleriigilised valimistulemused 1995

Valimisnimekiri	Valimistulemused		
	Hääli	%	Kohtade arv
Möödukad	32 381	5,99	6
Eesti Maa-Keskerakond			
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Partei			
Parempoolsed	27 053	5,00	5

Koonderakond ja Maarahva Ühendus	174 248	32,23	41
Eesti Koonderakond			
Eesti Maaliit			
Eesti Maarahva Erakond			
Eesti Pensionäride ja Perede Liit			
Põllumeeste Kogu			
Keskerakond	76 634	14,17	16
Õiglus	12 248	2,27	0
Eesti Demokraatlik Tööpartei			
Õigusliku Tasakaalu Erakond			
Eesti Talurahva Erakond	8146	1,51	0
Eesti Rahvuslaste Keskliit	3477	0,64	0
Tuleviku Eesti Erakond	13 907	2,57	0
Isamaa ja ERSP Liit	42 493	7,86	8
Rahvuslik Koonderakond Isamaa			
Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei			
Metsaerakond	3239	0,60	0
Meie Kodu on Eestimaa!	31 763	5,87	6
Eestimaa Ühendatud Rahvapartei			
Vene Erakond Eestis			
Eesti Demokraatlik Liit	316	0,06	0
Eesti Sinine Erakond	1913	0,35	0
Eesti Reformierakond	87 531	16,19	19
Parem Eesti / Eesti Kodanik	19 529	3,61	0
Eesti Kodu			
Eesti Rahva Jäägerpartei			
Eesti Rahvuslik Eduerakond			
Eesti Rahvuslik Erakond			
Lõuna-Eesti Kodanike Erakond			
Põhja-Eesti Kodanike Partei			
Sõltumatu Kuningriiklaste ja Roheliste			
Nimekiri Vaimu Võiduks Võimu Rumaluse, Demagoogia ja Saamahimu Üle	4377	0,81	0
Eesti Rojalistlik Partei			
Eesti Rohelised			
Üksikkandidaadid	1444	0,27	0
Kokku	540 699	100,00	101

1.3.3. Üleriigilised valimistulemused 1999

Valimisnimekiri	Valimistulemused		
	Hääli	%	Kohtade arv
Eesti Reformierakond	77 088	15,92	18
Eesti Keskerakond	113 378	23,41	28
Mõõdukad	73 630	15,21	17
Isamaaliit	77 917	16,09	18
Eesti Maarahva Erakond	35 204	7,27	7
Vene Erakond Eestis	9825	2,03	0
Põllumeeste Kogu	2421	0,50	0
Koonderakond	36 692	7,58	7
Eesti Kristlik Rahvapartei	11 745	2,43	0
Arengupartei	1854	0,38	0
Eestimaa Ühendatud Rahvapartei	29 682	6,13	6
Eesti Sinine Erakond	7745	1,60	0
Üksikkandidaadid	7058	1,46	0
Kokku	484 239	100,00	101

1.3.4. Üleriigilised valimistulemused 2003

Valimisnimekiri	Valimistulemused		
	Hääli	%	Kohtade arv
Eesti Keskerakond	125 709	25,40	28
Rahvaerakond Mõõdukad	34 837	7,04	6
Eestimaa Rahvaliit	64 463	13,03	13
Erakond Isamaaliit	36 169	7,31	7
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tööpartei	2059	0,42	0
Eestimaa Ühendatud Rahvapartei	11 113	2,25	0
Eesti Reformierakond	87 551	17,69	19
Ühendus Vabariigi Est - Res Publica	121 856	24,62	28
Eesti Kristlik Rahvapartei	5275	1,07	0
Eesti Iseseisvuspartei	2705	0,55	0
Vene Erakond Eestis	990	0,20	0
Üksikkandidaadid	2161	0,44	0
Kokku	494 888	100,00	101

1.4. Valimistulemused ringkonniti 1992–2003

1.4.1. Valimistulemused ringkonniti 1992

	Häälid kokku	Lõuna-Tallinn	Põhja-Tallinn	Lääne-Tallinn	Ida-Tallinn	Harju- ja Raplamaa	Hiiu-, Lääne ja Saaremaa	Ida-Virumaa koos Narva, Sillamäe ja Kohtla-Järvega	Järva- ja Lääne-Virumaa	Jõgeva- ja Viljandimaa	Tartumaa koos Tartuga	Põlva-, Valga- ja Võrumaa	Pärnumaa koos Pärnuga
“Halastus”	1852	1852	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eesti Ettevõtjate Erakond	10 946	576	435	640	590	331	314	382	4678	358	2002	124	516
Möödukad	44 577	3740	1829	9861	3644	6431	3604	3465	2479	1756	4113	2331	1324
Eesti Maa-Keskerakond													
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Partei													
Isamaa	100 828	8735	4767	8096	6965	9837	4416	3529	7418	14 231	16 973	5800	10 061
Eesti Konservatiivne Rahvaerakond													
Eesti Kristlik-Demokraatlik Erakond													
Eesti Kristlik-Demokraatlik Liit													
Eesti Liberaaldemokraatlik Partei													
Vabariiklaste Koonderakond													
Eesti Pensionäride Liit	17 011	1107	1188	1148	2644	881	1100	1076	948	1084	2569	1549	1717
Vasakvõimalus	7374	378	349	0	356	2746	1117	282	381	302	408	0	1055
Eestimaa Kommunistlik Partei													
Eesti Invaühingute Liit	2262	772	0	0	0	0	446	0	125	684	235	0	0
Demokraadid	744	72	85	60	106	303	0	75	20	0	0	23	0
Eesti Demokraatlik Liit													
Kodanikeühendus Gratia													
Revali Karskete Rammumeeste Selts													
Sõltumatu rühmitus Põlevik													
Sõltumatu usukogudus “Sõprade kirik”													
Sõltumatu missioonifond Logos													

Põllumeeste Kogu	13 356	0	0	0	1182	0	1562	892	1576	1720	3767	1704	953
Õigusvastaselt Represseeritute													
Rahvuslik Erakond	4263	212	0	180	0	1183	262	0	0	175	1658	593	0
Kindel Kodu	62 329	2334	3038	4302	3041	8897	3220	2564	13 625	7860	3809	2164	7475
Eesti Koonderakond													
Eesti Maaliit													
Eesti Demokraatlik Õigusliit													
Rahvarinne	56 124	3894	4215	3308	4893	4333	2850	5450	7214	6454	4157	2586	6770
Eestimaa Rahvarinne													
Eesti Rahva-Keskerakond													
Eesti Naisliit													
Eestimaa Rahvuste Ühendus													
Rohelised	12 009	518	474	358	495	2569	633	276	341	231	5451	293	370
Eesti Roheline Liikumine													
erakond Eesti Rohelised													
keskkonnakaitse- ja noorteühendus "Euroopa noorte metsaaktsioon Eestis"													
ühendus Roheline Maardu													
Roheline Rügement													
Eesti Rahvusliku Sõltumatuse													
Partei	40 260	3457	4475	1853	3309	2005	2581	1018	2364	1625	4990	8786	3797
Eesti Kodanik	31 553	1466	797	3224	1161	1148	808	404	498	996	2497	17 109	1445
Eesti Vabariigi Partei													
Noarootsi Tervisliku Eluviisi Selts													
Loodusseaduse Partei	368	103	0	111	154	0	0	0	0	0	0	0	0
Sõltumatud Kuningriiklased	32 638	1097	989	1803	1733	4727	6729	653	2417	5503	1524	1667	3796
Eesti Rojalistlik Partei													
rojalistlik ühendus Vaba Toome													
Üksikkandidaadid	19 753	1237	0	136	396	1097	3875	6319	0	206	2539	2974	974
Kokku	458 247	31 550	22 641	35 080	30 669	46 488	33 517	26 385	44 084	43 185	56 692	47 703	40 253

1.4.2. Valimistulemused ringkonniti 1995

	Hääli kokku	Tallinna Haabersti, Põhja-Tallinn ja Kristiine	Tallinna Kesklinn, Lasnamäe ja Piritä	Tallinna Mustamäe ja Nõmme	Harju- (v.a Tallinn) ja Raplamaa	Hiiu-, Lääne ja Saaremaa	Lääne- ja Ida-Virumaa	Järva- ja Viljandimaa	Jõgeva- ja Tartumaa (v.a Tartu linn)	Tartu linn	Võru-, Valga ja Põlvamaa	Pärnumaa
Möödukad	32 381	1704	2405	2256	12 424	3103	2519	1559	1561	1942	1190	1718
Eesti Maa-Keskerakond												
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Partei												
Parempoolsed	27 053	1195	1401	1180	1938	740	2022	1066	3324	3167	9765	1255
Koonderakond ja Maarahva Ühendus	174 248	9335	10 206	12 300	17 673	13 595	19 345	23 842	19 067	7671	22 544	18 670
Eesti Koonderakond												
Eesti Maaliit												
Eesti Maarahva Erakond												
Eesti Pensionäride ja Perede Liit												
Põllumeeste Kogu												
Keskerakond	76 634	6851	9339	6294	6990	6343	15 298	7400	3887	4043	3500	6689
Õigus	12 248	841	1142	1456	536	774	3199	409	695	1023	1011	1162
Eesti Demokraatlik Tööpartei												
Õigusliku Tasakaalu Erakond												
Eesti Talurahva Erakond	8146	229	252	198	1401	630	405	726	1088	222	2627	368
Eesti Rahvuslaste Keskliit	3477	339	355	351	293	136	384	214	201	379	259	566
Tuleviku Eesti Erakond	13 907	847	1141	875	1248	520	904	615	1754	3699	1715	589
Isamaa ja ERSP liit	42 493	3172	5181	5142	2717	2245	5438	3975	2470	6812	2914	2427
Rahvuslik Koonderakond Isamaa												
Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei												
Metsaerakond	3239	62	71	177	577	159	205	352	405	186	730	315
Meie Kodu On Eestimaa!	31 763	5047	9189	4376	2019	247	4941	239	2223	2251	571	660
Eestimaa Ühendatud Rahvapartei												
Vene Erakond Eestis												

Eesti Demokraatlik Liit	316	24	49	37	30	31	47	11	0	58	13	16
Eesti Sinine Erakond	1913	182	471	156	182	63	257	188	169	101	97	47
Eesti Reformierakond	87 531	10 858	12 691	11 512	9653	8497	6636	5500	3911	7548	3699	7026
Parem Eesti / Eesti Kodanik	19 529	1389	1472	1358	1287	732	1067	3360	781	1211	4284	2588
Eesti Kodu												
Eesti Rahva Jäagerpartei												
Eesti Rahvuslik Eduerakond												
Eesti Rahvuslik Erakond												
Lõuna-Eesti Kodanike Erakond												
Põhja-Eesti Kodanike Partei												
Sõltumatu Kuningriiklaste ja Roheliste Nimekiri Vaimu Võiduks Võimu Rumaluse, Demagoogia ja Saamahimu Üle	4377	328	581	521	417	185	362	316	286	696	343	342
Eesti Rojalistlik Partei												
Eesti Rohelised												
Üksikkandidaadid	1444	111	92	202	236	0	0	238	40	324	201	0
Kokku	540 699	42 514	56 038	48 391	59 621	38 000	63 029	50 010	41 862	41 333	55 463	44 438

1.4.3. Valimistulemused ringkonniti 1999

	Hääli kokku	Tallinna Haabersti, Põhja-Tallinn ja Kristiine	Tallinna Kesklinn, Lasnamäe ja Pirita	Tallinna Mustamäe ja Nõmme	Harju- (v.a Tallinn) ja Raplamaa	Hiiu-, Lääne ja Saaremaa	Lääne- ja Ida-Virumaa	Järva- ja Viljandimaa	Jõgeva- ja Tartumaa (v.a Tartu linn)	Tartu linn	Võru-, Valga ja Põlvamaa	Pärnumaa
Eesti Reformierakond	77 088	7003	10 355	10 098	10 070	5779	5941	4259	4355	10 169	4312	4747
Eesti Keskerakond	113 378	6927	10 797	7662	11 653	8423	21 967	10 485	7406	6789	12 556	8713
Möödukad	73 630	5192	5245	6207	13 279	6093	7793	7755	5262	5914	6975	3915

Isamaaliit	77 917	8778	10 357	9220	7614	3487	7149	8151	3992	9863	4546	4760
Eesti Maarahva Erakond	35 204	637	903	792	3938	2852	3136	2784	8514	1109	6906	3633
Vene Erakond Eestis	9825	2995	1749	977	813	149	844	156	322	817	518	485
Põllumeeste Kogu	2421	121	119	80	188	122	138	61	302	281	885	124
Koonderakond	36 692	1914	1648	1651	2708	2939	3909	6060	3869	1956	6435	3603
Eesti Kristlik Rahvapartei	11 745	1111	1495	1360	1550	1402	1357	958	642	399	859	612
Arengupartei	1854	202	148	244	243	45	81	152	236	41	91	371
Eestimaa Ühendatud Rahvapartei	29 682	2589	8346	3037	1646	416	10 196	160	1180	813	695	604
Eesti Sinine Erakond	7745	671	617	1565	804	377	748	751	370	491	638	713
Üksikkandidaadid	7058	554	177	51	814	137	227	297	0	204	319	4278
Kokku	484 239	38 694	51 956	42 944	55 320	32 221	63 486	42 029	36 450	38 846	45 735	36 558

1.4.4. Valimistulemused ringkonniti 2003

	Hääli kokku	Tallinna Haabersti, Põhja-Tallinn ja Kristiine	Tallinna Kesklinn, Lasnamäe ja Pirita	Tallinna Mustamäe ja Nõmme	Harju- (v.a Tallinn) ja Raplamaa	Hiiu-, Lääne ja Saaremaa	Lääne-Virumaa	Ida-Virumaa	Järva- ja Viljandimaa	Jõgeva- ja Tartumaa (v.a Tartu linn)	Tartu linn	Põlva-, Valga- ja Võrumaa	Pärnumaa
Eesti Keskerakond	125 709	12 235	18 026	11 014	11 895	7455	7384	13 713	10 973	6875	6431	11 465	8243
Rahvaerakond Mõõdukad	34 837	2251	2914	2260	4157	2433	2266	1562	2265	1902	3577	6893	2357
Eestimaa Rahvaliid	64 463	1376	1932	1612	6685	5384	3831	2654	6769	15 852	3332	9425	5611
Erakond Isamaaliit	36 169	2765	3570	3714	4342	2065	1768	1371	4424	1882	4812	2318	3138
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tööpartei	2059	387	204	195	168	129	81	90	170	104	228	155	148
Eestimaa Ühendatud Rahvapartei	11 113	1109	2066	1268	1145	109	117	3276	121	324	573	514	491
Eesti Reformierakond	87 551	7787	10 798	11 993	14 407	4807	2779	4441	5182	3965	11 643	5179	4570
Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica	121 856	12 206	13 316	11 657	17 418	8425	7121	5631	9596	6943	10 301	8854	10 388

Eesti Kristlik Rahvapartei	5275	424	609	649	736	834	346	262	376	159	212	368	300
Eesti Iseseisvuspartei	2705	211	338	252	301	250	125	112	221	113	183	114	485
Vene Erakond Eestis	990	152	136	161	132	35	27	77	27	54	73	38	78
Üksikkandidaadid	2161	59	105	123	592	85	49	80	102	0	95	620	251
Kokku	494 888	40 962	54 014	44 898	61 978	32 011	25 894	33 269	40 226	38 173	41 460	45 943	36 060

1.5. Riigikogu valimise seadus ja selle muudatused

Seaduse pealkiri	Eelnõu algataja, algamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamise ja avaldamise andmed, jõustumise kuupäev*
[1] EESTI VABARIIGI RIIGIKOGU VALIMISSEADUS	ÜN õiguskomisjon 27.01.1992	I: 17.02.1992 (ÜN St 1992 64, 21-46) II: 19.03.1992 (ÜN St 1992 67, 212-242)→ 06.04.1992 (ÜN St 1992 69, 21-66) 56-8-2	RT 1992, 13, 201 16.04.1992
Sisu: kandidaatide nimekirju võivad esitada ka organisatsioonid ja ühendused; valija võib eelhääletada 15 päeva jooksul enne valimispäeva ja anda täidetud valimisedeli suletud ümbrikus jaoskonnakomisjonile; kompensatsioonimandaatide jaotamisel osalevad ka nimekirjad, milles kandideerinud isikutest vähemalt kolm osutusid valituku lihtkvoodi alusel.			
[2] SEADUS MUUDATUSTE JA TÄIENDUSTE TEGEMISE KOHTA EESTI VABARIIGI RIIGIKOGU VALIMISSEADUSES	ÜN saadikurühm “Sõltumatud demokraadid” 08.06.1992	I: 08.06.1992 (ÜN St 1992 76, 45-57) II: 17.06.1992 (ÜN St 1992 77, 120-129)→ 18.06.1992 (ÜN St 1992 77, 141-153) 54-1-5	RT 1992, 28, 382 28.06.1992
Sisu: hääletamise võimaldamine alaliselt välisriigis elavatele Eesti kodanikele.			
[3] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUS	RK riigiõiguskomisjon 06.04.1994 513 SE	I: 13.04.1994 (St 1994/II, 1143-1150) II: 05.05.1994 (St 1994/III, 1449-1457)→ 12.05.1994 (St 1994/III, 1588-1598, 1620-1629) III: 07.06.1994 (St 1994/IV, 1848-1851) 63-9-3	VP 23.06.1994 otsus nr 361; RT I 1994, 47, 784 11.07.1994

Sisu: kandidaatide nimekirja võib registreerimiseks esitada ainult registreeritud erakond või erakondade valimisliit; kandidaadi süümevande esitamise kohustus; valijate arvestuse peatükk; uus eel- ja kodus hääletamise kord; valimiskomisjonides avalduste ja kaebuste läbivaatamise kord.

Seaduse pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamise ja avaldamise andmed jõustumise kuupäev*
[4] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE §-de 13, 15, 26 JA 42 MUUTMISE SEADUS	RK liikmed Kalle Jürgen-son ja Tiit Sinissaar 24.11.1994 741 SE	I: 08.12.1994 (St 1994/VI, 1142) II: 14.12.1994 (St 1994/VI, 1242-1243) 60-0-2	VP 21.12.1994 otsus nr 455; RT I 1994, 93, 1573 28.12.1994
Sisu: valimiskomisjonide moodustamise korra täpsustamine.			
[5] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE JA RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE MUUTMISE SEADUS	RK liige Eino Tamm 23.01.1995 804 SE	I: 06.02.1995 (St 1995/I, 243-244) II: 09.02.1995 (St 1995/I, 365-373) 52-10-0	VP 09.02.1995 otsus nr 483; RT I 1995, 14, 171 11.02.1995 (§ 1 p 1 ja § 3 – 30.01.1995)
Sisu: välismaal hääletamise korra ja Riigikogu asendusliikmete registreerimise korra täpsustamine.			
[6] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE §-de 12, 13, 15 JA 17 MUUTMISE SEADUS	RK põhiseaduskomisjon 19.03.1996 260 SE	I: 09.04.1996 (St 1996/II, 979-982) II: 16.04.1996 (St 1996/II, 1044-1046) 60-0-0	VP 24.04.1996 otsus nr 711; RT I 1996, 29, 578 03.05.1996
Sisu: Vabariigi Valimiskomisjoni, territoriaalkomisjonide ja jaoskonnakomisjonide moodustamise kord.			
[7] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE JA SELLEGA SEONDUVATE SEADUSTE MUUTMISE JA TÄIENDAMISE SEADUS	RK liikmed Jüri Adams, Liia Hänni, Toivo Jürgen-son, Tunne Kelam ja Tiit Sinissaar 13.10.1998 1017 SE	I: 20.10.1998 (St 1998/V, 432-433) II: 27.10.1998 (St 1998/VI, 559-560) 73-0-0	VP 03.11.1998 otsus nr 422; RT I 1998, 98/99, 1577 13.11.1998
Sisu: Riigikogu valimise seaduse ajakohastamine 1999. aasta Riigikogu valimiste korraldamiseks: valimiskomisjonide moodustamise kord ja pädevus; valijate arvestus; uued hääletamisviisid (väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda toimuv eelhääletamine; hääletamine kinnipidamiskohas; välisriigis elava valija hääletamine Eestis); hääletamine välisriigis.			
[8] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE §-de 8, 26, 27, 29, 38 JA 40 ¹ MUUTMISE SEADUS	Eesti Keskerakonna fraktsioon 03.06.1998 907 SE	I: 10.11.1998 (St 1998/VI, 674-680) II: 17.11.1998 (St 1998/VI, 752-759) 66-5-5	VP 19.11.1998 otsus nr 429; RT I 1998, 102, 1678 24.11.1998
Sisu: erakondade valimisliitude kaotamine.			

[9] RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE JA SELLEGA SEONDUVATE SEADUSTE MUUTMISE SEADUS	RK liikmed Ants Käärma ja Toomas Savi 20.04.1998 847 SE	I: 09.06.1998 (St 1998/IV, 1639-1643) II: 27.10.1998 (St 1998/VI, 560-561)→ 24.11.1998 (St 1998/VI, 942-954) 67-0-0	VP 08.12.1998 otsus nr 447; RT I 1998, 107, 1765 14.03.1999
Sisu: Riigikogu valimise seaduses sisaldunud Riigikogu liikme asendamise korda puudutanud sätete kehtetuks tunnistamine (need viidi üle Riigikogu töökorra seadusesse).			
[10] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE, KOHALIKU OMAVALITSUSE VOLIKOGU VALIMISE SEADUSE JA KEELESEADUSE MUUTMISE JA TÄIENDAMISE SEADUS	RK põhiseaduskomisjon 25.11.1998 1073 SE	I: 07.12.1998 (St 1998/VII, 1114-1115) II: 15.12.1998 (St 1998/VII, 1289-1291) 59-5-0	VP 31.12.1998 otsus nr 477; RT I 1999, 1, 1 01.05.1999
Sisu: Riigikogu liikme keeleoskuse nõuete kehtestamine.			
[11] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE §-ga 8 ¹ TÄIENDAMISE SEADUS	RK põhiseaduskomisjon 18.01.1999 1132 SE	I: 26.01.1999 (St 1999/I, 224-225) II: 10.02.1999 (St 1999/II, 396) 65-0-0	VP 17.02.1999 otsus nr 508; RT I 1999, 18, 298 24.02.1999
Sisu: agitatsiooni keelamine valimispäeval.			
[12] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE §-de 2, 2 ¹ JA 26 NING KOHALIKU OMAVALITSUSE VOLIKOGU VALIMISE SEADUSE §-de 3, 3 ¹ JA 26 MUUTMISE SEADUS	RK liikmed Kadri Jäätma, Tõnu Kõiv ja Paul-Eerik Rummo 15.10.2001 880 SE	I: 07.11.2001 (St 2001/VIII, 738-759) II: 20.11.2001/21.11.2001 (St 2001/IX, 1032-1036/1049-1073) 55-21-1	VP 06.12.2001 otsus nr 49; RT I 2001, 95, 588 23.12.2001
Sisu: Riigikogu liikme kandidaadi keeleoskuse nõuete kaotamine.			
[13] PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRLEVALVE KOHTUMENETLUSE SEADUS	Vabariigi Valitsus 05.11.2001 895 SE	I: 16.01.2002 (St 2002/I, 52-60) II: 13.02.2002 (St 2002/I, 335-341) III: 13.03.2002 (St 2002/II, 558-565) 56-19-0	VP 21.03.2002 otsus nr 126; RT I 2002, 29, 174 01.07.2002
Sisu: valimiskomisjonide otsuste ja toimingute peale esitatavate kaebuste ja protestide Riigikohtus läbivaatamise korra kehtestamine.			

Seaduse pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamise ja avaldamise andmed jõustumise kuupäev*
[14] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUS	Vabariigi Valitsus 30.04.2001 748 SE	I: 14.06.2001 (St 2001/VI, 2499-2501) II: 30.01.2002 (St 2002/I, 223-241)→ 27.03.2002 (St 2002/II, 757-766, 768-775) III: 15.05.2002 (St 2002/III, 1311-1325)→ 22.05.2002 (St 2002/IV, 1383-1398)→12.06.2002 (St 2002/V, 1739-1744) 90-1-2	VP 01.07.2002 otsus nr 204; RT I 2002, 57, 355 18.07.2002 (§-d 75 ja § 79 – 02.03.2003)
Sisu: valijate üle arvestuse pidamine rahvastikuregistris; erakonna liikme teise erakonna nimekirjas kandideerimise keeld; elektrooniline hääletamine; valimiskampaania rahastamist reguleerivad sätted; valimistulemuste kindlakstegemise korra täiendamine; asendusliikmete registreerimise korra muutmine.			
[15] KARISTUSÕIGUSE REFORMI GA SEOTUD SEADUSTE MUUTMISE SEADUS	Vabariigi Valitsus 15.01.2003 1289 SE	I: 29.01.2003 (St 2003/I, 440) II: 12.02.2003 (St 2003/I, 538-539) 57-0-0	VP 03.03.2003 otsus nr 394; RT I 2003, 26, 156 21.03.2003
Sisu: vastutuse sätestamine valimiste korraldamiseks vajalike andmete või materjalide esitamata jätmise või valimiskomisjoni otsuse mittetäitmise eest.			

* Tabelisse on kantud üksnes Riigikogu valimise seaduse või teistes seadustes sisalduvate Riigikogu valimise seaduse muutmist puudutavate sätete jõustumise aeg.

1.6. Riigikogu valimised 1992–2003

Eestis rakendatud valimissüsteemidest

Eesti Vabariigi algusaastail kasutati Riigikogu valimistel ülemaalse proportsionaalsuse reeglit nii nimekirjavalimiste (1919) kui ka isikuvalimiste puhul; ilma künniseta (1920–1922) ja mõõduka kohtade künnisega (1926–1932). 1933. aasta põhiseaduse muudatustega kehtestati isikuvalimised valijaühenduste ja valimisliitude abil tagatavas proportsionaalses süsteemis (muudetud põhiseaduse alusel valimisi ei toimunud). 1938. aasta põhiseaduse järgi valiti Riigivolikogu isikuvalimise teel majoritaarses süsteemis. Nõukogude okupatsiooni ajal toimusid valikuta valimised. Eesti Kongressi valimistel (1990) kasutati piiratud hääle meetodit ja Ülemnõukogu valimistel (1990) üksiku ülekantava hääle meetodit. Alates 1992. aastast kasutatakse üleriigilist proportsionaalsuse reeglit, nimekirjade võrdlusarvude leidmiseks kasutatakse seejuures modifitseeritud d'Hondti meetodit.

Riigikogu valimise üldreeglid on sätestatud põhiseaduse §-s 60:

“.../ Riigikogu liikmed valitakse vabadel valimistel proportsionaalsuse põhimõtte alusel. Valimised on üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane.

Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt kahekümne ühe aastane hääleõiguslik Eesti kodanik. /.../”

Proportsionaalsuse põhimõtte tähendab seda, et valijad saavad vastavalt oma arvamuse osatähtsusele ühiskonnas kohti parlamendis. Proportsionaalse valimissüsteemi vastand on majoritaarne valimissüsteem, kus enim hääli saanud rühmitus (või isikuvalimise puhul isik) saab kindlas ringkonnas koha endale ja vähemusse jäänud rühmituse hääled lähevad kaotsi, s.t ühiskonna vähemusse jäänud osa jääb esindamata. Proportsionaalsuse määra oleneb ringkonnas jaotatavate esinduskogu kohtade arvust ja kohtade jaotamise reeglitest. Valimisseadus piirab Eestis proportsionaalsust 5% valimiskünnisega, mis tähendab, et väga väikese hääle osatähtsusega rühmitused ei pääse parlamenti. Künnis on vajalik parlamendi tööviime tagamiseks. Proportsionaalse esindatuse ulatus sõltub ka esinduskogu suuruselt: suurem esinduskogu suudab mahutada pisemaid vähemusi. Teatud määral moondatakse esindatuse proportsionaalsust Eestis ka modifitseeritud d'Hondti meetodi kasutamine (võrdlusarvude arvutamisel kasutatakse jagajate jada ühest väiksemate astendajate elementidega). Selle meetodi järgi saavad parema hääletamistulemusega erakonnad suhteliselt rohkem kohti parlamendis.

1992. aasta Riigikogu valimised

20. september 1992

Riigikogu VII koosseis valiti 06.04.1992. a vastu võetud valimisseaduse alusel, mida täiendati 18.06.1992.

Valimised toimusid kaheteistkümnes viie- kuni kolmeteistkümne mandaadilises ringkonnas. Valija sai hääletada ühe kandidaadi poolt, andes samas hääle ka nimekirjale, milles kandidaat kandideeris.

Kandideerida võisid erakonnad, valimisliidud, ühendused, organisatsioonid ja üksikkandidaadid. Näiteks moodustasid Rahvarinde valimisliidu Eestimaa Rahvarinne, Eesti Rahva-Keskerakond, Eesti Naisliit ja Eestimaa Rahvuste Ühendus; Roheliste valimisliidu moodustasid Eesti Roheline Liikumine, erakond

Eesti Rohelised, keskkonnakaitse- ja noorteühendus “Euroopa noorte metsaaktsioon Eestis”, ühendus Roheline Maardu ja Roheline Rügement. Valimisliitu Eesti Kodanik kuulusid Eesti Vabariigi Partei ja Noarootsi Tervisliku Eluviisi Selts; kandidaadid Harri Kingo ja Ilmar Pappel ühinesid valimisnimekirjaks “Halastus”. Oma nimekirjadega võtsid valimistest osa ka Eesti Pensionäride Liit ja Eesti Invaühingute Liit.

Hääletada sai valimispäeval, samuti oli võimalik hääle deponeerimine jaoskonnakomisjonis viieteistkümne päeva jooksul enne valimispäeva. Seaduses määratud tingimustel oli lubatud ka välismaal ja valija asukohas hääletamine.

Hääletamistulemuste kindlakstegemine toimus kolmes etapis:

- 1) isikumandaat – iga valimisringkonna kohta arvutati lihtkvoot, mis saadi valimisringkonnas antud kehtivate häälte arvu jagamisel mandaatide arvuga. Valituks osutus kandidaat, kellele antud häälte arv ületas lihtkvoodi või oli sellega võrdne;
- 2) ringkonnamandaat – nimekirjades reastati kandidaadid saadud häälte arvu järgi. Ühes nimekirjas kandideerinud kandidaatidele antud hääled liideti. Nimekiri sai nii mitu mandaati, kui mitu korda ületas valimisringkonnas saadud häälte arv lihtkvoodi. Valituks osutusid nimekirjas eespool olevad kandidaadid;
- 3) üleriigiline (kompensatsiooni)mandaat – valimisringkondades jaotamata jäänud mandaadid jaotati nende nimekirjade vahel, kes kogusid üleriigiliselt vähemalt 5% häälest või milles kandideerinud isikutest vähemalt 3 osutus juba valituks. Kompensatsioonimandaatide jaotamisel kasutati modifitseeritud d’Hondti jagajate meetodit jagajate jadaga 1, 2^{0,9}, 3^{0,9}, 4^{0,9} jne. Igas nimekirjas said mandaadi kandidaadid, kes olid paigutatud nimekirjas ettepoole.

Valimistel said isikumandaadi 17 kandidaati. Kompensatsioonimandaate jaotati kokku 60. Ülekaalukalt kõige rohkem hääli kogus valimisliidu Eesti Kodanik kandidaat Jüri Toomepuu (16 904) – 53% valimisliidule Eesti Kodanik antud häälest, see andis valimisliidule kolm ringkonnamandaati ning aitas erakonnal ületada 5% künnise. Tänu sellele osutusid valituks mitu valimisliidu kandidaati, kes ise said vähe hääli. Kõige vähem hääli (51) sai ringkonnamandaadi alusel valituks osutunud Toivo Uustalo, tegu on siiani väikseima häälte arvuga, millega Riigikokku on pääsetud.

Seda, kui tänu ühele palju hääli saanud kandidaadile osutuvad valituks väga vähe hääli saanud isikud, on hakatud nimetama “Toomepuu efektiks”.

Valimiskomisjonide süsteem oli kolmeastmeline:

- 1) Eesti Vabariigi Valimiskomisjon;
- 2) territoriaalkomisjonid;
- 3) jaoskonnakomisjonid.

Vabariigi Valimiskomisjoni moodustas maakondade ja vabariiklike linnade volikogude ettepanekutel Riigikogu. Esmane moodustamise printsiip oli representatiivsus: esindatud pidid olema kõik maakonnad ja suuremad linnad.

Valimistest võttis osa 67,8% valijatest, mis oli korralik tulemus, võrreldes osalusprotsendiga põhiseaduse rahvahääletusel 28. juunil 1992. a (67%) ja Riigikogu valimistega samal ajal toimunud Vabariigi Presidendi valimise I voorus 20. septembril 1992. a (68%).

1992. aasta Riigikogu valimistel kandideeris oma nime all 9 erakonda. Kokku esitati 17 erakondade ja valimisliitude nimekirja. Ühele kohale Riigikogus kandideeris 6,2 kodanikku.

1995. aasta Riigikogu valimised

5. märts 1995

Riigikogu VIII koosseis valiti 07.06.1994 vastu võetud valimiseaduse alusel, mida muudeti 14.12.1994 ja 09.02.1995. Valimiseadus sai juurde mitu uut osa:

- 1) valijate arvestuse peatüki;
- 2) avalduste ja kaebuste esitamise ja läbivaatamise normid;
- 3) täpsemad valimiseaduse rikkumise eest vastutust ettenägevad normid.

Valijate arvestus muudeti Eesti hääleõiguslike kodanike registri põhiseks. Sellesse registrisse kanti kõik valimistele eelnenud aasta 1. detsembril vastavas vallas või linnas elanud Eesti kodanikud. Kõigile registris olijatele saadeti valijakaart. Registri alusel koostas valla- või linnavalitsus valijate nimekirja.

Valimiskomisjonidele anti õigus peatada seadust rikkunud madalama astme valimiskomisjoni liikme volitused ja teha valimiskomisjoni liikme nimetanud organile ettepanek seadust rikkunud isiku valimiskomisjoni liikme kohustustest vabastamiseks.

Valimissüsteem püsis üldjoontes muutumatuna. Tehti siiski järgmisi muudatusi:

- 1) Tallinnas moodustati 4 ringkonna asemel 3 ringkonda. Lääne- ja Ida-Virumaa ühendati üheks ringkonnaks (enne Järvamaa ja Lääne-Virumaa; Ida-Virumaa oli neist eraldi); Järvamaa liideti üheks ringkonnaks Viljandimaaga, Jõgevamaa Tartumaaga (enne moodustasid ühe ringkonna Jõgeva- ja Viljandimaa, teise Tartumaa ja Tartu linn). Tartu linn moodustas omaette ringkonna. Ringkondade arv vähenes kaheteistkümnelt üheteistkümmele. Nii saavutati varasemast ühtlasem mandaatide jaotus: 8–11 mandaati ringkonna peale;
- 2) kehtestati, et valimisliite võivad moodustada vaid erakonnad. Seega said kandideerida erakonnad, valimisliidud ja üksikkandidaadid. Kodanike valimisliidud ja muud ühendused ning organisatsioonid kaotasid õiguse kandideerida;
- 3) valimistulemuste kindlakstegemise korras tehti üks oluline muudatus. Ringkonnamandaadi võis saada vaid juhul, kui kandidaat kogus ringkonnas isiklikult hääli vähemalt 10% lihtkvoodist. See täiendus tehti vältimaks “Toomepuu efekti” kordumist.

Täpsustati valimiskomisjonide moodustamise korda. Vabariigi Valimiskomisjoni suuruseks määrati 18 liiget ja see moodustati maavanemate ning Tallinna ja Tartu linnapeade ettepanekute alusel.

Muudeti ka Riigikogu liikme kandidaatide registreerimise korda. Iga kandidaat pidi täpselt täitma mitu valimisdokumenti, kuid viimasel kandidaatide registreerimiseks esitamise päeval ei saanud, erinevalt 1992. aasta valimistel kehtinud korrast, dokumentides enam vigu parandada. Väidetavalt teenis niisugune muudatus erakondade tugevdamise eesmärki. Kaasa tõi see aga kohtuasjad Vabariigi Valimiskomisjoni ja kandideerimisdokumentide täitmisel vigu teinud Eesti Rojalistlikust Parteist ja Eesti Rohelistest koosneva valimisliidu Neljas Jõud (valimisnimekirja Sõltumatu Kuningriiklaste ja Roheliste Nimekirja Vaimu Võiduks Võimu Rumluse, Demagoogia ja Saamahimu Üle) vahel. Vaatamata valimisliidu esindaja Kalle Kulboki nõustamisele valimiskomisjonis, esitati dokumendid ikkagi vigadega, mistõttu osa selle valimisliidu kandidaatidest jäeti registreerimata. Kohtuvaidlus lõppes alles 20. septembril 1996. aastal, kui Riigikohus jättis K. Kulboki kaebuse rahuldamata.

1995. aasta Riigikogu valimistel registreeriti kokku 1256 kandidaati. Registreerimata jäeti 79 kandidaati, nende hulgas 34 valimisliidu Neljas Jõud liiget.

Seadusemuudatusega kehtestati võimalus eelhääletada kolmel valimispäevale vahetult eelneval päeval, kusjuures iga jaoskonnakomisjon võis nendel päevadel määrata eelhääletamiseks sobiva ajavahemiku. Kadus valimisedeli deponeerimise võimalus. Selgelt fikseeriti kodushääletamise võimalus laupäeval ja pühapäeval. Valija kodus hääletamise taotlus ei pidanud olema kirjalik. Seaduses sätestati hääletamine haiglas, vanadekodus ja eelvangistusmajas.

Kandideerijatele seati kohustus esitada Vabariigi Valimiskomisjonile aruanded valimiskampaaniaks tehtud kulutuste kohta.

Seadusemuudatustega reguleeriti veel asendusliikmete registreerimise, valimiskomisjonide moodustamise ja välismaal hääletamise korda.

Hääletamisest võttis osa 68,9% valijatest. Ühele kohale Riigikogus kandideeris 12,4 kodanikku. Erakondi oli 1995. a registreeritud 30, valimistel osales 16 erakonda ja valimisliitu.

Kõige rohkem hääli sai valimisliidu Koonderakond ja Maarahva Ühendus nimekirjas kandideerinud Arnold Rüütel (17 189 häält), kokku sai isikumandaadi 15 kandidaati. Võrreldes eelmiste valimistega suurenes ringkonnamandaatide osakaal: 1992. aasta valimistel oli neid 24, 1995. aastal 34. Kompensatsioonimandaate jaotati 52. Kõige väiksema hääle arvuga osutus valituks Koonderakonna ja Maarahva Ühenduse nimekirjas kandideerinud Tõnu-Reid Kukk (98 häält).

1999. aasta Riigikogu valimised

7. märts 1999

Ettevalmistused Riigikogu IX koosseisu valimisteks algasid juba 1996. aasta 16. aprillil vastu võetud Riigikogu valimise seaduse muudatustega. Seadust muudeti veel 27.10.1998, 17.11.1998, 24.11.1998, 15.12.1998 ja 10.02.1999. Sellel perioodil iseloomustas valimisseaduste muudatuste menetlemist iga küsimuse lahendamine eraldi eelnõu raames.

1996. aastaks oli jõutud järeldusele, et senine valimiskomisjonide moodustamise representatiivsuse põhimõte tuleb asendada professionaalsuse põhimõttega. Otsustati, et Vabariigi Valimiskomisjon moodustatakse seitsmeliikmelisena seitsme institutsiooni esindajatest vastava institutsiooni juhi nimetamisel. Vabariigi Valimiskomisjoni liikmeks pidid olema:

- 1) esimese astme kohtunik;
- 2) teise astme kohtunik;
- 3) õiguskantsleri nõunik;
- 4) Riigikontrolli ametnik;
- 5) riigiprokuröri asetäitja;
- 6) Riigikogu Kantslei ametnik,
- 7) Riigikantslei ametnik.

Komisjon valib endale esimehe ja aseesimehe esimesel koosolekul. Valimiskomisjoni liikmed täidavad oma ülesandeid põhitöö kõrvalt. Territoriaalkomisjoni esimeheks sai ametikoha järgi maasekretär ja territoriaalkomisjonid nimetati ümber maakonna valimiskomisjonideks.

1998. aastal alustati mitme tehnilist laadi küsimuse täpsustamisega.

Näiteks anti Vabariigi Valimiskomisjonile teenistusliku järelevalve õigus valimiskomisjonide üle.

Olulisem oli mitme uue hääletamisviisi kehtestamine, mis tulenes muu maailma kogemusest ja vajadusest teha hääletamine valijale võimalikult kättesaadavaks:

- 1) väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletamine – kuna eelhääletamine kestis ainult 3 päeva, oli palju selliseid valijaid, kes sel ajal ja ka valimispäeval ei viibinud kodukohas ega saanud seepärast hääletamisest osa võtta. Väljaspool elukohta hääletanu hääli liikus ümbrikus valimiskomisjonide süsteemi kaudu valija kodujaoskonda;
- 2) välisriigis elava valija hääletamine Eestis;
- 3) välisriigis kirja teel või Eesti välisesinduses hääletamine;
- 4) rahvusvahelistes või välisriigi vetes asuval Eesti riigilippu kandval laeval hääletamine.

Selleks, et valimispäeva õhtul avalikkust kiiremini teavitada, kehtestati eelhääletamisel antud hääle varasema lugemise võimalus. Nii sai Vabariigi Valimiskomisjon kohe pärast jaoskondade sulgemist eelhääletamise tulemused teatavaks teha.

Eraldi seadusega kehtestati 17. novembril 1998. a valimisliitude kandideerimise keeld. Keskerakonna fraktsiooni algatatud eelnõu tekitas elava arutelu Riigikogus. Valimisliitude keelamise pooldajad leidsid, et niimoodi arendatakse Eesti erakonnamaastikku ja muudetakse valimissüsteem selgemaks. Nii poolt- kui ka vastuargumentide puhul võib näha argumenteerija hinnangut mõjule, mida valimisliitude keelamine valimistulemusele avaldaks. Olav Anton Riigikogu kõnepuldist: “Just nimelt poliitilise vastutuse vajalikkus ja riigi juhtimise kohustus, valimisplatvormide väljatöötamise vajalikkus ja oma lubaduste täitmise kohustus on need nõuded, mis eristavad erakondi mittetulundusühingutest. /.../ Nii et otsus valimisliitude kohta saab olema Eesti poliitilise maastiku kujundamisel minu meelest kaunis määrava tähendusega ja vähemalt sama tähtis kui 1000 liikme nõude kehtestamine erakondadele.” (St 1998/VI, 675). Oponendid aga seadsid kahtluse alla muudatuse ajastatuse vahetult enne valimisi ja taunisid teatud erakondade kasusaamist. Toomas Alatalu: “/.../ mina väidan, et teie ettepaneku tegelik tagamõte on soodustada võib-olla kahte praegu kõige paremini valmisolevat erakonda ja seda teiste arvel /.../” (St 1998/VI, 676), ning samast asjast Juhan Telgmaa: “Kas see on siis suur demokraatiaaavaldus, kui nüüd võetakse KMÜ-lt potentsiaalne võimalus kontrollida, kuidas rahvas tema valitsemisse on suhtunud, või õigemini võetakse talt potentsiaalne võimalus vastutada tegelikult oma asjade eest?” (St 1998/VI, 679).

Kandideerida said nüüd üksikkandidaadid ja erakonnad.

Samuti eraldi seadusega kehtestati eesti keele valdamise nõuded Riigikogu liikmetele ja kohaliku omavalitsuse volikogu liikmetele. Nüüd oli seadusega kehtestatud, et Riigikogu liikme eesti keele suuline ja kirjalik oskus peab tal võimaldama osa võtta Riigikogu tööst, mis tähendas näiteks võimet mõista õigusaktide sisu, teha ettekandeid, suhelda valijatega. Seni olid keelenõuded kehtestatud keelseadusega ja selle alusel antud Vabariigi Valitsuse määrusega. Valimistsensuste kehtestamine Riigikogu koosseisu häälteenamusega vastu võetava valimisseaduse asemel nn lihtseaduses ja tsensuse täpsustamine valitsuse määramises oli Riigikohtu otsuse järgi põhiseadusega vastuolus.

Hääletamisest võttis osa 57,4% valijaist. Ühele Riigikogu kohale kandideeris 18,7 isikut. Erakondi oli 1999. aastal registreeritud 18 ja neist osales valimistel 12.

Kõige rohkem hääli sai Eesti Keskerakonna nimekirjas kandideerinud Edgar Savisaar (14 320). Esimest korda jaotati rohkem kui pooled mandaadid ringkondades: isikumandaadi said 11 kandidaati ning ringkonnamandaadi 44 kandidaati. Kompensatsioonimandaadi said 46 kandidaati. Kõige vähem hääli sai Eestimaa Ühendatud Rahvapartei nimekirjas kandideerinud Valentina Võssotskaja (64 hääli).

2003. aasta Riigikogu valimised

2. märts 2003

Riigikogu X koosseis valiti 12.06.2002 terviktekstina vastu võetud valimisseaduse alusel (viimane terviktekst pärines 1994. aastast).

Valimisringkondade arvu suurendati üheteistkümnelt kaheteistkümmele, lahutades Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa iseseisvateks ringkondadeks. Ühisringkonnas oli 13 mandaati, nüüd jäi vastavalt 7 ja 6 mandaati. Muudatus oli mõeldud ka ühe väga populaarse kandidaadi kaudu erakonnale toodavate häälte hulga vähendamiseks.

Muudeti jaoskonnakomisjonide moodustamise põhimõtteid: poole komisjoni liikmetest nimetas valla- või linnavolikogu erakondade esindajate seast.

Esitada võis piiratud arvu kandidaate (nimekirja pikkus võis ületada kahe võrra mandaatide arvu ringkonnas). Keelati n-ö varjatud valimisliidud: ühe erakonna liikmed ei võinud kandideerida teise erakonna nimekirjas.

Uue hääletamisviisina kehtestati elektrooniline hääletamine, mis tähendas nn kaughääletamist mis tahes arvuti kaudu interneti vahendusel. Kuna tehnilist lahendust ei olnud seaduse vastuvõtmise ajaks välja töötatud, sätestati rakendusnorm, et e-hääletust ei rakendata enne 2005. aastat.

Valimistulemuste kindlakstegemise korras tehti kaks muudatust:

- 1) ringkonnamandaadi said ka need erakonnad, kelle häälte jääk moodustab vähemalt 75% lihtkvoodist. Nii jaotati varasemast rohkem mandaate ringkonna tasemel;
- 2) kompensatsioonimandaadi võis saada kandidaat, kelle isiklikult kogutud häälte arv oli vähemalt 5% oma ringkonna lihtkvoodist – nii välistati väikese häälte arvuga kandidaatide Riigikokku pääsemine.

Muudetud kord suurendas märkimisväärselt ringkondades jaotatud mandaatide arvu: 14 kandidaati osutusid valituks isikumandaadi ja 60 kandidaati ringkonnamandaadi alusel. Kompensatsioonimandaate oli 27.

Esimest korda kehtestati kandideerijatele täpne valimiskampaania rahastamise aruannete esitamise kord. Aruandes tuli üksikasjalikult näidata kampaaniaks kasutatud vahendid ja kulud. Anonüümsed annetused olid keelatud.

Üle vaadati ka valimiskaebuste lahendamise süsteem. Kehtestati kolmeastmeline kaebuste läbivaatamise kord, kus jaoskonnakomisjoni toimingute peale sai esitada kaebuse maakonna valimiskomisjonile, maakonna valimiskomisjoni otsuse või toimingute peale Vabariigi Valimiskomisjonile ning Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse võis vaidlustada otse Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve korras. Riigikohtu poole sai pöörduda vaid juhul, kui eelmenetlus valimiskomisjonides oli läbitud. Selle muudatuse eesmärk oli kiirendada valimiskaebuste läbivaatamist nii, et lõplik kohtulahend saadakse enne valimistulemuste väljakuulutamist. Kaebuste lõplikku lahendamist tagav kord pikendas uue Riigikogu kokkukutsumiseni kuluvat aega. Kui 1995. aastal kogunes Riigikogu esimesele istungile kuusteist ja 1999. aastal üksteist päeva pärast valimisi, siis 2003. aastal alles kakskümmend üheksa päeva pärast valimisi.

Hääletamisest võttis osa 58,2% valijaist. Ühele Riigikogu liikme kohale kandideeris 9,5 isikut. Erakondi oli 2003. a registreeritud 19 ja neist osales valimistel 11.

Kõige rohkem hääli kogus Eesti Keskerakonna nimekirjas kandideerinud Edgar Savisaar (12 960), kõige vähem sama erakonna nimekirjas kandideerinud Evelyn Sepp (292).

Heiki Sibul
Vabariigi Valimiskomisjoni esimees
Riigikogu Kantselei direktor

2. Riigikogu liikmed

Sisukord

- 2.1. Riigikogu liikmed arvudes
- 2.2. Riigikogu liikmed 05.10.1992–22.03.2003
- 2.3. Riigikogu liikmed. Kommentaar / Ülle Madise, Tiina Runthal

2.1. Riigikogu liikmed arvudes

	Riigikogu liikmed (koos asendusliikmetega)	Naisi (%)	Mehi (%)
VII Riigikogu	120	15 (13)	105 (87)
VIII Riigikogu	126	14 (11)	112 (89)
IX Riigikogu	128	21 (16)	107 (84)
VIII Riigikokku tagasi valitud*	51	8 (16)	43 (84)
IX Riigikokku tagasi valitud*	53	7 (13)	46 (87)
Ühte koosseisu kuulunud	160	23 (14)	137 (86)
Kahte koosseisu kuulunud	62	6 (10)	56 (90)
Kolme koosseisu kuulunud	30	5 (17)	25 (83)
Kokku	252	34 (13)	218 (87)

*Eelmise Riigikogu liikmed ja asendusliikmed, kes said järgmisse Riigikogusse valimistulemuste põhjal. Arvestatud pole uusi asendusliikmeid.

2.2. Riigikogu liikmed 5.10.1992–22.03.2003

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Jaak AAB 09.04.1960			K/7/503 Asendusliige alates 07.02.2002 Eesti Keskerakonna fr alates 11.02.2002 Majanduskomisjon alates 12.02.2002 Riigikogu uurimiskomis- jon AS-i Narva Elektri- jaamad erastamise käigu ja kulutuste otstarbekuse väljaselgitamiseks, esimees
Juhan AARE 20.02.1948	KK/8/9341/im Maaliidu Ühenduse fr Väliskomisjon	KMÜ/6/8433/im Maaliidu fr kuni 26.10.1995 Koonderakonna fr 26.10.1995–08.09.1997 Väliskomisjon	
Jüri ADAMS 22.11.1947	ERSP/11/833/km Eesti Rahvusliku Sõltu- matuse Partei fr kuni 08.11.1994; aseesimees alates 09.12.1992, 15.11.1993–08.11.1994	I ja ERSP/1/1626/km Isamaaliidu fr alates 18.04.1995; aseesimees alates 01.04.1996 Põhiseaduskomisjon alates 20.04.1995	I/9/1914/rm Isamaaliidu fr Õiguskomisjon, esimees 31.03.1999– 18.02.2002

Selgitused

Valimismimekirjad ja -ringkonnad vt 1.2 ja 1.3. Mandaadi liike tähistavad järgmised lühendid:
im – isikumandaat; rm – ringkonnamandaat; km – kompensatsioonimandaat.

Asendusliikme Riigikogu liikmeks asumisel on arvestatud Riigikogu juhatuse otsusele järgnevat kuupäeva, Riigikogu liikme komisjoni ja fraktsiooni registreerimine ja sealt lahkumine on esitatud vastava Riigikogu juhatuse otsuse kuupäevaga, kui juhatuse otsuses ei ole märgitud muud kuupäeva. Vt ka selgitusi alatiste komisjonide (4.1) ja fraktsioonide (5.1) juures.

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Õiguskomisjon kuni 08.11.1994; esimees kuni 09.03.1993, 20.09.1993–08.11.1994; aseesimees 09.03.– 20.09.1993 Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luureorga- nide tegevuse uurimiseks Eestis kuni 08.11.1994 Volitused peatunud 08.11.1994 (justiitsminister)	Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks Volitused taastunud 18.04.1995 (justiitsminister)	
Priit AIMLA 19.04.1941	SK/9/4221/im	K/11/2077/rm	
	Kuningriiklaste fr	Keskfraktsioon kuni 13.03.1996	
	Õiguskomisjon, aseesi- mees alates 08.11.1994	Arengupartei fr, aseesi- mees alates 26.08.1996 Õiguskomisjon Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitsei ameti tegevuse ja jälitustege- vuse seaduslikkuse kontrollimiseks, aseesi- mees alates 12.05.1997	

Valimisnimekirjad:

EEE – Eesti Ettevõtjate Erakond
 EK – Eesti Kodanik
 EME – Eesti Maarahva Erakond
 ERSP – Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei
 EÜRP – Eestimaa Ühendatud Rahvapartei
 I – Isamaa
 I ja ERSP – Isamaa ja Eesti Rahvusliku
 Sõltumatuse Partei Liit
 K – Keskerakond ja Eesti Keskerakond

KK – Kindel Kodu
 KMÜ – Koonderakond ja Maarahva Ühendus
 KO – Koonderakond
 M – Mõõdukad
 MKOE – Meie Kodu On Eestimaa
 P – Parempoolsed
 R – Eesti Reformierakond
 RO – Rohelised
 RR – Rahvarinne
 SK – Sõltumatud Kuningriiklased
 VKR – Vabariiklaste ja Konservatiivide
 Rahvaerakond

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks	
Sulev ALAJÕE 10.12.1965	I/12/1670/rm Isamaa fr kuni 30.06.1994 Parempoolsete fr Kultuurikomisjon, esimees		
Toomas ALATALU 23.08.1942	KK/12/4868/im Koonderakonna Ühenduse fr Põhiseaduskomisjon	KMÜ/11/4949/rm Koonderakonna fr Väliskomisjon	
Jaak ALLIK 08.10.1946		KMÜ/7/4476/rm Koonderakonna fr kuni 17.04.1995 Kultuurikomisjon kuni 17.04.1995 Volitused peatunud 17.04.1995 (minister; alates 06.11.1995 kul- tuuriminister)	
Aimar ALTOSAAR 27.03.1959			I/1/192 Asendusliige alates 25.03.1999 Isamaaliidu fr alates 25.03.1999 Kultuurikomisjon 25.03.1999–29.01.2002 Majanduskomisjon alates 29.01.2002

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Riigikogu uurimiskomisjon endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpetamisega seonduvate asjaolude väljaselgitamiseks, esimees
Viktor ANDREJEV 21.11.1948		MKOE/6/3362/km Vene fr, esimees kuni 05.06.1995 Ühinenud vene fr, esimees alates 14.10.1998 Õiguskomisjon	EÜR/6/3710/rm Eestimaa Ühendatud Rahvapartei fr, esimees Rahanduskomisjon Riigikogu uurimiskomisjon endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpetamisega seonduvate asjaolude väljaselgitamiseks
Andrus ANSIP 01.10.1956			R/9/898/rm Eesti Reformierakonna fr kuni 18.03.1999 Volitused lõppenud seoses tagasiastumisega 18.03.1999
Olav ANTON 28.07.1954	RR/5/814/km Keskfraktsioon Maaelukomisjon Ajutine komisjon riigivaraga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga sooritatud tehingute seaduslikkuse kontrollimiseks Põllumajanduse arengu ajutine komisjon	K/4/1590/km Keskfraktsioon Põhiseaduskomisjon, esimees kuni 18.12.1995 Ajutine komisjon Maapanga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgitamiseks	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Tiit ARGE 29.05.1963	I/1/280/km Isamaa fr Rahanduskomisjon		
Küllo ARJAKAS 10.10.1959			K/2/320/km Eesti Keskerakonna fr, aseesimees kuni 13.03.2000 Keskonnakomisjon
Rein ARJUKESE 20.02.1941	ERSP/8/659/km Eesti Rahvusliku Sõltu- matuse Partei fr Keskonnakomisjon kuni 24.03.1994 Riigikaitsekomisjon 24.03.–07.11.1994 Õiguskomisjon alates 07.11.1994 Põllumajanduse arengu ajutine komisjon		
Lembit ARRO 15.04.1930	KK/5/3305/rm Maaliidu Ühenduse fr Rahanduskomisjon	KMÜ/4/2480/rm Maaliidu fr, aseesimees kuni 21.04.1998 Sotsiaalkomisjon kuni 20.04.1995 Rahanduskomisjon alates 20.04.1995 Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Toivo ASMER 08.01.1947			R/4/5590/im Eesti Reformierakonna fr kuni 25.03.1999 Maaelukomisjon kuni 25.03.1999 Volitused peatunud 25.03.1999 (minister)
Meelis ATONEN 05.12.1966			R/10/477 Asendusliige alates 25.03.1999 Eesti Reformierakonna fr alates 25.03.1999; aseesimees 16.03.2000–08.03.2001 Maaelukomisjon 25.03–28.12.1999 Rahanduskomisjon alates 28.12.1999; esimees alates 29.01.2002
Tiina BENNO 19.04.1961	EK/4/458/km Eesti Kodaniku fr kuni 07.10.1992 Eesti Rahvusliku Sõl- tumatusse Partei fr Majanduskomisjon		
Jaanus BETLEM 09.01.1961	I/5/524/rm Isamaa fr Riigikaitsekomisjon	I ja ERSP/3/319/km Isamaaliidu fr Põhiseaduskomisjon kuni 20.04.1995 Riigikaitsekomisjon alates 20.04.1995 Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitsei ameti tegevuse ja jälitustege- vuse seaduslikkuse kontrollimiseks	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Ivi EENMAA 02.06.1943			KO/1/580/km Eesti Koonderakonna fr kuni 26.10.1999 Kultuurikomisjon kuni 26.10.1999 Rahanduskomisjon alates 26.10.1999 Euroopa asjade komisjon, aseesimees
Endel EERO 21.11.1930	KK/3/2182 Asendusliige alates 27.08.1993 Koonderakonna Ühen- duse fr alates 16.09.1993 Majanduskomisjon 16.09.1993–24.03.1994 Rahanduskomisjon alates 24.03.1994	KMÜ/3/3241/rm Koonderakonna fr 08.05.–25.09.1997 Pensionäride ja Perede Erakonna fr kuni 08.05.1997, alates 25.09.1997 Rahanduskomisjon kuni 20.04.1995; aseesimees Sotsiaalkomisjon alates 20.04.1995; esimees alates 27.04.1995	
Lauri EINER 16.10.1931	I/1/195/km Isamaa fr kuni 08.11.1993 Liberaalide fr Keskkonnakomisjon, aseesimees alates 22.10.1992 Põllumajanduse arengu ajutine komisjon		
Peeter ELLO 11.02.1955–17.03.1997	I/3/46 Asendusliige 20.01.– 24.05.1994		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Isamaa fr 14.02.– 24.05.1994		
	Majanduskomisjon 14.02.–24.03.1994		
	Keskkonnakomisjon 24.03.–30.05.1994		
Sirje ENDRE 22.02.1945			I/4/577/km Isamaaliidu fr, aseesi- mees Sotsiaalkomisjon
Ants ERM 01.09.1953	ERSP/2/642/km Eesti Rahvusliku Sõltumatus Partei fr kuni 01.11.1993; esimees kuni 20.09.1993; ase- esimees 27.09.– 01.11.1993 Sõltumatute fr, esimees 01.10.–31.12.1994 Rahanduskomisjon Ajutine komisjon riigi- varaga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga sooritatud tehingute seaduslikkuse kontrol- limiseks, esimees		
Ignar FJUK 12.03.1953	RR/11/732/km Keskfraktsioon kuni 15.12.1993 Vabade Demokraatide fr Rahanduskomisjon	R/8/268/km Reformierakonna fr, aseesimees Õiguskomisjon kuni 15.11.1995 Keskkonnakomisjon alates 15.11.1995 Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel	R/8/1018 Asendusliige alates 19.03.1999 Eesti Reformierakonna fr alates 19.03.1999 Väliskomisjon 14.11.2001 Põhiseaduskomisjon alates 14.11.2001

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks	Riigikogu uurimiskomisjon AS Eesti Raudtee erastamise käigus toimepandud seadusrikkumiste asjaolude väljaselgitamiseks, esimees
		Ajutine komisjon Maapanga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgitamiseks	
Vahur GLAASE 21.09.1960		KMÜ/2/369/km	EME/2/236
		Koonderakonna fr kuni 06.05.1997; aseesimees 03.04.1996–19.03.1997	Asendusliige 14.03.–25.03.1999, alates 09.10.2001
		Õiguskomisjon 27.03.1995–17.04.1996, aseesimees	Eestimaa Rahvaliidu fr kuni 25.03.1999, alates 09.10.2001
		Põhiseaduskomisjon 17.04.1996–06.05.1997	Väliskomisjon kuni 25.03.1999
		Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitsei ameti tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks kuni 06.05.1997; esimees	Keskonnakomisjon alates 09.10.2001
		Volitused lõppenud 06.05.1997 (siseministeriumi kantsler)	
Igor GRÄZIN 27.06.1952		R/11/5570/im	
		Reformierakonna fr	
		Riigikaitsekomisjon kuni 02.05.1995	
		Põhiseaduskomisjon alates 02.05.1995	
Epp HAABSAAR 21.11.1953	ERSP/11/1271/rm	Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei fr, aseesimees alates 07.11.1994	
		Sotsiaalkomisjon	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Illar HALLASTE 06.05.1959	I/8/4178/rm Isamaa fr kuni 30.06.1994; esimees kuni 27.10.1993 Parempoolsete fr Põhiseaduskomisjon		
Vootele HANSEN 19.01.1962	I/4/281 Asendusliige alates 30.10.1992 Isamaa fr 02.11.1992–30.06.1994 Parempoolsete fr kuni 08.11.1994 Õiguskomisjon 02.11.1992–08.11.1994; aseesimees 30.06.–08.11.1994 Ajutine komisjon riigi- varaga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga soori- tatud tehingute seadus- likkuse kontrollimiseks Volitused peatunud 08.11.1994 (keskkonnaminister)	P/7/789/km Põhiseaduskomisjon 20.04.–24.10.1995 Õiguskomisjon 24.10.1995–21.11.1997, alates 22.12.1997 Rahanduskomisjon 21.11.–22.12.1997 Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks, esimees Riigikogu ajutine komis- jon kohalikele omavalit- sustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolu- de kindlakstegemiseks Volitused taastunud 18.04.1995 (keskkonnaminister)	M/1/1209/km Möödukate fr, aseesimees 30.03.1999–01.02.2000 Keskkonnakomisjon kuni 03.02.2000 Õiguskomisjon alates 03.02.2000 Riigikogu uurimiskomis- jon AS Narva Elektri- jaama- erastamisprotsessi käigu ja kulutuste otstar- bekuse väljaselgitamiseks Riigikogu uurimiskomis- jon endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpeta- misega seonduvate asja- olude väljaselgitamiseks
Rein HANSON 18.06.1948	KK/6/2120/km Maaliidu Ühenduse fr Maaelukomisjon		
Arvo HAUG 14.05.1938	RR/2/3135 Asendusliige alates 27.08.1993	K/1/2561/rm Keskfraktsioon, aseesimees	K/1/2234/rm Eesti Keskerakonna fr

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Keskfraktsioon alates 20.09.1993	Keskonnakomisjon	Keskonnakomisjon, esimees alates 31.03.1999
	Põhiseaduskomisjon alates 24.01.1994		
Andres HEINAPUU 16.03.1954	I/3/97/km		
	Isamaa fr kuni 30.06.1994		
	Parempoolsete fr		
	Õiguskomisjon kuni 30.05.1994, alates 08.11.1994		
	Keskonnakomisjon 30.05.–08.11.1994		
Teet HELM 08.12.1949			R/10/152
			Asendusliige alates 07.02.2002
			Eesti Reformierakonna fr alates 11.02.2002
			Maelukomisjon alates 11.02.2002
Rein HELME 21.02.1954–31.12.2003	EK/6/196/km		
	Isamaa fr kuni 30.06.1994		
	Parempoolsete fr		
	Riigikaitsekomisjon, esimees kuni 11.08.1993, 16.09.1993–21.01.1994, alates 26.01.1994; aseesimees 11.08.–16.09.1993		
Andres HERKEL 14.08.1962			I/1/737/km
			Isamaaliidu fr, aseesimees
			Kultuurikomisjon

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Jaak HERODES 05.06.1944	M/5/423/km Mõõdukate fr Sotsiaalkomisjon, aseesimees		
Mati HINT 28.08.1937	RR/10/1298/km Keskfraktsioon kuni 15.12.1993 Vabade Demokraatide fr Kultuurikomisjon		
Liia HÄNNI 04.10.1946	M/10/2672/km Mõõdukate fr kuni 22.10.1992, esimees Põhiseaduskomisjon kuni 22.10.1992 Volitused peatunud 22.10.1992 (minister)	M/8/662/km Mõõdukate fr alates 18.04.1995 Põhiseaduskomisjon alates 18.04.1995 Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks Euroopa asjade komisjon Volitused taastunud 18.04.1995 (minister)	M/8/804/km Mõõdukate fr Põhiseaduskomisjon, esimees 31.03.1999–25.02.2002 Euroopa asjade komisjon
Mati ILISSON 24.05.1960		M/7/342 Asendusliige 21.03.–17.04.1995 Mõõdukate fr kuni 17.04.1995 Majanduskomisjon kuni 17.04.1995	
Toomas Hendrik ILVES 26.12.1953			M/7/4521/rm Mõõdukate fr kuni 25.03.1999; alates 29.01.2002

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Põhiseaduskomisjon kuni 25.03.1999
			Väliskomisjon alates 29.01.2002
			Volitused peatunud 25.03.1999 (välismi- nister), volitused taastu- nud 29.01.2002
Olavi ISRAEL 24.07.1971			K/7/768
			Asendusliige 28.01.–06.02.2002
Sergei ISSAKOV 08.10.1931		MKOE/9/619/km	
		Vene fr	
		Ühinenud vene fr	
		Kultuurikomisjon	
Sergei IVANOV 05.01.1958		MKOE/2/4093/rm	EÜRP/2/4370/rm
		Vene fr, esimees alates 05.06.1995	Eestimaa Ühendatud Rahvapartei fr kuni 09.03.2001
		Ühinenud vene fr	
		Väliskomisjon	Väliskomisjon
		Euroopa asjade komisjon	
Arvo JAAKSON 15.07.1942			K/6/218/km
			Eesti Keskerakonna fr
			Riigikaitsekomisjon
Karin JAANI 27.08.1952	I/5/277/km	P/1/670/km	
	Isamaa fr kuni 30.06.1994; aseesimees 27.10.1993–30.06.1994	Õiguskomisjon kuni 13.10.1995	
	Parempoolsete fr, esimees	Volitused lõppenud 13.10.1995 (Eesti alaline esindaja Euroopa Nõukogus)	
	Väliskomisjon		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Toivo JULLINEN 28.05.1963	M/11/96 Asendusliige alates 24.09.1993 Mõõdukate fr alates 27.09.1993; esimees alates 18.10.1993 Kultuurikomisjon 27.09.1993–24.03.1994 Õiguskomisjon alates 24.03.1994	M/9/699 Asendusliige 21.03.–17.04.1995 Mõõdukate fr kuni 17.04.1995; esimees Põhiseaduskomisjon kuni 17.04.1995	
Arvo JUNTI 17.04.1953	RR/12/1740/rm Keskfraktsioon, esimees kuni 01.01.1994 Riigikaitsekomisjon Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luureor- ganite tegevuse uurimi- seks Eestis, aseesimees	K/11/1930/km Riigikogu 1. aseesimees 20.04.1995–14.03.1996 Keskfraktsioon kuni 13.03.1996 Arengupartei fr kuni 01.02.1997 Riigikaitsekomisjon kuni 20.04.1995; aseesimees Rahanduskomisjon alates 08.04.1995	
Tõnu JUUL 21.04.1958	I/9/1399/rm Isamaa fr Sotsiaalkomisjon		
Rein JÄRLIK 08.10.1935	RO/10/5220/im Keskonnakomisjon, esimees	KMÜ/9/3970/rm Koonderakonna fr Keskonnakomisjon, esimees	
Rein JÄRVELILL 16.04.1966			M/10/221 Asendusliige 25.03.1999–28.01.2002 Mõõdukate fr 25.03.1999–28.01.2002

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Sotsiaalkomisjon 25.03.1999–03.02.2000
			Rahanduskomisjon 03.02.2000–28.01.2002
			Riigikogu uurimisko- misjon Maapanga pankroti asjaolude väljaselgitamiseks ja pankrotiprotsessi erapoo- letuse tagamiseks
Ants JÄRVESAAR 10.10.1948		KMÜ/11/593/km Maaliidu fr, aseesimees alates 22.04.1998 Sotsiaalkomisjon, ase- esimees kuni 27.04.1995 Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks Ajutine komisjon Maa- panga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanga suunamise asjaolude väljaselgita- miseks	
Kadri JÄÄTMA 04.02.1961			I/2/298/km Isamaaliidu fr Rahanduskomisjon
Kalle JÜRGENSON 01.09.1960	I/10/299/km Isamaa fr, aseesimees alates 27.10.1993 Maaelukomisjon kuni 25.08.1994 Põhiseaduskomisjon alates 25.08.1994	I ja ERSP/8/510 Asendusliige 21.03.–17.04.1995 Isamaaliidu fr kuni 17.04.1995 Rahanduskomisjon kuni 17.04.1995	I/8/1633/km Isamaaliidu fr Rahanduskomisjon, esimees 31.03.1999–28.01.2002 Riigikogu uurimisko- misjon AS Narva Elektri- jaamad erastamisprotsessi käigu ja kulutuste otstar- bekuse väljaselgitamiseks

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Toivo JÜRGENSON 28.08.1957	I/2/581/km Isamaa fr kuni 12.01.1994 Majanduskomisjon kuni 12.01.1994 Volitused peatunud 12.01.1994 (majandus- minister)	I ja ERSP/2/4205/km Isamaaliidu fr alates 18.04.1995; esimees alates 01.04.1996 Rahanduskomisjon alates 19.04.1995 Riigikogu ajutine komis- jon kohalikele omavalit- sustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolu- de kindlakstegemiseks Volitused taastunud 18.04.1995 (majandus- minister)	I/2/7506/im Isamaaliidu fr kuni 25.03.1999; alates 29.01.2002 Väliskomisjon kuni 25.03.1999 Majanduskomisjon alates 29.01.2002 Volitused peatunud 25.03.1999 (teede- ja sideminister), volitused taastunud 29.01.2002
Vambo KAAL 12.03.1949	M/6/1252/km Mõõdukate fr, aseesimees 09.11.1992–18.10.1993 Maaelukomisjon, aseesi- mees alates 14.06.1994 Põllumajanduse arengu ajutine komisjon, esimees	M/5/1949/km Mõõdukate fr Maaelukomisjon, aseesimees Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks	M/5/1584/km Mõõdukate fr Maaelukomisjon, aseesimees 31.03.1999–15.04.2002 Riigikogu erikomisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks
Aivar KALA 16.12.1957	I/4/631/km Isamaa fr Majanduskomisjon		
Raivo KALLAS 02.12.1957		KMÜ/5/2139/rm Koonderakonna fr Põhiseaduskomisjon kuni 20.04.1995 Kultuurikomisjon alates 20.04.1995 Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Siim KALLAS 02.10.1948		R/1/10459/im Reformierakonna fr kuni 06.11.1995, alates 02.12.1996; esimees kuni 06.11.1995, alates 03.12.1996 Väliskomisjon kuni 02.05.1995 Riigikaitsekomisjon 02.05.–06.11.1995, alates 04.12.1996 Volitused peatunud 06.11.1995 (välisminis- ter), volitused taastunud 22.11.1996	R/3/746/im5 Eesti Reformierakonna fr kuni 25.03.1999 Majanduskomisjon kuni 25.03.1999 Volitused peatunud 25.03.1999 (rahandus- minister; alates 28.01.2002 peaminister)
Kalev KALLO 06.12.1948			K/1/523/km Eesti Keskerakonna fr, aseesimees 30.01.2002–10.02.2003; esimees alates 10.02.2003 Majanduskomisjon Riigikogu uurimiskomis- jon AS Eesti Raudtee erastamise käigus toime- pandud seadusrikkumiste asjaolude väljaselgita- miseks
Kaido KAMA 18.12.1957	I/11/3139/rm Isamaa fr kuni 22.10.1992 Parempoolsete fr kuni 08.11.1994 Õiguskomisjon kuni 22.10.1992, 30.05.–08.11.1994	P/10/8225/im Volitused lõppenud seoses tagasiastumisega 18.04.1995	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Volitused peatunud 22.10.1992 (justiitsmi- nister), volitused taastu- nud 30.05.1994, volitu- sed peatunud 08.11.1994 (siseminister)		
Indrek KANNIK 25.11.1965	I/1/1509/km	P/2/601	
	Isamaa fr kuni 07.01.1994; aseesimees kuni 27.10.1993	Asendusliige 21.03.–17.04.1995, alates 18.04.1995	
	Parempoolsete fr	Rahanduskomisjon kuni 17.04.1995,	
	Rahanduskomisjon kuni 07.01.1994, alates 30.05.1994	20.04.1995–01.04.1996	
	Volitused peatunud 07.01.1994 (kaitsemi- nister), volitused taastu- nud 30.05.1994	Väliskomisjon alates 01.04.1996	
		Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks	
Jaan KAPLINSKI 22.01.1941	RR/10/1317/km		
	Keskfraktsioon kuni 11.11.1993		
	Vabade Demokraatide fr, esimees		
	Väliskomisjon kuni 07.02.1994		
	Keskkonnakomisjon alates 07.02.1994		
Rein KAREMÄE 20.08.1934		K/4/2802/rm	
		Keskfraktsioon kuni 13.03.1996; esimees kuni 11.03.1996	
		Arengupartei fr, esimees	
		Kultuurikomisjon kuni 08.04.1996	
		Keskkonnakomisjon alates 08.04.1996	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks	
Rein KASK 12.02.1947		KMÜ/11/1082/km Koonderakonna fr Majanduskomisjon, aseesimees alates 08.04.1997 Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks, aseesimees	
Tõnu KAUBA 04.03.1952	K/9/1127/ Asendusliige alates 14.04.1995 Keskfraktsioon alates 19.04.1995 Sotsiaalkomisjon 20.04.–15.11.1995 Maaelukomisjon 15.11.1995–08.04.1996 Kultuurikomisjon alates 08.04.1996		K/9/1244/rm Eesti Keskerakonna fr kuni 29.08.2000, alates 17.09.2001 Põhiseaduskomisjon kuni 12.02.2002 Sotsiaalkomisjon alates 12.02.2002 Riigikogu erikomisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks kuni 28.09.2000
Jüri KAVER 27.02.1974			I/10/345 Asendusliige 25.03.–05.11.1999, 26.01.2000–28.01.2002 Isamaaliidu fr 29.03.–05.11.1999, 27.01.2000–28.01.2002 Majanduskomisjon 29.03.–05.11.1999, 27.01.2000–28.01.2002

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Mari-Ann KELAM 26.06.1946			I/3/1842/km Isamaaliidu fr Väliskomisjon
Tunne KELAM 10.07.1936	ERSP/1/2350/km Riigikogu aseesimees Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei fr	I ja ERSP/3/4335/km Riigikogu 2. aseesimees alates 14.03.1996 Isamaaliidu fr, aseesi- mees kuni 01.04.1996 Väliskomisjon kuni 14.03.1996 Euroopa asjade komis- jon, esimees	I/6/4283/rm Riigikogu 1. aseesimees kuni 28.02.2002 Riigikogu 2. aseesimees alates 28.02.2002 Isamaaliidu fr Euroopa asjade komisjon, esimees
Avo KIIR 23.02.1952	ERSP/7/624/km Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei fr kuni 16.12.1993, alates 28.11.1994 Sõltumatute fr kuni 28.11.1994; esimees kuni 01.04.1994 Väliskomisjon kuni 24.03.1994 Riigikaitsekomisjon alates 24.03.1994		
Kaljo KIISK 03.12.1925		R/6/4437/rm Reformierakonna fr Kultuurikomisjon	R/8/2051/km Eesti Reformierakonna fr Sotsiaalkomisjon
Rein KIKERPILL 21.10.1962	SK/5/394/km Kuningriiklaste fr Sotsiaalkomisjon kuni 24.01.1994 Majanduskomisjon alates 24.01.1994		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Krista KILVET 31.05.1946	RR/6/670/km Keskfraktsioon, aseesimees Väliskomisjon	K/1/760/km Keskfraktsioon kuni 13.03.1996 Arengupartei fr Kultuurikomisjon kuni 10.12.1996 Väliskomisjon alates 10.12.1996; aseesimees alates 12.12.1996	
Valve KIRSIPUU 05.03.1933	M/3/9051/im Mõõdukate fr Rahanduskomisjon, esimees	R/7/4035/rm Reformierakonna fr, esimees 07.11.1995–03.12.1996; aseesimees 03.12.1996–24.03.1997 Rahanduskomisjon, esimees kuni 25.04.1995 Euroopa asjade komisjon	R/1/3556/rm Eesti Reformierakonna fr Riigikaitsekomisjon, aseesimees alates 26.02.2002 Euroopa asjade komisjon
Signe KIVI 24.02.1957			R/1/912 Asendusliige alates 27.01.2003 Eesti Reformierakonna fr alates 27.01.2003 Rahanduskomisjon alates 27.01.2003
Liis KLAAR 25.01.1938			M/2/1844/rm Mõõdukate fr Väliskomisjon kuni 29.01.2002 Keskonnakomisjon alates 29.01.2002
Kalev KOTKAS 10.04.1960			M/5/1730/rm Mõõdukate fr, aseesimees alates 01.02.2000

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Majanduskomisjon kuni 03.02.2000
			Sotsiaalkomisjon alates 03.02.2000
Mihkel KRAAV 09.02.1966	SK/7/635 Asendusliige alates 29.04.1993 Kuningriiklaste fr alates 03.05.1993 Keskonnakomisjon 06.05.1992–23.09.1993 Rahanduskomisjon alates 23.09.1993		
Heiki KRANICH 09.10.1961	I/6/1335/rm Isamaa fr kuni 08.11.1993; aseesimees kuni 27.10.1993 Liberaalide fr kuni 12.01.1994, alates 27.06.1994 Rahanduskomisjon kuni 12.01.1994, alates 28.06.1994 Volitused peatunud 12.01.1994 (rahandus- minister), volitused taastunud 27.06.1994	R/2/736/rm Reformierakonna fr, aseesimees kuni 17.09.1996 Rahanduskomisjon	
Peeter KREITZBERG 14.12.1948			K/7/2252/rm Riigikogu 2. aseesimees 08.03.2001–28.02.2002 Riigikogu 1. aseesimees alates 28.02.2002 Eesti Keskerakonna fr, aseesimees 13.03.2000–08.03.2001

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Kultuurikomisjon kuni 08.03.2001
			Euroopa asjade komisjon alates 09.04.2002
Merle KRIGUL 23.12.1954	I/7/792 Asendusliige alates 30.10.1992 Isamaa fr alates 02.11.1992 Maaelukomisjon 02.11.1992–14.02.1994 Sotsiaalkomisjon 14.02.–12.09.1994 Väliskomisjon alates 12.09.1994		
Jaan KROSS 19.02.1920	M/1/2985/km Möödukate fr kuni 23.09.1993 Kultuurikomisjon kuni 23.09.1993 Volitused lõppenud seoses tagasiastumisega 23.09.1993		
Märt KUBO 11.04.1944		KMÜ/1/142/km Koonderakonna fr, aseesimees 17.04.1995–03.04.1996, alates 19.03.1997 Kultuurikomisjon kuni 27.05.1997 Põhiseaduskomisjon alates 27.05.1997	
Kalev KUKK 03.06.1951	RR/4/365/km	R /3/531/km	R/1/274

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Keskfraktsioon kuni 10.11.1994	Reformierakonna fr kuni 06.11.1995, alates 02.12.1996	Asendusliige alates 25.03.1999
	Majanduskomisjon	Majanduskomisjon kuni 06.11.1995, alates 04.12.1996	Eesti Reformierakonna fr alates 25.03.1999; aseesimees alates 08.03.2001
		Volitused peatunud 06.11.1995 (teede- ja sideminister), volitused taastunud 02.12.1996	Majanduskomisjon alates 25.03.1999
			Riigikogu uurimiskomis- jon AS Narva Elektri- jaamad erastamisprotsessi käigu ja kulutuste otstar- bekuse väljaselgitami- seks, aseesimees
Tõnu-Reid KUKK 03.04.1939	KK/2/427/km	KMÜ/1/98/km	
	Koonderakonna Ühen- duse fr, esimees alates 25.10.1993; aseesimees 18.02.–25.10.1993	Koonderakonna fr, aseesimees kuni 03.04.1996, alates 19.03.1997	
	Õiguskomisjon	Põhiseaduskomisjon kuni 17.04.1996	
	Riigikogu kodu- ja töö- korra ajutine komisjon	Õiguskomisjon alates 17.04.1996; aseesimees 18.04.1996–10.04.1997	
	Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luure- organite tegevuse uurimiseks Eestis	Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitseiameti tege- vuse ja järelevalvetegevuse seaduslikkuse kontrolli- miseks alates 18.09.1997	
Jaak-Hans KUKS 12.09.1942			M/10/1569/rm
			Mõõdukate fr
			Õiguskomisjon kuni 03.02.2000 Rahanduskomisjon alates 03.02.2000
Kalle KULBOK 03.04.1956	SK/10/878/km		
	Kuningriiklaste fr, esimees		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Põhiseaduskomisjon		
	Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luureor- ganite tegevuse uurimiseks Eestis		
	Ajutine komisjon kaitse- politsei tegevuse sea- duslikkuse kontrolli- miseks		
Tõnu KÕIV 04.12.1968			M/6/163/km Mõõdukate fr, aseesimees kuni 29.01.2002 Rahanduskomisjon kuni 03.02.2000 Keskkonnakomisjon 03.02.2000–29.01.2002 Põhiseaduskomisjon alates 29.01.2002
Tõnu KÕRDA 19.09.1952	SK/11/1179/km Kuningriiklaste fr Maaelukomisjon kuni 06.05.1993 Väliskomisjon alates 06.05.1993	K/9/470/km Keskfraktsioon kuni 13.03.1996, alates 05.03.1997 Arengupartei fr kuni 05.12.1996 Põhiseaduskomisjon kuni 20.04.1995 Riigikaitsekomisjon alates 20.04.1995; ase- esimees alates 27.04.1995	
Tiit KÄBIN 12.05.1937	I/1/6427/im Isamaa fr kuni 08.11.1993 Liberaalide fr, esimees kuni 24.05.1994; aseesi- mees alates 27.06.1994	R/ 3/9812/im Reformierakonna fr Põhiseaduskomisjon, esimees alates 20.12.1995	R/3/1215/km Eesti Reformierakonna fr kuni 25.02.2002 Põhiseaduskomisjon, aseesimees alates 31.03.1999

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Põhiseaduskomisjon		Riigikogu uurimiskomisjon endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpetamisega seonduvate asjaolude väljaselgitamiseks
	Ajutine komisjon kaitsepolitsei tegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks		
Ants KÄÄRMA 04.04.1942	KK/8/3725/rm	KMÜ/7/5818/im	KO/7/2179/rm
	Maaliidu Ühenduse fr	Riigikogu 1. aseesimees alates 13.03.1997	Eesti Koonderakonna fr, aseesimees kuni 31.03.1999
	Maaelukomisjon, esimees alates 14.06.1994; aseesimees kuni 14.06.1994	Maaliidu fr Maaelukomisjon kuni 13.03.1997; esimees	Maaelukomisjon, esimees alates 31.03.1999
	Põllumajanduse arengu ajutine komisjon, aseesimees		Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjon
			Riigikogu uurimiskomisjon endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpetamisega seonduvate asjaolude väljaselgitamiseks, aseesimees
Lembit KÜÜTS 18.10.1946	SK/10/75/km		
	Kuningriiklaste fr kuni 13.10.1994		
	Möödukate fr alates 16.11.1994		
	Keskkonnakomisjon kuni 06.05.1993		
	Maaelukomisjon 06.05.1993–20.12.1994		
	Riigikaitsekomisjon alates 20.12.1994		
	Ajutine komisjon riigivaraga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga sooritatud tehingute seaduslikkuse kontrollimiseks, aseesimees		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luureor- ganite tegevuse uurimi- seks Eestis alates 22.11.1994		
	Põllumajanduse arengu ajutine komisjon		
Ülo LAANOJA 19.02.1953	M/1/341/km		
	Möödukate fr		
	Rahanduskomisjon		
	Ajutine komisjon kaitsepolitsei tegevuse seaduslikkuse kontrol- limiseks		
Mart LAAR 22.04.1960	I/5/7631/im	I ja ERSP/7/2093/km	I/7/5446/im
	Isamaa fr kuni 22.10.1992, alates 09.11.1994	Isamaaliidu fr, esimees kuni 01.04.1996	Isamaaliidu fr kuni 25.03.1999; alates 29.01.2002
	Majanduskomisjon kuni 22.10.1992	Majanduskomisjon	Majanduskomisjon kuni 25.03.1999
	Õiguskomisjon alates 09.11.1994		Väliskomisjon alates 29.01.2002
	Volitused peatunud 22.10.1992 (peaminis- ter), volitused taastunud 08.11.1994		Volitused peatunud 25.03.1999 (peaminister), volitused taastunud 28.01.2002
Urmas LAHT 07.07.1955			K/6/840/rm
			Eesti Keskerakonna fr
			Maelukomisjon, aseesi- mees alates 15.04.2002
			Riigikogu uurimiskomis- jon Maapanga pankroti asjaolude väljaselgitami- seks ja pankrotiprotsessi erapooletuse tagamiseks

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Marju LAURISTIN 07.04.1940	M/11/1780/km Mõõdukate fr kuni 22.10.1992, alates 21.09.1994 Õiguskomisjon kuni 22.10.1992 Põhiseaduskomisjon alates 09.11.1994 Volitused peatunud 22.10.1992 (sotsiaalminister), volitused taastunud 21.09.1994		M/9/3585/rm Mõõdukate fr, esimees Kultuurikomisjon Riigikogu uurimiskomisjon AS Eesti Raudtee erastamise käigus toimepandud seadusrikkumiste asjaolude väljaselgitamiseks
Ants LEEMETS 23.06.1950			KO/2/279 Asendusliige 14.03.–25.03.1999 Eesti Koonderakonna fr kuni 25.03.1999 Rahanduskomisjon kuni 25.03.1999
Jaan LEETSAR 03.04.1946	M/12/780 Asendusliige alates 09.11.1994 Mõõdukate fr alates 14.11.1994 Keskkonnakomisjon alates 14.11.1994		
Jaan LEPPIK 24.06.1969			I/10/912/km Isamaaliidu fr Põhiseaduskomisjon
Ando LEPS 06.11.1935		KMÜ/6/1630/rm Eesti Maarahva Erakonna fr kuni 19.02.1998; aseesimees 07.03.–24.09.1996	K/6/599 Asendusliige alates 28.01.2002 Eesti Keskerakonna fr alates 29.01.2002

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Põhiseaduskomisjon	Õiguskomisjon alates
		Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitsei ameti tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks	12.02.2002
		Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks	
Jürgen LIGI 16.07.1959	R/5/460/km	Reformierakonna fr	R/4/1025/rm
		Õiguskomisjon kuni 15.11.1995	Eesti Reformierakonna fr kuni 06.11.2002; esimees
		Rahanduskomisjon alates 15.11.1995; aseesimees alates 16.11.1995	Rahanduskomisjon kuni 06.11.2002
		Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks, aseesimees	Volitused lõppenud seoses tagasiastumisega 06.11.2002
		Euroopa asjade komisjon	
Anti LIIV 16.03.1946	K/5/3193/rm	Keskfraktsioon	K/5/3682/rm
		Sotsiaalkomisjon, aseesimees alates 02.05.1995	Eesti Keskerakonna fr
			Sotsiaalkomisjon kuni 12.02.2002
			Väliskomisjon alates 12.02.2002; esimees alates 23.04.2002
Daimar LIIV 18.08.1966	I/12/72	R/5/181/km	
	Asendusliige 16.12.1992–21.06.1994, alates 08.11.1994	Reformierakonna fr	
	Isamaa fr 16.12.1992–08.11.1993	Õiguskomisjon, esimees	
		Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitsei ameti	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	<p>Liberaalide fr kuni 21.06.1994, alates 08.11.1994</p> <p>Õiguskomisjon 17.12.1992–21.06.1994, alates 08.11.1994; esi- mees alates 08.11.1994; aseesimees 20.09.1993–30.06.1994</p> <p>Ajutine komisjon riigi- varaga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga soori- tatud tehingute seadus- likkuse kontrollimiseks</p>	<p>tegevuse ja jälitustege- vuse seaduslikkuse kontrollimiseks</p>	
Katrin LINDE 27.09.1951	<p>EK/1/985/km</p> <p>Eesti Kodaniku fr, aseesimees</p> <p>Väliskomisjon kuni 09.03.1993</p> <p>Riigikaitsekomisjon alates 09.03.1993</p>		
Väino LINDE 31.01.1959			<p>R/11/1877/rm</p> <p>Eesti Reformierakonna fr</p> <p>Õiguskomisjon, aseesimees 31.03.1999–18.02.2002; esimees alates 18.02.2002</p>
Endel LIPPMAA 15.09.1930		<p>KMÜ/3/7540/im</p> <p>Koonderakonna fr kuni 17.04.1995, alates 15.08.1996</p> <p>Väliskomisjon kuni 17.04.1995, esimees</p> <p>Kultuurikomisjon alates 07.11.1996</p>	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Volitused peatunud 17.04.1995 (minister), volitused taastunud 07.08.1996	
Andres LIPSTOK 06.02.1957		R/5/6289/im Reformierakonna fr 18.04.–06.11.1995, alates 02.12.1996 Rahanduskomisjon 26.04.–06.11.1995 Majanduskomisjon alates 04.12.1996 Volitused taastunud 17.04.1995 (rahandus- minister), volitused peatunud 06.11.1995 (majandusminister), volitused taastunud 01.12.1996	R/5/3376/rm Eesti Reformierakonna fr Majanduskomisjon, esimees alates 31.03.1999
Värner LOOTSMANN 18.08.1945			K/3/293/km Eesti Keskerakonna fr Keskkonnakomisjon kuni 12.09.2000 Põhiseaduskomisjon alates 12.09.2000
Peeter LORENTS 25.09.1951	KK/10/212/km Koonderakonna Ühen- duse fr, esimees 18.02.–25.10.1993; aseesimees kuni 18.02.1993, alates 25.10.1993 Riigikaitsekomisjon, esimees 11.08.–16.09.1993, 21.01.–26.01.1994; aseesimees 05.11.1992–11.08.1993, alates 16.09.1993	KMÜ/3/149/km Koonderakonna fr Riigikaitsekomisjon, esimees Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitsei ameti tege- vuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrol- limiseks	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Ajutine komisjon kaitse- politsei tegevuse seadus- likkuse kontrollimiseks, aseesimees		
Jüri LUIK 17.08.1966	I/3/2293/km Isamaa fr kuni 08.12.1992 Väliskomisjon kuni 08.12.1992 Volitused peatunud 08.12.1992 (minister; 23.08.1993–07.01.1994 kaitseminister; alates 07.01.1994 välisminister)		
Tõnis LUKAS 05.06.1962		I ja ERSP/9/3147/rm Isamaaliidu fr kuni 18.11.1996 Kultuurikomisjon kuni 18.11.1996; esimees 30.03.1995– 18.11.1996 Volitused lõppenud 18.11.1996 seoses tagasiastumisega	I/9/5667/im Isamaaliidu fr kuni 25.03.1999, alates 29.01.2002 Kultuurikomisjon kuni 25.03.1999, alates 29.01.2002 Volitused peatunud 25.03.1999 (haridusmi- nister), volitused taastu- nud 29.01.2002
Ants-Enno LÕHMUS 17.03.1936	RR/2/270/km Keskfraktsioon kuni 05.11.1993 Vabade Demokraatide fr Põhiseaduskomisjon, aseesimees	KMÜ/5/583 Asendusliige alates 09.09.1997 Koonderakonna fr alates 10.09.1997 Põhiseaduskomisjon alates 10.09.1997 Ajutine komisjon Maa- panga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgita- miseks	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Tiit MADE 13.03.1940	EEE/8/4678/im Keskfraktsioon alates 27.06.1994 Väliskomisjon Riigikogu kodu- ja töö- korra ajutine komisjon	K/7/3674/rm Keskfraktsioon kuni 13.03.1996 Arengupartei fr Väliskomisjon kuni 20.04.1995; aseesimees Majanduskomisjon alates 20.04.1995; esi- mees alates 24.04.1995 Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks Euroopa asjade komisjon	
Andres MANDRE 20.03.1944		M/6/265 Asendusliige 21.03.–17.04.1995 Mõõdukate fr kuni 17.04.1995 Rahanduskomisjon kuni 17.04.1995	
Maret MARIPUU 16.07.1974			R/3/553/km Eesti Reformierakonna fr Põhiseaduskomisjon kuni 14.11.2001, alates 06.03.2002 Väliskomisjon 14.11.2001–06.03.2002 Riigikogu erikomisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks
Jaanus MARRANDI 23.03.1963			K/7/2373/rm Eesti Keskerakonna fr kuni 28.01.2002

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Jüri MARTIN 29.09.1940	<p data-bbox="947 314 1135 371">Maaelukomisjon kuni 28.01.2002</p> <p data-bbox="947 399 1216 485">Volitused peatunud 28.01.2002 (põllumajandusminister)</p> <p data-bbox="947 504 1041 533">K/3/175</p> <p data-bbox="947 561 1162 618">Asendusliige alates 04.02.2003</p> <p data-bbox="947 647 1189 704">Eesti Keskerakonna fr alates 10.02.2003</p> <p data-bbox="947 733 1202 790">Sotsiaalkomisjon alates 10.02.2003</p>		
Nikolai MASPANOV 22.12.1945	<p data-bbox="665 809 866 837">MKOE/8/1236/km</p> <p data-bbox="665 866 934 952">Vene fr kuni 19.12.1996, aseesimees kuni 05.06.1995</p> <p data-bbox="665 980 934 1037">Ühinenud vene fr, esimees kuni 14.10.1998</p> <p data-bbox="665 1066 893 1123">Keskkonnakomisjon kuni 15.11.1995</p> <p data-bbox="665 1151 893 1209">Põhiseaduskomisjon alates 15.11.1995</p> <p data-bbox="665 1237 934 1399">Riigikogu erikomisjon eradetektivibüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks</p> <p data-bbox="665 1428 934 1599">Riigikogu ajutine komisjon kohalikele omavalit- sustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolu- de kindlakstegemiseks</p>		
Valjo MASSO 03.06.1933	<p data-bbox="665 1608 799 1637">KMÜ/7/458</p> <p data-bbox="665 1666 880 1723">Asendusliige alates 19.07.1997</p>		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Eesti Maarahva Erakonna fr alates 08.09.1997	
		Majanduskomisjon alates 10.09.1997	
Indrek MEELAK 10.10.1960			K/9/1171 Asendusliige alates 28.01.2002 Eesti Keskerakonna fr alates 29.01.2002 Põhiseaduskomisjon alates 12.02.2002; esimees alates 25.02.2002
Mati MEOS 05.10.1946		KMÜ/9/436/km Koonderakonna fr, esi- mees alates 19.03.1997; aseesimees 03.04.1996–19.03.1997 Majanduskomisjon, aseesimees 24.04.1995–?	
Uno MERESTE 27.05.1928	M/4/2976/km Mõõdukate fr Majanduskomisjon	R/2/10806/im Reformierakonna fr Majanduskomisjon kuni 04.12.1996 Õiguskomisjon alates 04.12.1996	R/2/4900/rm Eesti Reformierakonna fr Õiguskomisjon
Mart MERI 15.02.1959			M/3/2600/rm Mõõdukate fr Kultuurikomisjon, esimees 31.03.1999–21.02.2002
Sven MIKSER 08.11.1973			K/7/721/km Eesti Keskerakonna fr kuni 28.01.2002

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Väliskomisjon kuni 28.01.2002
			Volitused peatunud 28.01.2002 (kaitseminister)
Aadu MUST 25.03.1951			K/9/587
			Asendusliige 28.01.–06.02.2002
Jüri MÕIS 25.10.1956			I/1/6739/im
			Isamaaliidu fr kuni 25.03.1999, 09.11.1999–26.01.2000
			Maaelukomisjon kuni 25.03.1999
			Majanduskomisjon 09.11.1999–26.01.2000
			Volitused peatunud 25.03.1999 (siseminis- ter), volitused taastunud 06.11.1999, volitused lõppenud seoses tagasi- astumisega 26.01.2000
Paul-Olev MÕTSKÜLA 05.12.1934	EK/11/154/rm		
	Eesti Kodaniku fr		
	Isamaa fr alates 08.12.1994		
	Maaelukomisjon, esimees 11.01.–14.06.1994		
Harald MÄGI 10.02.1932		KMÜ/6/1754/rm	
		Pensionäride ja Perede Erakonna fr	
		Maaelukomisjon	
		Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks	
		Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks	
Ilmar MÄNDMETS 30.04.1944	KK/9/2747/rm	KMÜ/7/2506/rm	
	Maaliidu Ühenduse fr	Maaliidu fr kuni 17.04.1995, 19.03.–09.06.1997	
	Majanduskomisjon	Majanduskomisjon kuni 17.04.1995; aseesimees	
		Riigikaitsekomisjon alates 07.04.1997	
		Volitused peatunud 17.04.1995 (põllumajan- dusminister), volitused taastunud 17.03.1997	
Jaanus MÄNNIK 03.05.1951		KMÜ/11/2428/rm	EME/11/1245/km
		Eesti Maarahva Erakonna fr	Eestimaa Rahvaliidu fr
		Rahanduskomisjon	Rahanduskomisjon, aseesimees alates 31.03.1999
		Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks	Riigikogu uurimiskomis- jon Maapanga pankroti asjaolude väljaselgitami- seks ja pankrotiprotsessi erapooletuse tagamiseks, esimees
		Ajutine komisjon Maa- panga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgita- miseks	
Talvi MÄRJA 08.09.1935		KMÜ/3/207/km	
		Koonderakonna fr	
		Kultuurikomisjon, esimees alates 19.11.1996; aseesimees 03.04.1995–19.11.1996	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Aavo MÖLDER 30.03.1944		KMÜ/8/2557/rm Maaliidu fr Rahanduskomisjon kuni 18.03.1997 Maaelukomisjon alates 18.03.1997; esimees	
Villu MÜÜRPEAL 17.06.1937		KMÜ/11/1572/km Maaliidu fr Maaelukomisjon kuni 03.04.1997 Rahanduskomisjon alates 03.04.1997 Riigikogu erikomisjon eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenud asjaolude väljaselgitamiseks	
Aap NELJAS 16.08.1967	I/3/121/km Isamaa fr kuni 08.11.1993 Liberaalide fr Väliskomisjon	R/9/496/km Reformierakonna fr Põhiseaduskomisjon kuni 02.05.1995 Väliskomisjon alates 02.05.1995	R/3/81 Asendusliige 07.11.2002–26.01.2003 Eesti Reformierakonna fr 07.11.2002–26.01.2003 Rahanduskomisjon 11.11.2002–26.01.2003
Eiki NESTOR 05.08.1953	M/2/321 Asendusliige alates 30.10.1992 Mõõdukate fr 02.11.1992–09.11.1994; aseesimees 18.10.1993–09.11.1994 Põhiseaduskomisjon 02.11.1992–09.11.1994 Ajutine komisjon riigi-	M/1/1250/km Mõõdukate fr alates 18.04.1995 Rahanduskomisjon alates 18.04.1995 Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitseiameti tege- vuse ja järelevalve tegevuse seaduslikkuse kontrol- limiseks	M/1/1956/rm Mõõdukate fr kuni 25.03.1999, alates 29.01.2002; aseesimees alates 29.01.2002 Rahanduskomisjon kuni 25.03.1999, alates 29.01.2002 Volitused peatunud 25.03.1999 (sotsiaal- minister), volitused

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	varaga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga sooritatud tehingute seaduslikkuse kontrollimiseks	Volitused taastunud 17.04.1995 (minister)	taastunud 29.01.2002
	Volitused peatunud 09.11.1994 (minister)		
Viktor NIITSOO 12.03.1952	ERSP/10/886/km	I ja ERSP/8/169	
	Eesti Rahvusliku Sõltumatus Partei fr alates 09.11.1992; esimees alates 20.09.1993; aseesimees 09.11.1992–20.09.1993	Asendusliige 21.03.–17.04.1995, alates 19.11.1996	
	Riigikaitsekomisjon kuni 24.03.1994	Isamaaliidu fr kuni 17.04.1995, 19.11.1996–11.12.1997	
	Põhiseaduskomisjon alates 24.03.1994	Õiguskomisjon kuni 17.04.1995, alates 25.11.1996	
	Ajutine komisjon kaitsepolitsei tegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks, esimees		
Mart-Olav NIKLUS 22.09.1934	EK/10/1826/km		
	Eesti Kodaniku fr, aseesimees kuni 08.10.1992		
	Sõltumatute fr, aseesimees 01.04.–31.09.1994		
	Kultuurikomisjon kuni 24.03.1994		
	Väliskomisjon alates 24.03.1994		
Ülo NUGIS 28.04.1944	I/3/5330/im	P/8/2940/km	KO/3/800/km
	Riigikogu esimees	Väliskomisjon	Eesti Koonderakonna fr
	Isamaa fr kuni 06.11.1992		Väliskomisjon, aseesimees alates 31.03.1999

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Mart NUTT 21.03.1962	I/9/543/ km Isamaa fr kuni 30.06.1994 Põhiseaduskomisjon, esimees Riigikogu kodu- ja töö- korra ajutine komisjon	P/3/976/ Asendusliige 21.03.–17.04.1995, alates 17.10.1995 Põhiseaduskomisjon kuni 17.04.1995, alates 24.10.1995 Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks Euroopa asjade komisjon Ajutine komisjon Maa- panga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgita- miseks	I/5/1393/km Isamaaliidu fr Põhiseaduskomisjon Euroopa asjade komisjon
Ardo OJASALU 21.09.1964	M/3/355 Asendusliige 30.10.1992–14.03.1994 Mõõdukate fr 02.11.1992–14.03.1994 Õiguskomisjon 02.11.1992–14.03.1994 Riigikogu kodu- ja töö- korra ajutine komisjon, aseesimees Volitused lõpenud 14.03.1994 (Riigi Mak- suameti peadirektor)		
Kristiina OJULAND 17.12.1966	I/7/264 Asendusliige 20.01.–24.05.1994 Liberaalide fr 07.02.–24.05.1994 Rahanduskomisjon 24.03.–24.05.1994	R/6/492/km Reformierakonna fr Väliskomisjon	R/6/3112/rm Eesti Reformierakonna fr kuni 28.01.2002 Väliskomisjon kuni 28.01.2002 Volitused peatunud 28.01.2002 (välisminister)

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Peeter OLESK 25.12.1953			I/8/1489/km Isamaaliidu fr Majanduskomisjon kuni 16.10.2001 Maaelukomisjon alates 16.10.2001 Riigikogu julgeolekuasu- tuste järelevalve komisjon
Kadri OTTIS 19.04.1970		KMÜ/9/37 Asendusliige 14.04.1995–07.08.1996, alates 26.10.1996 Koonderakonna fr 19.04.1995–07.08.1996, alates 07.11.1996 Kultuurikomisjon 20.04.1995–07.08.1996 Väliskomisjon alates 07.11.1996 Euroopa asjade komisjon	
Siiri OVIIR 03.11.1947	RR/4/2749/ km Keskfraktsioon Sotsiaalkomisjon, esimees	K/2/5455/ rm Keskfraktsioon kuni 17.04.1995, alates 13.11.1995; esimees alates 11.03.1996 Sotsiaalkomisjon kuni 17.04.1995, 15.11.1995–08.04.1996; esimees kuni 17.04.1995 Õiguskomisjon alates 08.04.1996 Volitused peatunud 17.04.1995 (sotsiaalmi- nister), volitused taastu- nud 06.11.1995	K/2/ 5346/im Riigikogu 2. aseesimees kuni 08.03.2001 Eesti Keskerakonna fr kuni 28.01.2002 Põhiseaduskomisjon 21.03.2001–28.01.2002 Volitused peatunud 28.01.2002 (sotsiaalmi- nister)

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Endel PAAP 08.09.1938			EÜRP/6/2530/rm Eestima Ühendatud Rahvapartei fr, aseesi- mees kuni 03.04.2000, 09.03.–01.11.2001 Sotsiaalkomisjon kuni 17.12.2002 Põhiseaduskomisjon alates 17.12.2002 Riigikogu uurimiskomis- jon AS Eesti Raudtee erastamise käigus toime- pandud seadusrikkumiste asjaolude väljaselgi- tamiseks Riigikogu uurimiskomis- jon AS Narva Elektri- jaamad erastamisprot- sessi käigu ja kulutuste otstarbekuse väljaselgi- tamiseks
Meelis PAAVEL 17.06.1963			M/8/1377 Asendusliige 25.03.1999–28.01.2002 Mõõdukate fr 25.03.1999–28.01.2002 Rahanduskomisjon 25.03.1999–03.02.2000 Majanduskomisjon 03.02.2000–08.10.2001 Põhiseaduskomisjon 08.10.2001–28.01.2002
Raivo PAAVO 22.05.1946	M/2/1274/km Mõõdukate fr Sotsiaalkomisjon Riigikogu erikomisjon		M/6/2861/rm Mõõdukate fr Sotsiaalkomisjon, aseesi- mees alates 31.03.1999

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks, esimees	
Jaana PADRIK 23.06.1958			I/4/4299/rm Isamaaliidu fr Õiguskomisjon Riigikogu uurimiskomis- jon Maapanga pankroti asjaolude väljaselgitami- seks ja pankrotiprotsessi erapooletuse tagamiseks, aseesimees Riigikogu uurimiskomis- jon AS Eesti Raudtee erastamise käigus toime- pandud seadusrikkumiste asjaolude väljaselgi- tamiseks, aseesimees
Maido PAJO 24.10.1950		K/8/714 Asendusliige alates 05.12.1996 Arengupartei fr alates 09.12.1996 Maaelukomisjon 20.01.–26.11.1997, alates 15.01.1998 Rahanduskomisjon 26.11.1997–15.01.1998	
Ants PAJU 10.09.1944		K/8/1053 Asendusliige 14.04.–06.11.1995 Keskfraktsioon 19.04.–06.11.1995 Majanduskomisjon 20.04.–06.11.1995	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Eldur PARDER 10.08.1928–30.05.2003		KMÜ/10/729/rm Eesti Maarahva Erakon- na fr kuni 05.03.1996; aseesimees Maaelukomisjon kuni 15.11.1995 Majanduskomisjon alates 15.11.1995	
Ralf R. PARVE 06.05.1946	SK/82300/km Kuningriiklaste fr, aseesimees Kultuurikomisjon		
Ülo PEETS 02.12.1944		KMÜ/10/617/rm Eesti Maarahva Erakon- na fr kuni 05.03.1996, 29.04.1996–10.03.1998 Majanduskomisjon kuni 20.04.1995 Riigikaitsekomisjon 20.04.–16.05.1995 Keskkonnakomisjon alates 16.05.1995; ase- esimees alates 18.05.1995	
Georg PELISAAR 07.12.1958			K/10/4459/rm Eesti Keskerakonna fr Õiguskomisjon, aseesi- mees alates 18.02.2002 Riigikogu uurimiskomis- jon endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpeta- misega seonduvate asja- olude väljaselgitamiseks

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Koit PIKARO 13.08.1949			K/11/3027/rm Eesti Keskerakonna fr Õiguskomisjon Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjon, aseesimees Riigikogu uurimiskomisjon Tallinna linnas ühiskondlike erastamise käigus aset leidnud seadusrikkumiste selgitamiseks
Nelli PRIVALOVA 07.02.1945			K/2/336 Asendusliige alates 07.02.2002 Eesti Keskerakonna fr alates 11.02.2002 Maaelukomisjon 12.02.–20.02.2002 Riigikaitsekomisjon alates 20.02.2002
Vambola PÕDER 06.08.1929–12.03.1993	SK/5/4153/rm Kuningriiklaste fr kuni 12.03.1993 † Väliskomisjon kuni 12.03.1993 †		
Jüri E. PÕLD 29.07.1952	I/6/1041/km Isamaa fr kuni 08.11.1993 Liberaalide fr, aseesimees alates 07.02.1994 Riigikaitsekomisjon, aseesimees alates 26.01.1994	R/5/154 Asendusliige 07.11.1995–01.12.1996 Reformierakonna fr 06.11.1995–01.12.1996 Riigikaitsekomisjon 15.11.1995–01.12.1996	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Kalju PÕLDVERE 23.05.1929	I/10/732 Asendusliige alates 30.10.1992 Isamaa fr 02.11.1992–07.12.1993 Sõltumatute fr, aseesi- mees kuni 01.04.1994 Sotsiaalkomisjon 02.11.1992–24.03.1994 Maaelukomisjon alates 24.03.1994 Põllumajanduse arengu ajutine komisjon		
Ingvar PÄRNAMÄE 27.07.1977	I/9/84 Asendusliige 25.03.1999–28.01.2002 Isamaaliidu fr 25.03.1999–28.01.2002 Maaelukomisjon 25.03.1999–16.10.2001 Majanduskomisjon 16.10.2001–28.01.2002		
Eve PÄRNASTE 19.02.1951	ERSP/11/299 Asendusliige alates 08.11.1994 Sõltumatute fr alates 08.11.1994 Keskkonnakomisjon alates 20.12.1994		
Mihkel PÄRNOJA 03.01.1946	M/10/254/km Mõõdukate fr, esimees 09.11.1992–18.10.1993; aseesimees kuni 09.11.1992, alates 14.11.1994	M/9/389/km Mõõdukate fr, aseesimees Kultuurikomisjon kuni 18.04.1995	M/9/237/km Mõõdukate fr kuni 25.03.1999, alates 08.10.2001; aseesimees kuni 25.03.1999

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Kultuurikomisjon	Majanduskomisjon alates 18.04.1995	Sotsiaalkomisjon kuni 25.03.1999
		Riigikogu ajutine komisjon kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstege- miseks	Majanduskomisjon alates 08.10.2001 Volitused peatunud 25.03.1999 (majandus- minister), volitused taastunud 06.10.2001
		Ajutine komisjon Maa- panga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgita- miseks, esimees	
Ilmar PÄRTELPOEG 24.12.1926	I/6/432 Asendusliige 30.10.1992–21.06.1994, alates 01.09.1994 Isamaa fr 02.11.1992–21.06.1994 Parempoolsete fr alates 12.09.1994 Majanduskomisjon 02.11.1992–21.06.1994, alates 12.09.1994; aseesimees alates 17.10.1994		
Matti PÄTS 10.04.1933	I/9/9618/im Isamaa fr kuni 28.10.1992 Õiguskomisjon kuni 28.10.1992 Volitused lõppenud 28.10.1992 (Riikliku Patendiameti peadirektor)		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Jaan PÕÖR 17.09.1950		M/8/662/km Eesti Maarahva Erakonna fr Põhiseaduskomisjon, aseesimees Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks, esimees	EME/8/376/ km Eestimaa Rahvaliidu fr Põhiseaduskomisjon Riigikogu erikomisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks, esimees
Kalev RAAVE 20.03.1926–04.03.2004	KK/9/1891/rm Koonderakonna Ühenduse fr Sotsiaalkomisjon Põllumajanduse arengu ajutine komisjon		
Jaanus RAIDAL 19.09.1963	ERSP/11/5341/im Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei fr kuni 16.12.1993 Sõltumatute fr, esimees 01.04.–31.09.1994, alates 01.01.1995 Maaelukomisjon kuni 24.03.1994; esimees kuni 10.01.1994 Põhiseaduskomisjon alates 24.03.1994		
Ivar RAIG 25.03.1953	M/5/1883/km Mõõdukate fr Majanduskomisjon, esimees kuni 17.10.1994		
Olev RAJU 14.01.1948		KMÜ/9/1038 Asendusliige alates 14.04.1995	K/9/899/km Eesti Keskerakonna fr Rahanduskomisjon

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Koonderakonna fr 19.04.1995–19.11.1998	Riigikogu erikomisjon korrupsioonivastase seaduse kohaldamiseks alates 28.09.2000
		Pensionäride ja Perede Erakonna fr alates 19.11.1998	
		Rahanduskomisjon alates 20.04.1995; esi- mees alates 25.04.1995	
Märt RASK 19.12.1950			R/7/1647/km Eesti Reformierakonna fr kuni 25.03.1999 Keskkonnakomisjon kuni 25.03.1999 Volitused peatunud 25.03.1999 (justiitsmi- nister)
Kuno RAUDE 13.04.1941	KK/8/188/rm Maaliidu Ühenduse fr kuni 16.01.1995 Riigikaitsekomisjon Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luure- organite tegevuse uurimiseks Eestis Ajutine komisjon kaitse- politsei tegevuse seadus- likkuse kontrollimiseks		
Heiki RAUDLA 20.05.1949	I/9/880/rm Isamaa fr Maaelukomisjon		
Valve RAUDNASK 10.12.1936		K/10/1457/km Keskfraktsioon Maaelukomisjon	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks alates 18.11.1996	
Janno REILJAN 08.10.1951			EME/10/1234/km Eestimaa Rahvaliidu fr Majanduskomisjon Euroopa asjade komisjon Riigikogu uurimiskomis- jon AS Narva Elektri- jaamad erastamisprotsessi käigu ja kulutuste otstar- bekuse väljaselgitamiseks
Villu REILJAN 23.05.1953		KMÜ/8/6800/im Eesti Maarahva Erakon- na fr kuni 17.04.1995 Keskkonnakomisjon kuni 17.04.1995; aseesimees Volitused peatunud 17.04.1995 (keskkonna- minister)	EME/8/5252/im Eestimaa Rahvaliidu fr alates 29.03.1999; esimees alates 01.04.1999 Väliskomisjon alates 29.03.1999 Volitused taastunud 25.03.1999 (keskkonna- minister)
K. Jaak ROOSAARE 19.07.1954	ERSP/10/947/rm Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei fr Põhiseaduskomisjon kuni 24.03.1994 Väliskomisjon alates 24.03.1994 Riigikogu kodu- ja töö- korra ajutine komisjon Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luure-		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	organite tegevuse uurimiseks Eestis alates 22.11.1994		
Viive ROSENBERG 12.02.1943			K/4/2508/rm Eesti Keskerakonna fr Kultuurikomisjon, esimees alates 21.02.2002 Euroopa asjade komisjon
Vardo RUMESSEN 08.08.1942	ERSP/5/816/km Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei fr Kultuurikomisjon		I/2/553 Asendusliige 25.03.1999–28.01.2002 Isamaaliidu fr 25.03.1999–28.01.2002 Väliskomisjon 25.03.1999–28.01.2002
Paul-Eerik RUMMO 19.01.1942	I/4/5290/im Isamaa fr kuni 22.10.1992 Liberaalide fr alates 27.06.1994; esimees alates 27.06.1994 Sotsiaalkomisjon kuni 22.10.1992 Kultuurikomisjon alates 28.06.1994 Volitused peatunud 22.10.1992 (kultuuri- ja haridusminister), volitused taastunud 27.06.1994	R/4/4592/rm Reformierakonna fr Kultuurikomisjon	R/10/1235/km Eesti Reformierakonna fr, esimees alates 07.11.2002 Kultuurikomisjon, aseesimees alates 31.03.1999 Euroopa asjade komisjon
Aino RUNGE 17.06.1926		K/2/812/km Keskfraktsioon Rahanduskomisjon	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Rainis RUUSAMÄE 08.09.1965			M/10/613/km Möödukate fr Maaelukomisjon Euroopa asjade komisjon
Ants RUUSMANN 19.03.1935			K/11/338/km Eesti Keskerakonna fr Sotsiaalkomisjon
Jüri RÄTSEP 03.07.1935	RR/9/2017/rm Keskfraktsioon kuni 10.08.1993 Õiguskomisjon kuni 10.08.1993; esimees 09.03.–10.08.1993; aseesimees kuni 09.03.1993 Volitused lõppenud 10.08.1993 (Riigi- kohtu liige)		
Arnold RÜÜTEL 10.05.1928		KMÜ/10/17189/im Riigikogu 1. aseesimees 14.03.1996–13.03.1997 Riigikogu 2. aseesimees 21.03.1995–14.03.1996 Eesti Maarahva Erakonna fr Maaelukomisjon alates 18.03.1997	EME/10/3701/rm Eestimaa Rahvaliidu fr kuni 08.10.2001 Keskkonnakomisjon kuni 08.10.2001 Volitused lõppenud 08.10.2001 (EV president)
Vello SAATPALU 31.05.1935	M/3/455/km Möödukate fr Väliskomisjon, esimees		
Erika SALUMÄE 11.06.1962			K/8/2577/rm Eesti Keskerakonna fr

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Sotsiaalkomisjon kuni 15.03.2001
			Kultuurikomisjon 15.03.–27.12.2001
			Riigikaitsekomisjon 27.12.2001–20.02.2002
			Väliskomisjon alates 20.02.2002
Toomas SAVI 30.12.1942		R/9/6306/im	R/9/6535/im
		Riigikogu esimees alates 21.03.1995	Riigikogu esimees alates 18.03.1999
		Reformierakonna fr	Eesti Reformierakonna fr
Edgar SAVISAAR 31.05.1950	RR/8/4678/im	K/6/13699/im	K/6/14320/im
	Riigikogu aseesimees	Riigikogu 1. aseesimees kuni 17.04.1995	Eesti Keskerakonna fr kuni 13.12.2001; esimees kuni 13.03.2000
	Keskfraktsioon	Keskfraktsioon kuni 17.04.1995, alates 07.11.1995; aseesimees 11.03.–14.03.1996	Riigikaitsekomisjon kuni 13.12.2001
		Põhiseaduskomisjon 15.11.1995–08.04.1996	Volitused lõppenud 13.12.2001 (Tallinna linnapea)
		Väliskomisjon alates 08.04.1996	
		Volitused peatunud 17.04.1995 (siseminis- ter), volitused taastunud 10.10.1995	
Igor SEDAŠEV 21.07.1950		MKOE/2/225/km	
		Vene fr	
		Ühinenud vene fr, aseesimees	
		Sotsiaalkomisjon	
		Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Tõnis SEESMAA 03.10.1955		KMÜ/6/210 Asendusliige alates 14.04.1995 Koonderakonna fr alates 19.04.1995 Õiguskomisjon alates 20.04.1995; aseesimees alates 14.04.1997	
Neinar SELI 07.12.1959			R/9/699 Asendusliige alates 25.03.1999 Eesti Reformierakonna fr alates 29.03.1999 Keskonnakomisjon alates 29.03.1999 Riigikogu julgeolekuasu- tuste järelevalve komisjon
Evelyn SEPP 13.07.1972			K/1/86 Asendusliige alates 15.12.2001 Eesti Keskerakonna fr alates 17.12.2001 Kultuurikomisjon 27.12.2001–12.02.2002 Põhiseaduskomisjon alates 12.02.2002
Mart SIIMANN 21.09.1946		KMÜ/2/484/km Koonderakonna fr kuni 17.03.1997; aseesimees kuni 17.04.1995; esimees 17.04.1995–17.03.1997 Sotsiaalkomisjon kuni 20.04.1995	KO/10/1874/rm Eesti Koonderakonna fr alates 29.03.1999; esimees Rahanduskomisjon alates 29.03.1999

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Põhiseaduskomisjon 20.04.1995–17.03.1997	Volitused taastunud 25.03.1999 (peaminister)
		Volitused peatunud 17.03.1997 (peaminister)	
Riivo SINIJÄRV 27.05.1947	KK/3/1640/km Koonderakonna Ühenduse fr kuni 16.02.1993; esimees Väliskomisjon kuni 16.02.1993; aseesimees Volitused lõppenud 16.02.1993 (suursaadik Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa Ühendatud Kuningriigis)		
Tiit SINISSAAR 07.12.1947	I/10/784/rm Isamaa fr, esimees alates 27.10.1993 Sotsiaalkomisjon	I ja ERSP/11/1410/km Isamaaliidu fr Sotsiaalkomisjon Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks Ajutine komisjon Maapanga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgitamiseks	I/11/408/km Isamaaliidu fr, esimees Sotsiaalkomisjon
Arvo SIRENDI 04.04.1939	KK/5/2559/km Maaliidu Ühenduse fr, esimees Kultuurikomisjon kuni 14.03.1994 Keskkonnakomisjon alates 14.03.1994	KMÜ/4/5233/rm Maaliidu fr, esimees Keskkonnakomisjon	KO/4/939/km Eesti Koonderakonna fr Keskkonnakomisjon, aseesimees alates 31.03.1999 Riigikogu uurimiskomisjon AS Narva Elektri jaamad erastamisprotsessi käigu ja kulutuste otstarbekuse väljaselgitamiseks

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Edgar SPRIIT 29.09.1922–08.08.1993	KK/2/266/km Maaliidu Ühenduse fr, aseesimees kuni 08.08.1993 † Sotsiaalkomisjon kuni 08.08.1993 † Ajutine komisjon riigi- varaga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga soori- tatud tehingute seadus- likkuse kontrollimiseks kuni 08.08.1993 †		
Mihhail STALNUHHIN 15.09.1961			K/6/2570/rm Eesti Keskerakonna fr, aseesimees 30.01.–06.11.2002 Kultuurikomisjon
Aleksander STERN 06.01.1948		KMÜ/4/383 Asendusliige alates 14.04.1995 Eesti Maarahva Erakonna fr alates 18.04.1995; aseesimees alates 24.09.1996 Sotsiaalkomisjon alates 20.04.1995	EME/4/283 Asendusliige 14.03.–25.03.1999 Eestimaa Rahvaliidu fr kuni 25.03.1999; aseesimees Maaelukomisjon kuni 25.03.1999
Valentin STRUKOV 21.03.1953		MKOE/9/1188/km Vene fr, aseesimees alates 05.06.1995 Ühinenud vene fr Majanduskomisjon Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Ajutine komisjon Maapanga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanga suunamise asjaolude väljaselgitamiseks, aseesimees	
Aime SÜGIS 21.01.1935	EK/6/69km Eesti Kodaniku fr Sõltumatute fr alates 04.04.1994; aseesimees alates 01.01.1995 Majanduskomisjon		
Sergei ZONOV 18.07.1966	M/7/546 Asendusliige 23.03.–20.09.1994, alates 10.11.1994 Mõõdukate fr 23.03.–20.09.1994, alates 14.11.1994 Riigikaitsekomisjon 24.03.–20.09.1994, alates 14.11.1994		
Andres TAIMLA 23.08.1947		R/7/473/km Reformierakonna fr, aseesimees alates 24.03.1997 Maaelukomisjon	R/7/531/km Eesti Reformierakonna fr, aseesimees Kultuurikomisjon Riigikogu uurimiskomisjon Maapanga pankroti asjaolude väljaselgitamiseks ja pankrotiprotsessi erapooletuse tagamiseks
Ivar TALLO 05.05.1964			M/9/272 Asendusliige 25.03.1999–05.10.2001

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Mõõdukate fr 25.03.1999–05.10.2001
			Põhiseaduskomisjon 25.03.1999–05.10.2001
Jaan TALTS 19.05.1944		R/11/842	
		Asendusliige 21.03.–17.04.1995, 07.11.1995–01.12.1996	
		Reformierakonna fr kuni 17.04.1995, 06.11.1995–01.12.1996	
		Riigikaitsekomisjon kuni 17.04.1995	
		Sotsiaalkomisjon 15.11.1995–01.12.1996	
Aldo TAMM 24.09.1953	M/7/1346		
	Asendusliige alates 30.10.1992		
	Mõõdukate fr 12.11.1992–08.11.1994		
	Keskonnakomisjon 02.11.1992–08.11.1994		
	Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luure- organite tegevuse uurimiseks Eestis kuni 08.11.1994		
	Volitused peatunud 08.11.1994 (põllu- majandusminister)		
Eino TAMM 20.11.1951	KK/2/613	KMÜ/1/269/km	
	Asendusliige alates 23.02.1993	Koonderakonna fr	
	Koonderakonna Ühen- duse fr alates 23.02.1993	Väliskomisjon, esimees alates 24.04.1995	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Väliskomisjon alates 08.03.1993; aseesimees alates 11.03.1993 Ajutine komisjon riigivaraga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga sooritatud tehingute seaduslikkuse kontrollimiseks	Euroopa asjade komisjon, aseesimees	
Jüri TAMM 05.02.1957			M/4/471/rm Möödukate fr Majanduskomisjon
Ants TAMME 20.04.1940		KMÜ/4/966 Asendusliige alates 08.05.1997 Pensionäride ja Perede Erakonna fr alates 08.05.1997 Keskkonnakomisjon alates 21.05.1997	
Tiit TAMMSAAR 07.11.1951		KMÜ/4/1255 Asendusliige alates 14.04.1995 Eesti Maarahva Erakonna fr alates 18.04.1995; esimees alates 24.03.1997 Keskkonnakomisjon 18.04.–16.05.1995; aseesimees 24.04.–16.05.1995 Riigikaitsekomisjon alates 16.05.1995 Riigikogu ajutine komisjon kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üleantud varaga	EME/4/1555/km Eestimaa Rahvaliidu fr, esimees kuni 01.04.1999 Riigikaitsekomisjon, esimees alates 31.03.1999 Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjon Riigikogu uurimiskomisjon AS Eesti Raudtee erastamise käigus toimepandud seadusrikkumiste asjaolude väljaselgitamiseks

		VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg		Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		seotud tehingute asjaolude kindlakstegemiseks kuni 20.01.1997		
		Euroopa asjade komisjon		
Andres TARAND 11.01.1940	M/5/3122/rm	M/4/11422/im	M/4/11112/im	
	Mõõdukate fr kuni 22.10.1992	Mõõdukate fr alates 18.04.1995; esimees	Mõõdukate fr	
	Keskonnakomisjon kuni 22.10.1992; aseesimees	Kultuurikomisjon 18.04.–15.11.1995	Väliskomisjon, esimees 31.03.1999–23.04.2002	
	Volitused peatunud 22.10.1992 (keskkonna- minister; alates 08.11.1994 peaminister)	Keskonnakomisjon alates 15.11.1995		
		Volitused taastunud 17.04.1995 (peaminister)		
Enn TARTO 25.09.1938	I/10/9195/im	P/9/2814/km	M/8/1738/rm	
	Isamaa fr kuni 30.06.1994	Riigikaitsekomisjon	Mõõdukate fr	
	Parempoolsete fr, aseesimees	Ajutine komisjon Riigi Kaitsepolitsei ameti tege- vuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrolli- miseks, esimees alates 12.05.1997; aseesimees	Riigikaitsekomisjon Riigikogu julgeolekuasu- tuste järelevalve komis- jon, esimees	
	Riigikaitsekomisjon			
	Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luureorga- nitate tegevuse uurimi- seks Eestis, esimees	kuni 12.05.1997	Riigikogu uurimiskomis- jon endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpeta- misega seonduvate asja- olude väljaselgitamiseks	
	Ajutine komisjon kaitse- politsei tegevuse seadus- likkuse kontrollimiseks			
Laine TARVIS 26.09.1937		K/5/2154	K/5/2452/km	
		Asendusliige 23.03.–06.11.1995	Eesti Keskerakonna fr	
		Keskfraktsioon 23.03.–06.11.1995	Rahanduskomisjon	
		Rahanduskomisjon kuni 06.11.1995; aseesimees 25.04.–06.11.1995		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Kirill TEITER 25.08.1952	SK/6/6314/im Kuningriiklaste fr Riigikaitsekomisjon		
Juhan TELGMAA 03.01.1946		KMÜ/8/3783/rm Maaliidu fr Õiguskomisjon kuni 18.04.1995 Majanduskomisjon alates 18.04.1995 Euroopa asjade komisjon	
Tõnu TEPANDI 04.07.1948	KK/1/563/km Koonderakonna Ühenduse fr Rahanduskomisjon	KMÜ/1/147 Asendusliige alates 14.04.1995 Koonderakonna fr alates 19.04.1995 Rahanduskomisjon alates 20.04.1995	
Jevgeni TOMBERG 14.06.1948			EÜRP/3/1101/km Eestimaa Ühendatud Rahvapartei fr kuni 13.06.2002 Majanduskomisjon, aseesimees alates 31.03.1999 Euroopa asjade komisjon Riigikogu uurimiskomis- jon Tallinna linnas ühis- elamute erastamise käi- gus aset leidnud seadus- rikkumiste selgitamiseks
Jüri TOOMEPUU 27.06.1930	EK/11/16904/im Eesti Kodaniku fr, esimees		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	Riigikaitsekomisjon kuni 09.03.1993; ase- esimees kuni 5.11.1992 Väliskomisjon alates 09.03.1993		
Olev TOOMET 24.11.1929		KMÜ/10/1130/rm Pensionäride ja Perede Erakonna fr Kultuurikomisjon	
Olli TOOMIK 06.11.1938	RR/7/1883/rm Keskfraktsioon kuni 15.12.1993 Vabade Demokraatide fr, aseesimees Sotsiaalkomisjon		
Tiit TOOMSALU 21.11.1949			EÜRP/1/134/km Eestimaa Ühendatud Rahvapartei fr, aseesi- mees alates 01.11.2001 Põhiseaduskomisjon Riigikogu erikomisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks Riigikogu uurimiskomis- jon Tallinna linnas ühis- elamute erastamise käi- gus aset leidnud seadus- rikkumiste selgitamiseks Riigikogu uurimiskomis- jon Maapanga pankroti asjaolude väljaselgitami- seks ja pankrotiprotsessi erapooletuse tagamiseks

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Toivo TOOTSEN 17.06.1943			K/2/301/km Eesti Keskerakonna fr Riigikaitsekomisjon
Ülo TOOTSEN 13.06.1933			K/10/1494/rm Eesti Keskerakonna fr Maelukomisjon
Mai TREIAL 22.05.1952		KMÜ/8/1021/km Pensionäride ja Perede Erakonna fr, aseesimees Õiguskomisjon Ajutine komisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks	KO/8/1593/km Eesti Koonderakonna fr, aseesimees alates 31.03.1999 Põhiseaduskomisjon kuni 29.03.2000 Sotsiaalkomisjon alates 29.03.2000 Riigikogu erikomisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks
Elmar TRUU 19.08.1942		KMÜ/2/503/km Pensionäride ja Perede Erakonna fr, esimees alates 25.09.1997 Sotsiaalkomisjon Euroopa asjade komisjon	KO/10/1033/km Eesti Koonderakonna fr Sotsiaalkomisjon kuni 29.03.2000 Kultuurikomisjon alates 29.03.2000 Riigikogu uurimiskomisjon AS Eesti Raudtee erastamise käigus toimepandud seadusrikkumiste asjaolude väljaselgitamiseks
Liina TÕNISSON 24.05.1940	RR/1/1737/km Keskfraktsioon Majanduskomisjon, esimees alates	K/3/3892/rm Keskfraktsioon kuni 17.04.1995, alates 13.11.1995	K/3/2241/rm Eesti Keskerakonna fr kuni 28.01.2002; aseesimees 13.03.2000–28.01.2002

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
	17.10.1994; aseesimees kuni 17.10.1994 Riigikogu kodu- ja töökorra ajutine komisjon, esimees	Majanduskomisjon kuni 17.04.1995, alates 15.11.1995; esimees kuni 17.04.1995 Riigikogu ajutine komisjon kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstegemiseks, aseesimees Euroopa asjade komisjon Volitused peatunud 17.04.1995 (majandusminister), volitused taastunud 06.11.1995	Majanduskomisjon kuni 28.01.2002 Euroopa asjade komisjon kuni 28.01.2002 Volitused peatunud 28.01.2002 (majandus- ja kommunikatsiooni-minister)
Ülo TÄRNO 22.05.1936			K/3/166/km Eesti Keskerakonna fr Majanduskomisjon Euroopa asjade komisjon
Ülo ULUOTS 04.02.1930–18.07.1997		KMÜ/5/2753/rm Koonderakonna fr kuni 18.07.1997 † Rahanduskomisjon kuni 20.04.1995 Majanduskomisjon 20.04.1995–18.07.1997 † Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks, aseesimees	
Mart UMMELAS 20.08.1953		K/3/805/km Volitused lõppenud seoses tagasiastumisega 22.03.1995	

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Feliks UNDUSK 23.12.1948		R/6/1359/km Reformierakonna fr Sotsiaalkomisjon Riigikogu ajutine komisjon kohalikele omavalitustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstegemiseks, esimees	R/6/746 Asendusliige 28.01.–06.02.2002
Toivo UUSTALO 23.08.1946	EK/11/51/rm Eesti Kodaniku fr kuni 14.04.1993 Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei fr 14.04.–04.11.1993 Sõltumatute fr, aseesimees 01.10.–31.12.1994 Õiguskomisjon		
Lauri VAHTRE 22.03.1960	I/10/3490/rm Isamaa fr, aseesimees alates 08.12.1994 Keskkonnakomisjon	I ja ERSP/9/1743/km Isamaaliidu fr Maaelukomisjon kuni 19.11.1996 Kultuurikomisjon alates 19.11.1996; aseesimees	I/3/4945/rm Isamaaliidu fr Keskkonnakomisjon Riigikogu erikomisjon korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks, aseesimees
Arvo VALTON (Vallikivi) 14.12.1935	I/2/2896/rm Isamaa fr Kultuurikomisjon		
Toomas VAREK 06.06.1948			K/6/1115/rm Eesti Keskerakonna fr kuni 10.02.2003;

Nimi, sünniaeg	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		aseesimees 22.03.1999–13.03.2000; esimees 13.03.2000–10.02.2003 Põhiseaduskomisjon kuni 21.03.2001 Sotsiaalkomisjon 21.03.2001–10.02.2003 Volitused peatunud 10.02.2003 (siseminister)	
Andres VARIK 07.04.1952	KMÜ/11/4432/rm Eesti Maarahva Erakonna fr kuni 17.03.1997; esimees Maaelukomisjon kuni 17.03.1997 Volitused peatunud 17.03.1997 (põllumajandusminister)	EME/11/1144/km Eestimaa Rahvaliidu fr alates 29.03.1999; aseesimees alates 01.04.1999 Maaelukomisjon alates 29.03.1999 Riigikogu uurimiskomisjon endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpetamisega seonduvate asjaolude väljaselgitamiseks Volitused taastunud 25.03.1999 (põllumajandusminister)	
Aarne VEEDLA 26.11.1963	R/10/494/ Asendusliige 21.03.–17.04.1995, alates 07.11.1995–02.12.1996 Reformierakonna fr kuni 17.04.1995, 06.11.1995–02.12.1996 Keskkonnakomisjon kuni 17.04.1995 Õiguskomisjon 15.11.1995–02.12.1996		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Andra VEIDEMANN 18.07.1955	RR/3/562/km Keskfraktsioon, aseesimees kuni 01.01.1994 Õiguskomisjon Ajutine komisjon kaitsepolitsei tegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks	K/9/1481/km Keskfraktsioon kuni 13.03.1996; aseesimees kuni 11.03.1996 Arengupartei fr kuni 09.12.1996; aseesimees kuni 26.08.1996 Väliskomisjon kuni 09.12.1996; aseesimees 24.04.1995–09.12.1996 Volitused peatunud 09.12.1996 (minister)	
Rein VEIDEMANN 17.10.1946	RR/12/1449/km Keskfraktsioon, esimees alates 01.01.1994 Kultuurikomisjon, aseesimees		
Trivimi VELLISTE 04.05.1947	I/12/6137/im Isamaa fr kuni 22.10.1992, 14.02.–20.08.1994 Maaelukomisjon kuni 22.10.1992 Väliskomisjon 14.02.–20.08.1994 Volitused peatunud 22.10.1992 (välisminister), volitused taastunud 07.01.1994, volitused lõppenud 20.08.1994 (EV alaline esindaja ÜRO-s)		I/11/3803/rm Isamaaliidu fr Riigikaitsekomisjon, aseesimees 31.03.1999–26.02.2002
Vladimir VELMAN 25.09.1945		K/1/1249 Asendusliige 14.04.–10.10.1995	K/2/1132/rm Eesti Keskerakonna fr Väliskomisjon

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
		Keskfraktsioon 19.04.–10.10.1995	
		Põhiseaduskomisjon 20.04.–10.10.1995	
Andrus VILLEM 21.03.1959	I/5/91 Asendusliige alates 30.10.1992 Isamaa fr alates 02.11.1992 Õiguskomisjon 02.11.–17.12.1992 Väliskomisjon 17.12.1992–14.02.1994 Rahanduskomisjon alates 14.02.1994 Ajutine komisjon NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ja luure- organite tegevuse uurimiseks Eestis		
Toomas VILOSIUS 05.05.1951		R/10/1923/km Reformierakonna fr 18.04.–06.11.1995, alates 02.12.1996 Sotsiaalkomisjon 20.04.–06.11.1995, alates 04.12.1996 Volitused taastunud 17.04.1995 (sotsiaal- minister), volitused peatu- nud 06.11.1995 (sot- siaalminister), volitused taastunud 01.12.1996	R/11/1605/km Eesti Reformierakonna fr Sotsiaalkomisjon, esimees alates 31.03.1999 Euroopa asjade komisjon
Heido VITSUR 28.03.1944	KK/2/1627/km Vabade Demokraatide fr Rahanduskomisjon, aseesimees		

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Rein VOOG 02.11.1964		R/1/126 Asendusliige 07.11.1995–22.11.1996 Reformierakonna fr 13.11.1995–22.11.1996; aseesimees 17.09.–22.11.1996 Majanduskomisjon 15.11.1995–22.11.1996 Riigikogu erikomisjon rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks kuni 22.11.1996	R/1/527/km Eesti Reformierakonna fr, aseesimees kuni 16.03.2000 Rahanduskomisjon kuni 28.12.1999 Maelukomisjon 28.12.1999–11.02.2002 Väliskomisjon alates 11.02.2002
Ülo VOGLAID 29.08.1935	KK/5/1414/km Koonderakonna Ühenduse fr Kultuurikomisjon	KMÜ/4/4202/rm Koonderakonna fr kuni 25.10.1996 Kultuurikomisjon kuni 20.04.1995 Väliskomisjon 20.04.1995–25.10.1996 Volitused lõppenud seoses tagasiastumisega 25.10.1996	
Jüri VÕIGEMAST 18.11.1956			K/4/600 Asendusliige alates 28.01.2002 Eesti Keskerakonna fr alates 29.01.2002; aseesimees alates 06.11.2002 Kultuurikomisjon alates 12.02.2002
Valentina VÕSSOTSKAJA 28.05.1944			EÜRP/1/64/km Eestimaa Ühendatud Rahvapartei fr, aseesimees 03.04.2000–09.03.2001

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / hääle arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
			Kultuurikomisjon kuni 20.03.2002
			Väliskomisjon alates 20.03.2002
Tiit VÄHI 10.01.1947		KMÜ/2/5942/rm Koonderakonna fr kuni 17.04.1995, 19.03.–09.09.1997; esimees kuni 17.04.1995 Rahanduskomisjon kuni 17.04.1995 Põhiseaduskomisjon 19.03.–01.09.1997 Majanduskomisjon 01.09.–09.09.1997 Volitused peatunud 17.04.1995 (peaminister), volitused taastunud 17.03.1997, volitused lõppenud seoses tagasi- astumisega 09.09.1997	
Harri ÕUNAPUU 02.02.1947			K/4/4137/rm Eesti Keskerakonna fr kuni 28.01.2002; aseesimees 21.03.2001–28.01.2002 Rahanduskomisjon kuni 21.03.2001 Õiguskomisjon 21.03.2001–28.01.2002 Volitused peatunud 28.01.2002 (rahandus- minister)

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Nimi, sünniaeg	Nimekiri / ringkond / häälte arv / mandaadi liik Kuuluvus fraktsiooni ja komisjoni		
Andrus ÖÖVEL 17.10.1957		KMÜ/1/5839/im Koonderakonna fr kuni 17.04.1995 Riigikaitsekomisjon kuni 17.04.1995 Volitused peatunud 17.04.1995 (kaitsemi- nister)	
Raoul ÜKSVÄRAV 21.04.1928	KK/9/1063/km Koonderakonna Ühen- duse fr kuni 16.09.1993; aseesimees kuni 18.02.1993 Maaliidu Ühenduse fr alates 16.09.1993; aseesimees alates 23.09.1993 Majanduskomisjon kuni 16.09.1993 Sotsiaalkomisjon alates 16.09.1993	KMÜ/7/4582/rm Pensionäride ja Perede Erakonna fr kuni 25.09.1997; esimees Koonderakonna fr alates 08.12.1997 Väliskomisjon	

2.3. Riigikogu liikmed

Riigikogu liikmete arv

Riigikogu liikmete arv 101 moodustab ligikaudu kuupjuure Eesti hääleõiguslike kodanike arvust. Selline Riigikogu liikmete arv peaks tagama olulisemate ühiskonnagruppide esindatuse Riigikogus. Mandaatide saamiseks peavad erakonna nimekirjas olevad kandidaadid koguma kogu riigis vähemalt viis protsenti häältest. Viie protsenti künnist, mandaatide saamiseks piisava toetusega poliitiliste jõudude arvu ja parlamendi töökoormust saab samuti mõista PS §-s 60 toodud Riigikogu liikmete arvu põhjendusena.

Eesti 1920. aasta põhiseaduse järgi oli Riigikogu sajaliikmeline ja tal oli õigus liikmete arvu seadusega suurendada. 1933. aasta põhiseaduse muutmise seadusega vähendati parlamendiliikmete arvu viiekümneni. Uues, 1938. aasta põhiseaduses oli Riigikogu kahekojaline, valitava koja liikmeid oli 80. Teise, presidendi nimetatud liikmetest koosneva koja suurust põhiseadus täpselt ei määranud.

Riigikogu liikme võimalus mõjutada ühiskonda puudutavaid otsuseid

Seaduste sisu määravad parlamendi menetluses fraktsioonid ja komisjonid, täiskogu on kokkulepitu vormistamise koht.

Riigikogu liige saab mõjutada eelkõige fraktsiooni poliitikat ja komisjoni seisukohti. Seda tänu tööjaotusele: kuna arutatavaid asju on palju, määratakse komisjonides (reeglina ka fraktsioonides) igale menetletavale eelnõule Riigikogu liikmest ettekandja, kelle ülesanne on eelnõu üksikasjalikult läbi töötada ja fraktsioonikaaslasti või teisi komisjoniliikmeid informeerida. Ühiskonnaelu kujundavate otsuste vastuvõtmine ei sõltu ühest Riigikogu liikmest. Nii ei sõltu see sellest, kas valimistel kasutatakse proportsionaalset või majoritaarset valimissüsteemi, nimekirja- või isikuvalimist. Liikme mõju võib olla märgatav valitsuse kontrollimisel (uurimiskomisjonides osalemine, arupärimiste ja küsimuste esitamine jms). Samuti on tal õigus esitada seaduste ja otsuste eelnõusid, muudatusettepanekuid, esineda Riigikogu täiskogu istungeil kõnede ja sõnavõttudega jne.

Nimekirjavalimisele rajatud süsteemis on üksikkandidaadi valituks osutumise võimalus äärmiselt väike: üksikkandidaat peaks koguma lihtkvoodi jagu hääli, s.o keskmiselt 5000 häält (lihtkvoot on valimisringkonnas antud kehtivate häälte ja ringkonna mandaatide arvu jagatis). VII, VIII ega IX Riigikokku ei valitud ühtki väljaspool nimekirja kandideerinud isikut. Kõik kandidaadid, kes kogusid isikumandaadi saamiseks vajaliku arvu hääli, olid mõne valimisliidu või erakonna nimekirjas.

Riigikogu liikme volituste algus, lõpp ja peatumine. Asendusliige

Põhiseaduse § 61 järgi algavad Riigikogu liikmete volitused valimistulemuste väljakuulutamise päevast. Riigikogu valimise seaduse järgi kuulutatakse valimistulemused välja Vabariigi Valimiskomisjoni teadaande (1999. aastal otsuse) avaldamisega Riigi Teatajas. VII, VIII ja IX Riigikogu valimise tulemused tuli välja kuulutada hiljemalt kümnendal päeval pärast valimispäeva. Seda põhimõtet muudeti 2002. aastal vastu võetud Riigikogu valimise seadusega: vältimaks olukorda, et mõni valimiskaebus rahuldatakse kohtus pärast valimistulemuste väljakuulutamist, mistõttu rikutud õigusi ei saa enam mõistlikul moel taastada, sätestati valimistulemuste väljakuulutamine pärast kaebuste kohta lõplike otsuste tegemist.

Eesti Vabariigi Valimiskomisjoni teadaanne 1992. aasta 20. septembril toimunud VII Riigikogu valimise tulemuste kohta avaldati 30. septembril 1992 (RT 1992, 37, 486). Teadaanne sisaldas Riigikogu liikmeks registreeritud isikute nimekirja. Samas avaldati valimiskomisjoni esimehe Eerik-Juhan Truuvälja teadaanne esimese Riigikogu istungi kokkukutsumise kohta 5. oktoobril 1992 kell 11 Tallinnas Riigikogu hoones Lossi plats 1a.

Valimiskomisjoni esimees kutsus Riigikogu avaistungile vastavalt põhiseaduse rakendamise seaduse §-le 3. PSRaks § 3 käsitleb Riigikogu ja Vabariigi Presidendi n-ö põhiseaduspärase taas töölerakendamise korda. Selle järgi kuulutas Ülemnõukogu pärast põhiseaduse vastuvõtmist välja Riigikogu ja Vabariigi Presidendi valimised ja määras valimistoimingute kalendri. VIII ja IX koosseisu esimese istungi kutsus kokku juba Vabariigi President.

VIII Riigikogu valimise tulemused avaldati 11. märtsil 1995 (RT I 1995, 23, 335) ja IX Riigikogu valimise tulemused 13. märtsil 1999 (RT I 1999, 26, 378).

VII ja IX koosseisu esimene istung peeti viiendal, VIII koosseisu esimene istung künnendal päeval pärast valimistulemuste väljakuulutamist.

Esimesel istungil annavad Riigikogu liikmed ametivande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale. Ametivande andmine on Riigikogu liikme kohustuste täitmisele asumise eeldus. Riigikogu VII koosseisu avaistungil otsustati ametivande tekst enne vande andmist korraldatud hääletamisega. Tekst töötati välja fraktsioonide kokkuleppe järgi, see kordas põhiseaduses etteantut: "Asudes täitma oma kohustusi Riigikogu liikmena, annan vande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale." Riigikogu liige Katrin Linde oli enne istungi algust üle andnud pikema alternatiivteksti: "Asudes Eesti Vabariigi Riigikogu liikme kohustuste täitmisele, olen teadlik, et kannan selles ülesandes vastutust ainult 24. veebruaril 1918 väljakuulutatud Eesti Vabariigi ja oma südametunnistuse ees ning töotan pühalikult jääda ustavaks Eesti Vabariigile 1920. aasta Tartu rahulepinguga kehtestatud piirides ja Eesti Vabariigi põhiseaduslikule korrale ning pühendada oma jõu Eesti Vabariigi ja Eesti rahva healu ja tuleviku kindlustamisele."

Põhiseaduselähedane tekst kogus hääletamisel kaheksakümmend kolm poolt- ja viis vastuhäält, kaks Riigikogu liiget jäi erapooletuks (St 1992, 1).

Ametivande luges ette koosseisu vanim liige. Riigikogu VII koosseisu vanim liige oli Jaan Kross, VIII ja IX koosseisus Kaljo Kiisk. VII ja IX koosseisu avaistungil andsid ametivande kõik valitud isikud, VIII koosseisu avaistungil oli kohal sada liiget, istungil ei osalenud Mart Ummelas, kes astus 22.03.1995 ametivannet andmata tagasi.

VII koosseisu volitused kestsid erandina kaks ja pool aastat, VIII ja IX koosseisu volitused üldkorra järgi neli aastat.

Valimistulemuses peegelduv jõudude vahekord peab esinduskogus säilima igal hetkel. Seepärast asub Riigikogu liikme volituste lõppemisel või peatumisel Riigikokku asendusliige, kes määratakse valimisnimekirjast, kust valiti lahkunud rahvaesindaja. Nii toimitakse ka juhul, kui asendusliige on vahepeal erakonda vahetanud. Näiteks kandideeris Feliks Undusk Riigikokku Reformierakonna nimekirjas, kuid 2002. aasta alguseks, kui tal tekkis võimalus pääseda asendusliikmena Riigikokku, oli ta astunud Keskerakonda. F. Undusk Riigikogu liikmeks siiski ei asunud.

Vabariigi Valimiskomisjon kinnitab valimisseaduse kohaselt asendusliikmete nimekirja. Riigikokku valitud Vabariigi Valitsuse liikmete asemele määrab asendusliikmed Vabariigi Valimiskomisjon, pärast juhatuse valimist teeb seda tüüpi otsused Riigikogu juhatuse. VII koosseisu volituste alguses kehtis lühikest aega kord, mille järgi kõiki Riigikogu liikmete ja asendusliikmete volituste küsimusi otsustas

Vabariigi Valimiskomisjon.

Põhiseaduse järgi ei saa olla samal ajal Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse liige, Riigikogu esimees ja Vabariigi Presidendi ülesannete ajutine täitja. Riigikogu liikme ministriks nimetamisel ja Riigikogu esimehe asumisel Vabariigi Presidendi ülesandeid täitma tema volitused Riigikogus peatatakse. Valitsuse liikme kohustustest vabastamisel või Vabariigi Presidendi asendamise kohustusest vabanemisel Riigikogu liikme või esimehe volitused taastuvad. Vabariigi Presidendi asendamise vajadust ei ole ette tulnud.

Riigikogu koosseisu volituste lõppemine uue koosseisu volituste tekkimise tõttu toob kaasa kõigi eelmise koosseisu rahvaesindajate volituste lõppemise.

Riigikogu liikme volitused lõpevad enne tähtaega järgmistel juhtudel:

- asumine teise riigiametisse või kohaliku omavalitsuse alaliselt tasustatavasse ametisse või tulundusühingu juhatuse liikmeks;
- tagasiastumine;
- kestev võimetus täita Riigikogu liikme ülesandeid (Riigikohtu otsusel);
- süüdimõistva kohtuotsuse jõustumine;
- Eesti kodakondsuse kaotamine;
- surm.

Riigikogus saab Vabariigi Valimiskomisjoni või Riigikogu juhatuse taotlusel Riigikogu liikme volitused lõpetada, kui selgub, et ta ei vasta põhiseaduses või Riigikogu valimise seaduses sätestatud nõuetele või keeldub ametivannet andmast. IX koosseisu asendusliikmeteks asuma pidanud Olavi Israel, Aadu Must ja Feliks Undusk esitasid Riigikogu juhatusele avalduse, et ei saa Riigikogus tööle asuda ega soovi seetõttu ametivannet anda. Riigikohtu üldkogu lõpetas Riigikogu juhatuse taotlusel nende volitused. Riigikogus ei pea võimalikuks kaaluda, kas ametivande andmisest loobumise põhjused on piisavalt tõsised, küll aga saab Riigikogus anda Riigikogu liikmetele, kelle volituste lõpetamist taotletakse, võimaluse esitada omapoolseid selgitusi (RT III 2002, 6, 53).

Riigikogu töökorra seaduse järgi loetakse Riigikogu liikme ametiga mitteühitavaks teiseks riigiametiks Vabariigi Presidendi ametit ning teenistust Riigikogu, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse, peaministri või mõne valitsusasutuse või muu riigiasutuse juhi nimetataval ametikohal. Riigiametis olemiseks loetakse ka tööd Eesti Panga Nõukogu esimehena, samuti tegevteenistust kaadrikaitsevaelasena. Teises riigiametis olemiseks ei peeta aga töötamist mõne nõukogu esimehe või liikmena, olles nimetatud Riigikogu poolt mõne seaduse või otsuse alusel, sõltumata nimetamise ajast. Ametite loetelu on aja jooksul mõnevõrra muutunud.

1994. aasta lõpus tunnistas Riigikogus põhiseaduslikkuse järelevalve korras kehtetuks Riigikogu töökorra seaduse § 7 lg 1 osas, millega ei loetud teise riigiametisse asumiseks Riigikogu liikme nimetamist haldusnõukogu esimeheks või liikmeks. Väljavõte otsusest:

“/.../ haldusnõukogu liige nimetatakse valitsusasutuse – ministeeriumi ettepanekul ja kinnitatakse määrusega Vabariigi Valitsuse poolt, s.t. haldusnõukogu liikmed saavad oma tegevuseks volitused täidesaatvalt riigivõimult. Haldusnõukogu kaudu teostab ministeerium riigi majanduspoliitikat, lähtudes vastava ministeeriumi poolt väljatöötatud majandusharu arenguprogrammist. Majanduspoliitika on aga üks osa riigi sise- ja välispoliitikast, mis on Põhiseaduse § 87 p 1 kohaselt Vabariigi Valitsuse kui täidesaatva riigivõimu pädevuses. Haldusnõukogu liikme ülesannete täitmine on töötamine ametikohal, kus täidetakse riigi haldusfunktsioone, mille eest on ette nähtud tasu ja kantakse vastutust riigiettevõtte kõrgema organi – ministeeriumi ees. Seega on haldusnõukogu koosseisu kuulumine riigiametis olek.

Põhiseaduse § 59 sätestab, et seadusandlik võim kuulub Riigikogule. Riigikogu liikmed osalevad

seadusandliku võimu teostamisel, mis on riigiametis olek, sest Põhiseaduse § 63 lg 1 kehtestab kateoorilise nõude – Riigikogu liige ei tohi olla üheski muus riigiametis. Põhiseaduse §-ga 63 lg 1 kehtestatud piirang on üheks Põhiseaduse §-s 4 sätestatud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtte tagatiseks.

Võimude lahususe põhimõtte kohaselt on seadusandlik, täitev- ja kohtuvõim seatud üksteist tasakaalustama ning on seega teatud mõttes vastandlike huvidega. See on vajalik riigivõimu jaotamiseks ja seeläbi demokraatia ja seaduslikkuse printsiibi kindlustamiseks. Kui üks isik täidab samaaegselt riigivõimu kahe haru funktsioone ja tema tegevust tasustatakse mõlemalt poolt, siis võib see põhjustada eetilise ja huvide konflikti täidetavate võimufunktsioonide ning sellest johtuvalt ka isiklike ning avalike huvide vahel. Huvide konflikt kui olukord, kus riigiametnik üheaegselt täidab olemuselt vastandlikke ülesandeid ja taotleb vastandlikke eesmärke, võib põhjustada minetusi tema ametikohustuste täitmisel ja võib luua eeldused korrupsiooniks. Huvide konflikti peab vältima kõigis riigiametites.” (RT I 1994, 80, 1377)

Riigikogu liikmetel, kes otsuse jõustumisel olid haldusnõukogudes, tuli kohtu otsuse järgi määratleda oma staatus täidetavates riigiametites hiljemalt 2. detsembriks 1994. a.

Riigikogu VII koosseisust lahkusid teise riigiametisse asumise tõttu Ardo Ojasalu (nimetati Riigi Maksuameti peadirektoriks), Matti Päts (Riikliku Patendiameti peadirektoriks), Jüri Rätsep (riigikohtunikuks), Riivo Sinijärv (suurisaadikuks Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa Ühendkuningriigis) ja Trivimi Velliste (Eesti alaliseks esindajaks ÜRO juures).

Riigikogu VIII koosseisust asusid teise riigiametisse Vahur Glaase (nimetati Siseministeeriumi kantsleriks) ja Karin Jaani (Eesti alaliseks esindajaks Euroopa Nõukogu juurde).

Riigikogu IX koosseisu kuulunud Arnold Rüütel valiti Vabariigi Presidendiks. Jüri Mõis oli mõnda aega ühel ajal Tallinna linnapea ja Riigikogu liige ning astus siis linnapea ametit eelistades Riigikogust tagasi. 2000. aasta 14. märtsil täiendati Riigikogu töökorra seadust sättega, mis keelas Riigikogu liikmel töötada vallavanema või linnapeana, valla- või linnavalitsuse liikmena või kohaliku omavalitsuse ametnikuna. Edgar Savisaare volitused lõppesid Tallinna linnapeaks saamisega.

Riigikogu IX koosseis võttis vastu Riigikogu töökorra seaduse muudatuse, millega keelatakse Riigikogu liikmel tema volituste ajal olla Euroopa Parlamendi liige.

Alates 2005. aasta 17. oktoobrist ei tohi olla samal ajal Riigikogu ja valla- või linnavolikogu liige.

Põhiseadus lubab seadusega kehtestada piiranguid muu (s.o mitte Riigikogu liikme töö eest saadava) töötasu saamisele, järelikult ka teistel töökohtadel töötamisele. Riigikogu töökorra seaduse järgi on Riigikogu liikme põhitöökoht Riigikogu. Sama seaduse järgi tohib ta olla äriühingu juhatuse ja kontrollorgani liige ning tegutseda ettevõtjana, keelatud on töötulu saamine tulundusühingu juhatuse liikmena.

Riigikokku valitud, töölepingu alusel töötanud isiku tööleping lõpetatakse, ametnikuna töötanud isik vabastatakse teenistusest. Tulu saamine muul alusel väljaspool Riigikogu töötades ei ole praktikas välistatud.

Riigikogu liikme ameti muu riigiametiga ühildamise keelu mõte on tagada võimude lahusus. Erinevad võimuharud (seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim, aga ka n-õ neljas haru – presidendi, õiguskantsleri ja riigikontrolöri kontrollivõim) peavad üksteist tasakaalustama ja piirama, selle ülesande täitmine eeldab, et eri võimuharude ametikohti täidavad eri inimesed. Muud töökoha ja töötulu saamise piirangud peaksid soodustama keskendumist tööle Riigikogus. Põhiseaduse järgi on Riigikogu liige oma volituste ajaks vabastatud kaitseväeteenistuse kohustusest.

Tagasiastumiseks peab Riigikogu liige esitama juhatusele avalduse, milles on näidatud tagasiastumise põhjus. Tagasi ei saa astuda volituste peatumise ajal. Riigikogu IX koosseisu volituste ajal kujundas Riigikogu juhatus praktika, mille kohaselt tagasiastumine on võimalik alles pärast ametivande andmist. Riigikogu VIII koosseisu valitud Mart Ummelas astus tagasi enne ametivande andmist. Erinevatel põhjustel on tagasi astunud veel Jaan Kross Riigikogu VII koosseisust, Kaido Kama, Tõnis Lukas, Ülo Vooglaid ja Tiit Vähi VIII koosseisust ning Andrus Ansip, Jürgen Ligi ja Jüri Mõis IX koosseisust. T. Lukas ja J. Mõis astusid tagasi asumise tõttu vastavalt Tartu ja Tallinna linnapeaks. Hiljem muudeti seadust nii, et linnapeaks või vallavanemaks asumine toob kaasa Riigikogu liikme volituste lõppemise.

Kui uude koosseisu valitud Riigikogu liige jätkab uue valitsuse moodustamiseni ametisoleva valitsuse liikmena, asub ka tema asemele asendusliige, kes osaleb Riigikogu töölerakendamise ja valitsuse moodustamisega seotud hääletustes. Niisuguse asendusliikme volitused jäävad väga lühikeseks, kui asendatav liige uues valitsuses ei jätkata.

Asendusliikmete Riigikokku asumise järjekord määratakse selle järgi, kui lähedal nad valimissüsteemi arvestades valimistulemuse järgi Riigikokku pääsemisele olid. VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal määrati asendusliikmeks esimene valimata jäänud üleriigilisest nimekirjast. Mõne asendatud liikme naasmisel tuli lahkuda viimati nimetatud asendusliikmel.

VII ja VIII koosseisu volituste ajal kehtinud Riigikogu töökorra seaduse järgi võis asendusliige loobuda Riigikogusse asumast, kaotamata sellega võimalust asendusliikmete nimekirja edasi jääda. IX koosseisu volituste ajal sellist võimalust enam ei olnud.

Asendusliikmel on samad õigused ja kohustused kui valimistulemuste väljakuulutamisel avaldatud nimekirjas olnud Riigikogu liikmel.

Riigikogu liikme tasu ja sotsiaalsed tagatised

Kuna põhiseadus lubab Riigikogu liikmete töötasu ja sotsiaalseid garantiisid muuta vaid Riigikogu järgmise koosseisu jaoks, kehtestas Ülemnõukogu enne Riigikogu 1992. aasta valimiste väljakuulutamist seaduse Eesti Vabariigi presidendi ja Riigikogu liikmete ametipalga, pensioni ja muude sotsiaalsete garantiide kohta (RT 1992, 28, 381).

Riigikogu liikme ametipalk on neli kuni kuus Eesti keskmist palka. Riigikogu komisjoni või fraktsiooni esimees teenib viis, aseesimees neli ja pool keskmist palka; Riigikogu esimehe palk on kuus ja aseesimehe palk viis ja pool keskmist palka. VII, VIII ja IX koosseisu liikmete palka arvutati ümber neli korda aastas kvartali keskmise palga järgi. IX Riigikogu muutis seadust nii, et palk arvutatakse ümber kord aastas (1. märtsil) lähtuvalt eelmise aasta neljanda kvartali keskmisest palgast.

Riigikogu liikmete ametipalga, pensioni ja muude sotsiaalsete garantiide seaduses on algusest peale olnud säte, mille kohaselt Riigikogu liikme ametipalga väljamaksmisel arvestatakse tegelikust tööst osavõttu Riigikogu töökorra seaduses sätestatud korras. Sellist korda sisaldav eelnõu ei jõudnud vastuvõtmiseni.

Riigikogu liikme volituste lõppemisel säilitatakse talle ametipalk olenevalt Riigikogus töötamise ajast kuni kuueks kuuks (1992–2003 säilitati palk kuni kaheistkümneks kuuks). Palga säilitamise aega on järk-järgult lühendatud, loobutud on esialgsest tingimusest, mille järgi palk säilitati töö otsimise või ümberõppe ajaks. Selle tingimuse täitmine ei ole mõistliku kuluga kontrollitav.

Väljaspool Tallinna elavatel Riigikogu liikmetel tuleb leida elukoht ka Tallinnas ning nende tööga seotud transpordikulud on suuremad. Sel põhjusel seati 1992. aastal sisse mujalt Eestist pärit rahvaesindajatele eluaseme- ja sõidukulude hüvitamise kord. Korra põhijooned on sätestanud seadus, lõpliku sisu valitsus või Riigikogu juhatus. Riigikogu IX koosseis muutis märkimisväärselt kulude hüvitamise korda. Alates X koosseisu volituste algusest hüvitatakse Riigikogu liikmetele tööga seotud kulud kuludokumentide alusel.

Pensioniikka jõudnud (endisele) Riigikogu liikmele makstakse parlamendiliikme vanaduspension, see on sõltuvalt Riigikogus töötamise ajast 40–75% liikme ametipalgast. Parlamendipensionide hulka kuuluvad veel parlamendiliikme töövõimetuspension ja toitjakaotuspension parlamendiliikme perekonnaliikmele. Riigikogu IX koosseis kaotas parlamendiliikmete eripensionid.

Riigikogu liikmele esitatavad nõuded ja tema staatus

Riigikogu liige peab põhiseaduse järgi olema vähemalt kahekümne ühe aastane hääleõiguslik Eesti kodanik. Kuni 2000. aasta 31. detsembrini tuli Riigikokku kandideerijal anda PSRakS §-s 6 kirjeldatud süümevanne. Ühegi Riigikogu liikme mandaati ei ole süümevandega kinnitatu mittetõelevastavuse tõttu tühistatud.

Mõne aasta kehtis ka keeletsensus: “Riigikogu /.../ liikme eesti keele suuline ja kirjalik oskus peab tal võimaldama osa võtta Riigikogu /.../ istungitest ning komisjonide ja fraktsioonide tööst, see tähendab: mõista õigusaktide (seadus, otsus, seadlus, määrus, korraldus, käskkiri) ja teiste tekstide (arengukava või kontseptsioon, istungi stenogramm, koosoleku protokoll, avaldus, deklaratsioon, pöördumine, akt jne) sisu; avaldada oma arvamust kõne, sõnavõtu ja küsimuse vormis ning osaleda läbirääkimistel, põhjendades oma seisukohti; koostada õigusaktide eelnõusid ja nende seletuskirju, esitada arupärimisi ja ettepanekuid ning teha ettekandeid päevakorraküsimustes; täita Riigikogu /.../ komisjoni või fraktsiooni poolt antud ülesandeid; suhelda valijate ja kolleegidega, vastata pöördumistele, avaldustele, järelepärimistele ja kaebustele. Riigikogu /.../ liikme keeleteadmatus peab stiililt ja funktsioonilt vastama suhtlussituatsioonile. Tema kõne peab olema arusaadav, kirjalik väljendus korrektne. Õigekirjas ja kirjavahemärkide tarvitamisel võib tal esineda väiksemaid ebatäpsusi, mis ei häiri tekstist arusaamist, häälduses ja sõnakasutuses võib avalduda emakeele mõju. Erialakeelendite puhul võib tal esineda mõistmisraskusi.” (RT I 1996, 55, 996) Kandideerinud isikutel tuli anda allkiri eesti keele oskuse kohta. Kandidaatide ja Riigikogu liikmete tegelikku keeleteadmatus ei kontrollitud. Keeletsensust võis käsitada ka vaimsete võimete tsensusena. 2001. aasta 20. novembril vastu võetud seadusemuudatusega keeletsensus kaotati ja see asendati sättega selle kohta, et Riigikogu töö toimub ainult eesti keeles, tõlget teistesse keeltesse ei võimaldata.

Riigikogu liige on kogu rahva, mitte üksnes oma ringkonna või tema poolt hääletanud valijate esindaja. Ta peab oma tegevuses juhinduma südametunnistusest ja tegutsema parima äranägemise järgi. Riigikogu liikme tagasikutsumine või erakonna surve Riigikogust lahkuma sundimine on vaba mandaadi põhimõttega (PS § 62) ühitamatu. See ei välista aga fraktsioonidistsipliini rikkumise eest fraktsioonist väljaarvamist.

Riigikogu liige ei kanna õiguslikku vastutust Riigikogu täiskogus, komisjonis, fraktsioonis või muus organis tehtud avalduste või hääletamise eest. See tähendab, et teda ei tohi öeldu või otsustatu eest vastutusele võtta ei volituste kestel ega pärast volituste lõppemist. Kirjeldatud põhimõtte peab tagama Riigikogu liikme vabaduse tegutseda kogu rahva huvides parimal viisil, kartmata näiteks poliitiliste vastaste organiseeritud vastulööke.

Riigikogu liige on puutumatu (PS § 76). Immuniteedi põhimõtte tähendab seda, et Riigikogu liiget ei tohi tema volituste kestuse ajal kriminaalvastutusele võtta, v.a juhul, kui selleks teeb ettepaneku õiguskantsler ja Riigikogu enamus nõustub ettepanekuga. Selle põhimõtte eesmärk on kaitsta Riigikogu liiget tema kirjavahetuse saladuse rikkumise, tema vahistamise jms eest, millega täidesaatev võim saaks kahjustada rahvaesindaja tõhusat tegevust näiteks täidesaatva võimu kuritarvituste kontrollimisel.

Riigikogu liikme kriminaalvastutusele võtmiseks on Riigikogu andnud nõusoleku kahel korral. VIII koosseis otsustas 1996. aasta 29. aprillil anda nõusoleku Heiki Kranichi ja 1998. aasta 17. juunil Siim Kallase kriminaalvastutusele võtmiseks (RT I 1996, 30, 596; 1998, 57, 868). Heiki Kranich ja Siim Kallas mõisteti kohtus õigeks, seega ei tekkinud vajadust nende volitusi enne tähtaega lõpetada.

Ülle Madise
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja

Tiina Runthal
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik

3. Riigikogu juhatus

Sisukord

- 3.1. Esimehe ja aseesimeeste valimised
- 3.2. Riigikogu juhatuse otsused
- 3.3. Riigikogu juhtimisorganid. Kommentaar / Helgi Kundla

3.1. Esimehe ja aseesimeeste valimised

3.1.1. Esimehe valimised VII Riigikogu

	Valimiste kuupäev		
	05.10.1992	14.10.1993	17.10.1994
Hääletamisel osalenute arv	101	97	93
Kehtetute sedelite arv	1	15	4
Kandidaat	Häälte arv		
Ülo Nugis	53	82	54
Riivo Sinijärv	47	–	–
Ignar Fjuk	–	–	35

3.1.2. Aseesimeeste valimised VII Riigikogu

	Valimiste kuupäev		
	05.10.1992	14.10.1993	17.10.1994
Hääletamisel osalenute arv	98	96	94
Kehtetute sedelite arv	7	5	4
Kandidaat	Häälte arv		
Tunne Kelam	50	42	35
Edgar Savisaar	41	29	31
Ignar Fjuk	–	20	–
Tiit Käbin	–	–	24

3.1.3. Esimehe valimised VIII Riigikogu

	Valimiste kuupäev			
	21.03.1995	14.03.1996	13.03.1997	12.03.1998
Hääletamisel osalenute arv	100	98	99	93
Kehtetute sedelite arv	0	7	7	5
Kandidaat	Häälte arv			
Ülo Nugis	48	–	–	–
Toomas Savi	52	80 (vastu 11)	79 (vastu 13)	63 (vastu 25)

3.1.4. Aseesimeeste valimised VIII Riigikogu

	Valimiste kuupäev				
	21.03.1995	20.04.1995	14.03.1996	13.03.1997	12.03.1998
Hääletamisel osalenute arv	98	90	99	98	94
Kehtetute sedelite arv	4	2	1	3	11
Kandidaat	Häälte arv				
Arnold Rüütel	42	–	51	–	–
Edgar Savisaar	52	–	–	–	–
Arvo Junti	–	58	21	–	–
Tunne Kelam	–	30	26	34	29
Ants Käärma	–	–	–	36	46
Siiri Oviir	–	–	–	25	–
Krista Kilvet	–	–	–	–	8

3.1.5. Esimehe valimised IX Riigikogu

	Valimiste kuupäev			
	18.03.1999	16.03.2000	08.03.2001	28.02.2002
Hääletamisel osalenute arv	101	96	98	92
Kehtetute sedelite arv	1	1	38	8
Kandidaat	Häälte arv			
Ants Käärma	45	–	–	–
Toomas Savi	55	55 (vastu 40)	51 (vastu 9)	67 (vastu 17)

3.1.6. Aseesimeeste valimised	IX Riigikogu			
	18.03.1999	16.03.2000	08.03.2001	28.02.2002
	Valimiste kuupäev			
Hääletamisel osalenute arv	101	96	98	92
Kehtetute sedelite arv	2	3	18	8
Kandidaat	Häälte arv			
Tunne Kelam	55	50	44	38
Siiri Oviir	44	43	–	–
Peeter Kreitzberg	–	–	36	46

Märge “–” tähistab seda, et isik valimistel ei kandideerinud.

3.2. Riigikogu juhatuse otsused

Valdkond	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
1. Eelnõu menetlusse võtmine ning juhtivkomisjoni määramine	16	2	299
2. Eelnõule uue juhtivkomisjoni määramine	28	8	11
3. Eelnõu tagastamine algatajale	0	0	5
4. Arupärimise tagastamine esitajale	0	0	4
5. Eelnõule muudatusettepanekute esitamise tähtaja määramine	0	16	57
6. Asendusliikmete määramine, Riigikogu liikmete volituste lõpetamine	13	18	14
7. Fraktsioonidele alatistes komisjonides kuuluvate kohtade määramine, fraktsiooni mittekuuluvate Riigikogu liikmete komisjonidesse määramine	5	13	10
8. Alatiste komisjonide koosseisu ja selle muudatuste kinnitamine	39	44	35
9. Fraktsioonide ja nende koosseisu muudatuste registreerimine	69	64	46
10. Seadusega reguleerimata protseduuriküsimuste otsustamine	31	6	2
11. Kordade ja eeskirjade kehtestamine (normitehnika eeskiri, ajakirjanike akrediteerimise kord jmt)	4	5	4
12. Riigikogu esindamine	3	12	19
13. Välislahetused	630	975	1031
14. Riigikogu liikmete ametihüvedega (transport, majutamine) seonduv	13	8	7
15. Puhkuseküsimused	1	6	9
16. Rahaliste vahendite eraldamine	40	129	6
17. Ruumide eraldamine, avalduste, protestide ja ettepanekute lahendamine jmt	56	18	–
18. Ekspertiisi tellimine, konkursi korraldamine, töögrupi moodustamine jmt	24	9	5
19. Riigikogu Kantsleid puudutav (struktuur ja koosseis, ametipalgad jmt)	50	46	12
Kokku	1022	1379	1576

3.3. Riigikogu juhtimisorganid

Riigikogu esimehe ja aseesimeeste valimised

Põhiseaduse § 69 kohaselt valib Riigikogu oma liikmete hulgast Riigikogu esimehe ja kaks aseesimeest, kes korraldavad Riigikogu tööd vastavalt Riigikogu kodukorra seadusele ja Riigikogu töökorra seadusele.

Riigikogu esimees ja aseesimehed valitakse Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil. Edaspidi toimuvad korralised valimised Riigikogu täiskogu tööädala viimasel istungil enne ühe aasta möödumist eelmistest korralistest valimistest.

Riigikogu esimehe kandidaate on õigus üles seada Riigikogu liikmetel. Ülesseatu peab andma kandideerimiseks nõusoleku. Hääletamine on salajane ja korraldatud hääletamissedelitega. Igal Riigikogu liikmel on üks hääl. Häáli loetakse Riigikogu saalis avalikult. Kui kandidaate on mitu, saab esimeheks kandidaat, kelle poolt anti üle poole kehtivatest häältest. Kui ükski kandidaat ei saa nõutavat häältearvu, korraldatakse kahe kõige rohkem häáli saanud kandidaadi vahel lisavoor. Kui hääled jagunevad võrdselt, selgitatakse esimees liisuheitmisega. Alates Riigikogu VIII koosseisust kehtiva korra kohaselt võivad Riigikogu liikmed juhul, kui üles on seatud ainult üks kandidaat, anda ka vastuhääli. Sellisel juhul osutub kandidaat valituks, kui ta saab rohkem poolt- kui vastuhääli. Seni on Riigikogu esimehed valitud esimeses voorus.

Riigikogu kaks aseesimeest valitakse üheaegselt. See tagab ka opositsiooni esindaja juhatusse pääsemise. Ülesseatudest osutuvad valituks kaks kõige rohkem häáli kogunud kandidaati. Esimeseks aseesimeheks saab kahest kandidaadist rohkem häáli saanud ja teiseks aseesimeheks häältearvult teine kandidaat.

Riigikogu esimehe ja aseesimeeste volitused algavad pärast valimistulemuste väljakuulutamist.

Aastatel 1992, 1994, 1995 ja 1999 kandideeris Riigikogu esimeheks kaks isikut. Aastatel 1993, 1996–1998 ning 2000–2002 seati esimehe valimistel üles ainult üks kandidaat.

Aastatel 1992 kuni 2003 valiti Riigikogu esimeesteks:

- 1992 kuni 1994 – Ülo Nugis;
- 1995 kuni 2002 – Toomas Savi.

Riigikogu esimehe kandidaadid, kes ei osutunud valituks, olid 1992. aastal Riivo Sinijärv, 1994. aastal Ignar Fjuk, 1995. aastal Ülo Nugis ja 1999. aastal Ants Käärma.

Aastatel 1992 kuni 1999 valiti Riigikogu aseesimeesteks:

- 05.10.1992 Tunne Kelam ja Edgar Savisaar;
- 14.10.1993 Tunne Kelam ja Edgar Savisaar (kolmas kandidaat Ignar Fjuk sai 20 häält);
- 17.10.1994 Tunne Kelam ja Edgar Savisaar (kolmas kandidaat Tiit Käbin sai 24 häält);
- 21.03.1995 Edgar Savisaar ja Arnold Rüütel; Edgar Savisaare volituste peatumise tõttu (seoses siseministriks asumisega) korraldati 20.04.1995 vabanenud aseesimehe koha täitmiseks uued valimised ning aseesimeheks valiti Arvo Junti (teine kandidaat Tunne Kelam sai 30 häält);
- 14.03.1996 Arnold Rüütel ja Tunne Kelam (kolmas kandidaat Arvo Junti sai 21 häält);
- 13.03.1997 Ants Käärma ja Tunne Kelam (kolmas kandidaat Siiri Oviir sai 25 häält);
- 12.03.1998 Ants Käärma ja Tunne Kelam (kolmas kandidaat Krista Kilvet sai 8 häält);
- 18.03.1999 Tunne Kelam ja Siiri Oviir;

- 16.03.2000 Tunne Kelam ja Siiri Oviir;
- 08.03.2001 Tunne Kelam ja Peeter Kreitzberg;
- 28.02.2002 Peeter Kreitzberg ja Tunne Kelam.

Riigikogu juhatuse töökorraldus

Riigikogu juhatus on kollegiaalne organ, kes võtab otsuseid vastu kohalolevate liikmete konsensuse põhimõttel. Kui konsensust ei saavutata, võib juhatuse liige panna küsimuse Riigikogu istungil päevakorraväliselt hääletamisele. On olnud juhtumeid, kus juhatuse liige on jäänud eriarvamusele, kuid ühtegi küsimust ei ole seni Riigikogule hääletamiseks esitatud.

Riigikogu juhatuse koosolekuid peetakse kaks korda nädalas – teisipäeval ja neljapäeval. Kiireloomuliste küsimuste korral teeb juhatus oma otsused koosolekut kokku kutsumata.

Juhatuse ülesanded

Riigikogu juhatuse ülesanded võib liigitada järgnevalt:

1. Riigikogu töö korraldamine: juhatus valmistab ette Riigikogu täiskogu istungi päevakorra, koostab infotunni kava, edastab Riigikogu liikmete esitatud kirjalikud küsimused ja arupärimised adressaadile, võtab menetlusse (või tagastab) Riigikogule esitatud eelnõud ning määrab neile juhtivkomisjonid, otsustab seadusega reguleerimata protseduuriküsimused, lahendab Riigikogu liikmete proteste (protseduuriküsimuste kohta), avaldusi ja taotlusi (näiteks tööttingimuste parandamiseks jms), kehtestab normitehnika eeskirja.
2. Riigikogu koosseisu ja organisatsiooniga seonduvad ülesanded: juhatus määrab asendusliikmed, peatab Riigikogu liikme volitused, määrab fraktsioonidele kuuluvate kohtade arvu komisjonides, otsustab fraktsiooni mittekuuluvate Riigikogu liikmete osalemise komisjonide töös, registreerib komisjonide ja fraktsioonide koosseisud ja nende muudatused.
3. Riigikogu esindamise korraldamine: juhatus otsustab Riigikohtu istungile Riigikogu esindaja määramise, Riigikogu liikmete välislahetusse saatmise.
4. Riigikogu liikmete ametihüvedega seotud küsimuste lahendamine: juhatus määrab Riigikogu liikme tööga seotud kulutuste hüvitamise korra ja Riigikogu liikmete elamisnõude kindlustamise korra.
5. Riigikogu ja Riigikogu Kantslei eelarvega seonduvad ülesanded: juhatus kiidab heaks Riigikogu eelarve projekti ja kinnitab eelarve täitmise.
6. Riigikogu Kantsleiga seotud küsimuste lahendamine: juhatus nimetab ametisse Riigikogu Kantslei direktori, kinnitab Riigikogu Kantslei struktuuri ja koosseisu, teenistujate palgaastmestiku ja palgamäärad.

Kõige rohkem on Riigikogu juhatus võtnud vastu lähetusi puudutavaid otsuseid (üle 50% otsustest), järgnevad eelnõusid puudutavad otsused, fraktsioonide ja nende koosseisu muudatuste registreerimise otsused ning komisjonide koosseisu ja nende muudatuste kinnitamise otsused.

Võrreldes Riigikogu erinevaid koosseise, on märgatavalt kasvanud eelnõude menetlusse võtmise otsuste arv: kui VII koosseisus tehti neid 16, siis IX koosseisus juba 299. Kasv on tingitud asjaolust, et VII ja VIII koosseisus vormistati juhatuse otsusega ainult üksikute eelnõude menetlusse võtmine, alates IX koosseisust aga hakati kõikide eelnõude menetlusse võtmist vormistama juhatuse otsusega.

Riigikogu juhatusel on kohustus lahendada oma otsusega seadustes reguleerimata ja töö käigus tekkivad protseduuriküsimused. Selliste otsuste osatähtsus on koosseisudes erinev. VII koosseisu ajal tehti protseduuriküsimuste reguleerimiseks rohkem otsuseid, sest Riigikogu kodukorra seaduse normistik ei olnud piisav. Nii reguleeriti juhatuse otsustega Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutatud jätetud ja Riigikogule tagasi saadetud seaduse Riigikogus uuesti arutamise ja otsustamise kord 08.04.1993, Vabariigi Valitsusele, peaministrile ja ministrile umbusalduse avaldamise arutamise kord 22.09.1994, Riigikogu koosseisu vahetumisel lõpuni menetlemata jäänud eelnõude edasise menetlemise kord 22.03.1995, Riigikogu erakorralisel istungjärgul Riigikogu otsustusvõime puudumise tõttu poolelijäänud päevakorraküsimuse edasise menetlemise aeg 27.06.1995 jne. Need juhatuse lahendatud protseduurilised küsimused reguleeriti hiljem Riigikogu kodukorra seadusega.

Riigikogu juhatuse algatatud Riigikogu otsused

VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal kehtinud Riigikogu kodukorra seaduse järgi algatas juhatus ametiisikute ametisse nimetamise otsuse eelnõud. Alates X koosseisust esitab selliste otsuste eelnõud menetlusse ettepaneku tegemise õigust omava organi esindaja (Riigikohtu liikme ametisse nimetamise otsuse eelnõu esitab Riigikogu menetlusse Riigikohtu esimees, Eesti Panga Nõukogu liikmete nimetamise otsuse eelnõu esitab Riigikogu menetlusse Eesti Panga Nõukogu esimees jne).

Riigikogu juhatuse koostöö fraktsioonide ja komisjonide esindajatega – nn vanematekogu

Riigikogu juhatus on arutanud mõningaid Riigikogu puudutavaid küsimusi koostöös Riigikogu fraktsioonide ja komisjonide esindajatega, nn vanematekoguga. Selliselt on arutatud näiteks järgmisi küsimusi:

- Riigikogu liikmete sotsiaalsed garantiid;
- Riigikogu töö korraldamine suveperioodil;
- Euroopa Liitu puudutava rahvahääletuse toimumise aeg;
- Riigikogu komisjonide välissuhtluse korraldamine;
- töötingimused (ruumide jaotamine, istekohad saalis, istungisaali töölaudade muutmise paberivabaks) jms.

Riigikogu esimehe ülesanded

Põhiseadusest tulenevalt on Riigikogu esimehel järgmised ülesanded:

- täidab ajutiselt Vabariigi Presidendi ülesandeid, kui Vabariigi President on Riigikohtu otsusega tunnistanud kehtivalt võimetuks oma ülesandeid täitma või ei saa neid ajutiselt täita või on tema volitused enne tähtaega lõppenud. Ajaks, kui Riigikogu esimees täidab Vabariigi Presidendi ülesandeid, peatuvad tema volitused Riigikogu liikmena (PS § 83). Riigikogu esimehe äraolekul täidab tema ülesandeid Riigikogu aseesimees;
- kutsub kokku Riigikogu erakorralised istungjärgud (PS § 68);
- kutsub kokku valimiskogu Vabariigi Presidendi valimiseks (PS § 79 lg 4);
- annab kaasallkirja Vabariigi Presidendi seadlusele (PS § 109 lg 1).

Riigikogu esimees esindab Riigikogu ja korraldab selle tööd. Riigikogu kodukorra seaduse kohaselt esimees:

- avab, juhatab ja kuulutab lõppenuks Riigikogu istungi;
- jälgib istungi ajal Riigikogu kodukorra seadusega sätestatud protseduurireeglitest kinni pidamist;
- annab loa sõnavõttudeks (kui ta soovib ise esineda sõnavõttuga, peab ta istungi juhatamise üle andma) ja küsimuste esitamiseks; taandab päevakorraga mitteseotud küsimused ning lõpetab arutatavasse päevakorraküsimusse mittepuutuvad või parlamendietiketile mittevastavad kõned ja sõnavõttud mikrofone väljalülitamisega;
- paneb küsimusi hääletamisele ja kinnitab hääletustulemused;
- tagab korra istungisaalis ja rõdudel;
- kutsub kokku Riigikogu juhatause koosolekud;
- esitab juhatause koosoleku päevakorraprojekti ja juhatab juhatause koosolekuid;
- kirjutab alla Riigikogu poolt vastu võetud seadustele ja otsustele;
- täidab muid ülesandeid.

Aseesimees täidab esimehe ülesandeid siis, kui viimane on ära või ei saa muul põhjusel oma ülesandeid täita. Riigikogu istungi juhatamine on jagatud esimehe ja aseesimeeste vahel kokkuleppe järgi.

Riigikogu kodukorra seaduse kohaselt ei või esimees ja aseesimehed kuuluda alatistesse komisjonidesse ega olla neis asendusliikmeks. Samas võivad nad kuuluda fraktsiooni ning osaleda fraktsiooni töös.

Helgi Kundla
Riigikogu juhatause nõunik

4. Riigikogu komisjonid

Sisukord

- 4.1. Alatised komisjonid
- 4.2. Riigikogu alatised komisjonid. Kommentaar / Ülle Madise, Tiina Runthal
- 4.3. Muud komisjonid
- 4.4. Riigikogu ajutised, eri- ja uurimiskomisjonid. Kommentaar / Aaro Mõttus

4.1. Alatised komisjonid

4.1.1. Alatised komisjonid VII Riigikogu

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
KESKKONNA-KOMISJON	Liikmed: Rein Arjukese (kuni 24.03.1994), Lauri Einer, Peeter Ello (24.03.–30.05.1994), Andres Heinapuu (30.05.–08.11.1994), Rein Järlik, Jaan Kaplinski (alates 07.02.1994), Mihkel Kraav (06.05.1992–23.09.1993), Lembit Kүүts (kuni 06.05.1993), Jaan Leetsar (alates 14.11.1994), Eve Pärnaste (alates 20.12.1994), Arvo Sirendi (alates 14.03.1994), Aldo Tamm (02.11.1992–08.11.1994), Andres Tarand (kuni 22.10.1992), Lauri Vahtre
6 liiget (12.10.1992)	Esimees: Rein Järlik (alates 12.10.1992; fr mittekuuluv)
7 liiget (24.03.1994)	Aseesimees: Andres Tarand (12.10.–22.10.1992; Mõõdukate fr), Lauri Einer (alates 22.10.1992; Isamaa fr, alates 08.11.1993 Liberaalide fr)
	Valimistulemused: 12.10.1992 Järlik 4, Tarand 1; 22.10.1992 aseesimehe valimine: Einer 4

Selgitused

Komisjoni liikmete arvu märkimisel on aluseks võetud Riigikogu juhatuse otsused, millega kinnitatakse komisjoni täiskoosseis ja see näitab liikmete arvu sulgudes märgitud kuupäeval. Igakordseid muudatusi komisjoni koosseisus arvuliselt ei esitata.

Komisjoni liikmeks saamise ja sealt lahkumise ajana on esitatud vastava Riigikogu juhatuse otsuse kuupäev, kui juhatuse otsuses ei ole märgitud teist aega. Komisjoni esimehe ja aseesimehe nime juurde on märgitud nende valimise aeg ja fraktsioon, millesse nad kuulusid. Esimehe ja aseesimehe volituste lõppemise aeg langeb kokku järgmise esimehe või aseesimehe volituste alguse kuupäevaga, mis ei ole kooskõlas tänase õiguspraktikaga.

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
KULTUURIKOMISJON	Liikmed: Sulev Alajõe, Mati Hint, Toivo Jullinen (27.09.1993–24.03.1994), Jaan Kross (kuni 23.09.1993), Mart-Olav Niklus (kuni 24.03.1994), kuni 01.12.1992 haridus-, Ralf R. Parve, Mihkel Pärnoja, Vardo Rumessen, Paul-Eerik Rummo teadus- ja kultuurikomisjon (alates 28.06.1994), Arvo Sirendi (kuni 14.03.1994), Arvo Valton, Rein Veidemann, Ülo Vooglaid
11 liiget (12.10.1992)	Esimees: Sulev Alajõe (alates 12.10.1992; Isamaa fr, alates 30.06.1994)
8 liiget (24.03.1994)	Parempoolsete fr Aseesimees: Rein Veidemann (alates 12.10.1992; Keskfr) Valimistulemused: 12.10.1992 Alajõe 7, Veidemann 3, Hint 0, Rumessen 0, Vooglaid 0, Sirendi 0
MAAELUKOMISJON	Liikmed: Olav Anton, Rein Hanson, Kalle Jürgenson (kuni 25.08.1994), Vambo Kaal, Merle Krigul (02.11.1992–14.02.1994), Tõnu Kõrda (kuni 06.05.1993), Ants Käärma, Lembit Kүүts (06.05.1993–20.12.1994), kuni 12.12.1994 maaelu- ja põllumajanduskomisjon, Paul-Olev Mõtsküla, Kalju Põldvere (alates 24.03.1994), Jaanus Raidal kuni 26.10.1993 maaelu- ja regionaalpoliitika komisjon (kuni 24.03.1994), Heiki Raudla, Trivimi Velliste (kuni 22.10.1992)
10 liiget (12.10.1992)	Esimees: Jaanus Raidal (alates 12.10.1992, 28.10.1993–10.01.1994 komisjoni esimehe ajutine kohusetäitja; ERSP fr, alates 16.12.1993 Sõltumatute fr), Paul-Olev Mõtsküla (11.01.–14.06.1994; fr mittekuuluv), Ants Käärma (alates 14.06.1994; Maaliidu Ühenduse fr)
9 liiget (24.03.1994)	Aseesimees: Ants Käärma (12.10.1992–14.06.1994), Vambo Kaal (alates 14.06.1994; Mõõdukate fr) Valimistulemused: 12.10.1992 1. voor: Raidal 5, Käärma 4, 2. voor: Raidal 5, Käärma 4; 28.10.1993 Raidal 5-0-0; 11.01.1994 esimehe valimine (seoses Raidali tagasiastumisega): Mõtsküla 6, Kaal 3; 14.06.1994 Käärma 4, Kaal 3, Mõtsküla 0, Raudla 0 (1 kehtetu sedel) Umbusaldusavaldused: 14.06.1994 5-0-2 (1 ei hääletanud)
MAJANDUSKOMISJON	Liikmed: Tiina Benno, Endel Eero (16.09.1993–24.03.1994), Peeter Ello (14.02.–24.03.1994), Toivo Jürgenson (kuni 12.01.1994), Aivar Kala, kuni 26.10.1993 majandus- Rein Kikerpill (alates 24.01.1994), Kalev Kukk, Mart Laar (kuni 22.10.1992), ja põllumajanduskomisjon Uno Mereste, Ilmar Mändmets, Ilmar Pärtelpoeg (02.11.1992–21.06.1994, alates 12.09.1994), Ivar Raig, Aime Sügis, Liina Tõnisson, Raoul Üksvärav (kuni 16.09.1993)
11 liiget (12.10.1992)	Esimees: Ivar Raig (12.10.1992–17.10.1994; Mõõdukate fr), Liina Tõnisson (alates 17.10.1994; Keskfr)
10 liiget (24.03.1994)	Aseesimees: Liina Tõnisson (12.10.1992–17.10.1994), Ilmar Pärtelpoeg (alates 17.10.1994; Parempoolsete fr) Valimistulemused: 12.10.1992 Raig 6, Tõnisson 5; 17.10.1994 Tõnisson 6, Pärtelpoeg 1 (1 kehtetu sedel) Umbusaldusavaldused: 17.10.1994 6-1-0
PÕHISEADUS-KOMISJON	Liikmed: Toomas Alatalu, Illar Hallaste, Arvo Haug (alates 24.01.1994), Liia Hänni (kuni 22.10.1992), Kalle Jürgenson (alates 25.08.1994), Kalle Kulbok, Tiit Käbin, Marju Lauristin (alates 09.11.1994),

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
kuni 12.12.1994 riigi-õiguskomisjon	Ants-Enno Lõhmus, Eiki Nestor (02.11.1992–09.11.1994), Viktor Niitsoo (alates 24.03.1994), Mart Nutt, Jaanus Raidal (alates 24.03.1994), K. Jaak Roosaare (kuni 24.03.1994)
8 liiget (12.10.1992)	Esimees: Mart Nutt (alates 12.10.1992; Isamaa fr, alates 30.06.1994 fr mittekuuluv)
10 liiget (24.03.1994)	Aseesimees: Ants-Enno Lõhmus (alates 12.10.1992; Keskfr, 05.11.1993–14.04.1994 fr mittekuuluv, alates 14.04.1994 Vabade Demokraatide fr) Valimistulemused: 12.10.1992 Alatalu 1, Lõhmus 2, Nutt 4 Umbusaldusavaldused: 28.09.1993 1 poolt; 27.09.1994 2-5-2
RAHANDUSKOMISJON	Liikmed: Tiit Arge, Lembit Arro, Endel Eero (alates 24.03.1994), Ants Erm, Ignar Fjuk, Indrek Kannik (kuni 07.01.1994, alates 30.05.1994), Valve Kirsipuu, Mihkel Kraav (alates 23.09.1993), Heiki Kranich (kuni 12.01.1994, alates 28.06.1994), Ülo Laanoja, Kristiina Ojuland (24.03.–24.05.1994), Tõnu Tepandi, Andrus Villem (alates 14.02.1994), Heido Vitsur
kuni 12.12.1994 eelarve- ja maksukomisjon	Esimees: Valve Kirsipuu (alates 12.10.1992; Mõõdukate fr) Aseesimees: Heido Vitsur (alates 12.10.1992; fr mittekuuluv, alates 14.04.1994 Vabade Demokraatide fr) Valimistulemused: 12.10.1992 Kirsipuu 5, Vitsur 3, Fjuk 0
10 liiget (12.10.1992)	
12 liiget (24.03.1994)	
RIIGIKAITSE-KOMISJON	Liikmed: Rein Arjukese (24.03.–07.11.1994), Jaanus Betlem, Rein Helme, Arvo Junti, Avo Kiir (alates 24.03.1994), Lembit Küüts (alates 20.12.1994), Katrin Linde (alates 09.03.1993), Peeter Lorents, Viktor Niitsoo (kuni 24.03.1994), Jüri Põld, Kuno Raude, Sergei Zonov (24.03.–20.09.1994, alates 14.11.1994), Enn Tarto, Kirill Teiter, Jüri Toomepuu (kuni 09.03.1993)
10 liiget (12.10.1992)	Esimees: Rein Helme (12.10.1992–11.08.1993, 16.09.1993–21.01.1994, alates 26.01.1994; Isamaa fr, alates 30.06.1994 Parempoolsete fr), Peeter Lorents (11.08.–16.09.1993, 21.01.–26.01.1994; Koonderakonna fr), Aseesimees: Jüri Toomepuu (12.10.–05.11.1992, astus tagasi; Eesti Kodaniku fr), Peeter Lorents (05.11.1992–11.08.1993, alates 16.09.1993), Rein Helme (11.08.–16.09.1993), Jüri Põld (alates 26.01.1994; Liberaalide fr)
12 liiget (24.03.1994)	Valimistulemused: 12.10.1992 1. voor: Helme 5, Toomepuu 4, Tarto 1, Betlem 0, Junti 0, Lorents 0, Niitsoo 0 (esimees ja aseesimees ei osutunud valituks), 2. voor: Helme 6, Toomepuu 4, 3. voor (aseesimehe valimiseks): Lorents 5, Niitsoo 5 (aseesimees ei osutunud valituks, otsustati konsulteerida Riigikogu juhatuslega); 13.10.1992 4. voor (aseesimehe valimiseks): Lorents 5, Niitsoo 5 (aseesimees ei osutunud valituks, komisjon ei nõustunud liisku võtma, otsustati korraldada aseesimehe valimised pärast kodukorra seaduse lõplikku kehtestamist); 05.11.1992 aseesimehe valimine: Lorents 5 (4 kehtetut sedelit); 11.08.1993 Tarto 2, Helme 4, Lorents 4 (esimehe ja aseesimehe koht vahetub iga 90 tööpäeva järel, lepiti kokku, et esimesed 90 tööpäeva on esimees Lorents); 16.09.1993 heideti liisku J. Betlemi protesti tõttu, liisu heitmise tulemusel on esimesed 90 päeva esimees Helme; 26.01.1994 Helme 6, Lorents 2, Põld 2 (lepiti kokku, et esimesed 90 päeva on aseesimees Lorents) Umbusaldusavaldused: 11.08.1993 6-4-0; 26.01.1994 6-0-1

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
SOTSIAALKOMISJON kuni 01.12.1992 sotsiaal-, töö- ja tervishoiukomisjon 10 liiget (12.10.1992) 9 liiget (24.03.1994)	Liikmed: Epp Haabsaar, Jaak Herodes, Tõnu Juul, Rein Kikerpill (kuni 24.01.1994), Merle Krigul (14.02.–12.09.1994), Siiri Oviir, Kalju Põldvere (02.11.1992–24.03.1994), Kalev Raave, Paul-Eerik Rummo (kuni 22.10.1992), Tiit Sinissaar, Edgar Sprit (kuni 08.08.1993 †), Olli Toomik, Raoul Üksvärav (alates 16.09.1993) Esimees: Siiri Oviir (alates 12.10.1992; Keskfr) Aseesimees: Jaak Herodes (alates 12.10.1992; Mõõdukate fr) Valimistulemused: 12.10.1992 Oviir 7, Herodes 2, Sprit 0, Raave 0
VÄLISKOMISJON 12 liiget (12.10.1992) 10 liiget (24.03.1994)	Liikmed: Juhan Aare, Karin Jaani, Jaan Kaplinski (kuni 07.02.1994), Avo Kiir (kuni 24.03.1994), Krista Kilvet, Merle Krigul (alates 12.09.1994), Tõnu Kõrda (alates 06.05.1993), Katrin Linde (kuni 09.03.1993), Jüri Luik (kuni 08.12.1992), Tiit Made, Aap Neljas, Mart-Olav Niklus (alates 24.03.1994), Vambola Põder (kuni 12.03.1993 †), K. Jaak Roosaare (alates 24.03.1994), Vello Saatpalu, Riivo Sinijärv (kuni 16.02.1993), Eino Tamm (alates 08.03.1993), Jüri Toomepuu (alates 09.03.1993), Trivimi Velliste (14.02.–20.08.1994), Andrus Villem (17.12.1992–14.02.1994) Esimees: Vello Saatpalu (alates 12.10.1992; Mõõdukate fr) Aseesimees: Riivo Sinijärv (12.10.1992–16.02.1993; Koonderakonna fr), Eino Tamm (alates 11.03.1993; Koonderakonna fr) Valimistulemused: 12.10.1992 1.voor: Saatpalu 4, Sinijärv 5, Made 2, 2. voor: Sinijärv 5, Saatpalu 6; 11.03.1993 aseesimehe valimine: Tamm 10
ÕIGUSKOMISJON kuni 12.12.1994 õiguskaitsekomisjon 10 liiget (12.10.1992) 9 liiget (24.03.1994)	Liikmed: Jüri Adams (kuni 08.11.1994), Priit Aimla, Rein Arjukese (alates 07.11.1994), Vootele Hansen (02.11.1992–08.11.1994), Andres Heinapuu (12.10.1992–30.05.1994, alates 08.11.1994), Toivo Jullinen (alates 24.03.1994), Kaido Kama (kuni 22.10.1992, 30.05.–08.11.1994), Tõnu-Reid Kukk, Mart Laar (alates 09.11.1994), Marju Lauristin (kuni 22.10.1992), Daimar Liiv (17.12.1992–21.06.1994, alates 08.11.1994), Ardo Ojasalu (02.11.1992–14.03.1994), Matti Päts (kuni 28.10.1992), Jüri Rätsep (kuni 10.08.1993), Toivo Uustalo, Andra Veidemann, Andrus Villem (02.11.–17.12.1992) Esimees: Jüri Adams (12.10.1992–08.03.1993, 20.09.1993–08.11.1994; ERSP fr), Jüri Rätsep (09.03.–10.08.1993; Keskfr), Daimar Liiv (alates 08.11.1994; Liberaalide fr) Aseesimees: Jüri Rätsep (12.10.1992–09.03.1993), Jüri Adams (09.03.–20.09.1993), Daimar Liiv (20.09.1993–30.06.1994; Isamaa fr, alates 08.11.1993 Liberaalide fr), Vootele Hansen (30.06.–08.11.1994; Parempoolsete fr), Priit Aimla (alates 08.11.1994; Kuningriiklaste fr) Valimistulemused: 12.10.1992 1. voor: Adams 5, Rätsep 5, 2. voor: Adams 5, Rätsep 5 (Riigikogu juhatuse soovitusel vahetuvad esimehed iga 90 tööpäeva tagant, arvestamata talvist ja suvist puhkust. Heideti liisku juhatuse juuresolekul: esimeseks esimeheks sai Adams); 20.09.1993 Adams 5, Liiv 1 (1 erapooletu); 30.06.1993 aseesimehe valimine: Hansen 6-1-0; 08.11.1994 Aimla 3, Liiv 4 Umbusaldusavaldused: 12.04.1993 3-6-1

4.1.2.	Alatised komisjonid	VIII Riigikogu
Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused	
KESKKONNA-KOMISJON	<p>Liikmed: Ignar Fjuk (alates 15.11.1995), Arvo Haug, Rein Järlik, Rein Karemäe (alates 08.04.1996), Nikolai Maspanov (kuni 15.11.1995), Ülo Peets (alates 16.05.1995), Villu Reiljan (kuni 17.04.1995), Arvo Sirendi, Ants Tamme (alates 21.05.1997), Tiit Tammsaar (18.04.–16.05.1995), Andres Tarand (alates 15.11.1995), Aarne Veedla (kuni 17.04.1995)</p> <p>Esimees: Rein Järlik (alates 27.03.1995; Koonderakonna fr)</p> <p>Aseesimees: Villu Reiljan (27.03.–17.04.1995; Eesti Maarahva Erakonna fr), Tiit Tammsaar (24.04.–18.05.1995; Eesti Maarahva Erakonna fr), Ülo Peets (alates 18.05.1995; Eesti Maarahva Erakonna fr, 05.03.–29.04.1996 fr mittekuuluv, 29.04.1996–10.03.1998 Eesti Maarahva Erakonna fr, alates 10.03.1998 fr mittekuuluv)</p> <p>Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: Järlik 4-0-1, aseesimehe valimine: Reiljan 4-0-1; 24.04.1995 aseesimehe valimine: Tammsaar 4-0-1; 18.05.1995 aseesimehe valimine: Peets 5</p>	
KULTUURIKOMISJON	<p>Liikmed: Jaak Allik (kuni 17.04.1995), Sergei Issakov, Raivo Kallas (alates 20.04.1995), Rein Karemäe (kuni 08.04.1996), Tõnu Kauba (alates 08.04.1996), Kaljo Kiisk, Krista Kilvet (kuni 10.12.1996), Märt Kubo (kuni 27.05.1997), Endel Lippmaa (alates 07.11.1996), Tõnis Lukas (kuni 18.11.1996), Talvi Märja, Kadri Ottis (20.04.1995–07.08.1996), Mihkel Pärnoja (kuni 18.04.1995), Paul-Eerik Rummo, Andres Tarand (18.04.–15.11.1995), Olev Toomet, Lauri Vahtre (alates 19.11.1996), Ülo Vooglaid (kuni 20.04.1995)</p> <p>Esimees: Tõnis Lukas (30.03.1995–18.11.1996; Isamaaliidu fr), Talvi Märja (alates 19.11.1996; Koonderakonna fr)</p> <p>Aseesimees: Talvi Märja (03.04.1995–19.11.1996), Lauri Vahtre (alates 19.11.1996; Isamaaliidu fr)</p> <p>Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: 1. voor: Lukas 6, Allik 6, 2. voor: Lukas 6, Allik 6 (juhatus soovitas korraldada lisavooru); 28.03.1995 esimehe valimine: Märja 6, Lukas 6 (juhatus otsustas, et tuleb liisku heita); 30.03.1995 liisuhetmise tulemusel sai esimeheks Lukas, aseesimehe valimine: 1. voor: Issakov 6, Kilvet 6; 03.04.1995 2. voor: Märja 5, Kilvet 4 (2 kehtetut sedelit); 19.11.1996 esimehe valimine: Märja 11, aseesimehe valimine: Vahtre 8, Kilvet 2 (1 kehtetu sedel)</p>	
MAAELUKOMISJON	<p>Liikmed: Vambo Kaal, Tõnu Kauba (15.11.1995–08.04.1996), Ants Käärma (kuni 13.03.1997), Harald Mägi, Aavo Mölder (alates 18.03.1997), Villu Müüripeal (kuni 03.04.1997), Maido Pajo (20.01.–26.11.1997, alates 15.01.1998), Eldur Parder (kuni 15.11.1995), Valve Raudnask, Arnold Rüütel (alates 18.03.1997), Andres Taimla, Lauri Vahtre (kuni 19.11.1996), Andres Varik (kuni 17.03.1997)</p> <p>Esimees: Ants Käärma (27.03.1995–18.03.1997; Maaliidu fr),</p>	

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
	<p>Aavo Mölder (alates 18.03.1997; Maaliidu fr) Aseesimees: Vambo Kaal (alates 27.03.1995; Mõõdukate fr) Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: Käärma 8-0-0, aseesimehe valimine: Kaal 8-0-0; 18.03.1997 esimehe valimine: Mölder 5-0-1</p>
MAJANDUSKOMISJON 10 liiget (27.03.1995)	<p>Liikmed: Mati Ilisson (kuni 17.04.1995), Rein Kask, Kalev Kukk (kuni 06.11.1995, alates 04.12.1996), Mart Laar, Andres Lipstok (alates 04.12.1996), Tiit Made (alates 20.04.1995), Valjo Masso (alates 10.09.1997), Mati Meos, Uno Mereste (kuni 04.12.1996), Ilmar Mändmets (kuni 17.04.1995), Ants Paju (20.04.–06.11.1995), Eldur Parder (alates 15.11.1995), Ülo Peets (kuni 20.04.1995), Mihkel Pärnoja (alates 18.04.1995), Valentin Strukov, Juhan Telgmaa (alates 18.04.1995), Liina Tõnisson (kuni 17.04.1995, alates 15.11.1995), Ülo Uluots (20.04.1995–18.07.1997 †), Rein Voog (15.11.1995–22.11.1996), Tiit Vähi (01.09.–09.09.1997) Esimees: Liina Tõnisson (27.03.–17.04.1995; Keskfr), Tiit Made (alates 24.04.1995; Keskfr, 13.03.1996–01.02.1997 Arengupartei fr, alates 01.02.1997 fr mittekuluv) Aseesimees: Ilmar Mändmets (27.03.–17.04.1995; Maaliidu fr), Mati Meos (24.04.1995–07.04.1997, astus tagasi; Koonderakonna fr), Rein Kask (alates 08.04.1997; Koonderakonna fr) Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: Tõnisson 10, aseesimehe valimine: Mändmets 9, Kask 1; 24.04.1995 esimehe valimine: Made 7, Kukk 4, aseesimehe valimine: Meos 7-1-0; 08.04.1997 aseesimehe valimine: Kask 8-1-0</p>
PÕHISEADUS- KOMISJON 11 liiget (27.03.1995)	<p>Liikmed: Jüri Adams (alates 20.04.1995), Olav Anton, Jaanus Betlem (kuni 20.04.1995), Vahur Glaase (17.04.1996–06.05.1997), Igor Gräzin (alates 02.05.1995), Vootele Hansen (20.04.–24.10.1995), Liia Hänni (alates 18.04.1995), Toivo Jullinen (kuni 17.04.1995), Raivo Kallas (kuni 20.04.1995), Märk Kubo (alates 27.05.1997), Tõnu-Reid Kukk (kuni 17.04.1996), Tõnu Kõrda (kuni 20.04.1995), Tiit Käbin, Ando Leps, Ants-Enno Lõhmus (alates 10.09.1997), Nikolai Maspanov (alates 15.11.1995), Aap Neljas (kuni 02.05.1995), Mart Nutt (kuni 17.04.1995, alates 24.10.1995), Jaan Pöör, Edgar Savisaar (15.11.1995–08.04.1996), Mart Siimann (20.04.1995–17.03.1997), Vladimir Velman (20.04.–10.10.1995), Tiit Vähi (19.03.–01.09.1997) Esimees: Olav Anton (27.03.–18.12.1995, astus tagasi; Keskfr), Tiit Käbin (alates 20.12.1995; Reformierakonna fr) Aseesimees: Jaan Pöör (alates 27.03.1995; Eesti Maarahva Erakonna fr) Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: 1. voor: Käbin 5, Anton 5, 2. voor: Anton 6, Käbin 4, aseesimehe valimine: Pöör 6, Nutt 3, Käbin 2; 19.12.1995 esimehe valimine: Käbin 7-3-0 Umbusaldusavaldused: 02.08.1995 usaldushääletus (küsimus: kas usaldate...) Anton 6-5-0</p>

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
RAHANDUSKOMISJON 12 liiget (27.03.1995)	<p>Liikmed: Lembit Arro (alates 20.04.1995), Endel Eero (kuni 20.04.1995), Vootele Hansen (21.11.–22.12.1997), Arvo Junti (alates 08.04.1995), Kalle Jürgenson (kuni 17.04.1995), Toivo Jürgenson (alates 19.04.1995), Indrek Kannik (kuni 17.04.1995, 20.04.1995–01.04.1996), Valve Kirsipuu, Heiki Kranich, Jürgen Ligi (alates 15.11.1995), Andres Lipstok (26.04.–06.11.1995), Andres Mandre (kuni 17.04.1995), Jaanus Männik, Aavo Mölder (kuni 18.03.1997), Villu Müüripeal (alates 03.04.1997), Maido Pajo (26.11.1997–15.01.1998), Eiki Nestor (alates 18.04.1995), Olev Raju (alates 20.04.1995), Aino Runge (alates 27.03.1995), Laine Tarvis (kuni 06.11.1995) Tõnu Tepandi (alates 20.04.1995), Ülo Uluots (kuni 20.04.1995), Tiit Vähi (kuni 17.04.1995)</p> <p>Esimees: Valve Kirsipuu (27.03.–25.04.1995, astus tagasi; Reformierakonna fr), Olev Raju (alates 25.04.1995; Koonderakonna fr, alates 19.11.1998 Pensionäride ja Perede Liidu fr)</p> <p>Aseesimees: Endel Eero (27.03.–25.04.1995; Pensionäride ja Perede Liit), Laine Tarvis (25.04.1995–06.11.1995; Keskfr), Jürgen Ligi (alates 16.11.1995; Reformierakonna fr)</p> <p>Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: Eero 5, Kirsipuu 6, aseesimehe valimine: Eero 7, Tarvis 4; 25.04.1995 esimehe valimine: Raju 7-2-0, aseesimehe valimine: Tarvis 7-1-2; 16.11.1995 aseesimehe valimine: Ligi 7-0-2</p>
RIIGIKAITSE-KOMISJON 6 liiget (27.03.1995)	<p>Liikmed: Jaanus Betlem (alates 20.04.1995), Igor Gräzin (kuni 02.05.1995), Arvo Junti (kuni 20.04.1995), Siim Kallas (02.05.–06.11.1995, alates 04.12.1996), Tõnu Kõrda (alates 20.04.1995), Peeter Lorents, Ilmar Mändmets (alates 07.04.1997), Ülo Peets (20.04.–16.05.1995), Jüri E. Põld (15.11.1995–01.12.1996), Jaan Talts (kuni 17.04.1995), Tiit Tammsaar (alates 16.05.1995), Enn Tarto, Andrus Öövel (kuni 17.04.1995)</p> <p>Esimees: Peeter Lorents (alates 27.03.1995; Koonderakonna fr)</p> <p>Aseesimees: Arvo Junti (27.03.–27.04.1995; Keskfr), Tõnu Kõrda (alates 27.04.1995; Keskfr, 13.03.1996–05.12.1996 Arengupartei fr, 05.12.1996–05.03.1997 fr mittekuuluv, alates 05.03.1997 Keskfr)</p> <p>Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: Lorents 4, Tarto 2, aseesimehe valimine: Junti 5, Tarto 1; 24.04.1995 aseesimehe valimine: 1. voor: Kõrda 3, Tarto 3, 2. voor: Kõrda 3, Tarto 3; 27.04.1995 Kõrda valiti aseesimeheks liisusheitmise teel</p> <p>Umbusaldusavaldused: 18.12.1995 Lorents 2-3-1</p>
SOTSIAALKOMISJON 10 liiget (27.03.1995)	<p>Liikmed: Lembit Arro (kuni 20.04.1995), Endel Eero (alates 20.04.1995), Ants Järvesaar, Tõnu Kauba (20.04.–15.11.1995), Anti Liiv, Siiri Oviir (kuni 17.04.1995, 15.11.1995–08.04.1996), Raivo Paavo, Igor Sedašev, Mart Siimann (kuni 20.04.1995), Tiit Sinissaar, Aleksander Stern (alates 20.04.1995), Jaan Talts (15.11.1995–01.12.1996), Elmar Truu, Feliks Undusk, Toomas Vilosius (20.04.–06.11.1995, alates 04.12.1996)</p> <p>Esimees: Siiri Oviir (27.03.–17.04.1995; Keskfr), Endel Eero (alates 27.04.1995; Pensionäride ja Perede Liidu fr, 08.05.–25.09.1997)</p>

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
	<p>Koonderakonna fr, alates 25.09.1997 Pensionäride ja Perede Erakonna fr) Aseesimees: Ants Järvesaar (27.03.–27.04.1995, astus tagasi; Maaliidu fr), Anti Liiv (alates 02.05.1995; Keskfr) Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: Oviir 10, aseesimehe valimine: Järvesaar 10; 27.04.1995 esimehe valimine: Ero 7-1-0 (1 kehtetu sedel); 02.05.1995 aseesimehe valimine: Liiv 6-2-0 (1 kehtetu sedel)</p>
VÄLISKOMISJON	<p>Liikmed: Juhan Aare, Toomas Alatalu, Sergei Ivanov, Siim Kallas (kuni 02.05.1995), Indrek Kannik (alates 01.04.1996), Tunne Kelam (kuni 14.03.1996), Krista Kilvet (alates 10.12.1996), Endel Lippmaa (kuni 17.04.1995), Tiit Made (kuni 20.04.1995), Aap Neljas (alates 02.05.1995), Ülo Nugis, Kristiina Ojuland, Kadri Ottis (alates 07.11.1996), Edgar Savisaar (alates 08.04.1996), Eino Tamm, Andra Veidemann (kuni 09.12.1996), Ülo Vooglaid (20.04.1995–25.10.1996), Raoul Üksvärav Esimees: Endel Lippmaa (27.03.–17.04.1995; Koonderakonna fr), Eino Tamm (alates 24.04.1995; Koonderakonna fr) Aseesimees: Tiit Made (27.03.–24.04.1995; Keskfr), Andra Veidemann (24.04.1995–09.12.1996; Keskfr, alates 13.03.1996 Arengupartei fr), Krista Kilvet (alates 12.12.1996; Arengupartei fr, alates 01.02.1997 fr mittekuuluv) Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: Kelam 5, Lippmaa 7, aseesimehe valimine: 1. voor: Kelam 6, Made 6, 2. voor: Kelam 5, Made 7; 24.04.1995 esimehe valimine: Tamm 7, Ojuland 3, aseesimehe valimine: Veidemann 6, Ojuland 3; 12.12.1996 aseesimehe valimine: Kilvet 7, Neljas 2 (1 rikutud sedel)</p>
ÕIGUSKOMISJON	<p>Liikmed: Priit Aimla, Viktor Andrejev, Ignar Fjuk (kuni 15.11.1995), Vahur Glaase (kuni 17.04.1996), Vootele Hansen (24.10.1995–21.11.1997, alates 22.12.1997), Karin Jaani (kuni 13.10.1995), Tõnu-Reid Kukk (alates 17.04.1996), Jürgen Ligi (kuni 15.11.1995), Daimar Liiv, Uno Mereste (alates 04.12.1996), Viktor Niitsoo (kuni 17.04.1995, alates 25.11.1996), Siiri Oviir (alates 08.04.1996), Tõnis Seesmaa (alates 20.04.1995), Juhan Telgmaa (kuni 18.04.1995), Mai Treial, Aarne Veedla (15.11.1995–02.12.1996) Esimees: Daimar Liiv (alates 27.03.1995; Reformierakonna fr) Aseesimees: Vahur Glaase (27.03.1995–18.04.1996; Koonderakonna fr), Tõnu-Reid Kukk (18.04.1996–10.04.1997, astus tagasi; Koonderakonna fr), Tõnis Seesmaa (alates 14.04.1997; Koonderakonna fr) Valimistulemused: 27.03.1995 esimehe valimine: Liiv 5, Glaase 4, aseesimehe valimine: Glaase 7 (2 kehtetu sedel); 18.04.1996 aseesimehe valimine: Kukk 5 (1 kehtetu sedel); 14.04.1997 aseesimehe valimine: Seesmaa 6-2-0</p>

4.1.3.	Alatised komisjonid	IX Riigikogu
Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused	
KESKKONNA-KOMISJON	<p>Liikmed: Küllö Arjakas, Vahur Glaase (alates 09.10.2001), Vootele Hansen (kuni 03.02.2000), Arvo Haug, Liis Klaar (alates 29.01.2002), Tõnu Kõiv (03.02.2000–29.01.2002), Värner Lootsmann (kuni 12.09.2000), Märt Rask (kuni 25.03.1999), Arnold Rüütel (kuni 08.10.2001), Neinar Seli (alates 29.03.1999), Arvo Sirendi, Lauri Vahtre</p> <p>Esimees: Arvo Haug (alates 31.03.1999; Eesti Keskerakonna fr)</p> <p>Aseesimees: Arvo Sirendi (alates 31.03.1999; Koonderakonna fr)</p> <p>Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Haug 5 (3 kehtetut sedelit), aseesimehe valimine: Sirendi 5, Vahtre 3</p>	
8 liiget (24.03.1999)		
KULTUURIKOMISJON	<p>Liikmed: Aimar Altosaar (25.03.1999–29.01.2002), Ivi Eenmaa (kuni 26.10.1999), Andres Herkel, Peeter Kreitzberg (kuni 08.03.2001), Marju Lauristin, Tõnis Lukas (kuni 25.03.1999, alates 29.01.2002), Mart Meri, Viive Rosenberg, Paul-Erik Rummo, Erika Salumäe (15.03.–27.12.2001), Evelyn Sepp (27.12.2001–12.02.2002), Mihhail Stalnuhhin, Andres Taimla, Elmar Truu (alates 29.03.2000), Jüri Võigemast (alates 12.02.2002), Valentina Võssotskaja (kuni 20.03.2002)</p> <p>Esimees: Mart Meri (31.03.1999–21.02.2002; Mõõdukate fr), Viive Rosenberg (alates 21.02.2002; Eesti Keskerakonna fr)</p> <p>Aseesimees: Paul-Erik Rummo (alates 31.03.1999; Reformierakonna fr)</p> <p>Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Meri 11-0-0, aseesimehe valimine: Rummo 6, Kreitzberg 5; 21.02.2002 esimehe valimine: Rosenberg 7-4-0</p> <p>Umbusaldusavaldused: 21.02.2002 Meri 7-3-1</p>	
11 liiget (24.03.1999)		
MAAELUKOMISJON	<p>Liikmed: Toivo Asmer (kuni 25.03.1999), Meelis Atonen (25.03.–28.12.1999), Teet Helm (alates 11.02.2002), Vambo Kaal, Ants Käärma, Urmas Laht, Jaanus Marrandi (kuni 28.01.2002), Jüri Mõis (kuni 25.03.1999), Peeter Olesk (alates 16.10.2001), Nelli Privalova (12.02.–20.02.2002), Ingvar Pärnamäe (25.03.1999–16.10.2001), Rainis Ruusamäe, Aleksander Stern (kuni 25.03.1999), Ülo Tootsen, Andres Varik (alates 29.03.1999), Rein Voog (28.12.1999–11.02.2002)</p> <p>Esimees: Ants Käärma (alates 31.03.1999; Koonderakonna fr)</p> <p>Aseesimees: Vambo Kaal (31.03.1999–15.04.2002; Mõõdukate fr), Urmas Laht (alates 15.04.2002; Eesti Keskerakonna fr)</p> <p>Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Käärma 9-0-0, aseesimehe valimine: Kaal 5-3-0 (1 kehtetu sedel), Laht 3-5-0 (1 kehtetu sedel); 15.04.2002 aseesimehe valimine: Laht 4-3-0 (1 kehtetu sedel)</p> <p>Umbusaldusavaldused: 20.09.1999 Kaal 4-2-0 (3 ei osalenud); 09.04.2002 Kaal 5-2-0</p>	
9 liiget (24.03.1999)		
MAJANDUSKOMISJON	<p>Liikmed: Jaak Aab (alates 12.02.2002), Aimar Altosaar (alates 29.01.2002), Toivo Jürgenson (alates 29.01.2002), Siim Kallas (kuni 25.03.1999), Kalev Kallo, Jüri Kaver (29.03.–05.11.1999, 27.01.2000–28.01.2002),</p>	
11 liiget (24.03.1999)		

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
	<p>Kalev Kotkas (kuni 03.02.2000), Kalev Kukk (alates 25.03.1999), Mart Laar (kuni 25.03.1999), Andres Lipstok, Jüri Mõis (09.11.1999–26.01.2000), Peeter Olesk (kuni 16.10.2001), Meelis Paavel (03.02.2000–08.10.2001), Ingvar Pärnamäe (16.10.2001–28.01.2002), Mihkel Pärnoja (alates 08.10.2001), Janno Reiljan, Jüri Tamm, Jevgeni Tomberg, Liina Tõnisson (kuni 28.01.2002), Ülo Täno</p> <p>Esimees: Andres Lipstok (alates 31.03.1999; Reformierakonna fr) Aseesimees: Jevgeni Tomberg (alates 31.03.1999; EÜRП fr, alates 13.06.2002 fr mittekuuluv) Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Lipstok 7, aseesimehe valimine: Tomberg 6, Reiljan 5</p>
PÕHISEADUS-KOMISJON	<p>Liikmed: Ignar Fjuk (alates 14.11.2001), Liia Hänni, Toomas Hendrik Ilves (kuni 25.03.1999), Tõnu Kauba (kuni 12.02.2002), Tõnu Kõiv (alates 29.01.2002), Tiit Käbin, Jaan Leppik, Värner Lootsmann (alates 12.09.2000), Maret Maripuu (kuni 14.11.2001, alates 06.03.2002), Indrek Meelak (alates 12.02.2002), Mart Nutt, Siiri Oviir (21.03.2001–28.01.2002), Endel Paap (alates 17.12.2002), Meelis Paavel (08.10.2001–28.01.2002), Jaan Pöör, Evelyn Sepp (alates 12.02.2002), Ivar Tallo (25.03.1999–05.10.2001), Tiit Toomsalu, Mai Treial (kuni 29.03.2000), Toomas Varek (kuni 21.03.2001)</p> <p>Esimees: Liia Hänni (31.03.1999–25.02.2002; Mõõdukate fr), Indrek Meelak (alates 25.02.2002; Eesti Keskerakonna fr) Aseesimees: Tiit Käbin (alates 31.03.1999; Reformierakonna fr, alates 25.02.2002 fr mittekuuluv) Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Hänni 7-3-0 (1 kehtetu sedel), aseesimehe valimine: Käbin 7, Kauba 4; 25.02.2002 esimehe valimine: Meelak 6, Käbin 5 Umbusaldusavaldused: 19.02.2002 Hänni 7-3-0</p>
RAHANDUSKOMISJON	<p>Liikmed: Viktor Andrejev, Meelis Atonen (alates 28.12.1999), Ivi Eenmaa (alates 26.10.1999), Rein Järvelill (03.02.2000–28.01.2002), Kadri Jäätma, Kalle Jürgenson, Signe Kivi (alates 27.01.2003), Jaak-Hans Kuks (alates 03.02.2000), Tõnu Kõiv (kuni 03.02.2000), Ants Leemets (kuni 25.03.1999), Jürgen Ligi (kuni 06.11.2002), Jaanus Männik, Aap Neljas (11.11.2002–26.01.2003), Eiki Nestor (kuni 25.03.1999, alates 29.01.2002), Meelis Paavel (25.03.1999–03.02.2000), Olev Raju, Mart Siimann (alates 29.03.1999), Laine Tarvis, Rein Voog (kuni 28.12.1999), Harri Õunapuu (kuni 21.03.2001)</p> <p>Esimees: Kalle Jürgenson (31.03.1999–28.01.2002, astus tagasi; Isamaaliidu fr), Meelis Atonen (alates 29.01.2002; Reformierakonna fr) Aseesimees: Jaanus Männik (alates 31.03.1999; Rahvaliidu fr) Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Jürgenson 6, Õunapuu 5, aseesimehe valimine: Männik 7, Tarvis 5; 29.01.2002 esimehe valimine: Atonen 7-4-0</p>

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
RIIGIKAITSE-KOMISJON 7 liiget (24.03.1999)	Liikmed: Arvo Jaakson, Valve Kirsipuu, Nelli Privalova (alates 20.02.2002), Erika Salumäe (27.12.2001–20.02.2002), Edgar Savisaar (kuni 13.12.2001), Tiit Tammsaar, Enn Tarto, Toivo Tootsen, Trivimi Velliste Esimees: Tiit Tammsaar (alates 31.03.1999; Rahvaliidu fr) Aseesimees: Trivimi Velliste (31.03.1999–26.02.2002; Isamaaliidu fr), Valve Kirsipuu (alates 26.02.2002; Reformierakonna fr) Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Tammsaar 6-0-1, aseesimehe valimine: Velliste 4, Tootsen 3; 26.02.2002 aseesimehe valimine: Kirsipuu 5-2-0 Umbusaldusavaldused: 21.02.2002 Velliste 4-1-1
SOTSIAALKOMISJON 11 liiget (24.03.1999)	Liikmed: Sirje Endre, Rein Järvelill (25.03.1999–03.02.2000), Tõnu Kauba (alates 12.02.2002), Kaljo Kiisk, Kalev Kotkas (alates 03.02.2000), Anti Liiv (kuni 12.02.2002), Jüri Martin (alates 10.02.2003), Endel Paap (kuni 17.12.2002), Raivo Paavo, Mihkel Pärnoja (kuni 25.03.1999), Ants Ruusmann, Erika Salumäe (kuni 15.03.2001), Tiit Sinissaar, Mai Treial (alates 29.03.2000), Elmar Truu (kuni 29.03.2000), Toomas Varek (21.03.2001–10.02.2003), Toomas Vilosius Esimees: Toomas Vilosius (alates 31.03.1999; Reformierakonna fr) Aseesimees: Raivo Paavo (alates 31.03.1999; Mõõdukate fr) Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Vilosius 6-5-0, aseesimehe valimine: Paavo 6-5-0
VÄLISKOMISJON 11 liiget (24.03.1999)	Liikmed: Ignar Fjuk (kuni 14.11.2001), Vahur Glaase (kuni 25.03.1999), Toomas Hendrik Ilves (alates 29.01.2002), Sergei Ivanov, Toivo Jürgenson (kuni 25.03.1999), Mari-Ann Kelam, Liis Klaar (kuni 29.01.2002), Mart Laar (alates 29.01.2002), Anti Liiv (alates 12.02.2002), Maret Maripuu (14.11.2001–06.03.2002), Sven Mikser (kuni 28.01.2002), Ülo Nugis, Kristiina Ojuland (kuni 28.01.2002), Villu Reiljan (alates 29.03.1999), Vardo Rumessen (25.03.1999–28.01.2002), Erika Salumäe (alates 20.02.2002), Andres Tarand, Vladimir Velman, Rein Voog (alates 11.02.2002), Valentina Vössotskaja (alates 20.03.2002) Esimees: Andres Tarand (31.03.1999–23.04.2002; Mõõdukate fr), Anti Liiv (alates 23.04.2002; Eesti Keskerakonna fr) Aseesimees: Ülo Nugis (alates 31.03.1999; Koonderakonna fr) Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Tarand 8 (3 kehtetut sedelit), aseesimehe valimine: Nugis 11; 23.04.2002 esimehe valimine: Liiv 7-3-0 Umbusaldusavaldused: 21.03.2002 Tarand, 26.03.2002 algatajate poolt tagasi võetud; 18.04.2002 jäi ära; 22.04.2002 Tarand 7-3-0 (1 kehtetu sedel)
ÕIGUSKOMISJON 7 liiget (24.03.1999)	Liikmed: Jüri Adams, Vootele Hansen (alates 03.02.2000), Jaak-Hans Kuks (kuni 03.02.2000), Ando Leps (alates 12.02.2002), Väino Linde, Uno Mereste, Jaana Padrik, Georg Pelisaar, Koit Pikaro, Harri Õunapuu (21.03.2001–28.01.2002) Esimees: Jüri Adams (31.03.1999–18.02.2002; Isamaaliidu fr), Väino Linde (alates 18.02.2002; Reformierakonna fr)

Komisjoni nimetus	Liikmed, esimees ja aseesimees (kuuluvus fraktsiooni), valimistulemused, umbusaldusavaldused
	<p>Aseesimees: Väino Linde (31.03.1999–18.02.2002), Georg Pelisaar (alates 18.02.2002; Eesti Keskerakonna fr)</p> <p>Valimistulemused: 30.03.1999 esimehe valimine: Adams 5-2-0, aseesimehe valimine: Linde 5-2-0; 18.02.2002 esimehe valimine: Linde 5-3-0, aseesimehe valimine: Pelisaar 5-1-0, Adams 3-0-0</p> <p>Umbusaldusavaldused: 18.02.2002 Adams 5-3-0</p>

4.2. Riigikogu alatised komisjonid

Riigikogu alatiste komisjonide nimetused ja koosseis

Põhiseaduse § 71 järgi moodustab Riigikogu komisjone. Komisjonide liike ega arvu põhiseadus ei sätesta.

1992. aasta 16. novembril jõustunud Riigikogu kodukorra seadus komisjonide loetelu ei sisaldanud. VII Riigikogu käivitamisel moodustati alatised komisjonid Riigikogu 1992. aasta 7. oktoobri otsusega (RT 1992, 40, 534). Selle otsuse järgi olid Riigikogus järgmised alatised komisjonid:

- eelarve- ja maksukomisjon
- majandus- ja põllumajanduskomisjon (alates 26.10.1993 – majanduskomisjon)
- riigiõiguskomisjon
- õiguskaitsekomisjon
- väliskomisjon
- riigikaitsekomisjon
- haridus-, teadus- ja kultuurikomisjon (alates 01.12.1992 – kultuurikomisjon)
- sotsiaal-, töö- ja tervishoiukomisjon (alates 01.12.1992 – sotsiaalkomisjon)
- maaelu- ja regionaalpoliitika komisjon (alates 26.10.1993 – maaelu- ja põllumajanduskomisjon)
- keskkonnakomisjon.

Nii Riigikogu VII, VIII kui ka IX koosseisus oli kümme alatist komisjoni.

Riigikogu alatiste komisjonide loetelu viidi otsusest üle Riigikogu kodukorra seadusse 1994. aasta lõpus ning siis määratud nimetused on jäänud püsima tänaseni. Need on:

- keskkonnakomisjon
- kultuurikomisjon
- maaelukomisjon
- majanduskomisjon
- põhiseaduskomisjon
- rahanduskomisjon
- riigikaitsekomisjon
- sotsiaalkomisjon
- väliskomisjon
- õiguskomisjon.

Komisjonide koosseis kujundatakse fraktsioonide proportsionaalse esindatuse põhimõttel. Fraktsioonile antavate kohtade arv komisjonis sõltub fraktsiooni liikmete arvust Riigikogus. Üks Riigikogu liige võib kuuluda vaid ühte alatisse komisjoni. Nii võib suuremal fraktsioonil olla ühes komisjonis kaks või enam liiget; väiksemad, alla kümne liikmega fraktsioonid ei saa aga olla esindatud kõigis komisjonides. Fraktsiooni mittekuuluvate Riigikogu liikmete osalemise komisjonides otsustab Riigikogu juhatus. Viimane teeb otsuse, lähtudes fraktsiooni mittekuuluva Riigikogu liikme soovist ja töö otstarbeka korraldamise vajadusest. Igal fraktsiooni kuuluval komisjoni liikmel võib olla kuni kaks asendusliiget, nii on võimalik säilitada komisjonis valimistulemusele vastav poliitiliste jõudude tasakaal ka siis, kui mõni komisjoni liige ei saa komisjoni istungil osaleda. Riigikogu esimees ja aseesimehed ei kuulu seaduse järgi ühtegi alatisse komisjoni ega või olla neis asendusliikmeks.

Riigikogu alatiste komisjonide tegevusvaldkonnad

Riigikogu alatiste komisjonide peamine ülesanne on eelnõude ettevalmistamine täiskogus arutamiseks. Juhtivkomisjon kuulab ära algataja ja eksperdid, selgitab välja erinevate poliitiliste jõudude tõekspidamised ning arutab läbi eelnõule esitatud muudatusettepanekud. Täiskokku jõuavad komisjonides alanud debati põhiküsimused ja täiskogu teeb eelnõu ning muudatusettepanekute suhtes lõplikud otsused.

1993. aasta 25. novembri Riigikogu otsusega (RT I 1993, 75, 1097) täiendati alatiste komisjonide moodustamise otsust (vt eestpoolt) sättega, mille järgi alatiste komisjonide pädevuse määrab kindlaks Riigikogu juhatus. Et õiguskantsleri hinnangul oli see otsus põhiseadusega vastuolus, tunnistas Riigikogu otsuse kehtetuks, loobudes alatiste komisjonide pädevuse üldakti tasemel piiritlemisest.

Alatised komisjonid on moodustatud riigielu valdkondade kaupa, seejuures ei ole ega peagi olema Riigikogu alatiste komisjonide ja ministriumide arv ning nimetused täpses vastavuses. Komisjon menetleb oma valdkonna otsuse- ja seaduseelnõusid, sh välislepingute ratifitseerimise seaduse eelnõusid. Komisjonide töövaldkonnad eelnõude menetlemisel on üldjoontes järgmised:

- Keskkonnakomisjon menetleb juhtivkomisjonina riigi keskkonnapoliitikat, keskkonnakaitset, loodusressursside kasutamise reguleerimist ja loodusobjektide kaitset käsitlevaid eelnõusid.
- Kultuurikomisjoni tegevusalas on kultuuri-, haridus- ja teadusvaldkonna seaduste eelnõud.
- Maaelukomisjon tegeleb maaelu ja põllumajanduse ning maareformi küsimustega.
- Majanduskomisjoni töövaldkonda kuuluvad seadused, mis käsitlevad Eesti üldist majanduspoliitikat, ettevõtlust ja äritegevust, riigi võetavaid välislaene ja välislaenudele riigigarantii andmist, sõlmitud vabakaubanduslepingute, investeringute soodustamise ja kaitse lepingute, tulumaksuga topeltmaksustamise vältimise ja maksudest hoidumise tõkestamise lepingute ja tööstusomandi õiguskaitset käsitlevate teiste välislepingute ratifitseerimist, omandisuhete muutumise ja elamumajanduse reformiga päevakorrale kerkivaid probleeme, transpordi- ning side- ja telekommunikatsiooniküsimusi.
- Põhiseaduskomisjon on juhtivkomisjoniks põhiseaduse muutmise seaduse eelnõudele ning menetleb seaduseelnõusid, mis reguleerivad põhiseaduslike institutsioonide, sh Riigikogu enda tegevuse korraldust, valimisi, üldise haldusõiguse teemasid (sh näiteks avalik teenistus, põhiõiguste kaitse üldine korraldus, haldusmenetlus ja riigivastutus), Eesti kodakondsusega seonduvat ja välismaalaste õiguslikku seisundit, isikuandmete kaitset ja rahvastiku arvestuse pidamist, avalikku teenistust ja teisi riigi- ning üldise haldusõiguse küsimusi.
- Rahanduskomisjoni peamine ülesanne on riigieelarvet, maksundust ja pangandust käsitlevate eelnõude menetlemine.
- Riigikaitsekomisjon menetleb juhtivkomisjonina riigi julgeolekut ja -kaitset reguleerivate seaduste eelnõusid.

- Sotsiaalkomisjoni töövaldkonda kuuluvad sotsiaalkindlustust, töösuhteid ja tervishoidu reguleerivad seadused, sh pensionikindlustust, peretoetusi, puudega inimeste toetusi, töötusotsiaalsel kaitset, töötuskindlustust, sotsiaalhoolekannet, lastekaitset, töölepingut, palka, töö- ja puhkeajaga, töötajate distsiplinaarvastutust, kollektiivlepingut, töövaidluste lahendamist, töötervishoidu ja tööohutust, ravikindlustust, nakkushaiguste tõrjet ja ennetamist reguleerivad seadused.
- Väliskomisjon menetleb põhiliselt välissuhtlemist puudutavate seaduste ja otsuste eelnõusid.
- Õiguskomisjon menetleb tsiviil- ja karistusõiguse valdkonda kuuluvaid seadusi, sh tsiviil- ja kriminaalmenetluse seadusi ning õigusteenust käsitlevaid seadusi.

Riigikogu juhatus jaotab eelnõud komisjonide vahel komisjoni üldisest töövaldkonnast ja töö korraldamise otstarbekusest lähtuvalt. Vajadusel teevad alatised komisjonid eelnõude menetlemisel koostööd.

Alatiste komisjonide muud ülesanded

Parlamendi oluline funktsioon on järelevalve täidesaatva võimu tegevuse üle. Selle ülesande täitmiseks on Riigikogu komisjonidel õigus pöörduda Vabariigi Valitsuse ja täidesaatva riigivõimu asutuste poole selgituste ja tööks vajalike andmete saamiseks. Samuti võivad komisjonid nõuda Vabariigi Valitsuse liikme osalemist komisjoni istungil ning kutsuda istungile valitsusasutuste ametnikke ja teisi isikuid.

Põhiseaduse järgi on Riigikogu pädevuses mitmete kõrgete riigiametnike nimetamine. Riigiametniku nimetamise küsimust arutab esmalt alatine komisjon, tutvudes kandidaadiga ning selgitades tema sobivust täidetavale ametikohale. Üldjuhul annab juhtivkomisjon täiskogule kandidaadi sobivusele antud hinnangust lähtuva soovitus.

Ametiisikute nimetamisel on alatistele komisjonidele pädevust omistatud ka teiste seadustega: näiteks annab õiguskomisjon arvamuse politseiameeti peadirektori ja riigi peaprokuröri kandidaadi suhtes enne nende ametisse nimetamist. Kultuurikomisjon teeb Riigikogule ettepanekud ringhäälingunõukogu liikmete, Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu liikmete ning rahvusoperi nõukogu kolme liikme nimetamise kohta.

Riigikogul on võimalus esitada Riigikohtule seisukoht seaduste põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses. Seisukoht valmistatakse ette varem seaduseelnõu juhtivkomisjoniks olnud komisjoni ja põhiseaduskomisjoni koostöös.

Väliskomisjon valmistab ette kaks korda aastas korraldatava välispoliitika arutelu ning riigikaitsekomisjon kujundab seisukohad riigi sõjalise kaitse strateegilise kava ettevalmistamisel.

Põhiseaduskomisjon kuulab igal aastal ära Andmekaitse Inspektsiooni ettekande avaliku teabe seaduse ja isikuandmete kaitse seaduse täitmisest.

Majanduskomisjon annab seadusest tulenevalt nõusoleku riigivara tasuta üleandmiseks, alla tavalise hinna võõrandamiseks ja muudeks riigivaraga seotud tehinguteks.

Alatise komisjoni esimees ja aseesimees

Komisjonide esimeeste ja aseesimeeste kohtade jaotus lepatakse fraktsioonide vahel kokku valitsuskooalitsiooni moodustamise kõneluste käigus. Reeglina kuuluvad tähtsamate komisjonide esimeeste kohad

koalitsioonifraktsioonide esindajaile. Nii alatise komisjoni esimehe kui ka aseesimehe kohal on olnud ka opositsioonifraktsioonide liikmeid.

1992. aasta lõpus hakkas kehtima kord, mille kohaselt komisjoni esimehe valimisel häälte võrdse jagunemise puhul vahetuvad esimees ja aseesimees iga 90 päeva järel, järjekorra selgitamiseks tuli heita liisku. Riigikogu VII koosseisus heideti liisku riigikaitsekomisjonis ja õiguskaitsekomisjonis. Riigikogu VIII koosseisus tekkis liisuheitmise vajadus kultuurikomisjonis ja riigikaitsekomisjonis.

1992. aasta 5. novembril vastu võetud seaduse alusel pidid komisjoni esimees ja aseesimees mõlemad tagasi astuma, kui ühele neist avaldas umbusaldust üle poole komisjoni liikmetest. 1994. aasta 15. novembril vastu võetud seaduse järgi ei toonud esimehe umbusaldamine kaasa aseesimehe ümbervalimist ja vastupidi.

Riigikaitsekomisjonis on Riigikogu VII koosseisu volituste ajal protokollitud Jüri Toomepuu umbusaldusavaldus komisjoni esimehele, kuid seaduse tähenduses ei saa seda umbusaldusavalduseks lugeda.

2003. aasta 11. veebruaril vastu võetud Riigikogu kodukorra seadusega muudeti komisjoni juhtkonna vahetamise kord sarnaseks 1992. aastal kehtinud korraga, mille järgi komisjoni esimehele või aseesimehele umbusalduse avaldamine toob kaasa mõlema ümbervalimise. Samas asendati termin "umbusalduse avaldamine" terminiga "tagasikutsumine".

Komisjoni esimehe või aseesimehe umbusaldamise põhjused võisid olla ja enamasti olidki poliitilised, mitte aga juhtimisstiili või kuritarvitustega seotud.

Alatiste komisjonide töökord

Alatiste komisjonide istungid leiavad aset regulaarselt, Riigikogu tööajagraafikuga kindlaks määratud päevadel ja kellaaegadel. Võimalikud on erakorralised istungid.

Komisjoni otsustusvõimelisuse sätestab Riigikogu kodukorra seadus. Kvooruminõuded on olnud veidi erinevad, kuid alati on otsustusvõimelisuse tingimuseks olnud esimehe või aseesimehe kohalolek. Erakorralisel istungil on kvooruminõue kõrgem kui korralisel istungil.

Komisjon võtab otsuseid vastu poolthääaltenamusega (s.t poolt hääletab rohkem komisjoni liikmeid kui vastu). Otsused fikseeritakse komisjoni protokollis.

Ülle Madise

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja

Tiina Runthal

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik

4.3. Muud komisjonid

4.3.1. Muud komisjonid VII Riigikogu

Komisjoni nimetus	Komisjoni puudutavate RK otsuste andmed, komisjoni ülesanne, liikmed, volituste lõppemise aeg
RIIGIKOGU KODU- JA TÖÖKORRA AJUTINE KOMISJON 6 liiget	<p>Moodustamine: RK 09.03.1993 otsus “Riigikogu kodu- ja töökorra ajutise komisjoni moodustamine” (RT 1993, 13, 205); RK 08.04.1993 otsus “Riigikogu 1993. aasta 9. märtsi otsuse “Riigikogu kodu- ja töökorra ajutise komisjoni moodustamine” osaline muutmine” (RT I 1993, 19, 340); RK 16.12.1993 otsus “Riigikogu kodu- ja töökorra ajutise komisjoni moodustamist käsitlevate Riigikogu otsuste kehtetuks tunnistamine” (RT I 1993, 79, 1188)</p> <p>Ülesanne: Riigikogu töökorra seaduse ja kodukorra seaduse tõlgendamine ja nende seaduste muutmise eelnõude läbivaatamine (alates 08.04.1993 Riigikogu kodukorra seaduse ja Riigikogu töökorra seaduse muutmise eelnõude läbivaatamine)</p> <p>Liikmed: Liina Tõnisson (esimees), Ardo Ojasalu (aseesimees), Tõnu-Reid Kukk, Tiit Made, Mart Nutt, K. Jaak Roosaare.</p> <p>Lõpetamine: 30.12.1993 (komisjoni volitused lõpetati RK 16.12.1993 otsusega)</p>
AJUTINE KOMISJON RIIGIVARAGA NING NLKP, EKP JA ÜLKNÜ VARAGA SOORITATUD TEHINGUTE SEADUSLIKKUSE KONTROLLIMISEKS 8 liiget	<p>Moodustamine: RK 18.05.1993 otsus “Riigivaraga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga sooritatud tehingute seaduslikkuse kontrollimiseks ajutise komisjoni moodustamine” (RT I 1993, 28, 495); RK 11.01.1994 otsus “Riigivaraga ning NLKP, EKP ja ELKNÜ varaga sooritatud tehingute seaduslikkuse kontrollimiseks ajutise komisjoni volituste pikendamine” (RT I 1994, 8, 102)</p> <p>Ülesanne: uurida viimastel aastatel riigivara ebaseaduslike või riigile ilmselt kahjulike tehingute sõlmimise konkreetseid juhtumeid; kontrollida selliste tehingute kohta laekunud avaldusi ja kaebusi; selgitada välja NLKP-le, EKP-le või ELKNÜ-le ja nende juurde moodustatud organisatsioonidele ja asutustele ning nende õigusjärglastele kuulunud või neile üle antud vara jt materiaalsete väärtuste staatus, asukoht ja praegused valdajad; teha Riigikogule ja valitsusele ettepanekuid EKP, NLKP ja ELKNÜ (nendega seotud organisatsioonide ja asutuste) ning nende õigusjärglastele kuulunud või kuuluva vara arvelevõtmise, edasise haldamise ning kasutamise kohta; esitada Riigikogule ettepanekud poliitilisteks ja õiguslikeks otsustusteks Eesti Vabariigi vara riigile tagastamise ja riigi majanduslike huvide kaitsmise osas ning süüdi olevate isikute vastutusele võtmise algatamiseks õiguskaitseorganite poolt</p> <p>Liikmed: Ants Erm (esimees), Lembit Küüts (aseesimees), Olav Anton, Vootele Hansen, Daimar Liiv, Eiki Nestor, Edgar Spriit (†08.08.1993), Eino Tamm</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid VII Riigikogu IV istungjärgu lõppemisega – 16.06.1994 (vastavalt RK 11.01.1994 otsusele)</p>

Komisjoni nimetus	Komisjoni puudutavate RK otsuste andmed, komisjoni ülesanne, liikmed, volituste lõppemise aeg
AJUTINE KOMISJON NSV LIIDU JA TEISTE RIIKIDE JULGEOLEKU- NING LUUREORGA- NITE TEGEVUSE UURIMISEKS EESTIS	Moodustamine: RK 18.05.1993 otsus “Ajutise komisjoni moodustamine NSV Liidu ja teiste riikide julgeoleku- ning luureorganite tegevuse uurimiseks Eestis” (RT I 1993, 28, 496) Ülesanne: NSV Liidu ning teiste riikide julgeoleku- ja luureorganite tegevuse, Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse ja likvideerimisega seonduva uurimise ning materjalide kasutamise õigusliku mehhanismi väljatöötamine Liikmed: Enn Tarto (esimees), Arvo Junti (aseesimees), Jüri Adams (kuni 08.11.1994), Tõnu-Reid Kukk, Kalle Kulbok, Kuno Raude, Aldo Tamm (kuni 08.11.1994), Andrus Villem; Lembit Kuuks (alates 22.11.1994 – määratud Mõõdukate fraktsiooni poolt asendama Aldo Tamme), K. Jaak Roosaare (alates 22.11.1994 – määratud ERSP fraktsiooni poolt asendama Jüri Adamsit) Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK VII koosseisu volituste lõppemisega
8 liiget (18.05.1993)	
PÕLLUMAJANDUSE ARENGU AJUTINE KOMISJON	Moodustamine: RK 20.05.1993 otsus “Põllumajanduse arengu ajutise komisjoni moodustamine” (RT I 1993, 28, 497); RK 26.10.1993 otsus “Riigikogu otsuse “Alatiste komisjonide moodustamine” osaline muutmine” (RT I 1993, 68, 976) Ülesanne: põllumajanduse arendamisega ning maa- ja põllumajandusreformi korraldamisega seotud seaduseelnõude läbivaatamine Liikmed: Vambo Kaal (esimees), Ants Käärma (aseesimees), Olav Anton, Rein Arjukese, Lauri Einer, Lembit Kuuks, Kalju Põldvere, Kalev Raave Lõpetamine: 03.11.1993 (komisjoni volitused lõpetati RK 26.10.1993 otsusega)
8 liiget	
AJUTINE KOMISJON KAITSEPOLITSEI TEGEVUSE SEADUS- LIKKUSE KONTROL- LIMISEKS	Moodustamine: RK 15.06.1993 otsus “Ajutise komisjoni moodustamine kaitsepolitsei tegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks” (RT I 1993, 37, 559); RK 29.04.1999 otsus “Erikomisjoni moodustamine kaitsepolitsei tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks” (RT I 1999, 43, 503) Ülesanne: kontrollida kaitsepolitsei tegevuse vastavust põhiseadusele, politseiseadusele ja teistele õigusaktidele. Liikmed: Viktor Niitsoo (esimees), Peeter Lorents (aseesimees), Kalle Kulbok, Tiit Käbin, Ülo Laanoja, Kuno Raude, Enn Tarto, Andra Veidemann Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK VII koosseisu volituste lõppemisega
8 liiget	

4.3.2. Muud komisjonid VIII Riigikogu

Komisjoni nimetus	Komisjoni puudutavate RK otsuste andmed, komisjoni ülesanne, liikmed, volituste lõppemise aeg
AJUTINE KOMISJON RIIGI KAITSEPOLIT- SEIAMETI TEGEVUSE JA JÄLITUSTEGEVUSE SEADUSLIKKUSE KONTROLLIMISEKS 8 liiget (01.06.1995)	<p>Moodustamine: RK 01.06.1995 otsus “Ajutise komisjoni moodustamine Riigi Kaitsepolitseiameti tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks” (RT I 1995, 53, 843); RK 18.09.1997 otsus “Riigikogu otsuse “Ajutise komisjoni moodustamine Riigi Kaitsepolitseiameti tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks” muutmise” (RT I 1997, 70, 1158); RK 17.02.1999 otsus “Riigi Kaitsepolitseiameti tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks moodustatud Riigikogu ajutise komisjoni ning korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks moodustatud Riigikogu ajutise komisjoni muutmise kohta Riigikogu erikomisjonideks” (RT I 1999, 20, 328); (Vt ka RK 29.04.1999 otsust “Erikomisjoni moodustamine kaitsepolitsei tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks” (RT I 1999, 43, 503).)</p> <p>Ülesanne: kontrollida Riigi Kaitsepolitseiameti tegevuse vastavust Eesti Vabariigi põhiseadusele, politseiseadusele, jälitustegevuse seadusele, Eestit okupeerinud riikide julgeolekuorganite või relvajõudude luure- või vastuluureorganite teenistuses olnud või nendega koostööd teinud isikute arvelevõtmise ja avalikustamise korra seadusele ja teistele õigusaktidele ning Riigi Politseiameti tegevuse vastavust jälitustegevuse seadusele.</p> <p>Liikmed: Vahur Glaase (kuni 06.05.1997, esimees kuni 06.05.1997), Enn Tarto (aseesimees kuni 12.05.1997, esimees alates 12.05.1997), Priit Aimla (aseesimees alates 12.05.1997), Jaanus Betlem, Tõnu-Reid Kukk (alates 18.09.1997), Ando Leps, Daimar Liiv, Peeter Lorents, Eiki Nestor.</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK VIII koosseisu volituste lõppemisega.</p>
AJUTINE KOMISJON KORRUPTSIOONI- VASTASE SEADUSE KOHALDAMISEKS 10 liiget (02.08.1995) 11 liiget (18.11.1996)	<p>Moodustamine: RK 02.08.1995 otsus “Korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks Riigikogu ajutise komisjoni moodustamine” (RT I 1995, 66, 1092); RK 18.11.1996 otsus “Riigikogu otsuse “Korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks Riigikogu ajutise komisjoni moodustamine” täiendamine” (RT I 1996, 81, 1451); RK 27.03.1997 otsus “Riigikogu otsuse “Korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks Riigikogu ajutise komisjoni moodustamine” muutmise ja täiendamine” (RT I 1997, 28, 429); RK 17.02.1999 otsus “Riigi Kaitsepolitseiameti tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks moodustatud Riigikogu ajutise komisjoni ning korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks moodustatud Riigikogu ajutise komisjoni muutmise kohta Riigikogu erikomisjonideks” (RT I 1999, 20, 328); (Vt ka RK 27.04.1999 otsust “Riigikogu erikomisjoni moodustamine korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks” (RT I 1999, 43, 502).)</p> <p>Ülesanne: olla korruptsioonivastase seaduse § 8 6. lõikes nimetatud ametiisikute majanduslike huvide deklaratsioonide hoidjaks</p> <p>Liikmed: Jaan Pöör (esimees), Jürgen Ligi (aseesimees), Jüri Adams, Lembit Arro, Vambo Kaal, Raivo Kallas, Indrek Kannik, Tiit Made, Valve Raudnask (alates 18.11.1996), Igor Sedašev, Mai Treial</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK VIII koosseisu volituste lõppemisega</p>

Komisjoni nimetus	Komisjoni puudutavate RK otsuste andmed, komisjoni ülesanne, liikmed, volituste lõppemise aeg
RIIGIKOGU ERI-KOMISJON ERA-DETEKTIIVIBÜROOS "SIA" KORRALDATUD LÄBIOTSIMISEL ILMNENUD ASJAOLUDE VÄLJASELGITAMISEKS	<p>Moodustamine: RK 17.10.1995 otsus "Riigikogu erikomisjoni moodustamine eradetektiivbüroos "SIA" korraldatud läbiotsimisel ilmnenu asjaolude väljaselgitamiseks" (RT I 1995, 80, 1385); RK 28.01.1997 otsus "Eradetektiivbüroos "SIA" korraldatud läbiotsimisel ilmnenu asjaolude väljaselgitamiseks moodustatud Riigikogu erikomisjoni, rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks moodustatud Riigikogu erikomisjoni ning kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstegemiseks moodustatud Riigikogu ajutise komisjoni tegevuse lõpetamine" (RT I 1997, 11, 102)</p> <p>Ülesanne: eradetektiivbüroos "SIA" korraldatud läbiotsimisel leitud materjalidega seotud asjaolude väljaselgitamine ning nende alusel algatatud kriminaalasja uurimise sõltumatuse ja objektiivsuse tagamine; algatatud kriminaalasja uurimise kaitsmine võimalikku poliitilist survet avaldava tegevuse vastu</p> <p>Liikmed: Vootele Hansen (esimees), Rein Kask (aseesimees), Jüri Adams, Priit Aimla, Ignar Fjuk, Liia Hänni, Ando Leps, Nikolai Maspanov, Harald Mägi, Villu Müüripeal</p> <p>Lõpetamine: 01.04.1997 (RK 28.01.1997 otsuse alusel)</p>
10 liiget	
ERIKOMISJON RUBLAMÜÜGI ASJAOLUDE VÄLJASELGITAMISEKS	<p>Moodustamine: RK 13.02.1996 otsus "Riigikogu erikomisjoni moodustamine rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks" (RT I 1996, 14, 242); RK 28.01.1997 otsus "Eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenu asjaolude väljaselgitamiseks moodustatud Riigikogu erikomisjoni, rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks moodustatud Riigikogu erikomisjoni ning kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstegemiseks moodustatud Riigikogu ajutise komisjoni tegevuse lõpetamine" (RT I 1997, 11, 102)</p> <p>Ülesanne: rahareformi käigus kogutud ja Eesti Panga varahoidlates hoiul olnud rublade müügi asjaolude väljaselgitamine ning nende alusel algatatud kriminaalasja uurimise sõltumatuse ja objektiivsuse tagamine; algatatud kriminaalasja uurimise kaitsmine võimaliku poliitilise surve eest</p> <p>Liikmed: Raivo Paavo (esimees), Ülo Uluots (aseesimees), Ants Järvesaar, Rein Karemäe, Harald Mägi, Jaanus Männik, Mart Nutt, Tiit Sinissaar, Valentin Strukov, Rein Voog (kuni 22.11.1996).</p> <p>Lõpetamine: 01.04.1997 (RK 28.01.1997 otsuse alusel)</p>
10 liiget (13.02.1996)	
AJUTINE KOMISJON KOHALIKELE OMAVALITSUSTELE OMANDIREFORMI KÄIGUS ÜLEANTUD VARAGA SEOTUD TEHINGUTE ASJAOLUDE KINDLAKSTEGEMISEKS	<p>Moodustamine: RK 18.09.1996 otsus "Riigikogu ajutise komisjoni moodustamine kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstegemiseks" (RT I 1996, 70, 1202) (otsus jõustus 01.11.1996); RK 20.01.1997 otsus "Riigikogu otsuse "Riigikogu ajutise komisjoni moodustamine kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstegemiseks" muutmine" (RT I 1997, 9, 80); RK 28.01.1997 otsus "Eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenu asjaolude väljaselgitamiseks moodustatud Riigikogu erikomisjoni, rublamüügi asjaolude väljaselgitamiseks moodustatud Riigikogu erikomisjoni ning</p>

Komisjoni nimetus	Komisjoni puudutavate RK otsuste andmed, komisjoni ülesanne, liikmed, volituste lõppemise aeg
7 liiget (18.09.1996)	kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstegemiseks moodustatud Riigikogu ajutise komisjoni tegevuse lõpetamine” (RT I 1997, 11, 102)
6 liiget (20.01.1997)	Ülesanne: kohalikes omavalitsustes omandireformi käigus neile tasuta üleantud varaga seotud tehingute asjaolude kindlakstegemine ning esitatud kaebustest ja ettepanekutest tulenevate seadusandlike ettepanekute formuleerimine ja esitamine Liikmed: Feliks Undusk (esimees), Liina Tõnisson (aseesimees), Vootele Hansen, Toivo Jürgenson, Nikolai Maspanov, Mihkel Pärnoja, Tiit Tammsaar (kuni 20.01.1997) Lõpetamine: 15.12.1997 (RK 28.01.1997 otsuse alusel)
EUROOPA ASJADE KOMISJON	Moodustamine: RK 23.01.1997 otsus “Euroopa asjade komisjoni moodustamine” (RT I 1997, 11, 97) (Vt ka RK 18.05.1999 otsust “Euroopa asjade komisjoni moodustamine” (RT I 1999, 47, 536).)
13 liiget	Ülesanne: aidata parlamentaarsel tasemel kaasa 12.06.1995 Euroopa Ühenduste ja nende liikmesriikide ning Eesti Vabariigi vahelise assotsieerumislepingu (Euroopa leping) artikli 1 alusel loodud assotsiatsiooni eesmärkide saavutamisele; teha regulaarset koostööd Vabariigi Valitsusega assotsiatsiooni eesmärkide saavutamiseks; pidada sidet Euroopa Parlamendiga ja esindada Riigikogu Euroopa lepingu jõustumisel selle lepingu artikli 115 kohaselt loodavas Parlamentaarses Komitees; pidada sidet Euroopa Liidu muude institutsioonidega; informeerida pidevalt Riigikogu oma tööst Parlamentaarses Komitees ja seal tõstatatud probleemidest; informeerida avalikkust euointegratsiooni käigust Liikmed: Tunne Kelam (esimees), Eino Tamm (aseesimees), Liia Hänni, Sergei Ivanov, Valve Kirsipuu, Jürgen Ligi, Tiit Made, Mart Nutt, Kadri Ottis, Tiit Tammsaar, Juhan Telgmaa, Elmar Truu, Liina Tõnisson Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK VIII koosseisu volituste lõppemisega
AJUTINE KOMISJON MAAPANGA PANKROTI NING RIIGI JA OMAVALITSUSTE RAHA MAAPANKA SUUNAMISE ASJAOLUDE VÄLJASELGITAMISEKS	Moodustamine: RK 29.09.1998 otsus “Riigikogu ajutise komisjoni moodustamine Maapanga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgitamiseks” (RT I 1998, 86/87, 1412) Ülesanne: Maapanga pankroti ning riigi ja omavalitsuste raha Maapanka suunamise asjaolude väljaselgitamine Liikmed: Mihkel Pärnoja (esimees), Valentin Strukov (aseesimees), Olav Anton, Ignar Fjuk, Ants Järvesaar, Ants-Enno Lõhmus, Jaanus Männik, Mart Nutt, Tiit Sinissaar
9 liiget	Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK VIII koosseisu volituste lõppemisega

4.3.3. Muud komisjonid IX Riigikogu

Komisjoni nimetus	Komisjoni puudutavate RK otsuste andmed, komisjoni ülesanne, liikmed, volituste lõppemise aeg
ERIKOMISJON KORRUPTSIOONI- VASTASE SEADUSE KOHALDAMISEKS 7 liiget (27.04.1997)	<p>Moodustamine: RK 27.04.1999 otsus “Riigikogu erikomisjoni moodustamine korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks” (RT I 1999, 43, 502); RK 28.09.2000 otsus “Riigikogu otsuse “Riigikogu erikomisjoni moodustamine korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks” muutmine” (RT I 2000, 77, 481); RK 06.11.2002 otsus “Riigikogu otsuse “Riigikogu erikomisjoni moodustamine korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks” muutmine” (RT I 2002, 94, 542)</p> <p>Ülesanne: korruptsioonivastase seaduse § 14 lõigetes 2 ja 5 nimetatud ametiisikute majanduslike huvide deklaratsioonide kogumine, hoidmine ja nende tegelikkusele vastavuse kontrollimine; seaduse § 14 lõigetes 3–7 loetletud ametiisikute kategooriate majanduslike huvide deklareerimise kohta arvandmete kogumine ja nende analüüsimine; seaduse § 14 lõikes 2 nimetatud ametiisikute majanduslike huvide deklaratsioonide avalikustamine; järelevalve Riigikogu liikmete töökoha- ja tegevuspiirangute üle; Riigikogu ja üldsuse informeerimine korruptsioonivastase seaduse kohaldamise tulemuslikkusest; korruptsioonikuritegude tunnuste ilmne- misel materjalide edastamine uurimisasutusele; ettepanekute tegemine seaduste muutmiseks või täiendamiseks (06.11.2002 otsusega komisjoni ülesandeid täpsustati)</p> <p>Liikmed: Jaan Põör (esimees), Lauri Vahtre (aseesimees), Vambo Kaal, Tõnu Kauba (kuni 28.09.2000), Maret Maripuu, Olev Raju (alates 28.09.2000), Tiit Toomsalu, Mai Treial</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK IX koosseisu volituste lõppemisega</p>
JULGEOLEKUASU- TUSTE JÄRELEVALVE KOMISJON kuni 01.03.2001 Erikomis- jon kaitsepolitsei tegevuse ja jälitustegevuse seadus- likkuse kontrollimiseks 6 liiget	<p>Moodustamine: RK 29.04.1999 otsus “Erikomisjoni moodustamine kaitsepolitsei tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks” (RT I 1999, 43, 503); RK 20.02.2001 otsus “Kaitsepolitsei tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks moodustatud Riigikogu erikomisjoni ümberkujundamine Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjoniks Riigikogu erikomisjonina” (RT I 2001, 22, 119)</p> <p>Ülesanne: kontrollida kaitsepolitseiameti tegevuse vastavust Eesti Vabariigi põhiseadusele, politseiseadusele, jälitustegevuse seadusele, Eestit okupeerinud riikide julgeolekuorganite või relvajõudude luure- või vastuluureorganite teenistuses olnud või nendega koostööd teinud isikute arvelevõtmise ja avalikustamise korra seadusele, riigisaladuse seadusele ja teistele õigusaktidele ning politseiameti, piirivalveameti, kaitsejõudude peastaabi, vanglate ameti ja tolliameti tegevuse vastavust jälitustegevuse seadusele; alates 01.03.2001: kontrollida jälitustegevuse seaduse § 19 lõigetes 4 ja 4¹ ja julgeolekuasutuste seaduse § 36 lõikes 2 sätestatud aruandeid ja täita julgeolekuasutuste seaduse §-s 36 ja Eestit okupeerinud riikide julgeolekuorganite või relvajõudude luure- või vastuluureorganite teenistuses olnud või nendega koostööd teinud isikute arvelevõtmise ja avalikustamise korra seaduse §-s 11 sätestatud ning muid seadusest tulenevaid ülesandeid</p>

Komisjoni nimetus	Komisjoni puudutavate RK otsuste andmed, komisjoni ülesanne, liikmed, volituste lõppemise aeg
	<p>Liikmed: Enn Tarto (esimees), Koit Pikaro (aseesimees), Ants Käärma, Peeter Olesk, Neinar Seli, Tiit Tammsaar</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK IX koosseisu volituste lõppemisega</p>
EUROOPA ASJADE KOMISJON	<p>Moodustamine: RK 18.05.1999 otsus “Euroopa asjade komisjoni moodustamine” (RT I 1999, 47, 536); RK 09.04.2002 otsus “Riigikogu otsuse “Euroopa asjade komisjoni moodustamine” muutmise” (RT I 2002, 33, 195)</p>
13 liiget (18.05.1999)	<p>Ülesanne: aidata parlamentaarsel tasemel kaasa 12.06.1995 Euroopa Ühenduste ja nende liikmesriikide ning Eesti Vabariigi vahelise assotsieerumislepingu (Euroopa leping) artikli 1 alusel loodud assotsiatsiooni eesmärkide saavutamisele; teha regulaarselt koostööd Vabariigi Valitsusega assotsiatsiooni eesmärkide saavutamiseks; pidada sidet Euroopa Parlamendiga ja esindada delegatsioonina Riigikogu Euroopa lepingu artikli 115 kohaselt loodud Parlamentaarses Komitees; pidada sidet Euroopa Liidu muude institutsioonidega; informeerida pidevalt Riigikogu oma tööst Parlamentaarses Komitees ja seal tõstatatud probleemidest</p> <p>Liikmed: Tunne Kelam (esimees), Ivi Eenmaa (aseesimees), Liia Hänni, Valve Kirsipuu, Peeter Kreitzberg (alates 09.04.2002), Mart Nutt, Janno Reiljan, Viive Rosenberg, Paul-Eerik Rummo, Rainis Ruusamäe, Jevgeni Tomberg, Liina Tõnisson (kuni 28.01.2002), Ülo Tärno, Toomas Vilosius</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK IX koosseisu volituste lõppemisega</p>
UURIMISKOMISJON MAAPANGA PANKROTI ASJAOLUDE VÄLJASELGITAMISEKS JA PANKROTIPROTSESSI ERAPOOLETUSE TAGAMISEKS	<p>Moodustamine: RK 27.05.1999 otsus “Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine Maapanga pankroti asjaolude väljaselgitamiseks ja pankrotiprotsessi erapooletuse tagamiseks” (RT I 1999, 47, 538)</p> <p>Ülesanne: Maapanga pankroti asjaolude väljaselgitamine ja pankrotiprotsessi erapooletuse tagamine</p> <p>Liikmed: Jaanus Männik (esimees), Jaana Padrik (aseesimees), Rein Järvellil, Urmas Laht, Andres Taimla, Tiit Toomsalu</p> <p>Lõpetamine: 27.05.2001</p>
6 liiget	
UURIMISKOMISJON ENDISE EESTI NSV RIIKLIKU JULGEOLEKU KOMITEE TEGEVUSE LÕPETAMISEGA SEONDUVATE ASJAOLUDE VÄLJASELGITAMISEKS	<p>Moodustamine: RK 16.01.2001 otsus “Uurimiskomisjoni moodustamine endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpetamisega seonduvate asjaolude väljaselgitamiseks” (RT I 2001, 8, 32); RK 18.12.2001 otsus “Riigikogu otsuse “Uurimiskomisjoni moodustamine endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpetamisega seonduvate asjaolude väljaselgitamiseks” muutmise uurimiskomisjoni volituste pikendamiseks” (RT I 2001, 102, 678)</p>
8 liiget	<p>Ülesanne: endise Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee tegevuse lõpetamisega seonduvate faktiliste ja õiguslike asjaolude objektiivne ja erapooletu väljaselgitamine</p> <p>Liikmed: Aimar Altosaar (esimees), Ants Käärma (aseesimees), Viktor Andrejev, Vootele Hansen, Tiit Käbin, Georg Pelisaar, Enn Tarto, Andres Varik</p> <p>Lõpetamine: 15.04.2002 (vastavalt RK 18.12.2001 otsusele)</p>

Komisjoni nimetus	Komisjoni puudutavate RK otsuste andmed, komisjoni ülesanne, liikmed, volituste lõppemise aeg
UURIMISKOMISJON AS-i EESTI RAUDTEE ERASTAMISE KÄIGUS TOIMEPANDUD SEADUSERIKKUMISTE ASJAOLUDE VÄLJASELGITAMISEKS	<p>Moodustamine: RK 17.04.2002 otsus “Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine AS Eesti Raudtee erastamise käigus toimepandud seaduserikkumiste asjaolude väljaselgitamiseks” (RT I 2002, 36, 221)</p> <p>Ülesanne: AS Eesti Raudtee erastamise faktiliste ja õiguslike asjaolude objektiivne ja erapooletu väljaselgitamine</p> <p>Liikmed: Ignar Fjuk (esimees), Jaana Padrik (aseesimees), Kalev Kallo, Marju Lauristin, Endel Paap, Tiit Tammsaar, Elmar Truu</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK IX koosseisu volituste lõppemisega</p>
7 liiget	
UURIMISKOMISJON AS-i NARVA ELEKTRIJAA-MAD ERASTAMISPROTSESSI KÄIGU JA KULUTUSTE OTSTARBEKUSE VÄLJASELGITAMISEKS	<p>Moodustamine: RK 17.04.2002 otsus “Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine AS-i Narva Elektri jaamad erastamisprotsessi käigu ja kulutuste otstarbekuse väljaselgitamiseks” (RT I 2002, 36, 222)</p> <p>Ülesanne: AS-i Narva Elektri jaamad erastamisprotsessi faktiliste ja õiguslike asjaolude ning kulutuste otstarbekuse objektiivne ja erapooletu väljaselgitamine</p> <p>Liikmed: Jaak Aab (esimees), Kalev Kukk (aseesimees), Vootele Hansen, Kalle Jürgenson, Endel Paap, Janno Reiljan, Arvo Sirendi</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK IX koosseisu volituste lõppemisega</p>
7 liiget	
UURIMISKOMISJON TALLINNA LINNAS ÜHISELAMUTE ERASTAMISE KÄIGUS ASET LEIDNUD SEADUSERIKKUMISTE SELGITAMISEKS	<p>Moodustamine: RK 30.01.2003 otsus “Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine Tallinna linnas ühiselamute erastamise käigus aset leidnud seaduserikkumiste selgitamiseks” (RT I 2003, 13, 71)</p> <p>Ülesanne: Tallinna linnas ühiselamute erastamise käigus aset leidnud seaduserikkumiste väljaselgitamine</p> <p>Liikmed: Koit Pikaro, Jevgeni Tomberg, Tiit Toomsalu.</p> <p>Lõpetamine: komisjoni volitused lõppesid RK IX koosseisu volituste lõppemisega</p>
3 liiget	

4.4. Riigikogu ajutised, eri- ja uurimiskomisjonid

Riigikogu muude (mittealatiste) komisjonide nimetused ja ülesanded

PS § 71 kohaselt moodustab Riigikogu komisjone. Alaliste komisjonide kõrval moodustati Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal hulk erinevaid ülesandeid täitvaid nn mittealatsi komisjone.

Kõnesoleval perioodil sisaldas Riigikogu kodukorra seadus (RKKS) mittealatsi komisjonide liikide tähistamiseks termineid “ajutine komisjon”, “erikomisjon” ja “uurimiskomisjon”.

1992. aasta 5. novembril vastu võetud RKKS §-s 8 nähti ette Riigikogu võimalus moodustada ajutisi komisjone. Seejuures ei täpsustatud, millised on ajutiste komisjonide ülesanded. 1994. aasta 15. novembril vastu võetud RKKS §-s 17 mainiti ajutisi ja erikomisjone, kuid ka selles seaduses ei määratletud, milliste ülesannete täitmiseks Riigikogu ühe või teise komisjoni moodustab.

Mittealaliste komisjonide nimetuste ja ülesannetega seonduvat korrastas Riigikogu 1999. aasta 12. jaanuaril vastu võetud Riigikogu kodukorra seaduse muutmise ja täiendamise seadusega. Sellega anti RKKS §-le 17 uus redaktsioon, mille järgi võis Riigikogu moodustada “ajutise komisjoni avalikku huvi pakkuva küsimuse uurimiseks /.../ või üksikküsimuse läbitöötamiseks”. Muudatusega viidi RKKS-sse ka termin “uurimiskomisjon”. RKKS uues §-s 17¹ nähti ette, et erikomisjoni moodustab Riigikogu “seaduse alusel, samuti seadustest või välislepingutest tulenevate ülesannete täitmiseks”.

2003. aasta 11. veebruaril vastu võetud ning Riigikogu X koosseisu volituste algusest rakendunud RKKS-s on mittealaliste komisjonide liigid erikomisjon, uurimiskomisjon ja probleemkomisjon (§ 17). Riigikogu moodustab erikomisjoni “seaduse alusel, samuti seadusest või välislepingust tulenevate ülesannete täitmiseks” (§ 19), uurimiskomisjoni “avalikku huvi pakkuva sündmuse asjaolude uurimiseks” (§ 20) ning probleemkomisjoni “olulise tähtsusega probleemi läbitöötamiseks” (§ 21).

Moodustatud komisjonid ja nende tegevus

Erinevalt alatistest komisjonidest, mille loetelu kehtestati kõigepealt Riigikogu 1992. aasta 7. oktoobri otsusega “Alatiste komisjonide moodustamine”, hiljem aga fikseeriti (15. novembril 1994 vastu võetud) RKKS-s, moodustati ajutised, eri- ja uurimiskomisjonid nende kohta käivate Riigikogu otsustega. Viimastes fikseeriti komisjoni liikmete nimed ning komisjoni ülesanded ja õigused.

Oma ülesannete laadilt võib Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisus moodustatud mittealatised komisjonid jaotada kolmeks:

- 1) seaduseelnõude läbivaatamiseks moodustatud ajutised komisjonid;
- 2) uurimiskomisjonid;
- 3) spetsiifiliste ja kestva iseloomuga ülesannete täitmiseks moodustatud komisjonid.

Seaduseelnõude läbivaatamiseks moodustatud ajutised komisjonid

Riigikogu on moodustanud kaks sellist komisjoni ning mõlemad tegutsesid Riigikogu VII koosseisu volituste ajal.

Riigikogu kodu- ja töökorra ajutise komisjoni volitused kestsid ligi 10 kuud. Komisjon töötas välja Riigikogu kodukorra seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis võeti vastu 23. novembril 1993.

Põllumajanduse arengu ajutine komisjon jõudis oma ligi pooleaastase eksistentsi jooksul olla põllumajanduse tuluseaduse eelnõu (võeti vastu 29.06.1993) ning eluruumide erastamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (võeti vastu 27.10.1993) juhtivkomisjoniks.

Sellist tüüpi komisjone pidas Riigikogu ebaefektiivseks, millest annab tunnistust ka asjaolu, et nende tegevus lõpetati enne tähtaega. Põllumajanduse arengu ajutise komisjoni tegevus lõppes 03.11.1993 ning kodu- ja töökorra ajutise komisjoni tegevus 30.12.1993, kuigi moodustamisotsuste kohaselt pidid nende volitused kestma vastavalt kuni 1994. aasta 15. juunini ning Riigikogu VII koosseisu volituste lõppemiseni.

Uurimiskomisjonid

Riigikogu VII koosseisu volituste ajal moodustati kaks, Riigikogu VIII koosseisu volituste ajal neli ning Riigikogu IX koosseisu volituste ajal viis uurimiskomisjoni (uurimiskomisjon Tallinna linnas ühiselamute erastamise käigus aset leidnud seaduserikkumiste selgitamiseks moodustati natuke enam kui kuu enne Riigikogu IX koosseisu volituste lõppemist, mistõttu see komisjon faktiliselt tööle ei asunud).

Teiste riikide parlamendipraktika põhjal võib väita, et kuna sageli on uurimiskomisjoni objektiks ametisoleva valitsuse kuritarvitused ja tegevuse puudused, võib sellise komisjoni moodustamise ettepanek kutsuda esile valitsust toetava parlamendienamuse vastuseisu. Seetõttu on mõnes riigis parlamentaarse kontrolli tõhususe huvides nähtud põhiseadusega ette kvalifitseeritud vähemuse õigus nõuda uurimiskomisjoni loomist. Riigikogu senises praktikas on peaaegu kõik uurimiskomisjonid moodustatud üksmeelselt, sest nende moodustamise ettepanekud ei ole otseselt olnud põhjustatud ametisoleva valitsuse tegevusest. Erandiks on Riigikogu VIII koosseisu volituste ajal kohalikele omavalitsustele üleantud varaga tehtud tehinguid uurinud komisjon. Selle moodustamise poolt hääletas 40 ja vastu 27 Riigikogu liiget. Seejuures on märkimisväärne, et valitsust toetavad fraktsioonid ei hääletanud ühtemoodi.

Loomulikult ei aktsepteeritud kõiki uurimiskomisjonide moodustamise ettepanekuid. Nii näiteks ei leidnud Riigikogu toetust järgmiste uurimiskomisjonide moodustamise ettepanekud: komisjon “Pullapää kriisi põhjuste ning kulgemise analüüsiks ja lahenduste leidmiseks”, komisjon “välislaenu ja abi kasutusefektiivsuse väljaselgitamiseks ja kontrollimiseks” (Riigikogu VII koosseis), komisjon “Eesti Panga presidendi tagasiastumise asjaolude väljaselgitamiseks”, komisjon “13. mail 1999. a Kaitseväge Lahingukooli Nursi harjutusväljakul peaminister Mart Laari ja teiste kõrgete riigiametnike osavõtul toimunud laskeharjutuste asjaolude väljaselgitamiseks” (Riigikogu IX koosseis).

Uurimiskomisjonidele seati ülesandeks selgitada kas mõne konkreetse sündmuse (näiteks rublamüügi) või laiemal probleemiringiga (näiteks NSV Liidu ning teiste riikide julgeoleku- ja luureorganite tegevusega) seotud asjaolusid. Mõnel juhul lisandus sellele ülesanne kaitsta alustatud kriminaalmenetlust poliitilise mõjutamise eest.

Uurimiskomisjonide tegevuse praktikas osutus probleemiks võimalus oma ülesandeid tõhusalt täita. RKKS sätted olid selles osas pikka aega puudulikud. Komisjoni õigus kutsuda välja isikuid ja nõuda tutvumiseks dokumente, samuti sellele õigusele vastav isikute kohustus ilmuda ning anda selgitusi ja vastata küsimustele fikseeriti alles 12. jaanuaril 1999 vastu võetud Riigikogu kodukorra seaduse muutmise ja täiendamise seadusega. Sanksioon – rahatrahv – nimetatud kohustuste täitmata jätmise eest sätestati aga veelgi hiljem – 11. veebruaril 2003 vastu võetud uue Riigikogu kodukorra seadusega. Enne mainitud seadusemuudatusi uurimiskomisjonide tegevuse aluseks olnud Riigikogu otsustega ei olnud võimalik tagada näiteks seda, et kõik isikud, keda komisjon ära kuulata soovis, komisjoni ette ka ilmunud oleksid. Sellekohastele raskustele, samuti vajadusele uurimiskomisjonide tegevuse regulatsiooni oluliselt reformida osundas oma tegevusaruandes näiteks eradetektivibüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnunud asjaolude väljaselgitamiseks moodustatud komisjon.

Kõik uurimiskomisjonid esitasid tegevuse lõppemisel kirjaliku aruande. Aruannetes fikseeriti komisjoni tuvastatud asjaolud ning esitati järeldused, milleni komisjon jõudis. Peaaegu kõigi uurimiskomisjonide aruannetes juhitu tähelepanu puudujääkidele õiguskorras. Mitmed komisjonid kasutasid neile põhiseaduse ja Riigikogu kodukorra seadusega antud õigust esitada Riigikogule arutamiseks seadus- ja otsuse elnõusid. Nii töötas Riigikogu VII koosseisu volituste ajal tegutsenud NSV Liidu ning teiste riikide

Julgeoleku- ja luureorganite tegevuse uurimiseks Eestis moodustatud komisjon välja mitu seaduseelnõu, mille juhtivkomisjon ta ise oli ning mis Riigikogu vastu võttis (näiteks Eestis tegutsenud teiste riikide julgeoleku- ja luureorganite materjalide kogumise, arvelevõtmise, säilitamise ja kasutamise korra seadus). Eradetektiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenuid asjaolude väljaselgitamiseks moodustatud komisjon esitas Riigikogule rea otsuse eelnõusid Vabariigi Valitsusele seaduste (näiteks eradetektiivinduse seaduse) algatamise ettepanekute tegemiseks, mis Riigikogu ka vastu võttis.

Kokkuvõtteks võib öelda, et suhtumine uurimiskomisjonide moodustamisse ja nende tegevuse tulemuslikkusse oli väga erinev. Oli neid, kes leidsid, et Riigikogu peaks tegelema seadusloomega, aga mitte skandaale uurima, ning ka neid, kes pidasid uurimiskomisjone oluliseks ning nõudsid neile suuremaid volitusi.

Spetsiifiliste ja kestva iseloomuga ülesannete täitmiseks moodustatud komisjonid

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal moodustati komisjone, mis pidid täitma spetsiifilise iseloomuga, seadusest või välislepingust tulenevaid ülesandeid. Õigupoolest võinuks Riigikogu panna need ülesanded mõnele alalisele komisjonile (nii toimus Riigikogu näiteks riigivaraseadusest tulenevate ülesannetega – riigivara valitsejate vaheliste vaidluste lahendamise –, pannes need oma 1996. aasta 18. aprilli otsusega “Riigikogu komisjonist riigivaraseaduse rakendamiseks” Riigikogu alalisele majanduskomisjonile), kuid pidas eraldiseisva komisjoni loomist otstarbekamaks.

Kaitsepolitsei tegevuse ja jälitustegevuse seaduslikkust kontrolliv komisjon (hiljem julgeolekuasutuste järelevalve komisjon) on Riigikogus alates 1993. aasta 15. juunist (Riigikogu VII koosseis) ning see moodustati ka Riigikogu VIII ja IX koosseisu volituste ajal. Kõnesoleva komisjoni ülesanded tulenesid algselt üksnes politseiseadusest, hiljem lisandusid muudes seadustes (jälitustegevuse seaduses, julgeolekuasutuste seaduses jt) ettenähtud kohustused.

Korruptsioonivastase seaduse kohaldamiseks moodustatud komisjon on Riigikogus alates 1995. aasta 2. augustist (Riigikogu VIII koosseis) ning see moodustati ka järgmise Riigikogu koosseisu volituste ajal. Selle komisjoni esmane ülesanne oli olla 106 kõrgema ametiisiku (101 Riigikogu liikme, Vabariigi Presidendi, peaministri, Riigikohtu esimehe, Eesti Panga presidendi ja riigikontrolöri) majanduslike huvide deklaratsioonide hoidjaks. Hiljem on kasvanud nende ametiisikute arv, kelle majanduslike huvide deklaratsioonide hoidjaks komisjon on. Peale selle on komisjon analüüsinud korruptsioonivastase seaduse kohaldamise praktikat üldisemalt, samuti esitanud Riigikogule ettepanekuid nii korruptsioonivastase seaduse kui ka muude seaduste muutmiseks ja täiendamiseks.

Euroopa asjade komisjon on Riigikogus alates 1997. aasta 23. jaanuarist (Riigikogu VIII koosseis) ning see moodustati ka Riigikogu IX koosseisu volituste ajal. Osa komisjoni ülesandeid tulenes 1995. aasta 12. juunil alla kirjutatud Euroopa Ühenduste ja nende liikmesriikide ning Eesti Vabariigi vahelisest assotsieerumislepingust (Euroopa lepingust), osa aga fikseeriti komisjoni moodustamise otsustes. Komisjoni esmane funktsioon on olnud kontrollida Euroopa Liiduga liitumiseks tehtavate ettevalmistuste käiku.

Aaro Mõttus
Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna juhataja

5. Riigikogu fraktsioonid

Sisukord

- 5.1. Riigikogu liikmed fraktsioonides
- 5.2. Fraktsioonid. Kommentaar / Ülle Madise

5.1. Riigikogu liikmed fraktsioonides

5.1.1. Riigikogu liikmed fraktsioonides

VII Riigikogu

Fraktsiooni nimetus,
moodustamise kuupäev

Liikmed, esimees, aseesimees

ISAMAA
05.10.1992

30 liiget (05.10.1992)
13 liiget (10.03.1995)

Liikmed: Sulev Alajõe (kuni 30.06.1994, Parempoolsed), Tiit Arge, Jaanus Betlem, Lauri Einer (kuni 08.11.1993, Liberaalid), Peeter Ello (14.02.–24.05.1994, asendusliige), Illar Hallaste (kuni 30.06.1994, Parempoolsed), Vootele Hansen (alates 02.11.1992, asendusliige; kuni 30.06.1994, Parempoolsed), Andres Heinapuu (kuni 30.06.1994, Parempoolsed), Rein Helme (kuni 30.06.1994, Parempoolsed), Karin Jaani (kuni 30.06.1994, Parempoolsed), Tõnu Juul, Kalle Jürgenson, Toivo Jürgenson (kuni 12.01.1994, majandusminister), Aivar Kala, Kaido Kama (kuni 22.10.1992, justiitsminister), Indrek Kannik (kuni 07.01.1994, kaitseminister), Heiki Kranich (kuni 08.11.1993, Liberaalid), Merle Krigul (alates 02.11.1992, asendusliige), Tiit Käbin (kuni 08.11.1993, Liberaalid), Mart Laar (kuni 22.10.1992, peaminister; alates 09.11.1994),

Selgitused

Fraktsiooni koosseisu märkimisel tähistavad “alates” ja “kuni” vastavalt fraktsiooniga liitumise või sealt lahkumise aega. Kuupäev näitab, millal Riigikogu juhatus vastava otsuse tegi, välja arvatud juhul, kui otsus ise sisaldab kuupäeva. Pärast kuupäeva on märgitud fraktsioonist lahkumise põhjus, nt teise riigiametisse asumisel märke ametikoha kohta, fraktsiooni vahetuse korral uus fraktsioon jne, asendusliikmetena Riigikogusse pääsenute kohta on lisatud vastav märke.

Fraktsiooni tegevuse lõppemise kuupäev on RK liikme nime juures eraldi välja toodud ainult juhul, kui tema lahkumine põhjustas fraktsiooni lagunemise (s.t fraktsiooni liikmete arv langes alla seaduses nõutava miinimumi). Fraktsioonidesse mittekuuluvate Riigikogu liikmete puhul on märgitud aeg, millal nad fraktsiooni ei kuulunud ja viide selle kohta, millise fraktsiooniga nad liitusid

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
	<p>Daimar Liiv (alates 16.12.1992, asendusliige; kuni 08.11.1993, Liberaalid), Jüri Luik (kuni 08.12.1992, minister), Paul-Olev Mõtsküla (alates 08.12.1994), Aap Neljas (kuni 08.11.1993, Liberaalid), Ülo Nugis (kuni 06.11.1992, fr mittekuuluv), Mart Nutt (kuni 30.06.1994, fr mittekuuluv), Jüri E. Põld (kuni 08.11.1993, Liberaalid), Kalju Põldvere (alates 02.11.1992, asendusliige; kuni 07.12.1993, fr mittekuuluv), Ilmar Pärtelpoeg (02.11.1992–21.06.1994, asendusliige), Matti Päts (kuni 28.10.1992, Riikliku Patendiameti peadirektor), Heiki Raudla, Paul-Eerik Rummo (kuni 22.10.1992, kultuuri- ja haridusminister), Tiit Sinissaar, Enn Tarto (kuni 30.06.1994, Parempoolsed), Lauri Vahtre, Arvo Valton, Trivimi Velliste (kuni 22.10.1992, välisminister; 14.02.–20.08.1994, EV alaline esindaja ÜRO-s), Andrus Villem (alates 02.11.1992, asendusliige)</p> <p>Esimees: Illar Hallaste (kuni 27.10.1993), Tiit Sinissaar (alates 27.10.1993)</p> <p>Aseesimees: Indrek Kannik (kuni 27.10.1993), Heiki Kranich (kuni 27.10.1993), Karin Jaani (27.10.1993–30.06.1994), Kalle Jürgenson (alates 27.10.1993), Lauri Vahtre (alates 08.12.1994)</p>
KESKFRAKTSIOON 06.10.1992	<p>Liikmed: Olav Anton, Ignar Fjuk (kuni 15.12.1993, fr mittekuuluv), Arvo Haug (alates 20.09.1993, asendusliige), Mati Hint (kuni 15.12.1993, fr mittekuuluv), Arvo Junti, Jaan Kaplinski (kuni 11.11.1993, fr mittekuuluv), Krista Kilvet, Kalev Kukk (kuni 10.11.1994, fr mittekuuluv), Ants-Enno Lõhmus (kuni 05.11.1993, fr mittekuuluv), Tiit Made (alates 27.06.1994), Siiri Oviir, Jüri Rätsep (kuni 10.08.1993, Riigikohtu liige), Edgar Savisaar, Olli Toomik (kuni 15.12.1993, fr mittekuuluv), Liina Tõnisson, Andra Veidemann, Rein Veidemann</p> <p>Esimees: Arvo Junti (kuni 01.01.1994), Rein Veidemann (alates 01.01.1994)</p> <p>Aseesimees: Krista Kilvet, Andra Veidemann (kuni 01.01.1994)</p>
MÕÕDUKAD 06.10.1992	<p>Liikmed: Jaak Herodes, Liia Hänni (kuni 22.10.1992, minister), Toivo Jullinen (alates 27.09.1993, asendusliige), Vambo Kaal, Valve Kirsipuu, Jaan Kross (kuni 23.09.1993, tagasi astunud), Lembit Kүүts (alates 16.11.1994), Ülo Laanoja, Marju Lauristin (kuni 22.10.1992, sotsiaalminister; alates 21.09.1994), Jaan Leetsar (alates</p>

Fraktsiooni mittekuuluvaks on üldjuhul märgitud Riigikogu liikmed, kes poliitilistel põhjustel ei kuulunud pikemat aega ühtegi fraktsiooni või kelle fraktsioon lagunes; ei ole märgitud asjaajamisest tingitud lühemaid ajavahemikke asendusliikmete ja taastunud volitustega liikmete naasmise ja fraktsiooniga liitumise vahel.

Fraktsiooni liikmete arv on esitatud fraktsiooni registreerimise ja Riigikogu koosseisu volituste lõppemise seisuga.

Kuna andmete esitamise aluseks olnud dokumentides oli vastuolusid ja mõnel juhul ei ole kõik

dokumentid enam leitavad, võib andmetes olla vaieldavusi.

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
	14.11.1994, asendusliige), Uno Mereste, Eiki Nestor (alates 02.11.1992, asendusliige; kuni 09.11.1994, minister), Ardo Ojasalu (alates 02.11.1992, asendusliige; kuni 14.03.1994, Riigi Maksuameti peadirektor), Mihkel Pärnoja, Ivar Raig, Vello Saatpalu, Sergei Zonov (23.03.–20.09.1994, alates 14.11.1994, asendusliige), Aldo Tamm (alates 12.11.1992, asendusliige, kuni 08.11.1994, põllumajandusminister), Andres Tarand (kuni 22.10.1992, keskkonnaminister) Esimees: Liia Hänni (kuni 22.10.1992), Mihkel Pärnoja (09.11.1992–18.10.1993), Toivo Jullinen (alates 18.10.1993) Aseesimees: Vambo Kaal (09.11.1992–18.10.1993), Mihkel Pärnoja (kuni 09.11.1992, alates 14.11.1994), Eiki Nestor (18.10.1993–09.11.1994)
MAALIIDU ÜHENDUS 07.10.1992 8 liiget (07.10.1992) 7 liiget (10.03.1995)	Liikmed: Juhan Aare, Lembit Arro, Rein Hanson, Ants Käärma, Ilmar Mändmets, Kuno Raude (kuni 16.01.1995, fr mittekuuluv), Arvo Sirendi, Edgar Spriiit (kuni 08.08.1993 †), Raoul Üksvärav (alates 16.09.1993) Esimees: Arvo Sirendi Aseesimees: Edgar Spriiit (kuni 08.08.1993 †), Raoul Üksvärav (alates 23.09.1993)
KOONDERAKONNA ÜHENDUS 07.10.1992 8 liiget (07.10.1992) 8 liiget (10.03.1995)	Liikmed: Toomas Alatalu, Endel Eero (alates 16.09.1993, asendusliige), Tõnu-Reid Kukk, Peeter Lorents, Kalev Raave, Riivo Sinijärv (kuni 16.02.1993, suursaadik Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa Ühendatud Kuningriigis), Eino Tamm (alates 23.02.1993, asendusliige), Tõnu Tepandi, Ülo Vooglaid, Raoul Üksvärav (kuni 16.09.1993, Maaliidu Ühendus) Esimees: Riivo Sinijärv (kuni 16.02.1993), Peeter Lorents (18.02.–25.10.1993), Tõnu-Reid Kukk (alates 25.10.1993) Aseesimees: Raoul Üksvärav (kuni 18.02.1993), Peeter Lorents (kuni 18.02.1993, alates 25.10.1993), Tõnu-Reid Kukk (18.02.–25.10.1993)
KUNINGRIIKLASED 07.10.92 8 liiget (07.10.1992) 7 liiget (10.03.1995)	Liikmed: Priit Aimla, Rein Kikerpill, Mihkel Kraav (alates 03.05.1993, asendusliige), Kalle Kulbok, Tõnu Kõrda, Lembit Kүүts (kuni 13.10.1994, lahkunud fraktsiooni otsusel, fr mittekuuluv), Ralf R. Parve, Vambola Põder (kuni 12.03.1993 †), Kirill Teiter Esimees: Kalle Kulbok Aseesimees: Ralf R. Parve
EESTI RAHVUSLIKU SÖLTUMATUSE PARTEI 08.10.1992 11 liiget (08.10.1992) 8 liiget (10.03.1995)	Liikmed: Jüri Adams (kuni 08.11.1994, justiitsminister), Rein Arjukese, Tiina Benno, Ants Erm (kuni 01.11.1993, fr mittekuuluv), Epp Haabsaar, Tunne Kelam, Avo Kiir (kuni 16.12.1993, Sõltumatud; alates 28.11.1994), Viktor Niitsoo (alates 09.11.1992), Jaanus Raidal (kuni 16.12.1993, Sõltumatud), K. Jaak Roosaare, Vardo Rumessen, Toivo Uustalo (14.04.–04.11.1993, fr mittekuuluv) Esimees: Ants Erm (kuni 20.09.1993), Viktor Niitsoo (alates 20.09.1993) Aseesimees: Jüri Adams (alates 09.12.1992, 15.11.1993–08.11.1994), Viktor Niitsoo (09.11.1992–20.09.1993), Ants Erm (27.09.–01.11.1993), Epp Haabsaar (alates 07.11.1994)

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
EESTI KODANIK I: 07.10.1992–08.10.1992 7 liiget (07.10.1992) II: 18.11.1992–14.04.1993 6 liiget (18.11.1992)	Liikmed: Tiina Benno (kuni 07.10.1992, ERSP), Katrin Linde, Paul-Olev Mõtsküla, Mart-Olav Niklus, Aime Sügis, Jüri Toomepuu, Toivo Uustalo (kuni 14.04.1993, ERSP) Esimees: Jüri Toomepuu Aseesimees: Mart-Olav Niklus (kuni 08.10.1992), Katrin Linde
LIBERAALID I: 08.11.1993–24.05.1994 6 liiget (08.11.1993) II: 27.06.1994 6 liiget (27.06.1994) 7 liiget (10.03.1995)	Liikmed: Lauri Einer, Heiki Kranich (kuni 12.01.1994, rahandusminister; alates 27.06.1994), Tiit Käbin, Daimar Liiv (kuni 21.06.1994; alates 08.11.1994, asendusliige), Aap Neljas, Kristiina Ojuland (07.02.–24.05.1994, asendusliige), Jüri E. Põld, Paul-Eerik Rummo (alates 27.06.1994, kultuuri- ja haridusminister) Esimees: Tiit Käbin (kuni 24.05.1994), Paul-Eerik Rummo (alates 27.06.1994). Aseesimees: Jüri E. Põld (alates 07.02.1994), Tiit Käbin (alates 27.06.1994)
SÕLTUMATUD 16.12.1993 6 liiget (16.12.1993) 7 liiget (10.03.1995)	Liikmed: Ants Erm, Avo Kiir (kuni 28.11.1994, ERSP), Mart-Olav Niklus, Kalju Põldvere, Eve Pärnaste (alates 08.11.1994, asendusliige), Jaanus Raidal, Aime Sügis (alates 04.04.1994), Toivo Uustalo Esimees: Avo Kiir (kuni 01.04.1994), Jaanus Raidal (01.04.–31.09.1994, alates 01.01.1995), Ants Erm (01.10.–31.12.1994) Aseesimees: Kalju Põldvere (kuni 01.04.1994), Mart-Olav Niklus (01.04.–31.09.1994), Toivo Uustalo (01.10.–31.12.1994), Aime Sügis (alates 01.01.1995)
VABAD DEMOKRAADID 14.04.1994 6 liiget (10.03.1995)	Liikmed: Ignar Fjuk, Mati Hint, Jaan Kaplinski, Ants-Enno Lõhmus, Olli Toomik, Heido Vitsur Esimees: Jaan Kaplinski Aseesimees: Olli Toomik
PAREMPOOLSED 30.06.1994 9 liiget (30.06.1994) 8 liiget (10.03.1995)	Liikmed: Sulev Alajõe, Illar Hallaste, Vootele Hansen (kuni 08.11.1994, keskkonnaminister), Andres Heinapuu, Rein Helme, Karin Jaani, Kaido Kama (kuni 08.11.1994, siseminister), Indrek Kannik, Ilmar Pärtelpoeg (alates 12.09.1994, asendusliige), Enn Tarto Esimees: Karin Jaani Aseesimees: Enn Tarto
Fraktsioonidesse mitte- kuuluvad Riigikogu liikmed	Ants Erm (01.11.–16.12.1993, Sõltumatud), Ignar Fjuk (15.12.1993–18.04.1994, Vabad Demokraadid), Mati Hint (15.12.1993–18.04.1994, Vabad Demokraadid), Rein Järlik, Kaido Kama (30.05.–30.06.1994, Parempoolsed), Indrek Kannik (30.05.–30.06.1994, Parempoolsed) Jaan Kaplinski (11.11.1993–18.04.1994, Vabad Demokraadid), Kalev Kukk (alates 10.11.1994), Lembit Küüts (13.10.–16.11.1994, Mõõdukad), Katrin Linde (alates 14.04.1993),

Ants-Enno Lõhmus (05.11.1993–18.04.1994, Vabad Demokraadid),
 Tiit Made (kuni 27.06.1994, Keskfraktsioon), Paul-Olev
 Mõtsküla (14.04.1993–09.12.1994, Isamaa), Mart-Olav Niklus
 (14.04.–16.12.1993, Sõltumatud), Ülo Nugis (alates 06.11.1992), Mart Nutt
 (alates 30.06.1994), Kalju Põldvere (07.12.–16.12.1993, Sõltumatud),
 Kuno Raude (alates 16.01.1995), Aime Sügis (14.04.1993–04.04.1994,
 Sõltumatud), Jüri Toomepuu (alates 14.04.1993), Olli Toomik
 (15.12.1993–18.04.1994, Vabad Demokraadid), Toivo Uustalo
 (04.11.–16.12.1993, Sõltumatud), Heido Vitsur (kuni 18.04.1994,
 Vabad Demokraadid)

5.1.2. Riigikogu liikmed fraktsioonides VIII Riigikogu

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
ARENGUPARTEI 13.03.1996–01.02.1997 kuni 27.05.1996 Liberaal-tsentristlik fr	Liikmed: Priit Aimla, Arvo Junti (kuni 01.02.1997, fr mittekuuluv), Rein Karemäe, Krista Kilvet, Tõnu Kõrda (kuni 05.12.1996, fr mittekuuluv), Tiit Made, Maido Pajo (alates 09.12.1996, asendusliige), Andra Veidemann (kuni 09.12.1996, minister) Esimees: Rein Karemäe Aseesimees: Andra Veidemann (kuni 26.08.1996), Priit Aimla (alates 26.08.1996)
EESTI MAARAHVA ERAKOND 21.03.1995 kuni 07.03.1996 Maa- rahva Erakond ja Põllumeeste Kogu	Liikmed: Ando Leps (kuni 19.02.1998, fr mittekuuluv), Valjo Masso (alates 08.09.1997, asendusliige), Jaanus Männik, Eldur Parder (kuni 05.03.1996, fr mittekuuluv), Ülo Peets (kuni 05.03.1996, fr mittekuuluv; 29.04.1996–10.03.1998, fr mittekuuluv), Jaan Pöör, Villu Reiljan (kuni 17.04.1995, keskkonnaminister), Arnold Rüütel, Aleksander Stern (alates 18.04.1995, asendusliige), Tiit Tammsaar (alates 18.04.1995, asendusliige), Andres Varik (kuni 17.03.1997, põllumajandusminister) Esimees: Andres Varik (kuni 17.03.1997), Tiit Tammsaar (alates 24.03.1997) Aseesimees: Eldur Parder (kuni 07.03.1996), Ando Leps (07.03.–24.09.1996), Aleksander Stern (alates 24.09.1996)
ISAMAALIIT 21.03.1995 kuni 04.12.1995 Isamaa & ERSP	Liikmed: Jüri Adams (alates 18.04.1995, justiitsminister), Jaanus Betlem, Kalle Jürgenson (kuni 17.04.1995, asendusliige), Toivo Jürgenson (alates 18.04.1995, majandusminister), Tunne Kelam, Mart Laar, Tõnis Lukas (kuni 18.11.1996, Tartu linnaeapea), Viktor Niitsoo (kuni 17.04.1995, asendusliige; 19.11.1996–11.12.1997, fr mittekuuluv), Tiit Sinissaar, Lauri Vahtre Esimees: Mart Laar (kuni 01.04.1996), Toivo Jürgenson (alates 01.04.1996) Aseesimees: Tunne Kelam (kuni 01.04.1996), Jüri Adams (alates 01.04.1996)

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
KESKFRAKTSIOON 21.03.1995 15 liiget (21.03.1995) 10 liiget (13.03.1999)	Liikmed: Priit Aimla (kuni 13.03.1996, Arengupartei), Olav Anton, Arvo Haug, Arvo Junti (kuni 13.03.1996, Arengupartei), Rein Karemäe (kuni 13.03.1996, Arengupartei), Tõnu Kauba (alates 19.04.1995, asendusliige), Krista Kilvet (kuni 13.03.1996, Arengupartei), Tõnu Kõrda (kuni 13.03.1996, Arengupartei; alates 05.03.1997), Anti Liiv, Tiit Made (kuni 13.03.1996, Arengupartei), Siiri Oviir (kuni 17.04.1995, sotsiaalminister; alates 13.11.1995), Ants Paju (19.04.–06.11.1995, asendusliige), Valve Raudnask, Aino Runge, Edgar Savisaar (kuni 17.04.1995, siseminister; alates 07.11.1995), Laine Tarvis (23.03.–06.11.1995, asendusliige), Liina Tõnisson (kuni 17.04.1995, majandusminister; alates 13.11.1995), Andra Veidemann (kuni 13.03.1996, Arengupartei), Vladimir Velman (19.04.–10.10.1995, asendusliige) Esimees: Rein Karemäe (kuni 11.03.1996), Siiri Oviir (alates 11.03.1996) Aseesimees: Arvo Haug, Andra Veidemann (kuni 11.03.1996), Edgar Savisaar (11.03.–14.03.1996)
KOONDERAKOND 22.03.1995 18 liiget (22.03.1995) 16 liiget (13.03.1999)	Liikmed: Juhan Aare (26.10.1995–08.09.1997, fr mittekuuluv), Toomas Alatalu, Jaak Allik (kuni 17.04.1995, minister), Endel Eero (08.05.–25.09.1997, Pensionäride ja Perede Liit), Vahur Glaase (kuni 06.05.1997, Siseministeeriumi kantsler), Rein Järlik, Raivo Kallas, Rein Kask, Märk Kubo, Tõnu-Reid Kukk, Endel Lippmaa (kuni 17.04.1995, minister; alates 15.08.1996), Peeter Lorents, Ants-Enno Lõhmus (alates 10.09.1997, asendusliige), Mati Meos, Talvi Märja, Kadri Ottis (19.04.1995–07.08.1996, alates 07.11.1996, asendusliige), Olev Raju (alates 19.04.1995, asendusliige; kuni 19.11.1998, Pensionäride ja Perede Erakond), Tõnis Seesmaa (alates 19.04.1995, asendusliige), Mart Siimann (kuni 17.03.1997, peaminister), Eino Tamm, Tõnu Tepandi (alates 19.04.1995, asendusliige), Ülo Uluots (kuni 18.07.1997 †), Ülo Vooglaid (kuni 25.10.1996, tagasi astunud), Tiit Vähi (kuni 17.04.1995, peaminister; 19.03.–09.09.1997, tagasi astunud), Andrus Öövel (kuni 17.04.1995, kaitseminister), Raoul Üksvärav (alates 08.12.1997) Esimees: Tiit Vähi (kuni 17.04.1995), Mart Siimann (17.04.1995–17.03.1997), Mati Meos (alates 19.03.1997) Aseesimees: Mart Siimann (kuni 17.04.1995), Märk Kubo (17.04.1995–03.04.1996, alates 19.03.1997), Tõnu-Reid Kukk (kuni 03.04.1996, alates 19.03.1997), Vahur Glaase (03.04.1996–19.03.1997), Mati Meos (03.04.1996–19.03.1997)
MAALIIT 21.03.1995 kuni 04.05.1995 Maaliidu Ühendus 9 liiget (21.03.1995) 7 liiget (13.03.1999)	Liikmed: Juhan Aare (kuni 26.10.1995, Koonderakond), Lembit Arro, Ants Järvesaar, Ants Käärma, Ilmar Mändmets (kuni 17.04.1995, põllumajandusminister; 19.03.–09.06.1997, fr mittekuuluv), Aavo Mölder, Villu Müüripeal, Arvo Sirendi, Juhan Telgmaa Esimees: Arvo Sirendi Aseesimees: Lembit Arro (kuni 21.04.1998), Ants Järvesaar (alates 22.04.1998)

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
MÕÕDUKAD 21.03.1995 6 liiget (21.03.1995) 6 liiget (13.03.1999)	Liikmed: Liia Hänni (alates 18.04.1995, minister), Mati Ilisson (kuni 17.04.1995, asendusliige), Toivo Jullinen (kuni 17.04.1995, asendusliige), Vambo Kaal, Andres Mandre (kuni 17.04.1995, asendusliige), Eiki Nestor (alates 18.04.1995, minister), Raivo Paavo, Mihkel Pärnoja, Andres Tarand (alates 18.04.1995, peaminister) Esimees: Toivo Jullinen (kuni 17.04.1995), Andres Tarand (alates 18.04.1995) Aseesimees: Mihkel Pärnoja
PENSIONÄRIDE JA PEREDE ERAKOND 21.03.1995 kuni 03.12.1997 Pensionäride ja Perede Liit; kuni 15.10.1998 Riigikogu Pensionäride ja Perede Erakond 6 liiget (21.03.1995) 7 liiget (13.03.1999)	Liikmed: Endel Eero (kuni 08.05.1997, Koonderakond; alates 25.09.1997), Harald Mägi, Olev Raju (alates 19.11.1998), Ants Tamme (alates 08.05.1997, asendusliige), Olev Toomet, Mai Treial, Elmar Truu, Raoul Üksvärav (kuni 25.09.1997, fr mittekuuluv) Esimees: Raoul Üksvärav (kuni 25.09.1997), Elmar Truu (alates 25.09.1997) Aseesimees: Mai Treial
REFORMIERAKOND 22.03.1995 19 liiget (22.03.1995) 19 liiget (13.03.1999)	Liikmed: Ignar Fjuk, Igor Gräzin, Siim Kallas (kuni 06.11.1995, välisminister; alates 02.12.1996), Kaljo Kiisk, Valve Kirsipuu, Heiki Kranich, Kalev Kukk (kuni 06.11.1995, teede- ja sideminister; alates 02.12.1996), Tiit Käbin, Jürgen Ligi, Daimar Liiv, Andres Lipstok (alates 18.04.1995, rahandusminister; kuni 06.11.1995, majandusminister; alates 02.12.1996), Uno Mereste, Aap Neljas, Kristiina Ojuland, Jüri Pöld (06.11.1995–01.12.1996, asendusliige), Paul-Eerik Rummo, Toomas Savi, Andres Taimla, Jaan Talts (kuni 17.04.1995, alates 06.11.1995–01.12.1996, asendusliige), Feliks Undusk, Aarne Veedla (kuni 17.04.1995, 06.11.1995–02.12.1996, asendusliige), Toomas Vilosius (alates 18.04.1995, sotsiaalminister; kuni 06.11.1995, sotsiaalminister; alates 02.12.1996), Rein Voog (13.11.1995–22.11.1996, asendusliige) Esimees: Siim Kallas (kuni 06.11.1995, alates 03.12.1996), Valve Kirsipuu (07.11.1995–03.12.1996) Aseesimees: Ignar Fjuk, Heiki Kranich (kuni 17.09.1996), Valve Kirsipuu (03.12.1996–24.03.1997), Andres Taimla (alates 24.03.1997), Rein Voog (17.09.–22.11.1996)
VE NE FRAKTSIOON 22.03.1995–23.12.1996 6 liiget (22.03.1995)	Liikmed: Viktor Andrejev, Sergei Issakov, Sergei Ivanov, Nikolai Maspanov (kuni 19.12.1996, fr mittekuuluv), Igor Sedašev, Valentin Strukov Esimees: Viktor Andrejev (kuni 05.06.1995), Sergei Ivanov (alates 05.06.1995) Aseesimees: Nikolai Maspanov (kuni 05.06.1995), Valentin Strukov (alates 05.06.1995)

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
ÜHINENUD VENE FRAKTSIOON 11.06.1998 6 liiget (11.06.1998) 6 liiget (13.03.1999)	Liikmed: Viktor Andrejev, Sergei Issakov, Sergei Ivanov, Nikolai Maspanov, Igor Sedašev, Valentin Strukov Esimees: Nikolai Maspanov (kuni 14.10.1998), Viktor Andrejev (alates 14.10.1998) Aseesimees: Igor Sedašev
Fraktsioonidesse mittekuuluvad Riigikogu liikmed	Juhan Aare (alates 08.09.1997), Priit Aimla (alates 01.02.1997), Viktor Andrejev (23.12.1996–11.06.1998, Ühinenud vene fraktsioon), Vootele Hansen (alates 21.04.1995, keskkonnaminister), Sergei Issakov (23.12.1996–11.06.1998, Ühinenud vene fraktsioon), Sergei Ivanov (23.12.1996–11.06.1998, Ühinenud vene fraktsioon), Karin Jaani (kuni 13.10.1995, Eesti alaline esindaja Euroopa Nõukogus), Arvo Junti (alates 01.02.1997), Indrek Kannik (kuni 17.04.1995; alates 18.04.1995, asendusliige), Rein Karemäe (alates 01.02.1997), Krista Kilvet (alates 01.02.1997), Tõnu Kõrda (05.12.1996–05.03.1997, Keskfraktsioon), Ando Leps (alates 19.02.1998), Tiit Made (alates 01.02.1997), Nikolai Maspanov (19.12.1996–11.06.1998, Ühinenud vene fraktsioon), Ilmar Mändmets (alates 09.06.1997), Viktor Niitsoo (alates 11.12.1997), Ülo Nugis, Mart Nutt (kuni 17.04.1995; alates 16.10.1995, asendusliige), Maido Pajo (alates 01.02.1997), Eldur Parder (alates 05.03.1996), Ülo Peets (05.03.–29.04.1996, Eesti Maarahva Erakond; alates 10.03.1998), Edgar Savisaar (10.10.–07.11.1995, Keskfraktsioon), Igor Sedašev (23.12.1996–11.06.1998, Ühinenud vene fraktsioon), Valentin Strukov (23.12.1996–11.06.1998, Ühinenud vene fraktsioon), Enn Tarto, Raoul Üksvärav (25.09.–08.12.1997, Koonderakond)

5.1.3. Riigikogu liikmed fraktsioonides

IX Riigikogu

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
EESTI KESKERAKOND 18.03.1999 28 liiget (18.03.1999) 28 liiget (22.03.2003)	Liikmed: Jaak Aab (alates 11.02.2002, asendusliige), Külle Arjakas, Arvo Haug, Arvo Jaakson, Kalev Kallo, Tõnu Kauba (kuni 29.08.2000, lahkunud fr otsusel; alates 17.09.2001), Peeter Kreitzberg, Urmas Laht, Ando Leps (alates 29.01.2002, asendusliige), Anti Liiv, Värner Lootsmann, Jaanus Marrandi (kuni 28.01.2002, põllumajandusminister), Jüri Martin (alates 10.02.2003, asendusliige), Indrek Meelak (alates 29.01.2002, asendusliige), Sven Mikser (kuni 28.01.2002, kaitseminister), Siiri Oviir (kuni 28.01.2002, sotsiaalminister), Georg Pelisaar, Koit Pikaro, Nelli Privalova (alates 11.02.2002, asendusliige), Olev Raju, Viive Rosenberg, Ants Ruusmann, Erika Salumäe, Edgar Savisaar (kuni 13.12.2001, Tallinna linnapea), Evelyn Sepp (alates 17.12.2001, asendusliige), Mihhail Stalnuhhin, Laine Tarvis, Toivo Tootsen, Ülo Tootsen, Liina Tõnisson (kuni 28.01.2002,

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
	<p>majandus- ning teede- ja sideminister), Ülo Tärno, Toomas Varek (kuni 10.02.2003, siseminister), Vladimir Velman, Jüri Võigemast (alates 29.01.2002, asendusliige), Harri Õunapuu (kuni 28.01.2002, rahandusminister)</p> <p>Esimees: Edgar Savisaar (kuni 13.03.2000), Toomas Varek (13.03.2000–10.02.2003), Kalev Kallo (alates 10.02.2003)</p> <p>Aseesimees: Küllö Arjakas (kuni 13.03.2000), Toomas Varek (22.03.1999–13.03.2000), Peeter Kreitzberg (13.03.2000–08.03.2001), Liina Tõnisson (13.03.2000–28.01.2002), Harri Õunapuu (21.03.2001–28.01.2002), Mihhail Stalnuhhin (30.01.–06.11.2002), Kalev Kallo (30.01.2002–10.02.2003), Jüri Võigemast (alates 06.11.2002)</p>
EESTI KOONDERAKOND 18.03.1999 7 liiget (18.03.1999) 6 liiget (22.03.2003)	<p>Liikmed: Ivi Eenmaa (kuni 26.10.1999, fr mittekuuluv), Ants Käärma, Ants Leemets (kuni 25.03.1999, asendusliige), Ülo Nugis, Mart Siimann (alates 29.03.1999, peaminister), Arvo Sirendi, Mai Treial, Elmar Truu</p> <p>Esimees: Mart Siimann (alates 29.03.1999)</p> <p>Aseesimees: Ants Käärma (kuni 31.03.1999), Mai Treial (alates 31.03.1999)</p>
EESTI REFORMIERAKOND 18.03.1999 18 liiget (18.03.1999) 17 liiget (22.03.2003)	<p>Liikmed: Andrus Ansip (kuni 18.03.1999, tagasi astunud), Toivo Asmer (kuni 25.03.1999, regionaalminister), Meelis Atonen (alates 25.03.1999, asendusliige), Ignar Fjuk (alates 19.03.1999, asendusliige), Teet Helm (alates 11.02.2002, asendusliige), Siim Kallas (kuni 25.03.1999, rahandusminister), Kaljo Kiisk, Valve Kirsipuu, Signe Kivi (alates 27.01.2003, asendusliige), Kalev Kukk (alates 25.03.1999, asendusliige), Tiit Käbin (kuni 25.02.2002, fr mittekuuluv), Jürgen Ligi (kuni 06.11.2002, tagasi astunud), Väino Linde, Andres Lipstok, Maret Maripuu, Uno Mereste, Aap Neljas (07.11.2002–26.01.2003, asendusliige), Kristiina Ojuland (kuni 28.01.2002, välisminister), Märt Rask (kuni 25.03.1999, justiitsminister), Paul-Eerik Rummo, Toomas Savi, Neinar Seli (alates 29.03.1999, asendusliige), Andres Taimla, Toomas Vilosius, Rein Voog</p> <p>Esimees: Jürgen Ligi (kuni 06.11.2002), Paul-Eerik Rummo (alates 07.11.2002)</p> <p>Aseesimees: Andres Taimla, Rein Voog (kuni 16.03.2000), Meelis Atonen (16.03.2000–08.03.2001), Kalev Kukk (alates 08.03.2001)</p>
EESTIMAA RAHVALIIIT 18.03.1999 kuni 19.10.1999 Eesti Maarahva Erakond 7 liiget (18.03.1999) 7 liiget (22.03.2003)	<p>Liikmed: Vahur Glaase (kuni 25.03.1999, alates 09.10.2001, asendusliige), Jaanus Männik, Jaan Pöör, Janno Reiljan, Villu Reiljan (alates 29.03.1999, keskkonnaminister), Arnold Rüütel (kuni 08.10.2001, EV president), Aleksander Stern (kuni 25.03.1999, asendusliige), Tiit Tammsaar, Andres Varik (alates 29.03.1999, põllumajandusminister)</p> <p>Esimees: Tiit Tammsaar (kuni 01.04.1999), Villu Reiljan (alates 01.04.1999)</p> <p>Aseesimees: Aleksander Stern (kuni 25.03.1999), Andres Varik (alates 01.04.1999)</p>

Fraktsiooni nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed, esimees, aseesimees
EESTIMAA ÜHENDATUD RAHVAPARTEI 18.03.1999–13.06.2002	Liikmed: Viktor Andrejev, Sergei Ivanov (kuni 09.03.2001, lahkunud fr otsusel), Endel Paap (kuni 13.06.2002, fr mittekuuluv), Jevgeni Tomberg, Tiit Toomsalu, Valentina Võssotskaja Esimees: Viktor Andrejev
6 liiget (18.03.1999) 5 liiget (13.06.2002)	Aseesimees: Endel Paap (kuni 03.04.2000; 09.03.–01.11.2001), Valentina Võssotskaja (03.04.2000–09.03.2001), Tiit Toomsalu (alates 01.11.2001)
ISAMAALIIT 18.03.1999	Liikmed: Jüri Adams, Aimar Altosaar (alates 25.03.1999, asendusliige), Sirje Endre, Andres Herkel, Kadri Jäätma, Kalle Jürgenson, Toivo Jürgenson (kuni 25.03.1999, teede- ja sideminister; alates 29.01.2002), Jüri Kaver (29.03.–05.11.1999; 27.01.2000–28.01.2002, asendusliige), Mari-Ann Kelam, Tunne Kelam, Mart Laar (kuni 25.03.1999, peaminister; alates 29.01.2002), Jaan Leppik, Tõnis Lukas (kuni 25.03.1999, haridusminister; alates 29.01.2002), Jüri Mõis (kuni 25.03.1999, siseminister; 09.11.1999–26.01.2000, tagasi astunud), Mart Nutt, Peeter Olesk, Jaana Padrik, Ingvar Pärnamäe (25.03.1999–28.01.2002, asendusliige), Vardo Rumessen (25.03.1999–28.01.2002, asendusliige), Tiit Sinissaar, Lauri Vahtre, Trivimi Velliste Esimees: Tiit Sinissaar
	Aseesimees: Sirje Endre, Andres Herkel
MÕÕDUKAD 18.03.1999	Liikmed: Vootele Hansen, Liia Hänni, Toomas Hendrik Ilves (kuni 25.03.1999, välisminister; alates 29.01.2002), Rein Järvelill (25.03.1999–28.01.2002, asendusliige), Vambo Kaal, Liis Klaar, Kalev Kotkas, Jaak-Hans Kuks, Tõnu Kõiv, Marju Lauristin, Mart Meri, Eiki Nestor (kuni 25.03.1999, sotsiaalminister; alates 29.01.2002), Meelis Paavel (25.03.1999–28.01.2002, asendusliige), Raivo Paavo, Mihkel Pärnoja (kuni 25.03.1999, majandusminister; alates 08.10.2001), Rainis Ruusamäe, Ivar Tallo (25.03.1999–05.10.2001, asendusliige), Jüri Tamm, Andres Tarand, Enn Tarto Esimees: Marju Lauristin
	Aseesimees: Mihkel Pärnoja (kuni 25.03.1999), Tõnu Kõiv (kuni 29.01.2002), Vootele Hansen (30.03.1999–01.02.2000), Kalev Kotkas (alates 01.02.2000), Eiki Nestor (alates 29.01.2002)
Fraktsioonidesse mittekuuluvad Riigikogu liikmed	Viktor Andrejev (alates 13.06.2002), Ivi Eenmaa (alates 26.10.1999), Sergei Ivanov (alates 09.03.2001), Tõnu Kauba (29.08.2000–17.09.2001, Keskerakond), Tiit Käbin (alates 25.02.2002), Endel Paap (alates 13.06.2002), Jevgeni Tomberg (alates 13.06.2002), Tiit Toomsalu (alates 13.06.2002), Valentina Võssotskaja (alates 13.06.2002)

5.2. Fraktsioonid

Fraktsioon on sarnaste poliitiliste vaadetega rahvaesindajate ühendus parlamendis. Reeglina arutatakse fraktsiooni koosolekutel läbi komisjonide päevakorras olevad eelnõud ning kujundatakse nende suhtes seisukohad, samuti lepitakse kokku tegutsemine Riigikogu täiskogus. Fraktsiooni moodustamise võimalus on erakonna maailmavaate mõjulepääsu oluline eeldus. Riigikogu kodukorra seadus annab eelnõude menetluse suunamiseks fraktsioonidele rohkem vahendeid kui vaid oma nimel esinevatele Riigikogu liikmetele. Kohad Riigikogu alatistes komisjonides jaotatakse fraktsioonide vahel, fraktsiooni mittekuuluva parlamendiliikme kuulumine komisjoni otsustatakse lähtuvalt tema soovist ja töö korraldamise otstarbekusest. Fraktsioonil on õigus kasutada eraldi tööruume ning palgata nõunikke, konsultante ja asjaajajaid.

Riigikogu liige võib korraga kuuluda ühte fraktsiooni. Riigikogu VII ja VIII koosseisu volituste ajal oli lubatud fraktsiooni vahetada. Kõigis koosseisudes oli võimalik tegutseda fraktsiooni mittekuuluva Riigikogu liikmena.

Riigikogu VII koosseisu töö alustamiseks kehtestati Riigikogu kodukorra seaduse vastuvõtmiseni, kuid mitte kauemaks kui kolmeks nädalaks, ajutise kodukorrana Riigikogu kodukorra seaduse eelnõu (St 1992, 11). Ajutise kodukorra järgi võisid fraktsiooni moodustada vähemalt seitse Riigikogu liiget (St 1992, 24), kodukorra seaduse vastuvõtmise järel vähemalt kuus Riigikogu liiget. Fraktsiooni moodustajad ei pidanud kuuluma ühte erakonda ega olema valitud samast nimekirjast. Alles 1994. aasta 12. detsembril jõustus säte, mille järgi fraktsiooni võisid moodustada vaid ühest erakonna või valimisliidu nimekirjast valitud Riigikogu liikmed. Riigikogu VIII koosseisu volituste ajal fraktsiooni moodustamise kord ei muutunud. Koonderakonna ja Maarahva Ühenduse valimisnimekirja pinnalt moodustati Riigikogu VIII koosseisus neli erinevat fraktsiooni. Riigikogu IX koosseisu volituste ajal sellist võimalust enam ei olnud: ühest valimisnimekirjast valitud Riigikogu liikmed võisid moodustada vaid ühe fraktsiooni. Fraktsiooniliikmete arvu langemine alla viie tõi kaasa fraktsiooni lõpetamise.

Fraktsiooni liikmete arvu langemine alla Riigikogu kodukorra seaduses nõutava piiri põhjustas Riigikogu VII koosseisus Liberaalide fraktsiooni lõpetamise (Liberaalide fraktsioon moodustati kuu aja pärast uuesti) ja kahel korral Eesti Kodaniku fraktsiooni lõpetamise (esimesel korral registreeriti fraktsioon arvestades Tiina Benno liikmelisusega, T. Benno teavitas juhatust soovist kuuluda ERSP fraktsiooni, misjärel Eesti Kodaniku fraktsioon lõpetati päev pärast registreerimist). Riigikogu VIII koosseisus lõppes liikmete arvu vähesuse tõttu Arengupartei fraktsiooni ja Vene fraktsiooni tegevus, Riigikogu IX koosseisus EÜRP fraktsiooni tegevus.

Fraktsiooni vahetamise suhtuti eri aegadel erinevalt. Hinnanguliselt vahetas Riigikogu VII ja VIII koosseisu volituste ajal fraktsiooni u üks viiendik saadikuist. VII Riigikogus eksisteerisid eraldi fraktsioonidena Sõltumatud ja Vabad Demokraadid, samuti Kesksfraktsioonist eraldunud Arengupartei fraktsioon – ühtki neist ei saa nimeliselt seostada mõne valimistel osalenud erakonna või valimisliidu nimekirjaga. Palju oli ka fraktsioonidesse mittekuuluvaid Riigikogu liikmeid.

Riigikogu IX koosseisu volituste ajal oli fraktsioonide moodustamine ja tegevus juba korrastatum. Ehk ainsa märkimisväärse seigana võib välja tuua Eesti Koonderakonna fraktsiooni tegutsemise koosseisu volituste lõpuni, kuigi Eesti Koonderakond ise oli lõpetatud. Nimetatud fraktsiooni liikmetel ei olnud Riigikogu kodukorra seaduse järgi võimalik teise fraktsiooni astuda.

Riigikogu fraktsioonide tööaeg on esmaspäeva, teisipäeva ja kolmapäeva hommikul, pidades silmas komisjonide ja täiskogu istungiteks valmistumise vajadust.

Kuigi Riigikogu liige ei ole seotud mandaadiga – ta on kogu rahva esindaja ja hääletab oma tõekspidamiste ja südametunnistuse järgi – on siiski võimalik ja tegelikult mõõdapääsmatu fraktsioonidistsipliini kehtestamine. Riigikogu liige, kes soovib fraktsiooni kuuluda, peab seal kehtivatest reeglitest kinni pidama. Valijate huvide tõhus esindamine eeldab samast nimekirjast valitud Riigikogu liikmete koostööd fraktsioonis ning fraktsioonidevahelist suhtlemist.

Fraktsioon peaks ideaalis leidma mõistliku kompromissi liikmete võimalikult suure tegutsemisvabaduse ja tõhusa koostöö vahel. Fraktsioonide töökorraldus ja distsipliini rangus ongi olnud erinev. Mõni fraktsioon ei suutnud (ega soovinudki) liikmete tegevust koordineerida, mõnes teises fraktsioonis oli aga liikmete tegevus väga rangelt reglementeeritud, kehtisid trahvid ja parteilised karistused. Enamik fraktsioone jäi nende äärmuste vahele.

Tähele tuleb panna seda, et koalitsiooni ülekaal parlamendis ei ole tavaliselt olnud kuigi suur, seega ei olnud koalitsioonifraktsioonist liikme väljaheitmise kui rangeima fraktsioonidistsipliini tagamise vahendi kasutamine reeglina mõistlik: see tähendanuks ühe vajaliku hääle kaotust. Arvatavasti distsipliini huvides heitis Kuningriiklaste fraktsioon välja Lembit Kүүtsi (Riigikogu VII koosseis) ja Keskerakonna fraktsioon 29.08.2000 Tõnu Kauba, kes ette hoiatamata hääletas fraktsioonist erinevalt (Riigikogu IX koosseis). 17.09.2001 võeti T. Kauba Keskerakonna fraktsiooni tagasi.

Fraktsioonidistsipliini arengus ei saa VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal märgatavaid suundumusi välja tuua. Tasakaalustatuimaks võiks ehk pidada sellist fraktsioonisest otsustamiskorda, mille järgi igale fraktsiooniliikmele antakse võimalus oma arvamust avaldada (olgu siis fraktsiooni üldkoosolekul või fraktsioonis moodustatud valdkonna töörühmas) ning arvamuste lahknemise korral otsustatakse seisukoht hääletamisega. Seejuures on võimalik anda eriarvamusel olevale fraktsiooniliikmele vabadus hääletada teistest erinevalt, kui ta sellest ette teatab. Kui teatud otsuse tegemiseks nõutavate häälte kogumine on napilt võimalik, on vabaduse andmine praktikas raskem. Vahel on hääletus “antud vabaks” kõikidele fraktsiooniliikmetele. See on valijate huvide tõhusa esindamise eesmärgist tulenevalt harv juhus ja on ette tulnud eelkõige siis, kui fraktsioonis on teatud küsimuses võrdselt toetatud erinevaid seisukohti või kui on tahetud realiseerida teatud otsust, mida koalitsioon (või opositsioon) tervikuna avalikult ei toeta.

Fraktsioonidistsipliini saab jälgida nii täiskogu kui ka komisjoni hääletustel. Täiskogus hoolitseb kokkulepitud viisil hääletamise eest reeglina fraktsiooni esimees, meenutades vajadusel fraktsiooni liikmetele, millisele otsusele fraktsioon jõudis; komisjonis keegi fraktsiooni liikmetest.

Ehk omapäraseim tegevuse alusdokument oli VII Riigikogu Kuningriiklaste fraktsioonil. *Regula* järgi oli “KF otsuste vastuvõtmisel /.../ prioriteet fraktsiooni täiskogul. Otsused langetatakse hääletenamusega või kulli-kirja viskamisega (jäetakse Liisu otsustada)”. *Regula* nägi sealhulgas ette, et KF tegevusest võib osa võtta ka salaliikme staatuses. Reguleeritud oli ka autasude ja karistuste süsteem: “KF liikmeid võib autasustada teenetemärgiga, aunimetustega, suveniiride ja preemiatega. KF võib oma liikmeid karistada rahatrahvi, ruumist väljasaatmise, nime äravõtmise ja muu säärasega.”

Seda, milliste fraktsioonide toetusel püsis valitsus ja millised fraktsioonid olid opositsioonis või ei soovinud end selgelt määratleda, on käsitletud osas 12.3. Valitsusliidud ja valitsuskabinetid.

Ülle Madise
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja

6. Riigikogu tööaeg

Sisukord

- 6.1 Tööaeg arvudes
- 6.2 Erakorralised istungjärgud
- 6.3 Riigikogu tööaeg ja töövormid. Kommentaar / Anu Laido

6.1. Tööaeg arvudes

6.1.1. Tööaeg arvudes VII Riigikogu

Aasta	Istung- järg	Korralised istungid		Täiendavad istungid		Erakorralised istungjärgud	
		Arv	Kestus (päevades)	Arv	Kestus (päevades)	Arv	Kestus (päevades)
1992	I	36	36			2	2
1993	II	71	71			9	9
	III	44	44				
	IV	71	71			4	8
1994	V	44	44	1	1		
	VI	25	25				
1995							
Kokku	6	291	291	1	1	15	19

6.1.2. Tööaeg arvudes VIII Riigikogu

Aasta	Istung-järk	Korralised istungid			Täiendavad istungid			Erakorralised istungjärgud		
		Arv	Kestus		Arv	Kestus		Arv	Kestus	
			päeva	t, min		päeva	t, min		päeva	t, min
1995	I	38	38	95 t 54 min				4	4	28 t 12 min
	II	48	48	145 t 37 min						
1996	III	71	71	196 t 49 min				5	5	26 t 52 min
	IV	48	48	145 t 18 min						
1997	V	71	71	210 t 23 min				2	2	6 t 45 min
	VI	48	48	192 t 1 min						
1998	VII	71	71	224 t 35 min	1	1	1 t 56 min	4	4	18 t 35 min
	VIII	44	44	156 t 3 min	1	1	1 t 18 min			
1999	IX	23	23	81 t 36 min						
Kokku	9	462	462	1448 t 16 min	2	2	3 t 14 min	15	15	80 t 24 min

6.1.3. Tööaeg arvudes IX Riigikogu

Aasta	Istung-järk	Korralised istungid			Täiendavad istungid			Erakorralised istungjärgud		
		Arv	Kestus		Arv	Kestus		Arv	Kestus	
			päeva	t, min		päeva	t, min		päeva	t, min
1999	I	42	42	125 t 43 min				5	5	13 t 1 min
	II	44	44	153 t 33 min	1	1	18 min			
2000	III	70	70	240 t 17 min				10	7	23 t 48 min
	IV	48	48	190 t 19 min						
2001	V	71	71	276 t 5 min				5	5	18 t 44 min
	VI	48	48	158 t 46 min						
2002	VII	72	72	208 t 33 min				2	2	9 t 3 min
	VIII	48	48	164 t 43 min						
2003	IX	16	16	62 t 15 min				2	1	1 t 14 min
Kokku	9	459	459	1580 t 14 min	1	1	18 min	24	20	65 t 50 min

6.2. Erakorralised istungjärgud

6.2.1. Ettepanekute tegijad erakorraliste istungjärkude kokkukutsumiseks

Ettepaneku tegija	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Vabariigi Valitsus	8	14	11
Riigikogu liikmed	6	1	9
Vabariigi President	1	–	4

6.2.2. Erakorraliste istungjärkude lõppemise viis

Lõppemise viis	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Päevakorra ammendumisega lõppenud	12	15	17
Kvoorumis puudumise tõttu pooleli jäänud	3	–	7

6.3. Riigikogu tööaeg ja töövormid

Riigikogu koosseisu volituste algus ja lõpp

Riigikogu valitakse neljaks aastaks. Põhiseaduse § 61 kohaselt algavad Riigikogu liikmete volitused valimistulemuste väljakuulutamise päevast; samast päevast lõpevad Riigikogu eelmise koosseisu liikmete volitused. Riigikogu kolme koosseisu volituste algus- ja lõpuaeg on järgmine:

- Riigikogu VII koosseis: algus – 30.09.1992, lõpp – 10.03.1995;
- Riigikogu VIII koosseis: algus – 11.03.1995, lõpp – 13.03.1999;
- Riigikogu IX koosseis: algus – 14.03.1999, lõpp – 21.03.2003.

Põhiseaduse § 66 järgi toimub Riigikogu uue koosseisu esimene istung kümne päeva jooksul arvates valimistulemuste väljakuulutamisest. Viimane istung Riigikogu kodukorra seaduse (RKKS) järgi on mitte hiljem kui valimispäevale eelneva teise nädala neljapäeval. Riigikogu kolme koosseisu esimeste ja viimaste istungite kuupäevad ning istungipäevade arv, mis sisaldab nii korralisi, erakorralisi kui ka täiendavaid istungeid, on järgmine:

- Riigikogu VII koosseis: esimene istung – 05.10.1992, viimane istung – 23.02.1995, 311 istungipäeva;
- Riigikogu VIII koosseis: esimene istung – 21.03.1995, viimane istung – 25.02.1999, 479 istungipäeva;
- Riigikogu IX koosseis: esimene istung – 18.03.1999, viimane istung – 25.02.2003, 480 istungipäeva.

Korralised istungjärgud

Riigikogu töökorralduse alused on sätestatud põhiseaduse §-ga 67, mis kehtestab kaks korralist istungjärku aastas:

- kevadistungjärg – algab jaanuari teisel esmaspäeval ja lõpeb juuni kolmandal neljapäeval ning
- sügisistungjärg – algab septembri teisel esmaspäeval ja lõpeb detsembri kolmandal neljapäeval.

Riigikogu tööajagraafik ja korraliste istungite aeg

Korraliste istungjärkude ajaks kehtestab RKKS Riigikogu tööajagraafiku, milles on täpselt kindlaks määratud:

- Riigikogu korraliste istungite aeg;
- komisjonide ja fraktsioonide tööaeg;
- Riigikogu liikmete muude ülesannete täitmiseks ettenähtud aeg.

Tööajagraafiku kohaselt toimuvad Riigikogu korralised istungid esmaspäevast neljapäevani ning seda aega nimetatakse Riigikogu täiskogu tööädalaks.

Kolm üksteisele järgnevat täiskogu tööädalat moodustavad täiskogu töösükli.

Riigikogu VII koosseis alustas oma tööd selliselt, et tööädala kolmapäeval ja neljapäeval leidis aset kaks Riigikogu istungit: kolmapäeva esimene istung algas kell 10.00 ja lõppes kell 13.00, teine istung algas kell 18.00 ja kestis valitsuse algatatud eelnõude arutamiseks kuni päevakorra ammendumiseni; neljapäevane esimene istung, nagu kolmapäevalgi, kestis kella 10.00-st kuni kella 13.00-ni, teine istung algas kell 16.00 ja kestis kuni kella 18.00-ni. Esmaspäeval algas istung kell 11.00 ning lõppes kell 13.00, teisipäevane istung algas kell 10.00 ning kestis kella 13.00-ni. Iga töösükli esimesel ja kolmandal teisipäeval vastati istungi alguses Riigikogu liikmete arupärimistele ning teise teisipäeva istungi alguses oli vaba mikrofoni Riigikogu liikmetele. Esmaspäeval (pärast täiskogu istungit) ja kolmapäeval (hommikuse ja õhtuse istungi vahelisel ajal) oli ette nähtud fraktsioonide tööaeg, teisipäeval (pärast istungit) ja neljapäeval (hommikuse ja õhtuse istungi vahelisel ajal) aga alatiste komisjonide tööaeg.

Huvitavaks faktiks võiks lugeda seda, et 1992. aasta 5. novembril vastu võetud kodukord nägi ette, et täiskogu iga tööädal algab avapalvega istungisaalis. Avapalve pidasid erinevad konfessioonid enne Riigikogu istungi algust. Omapärast protestivaimu sellise sätte vastu esindas Kuningriiklaste fraktsioon, kes korraldas istungitesaali ukstel tuleriituse koos loitsu ja trummiga, ning rahvaesindaja Toomas Alatalu, kes ilmus istungitesaali palvevaiba ja tübeteikaga. See nõue, samuti ka ühel päeval kahe istungi pidamine, muudeti ära aasta pärast, s.o 23. novembril 1993.

Alates IX koosseisust kuni käesoleva ajani toimub Riigikogu töö järgmise graafiku alusel:

1) esmaspäev:

kell 9.00 – 11.00 fraktsioonide töö

kell 11.00 – 13.00 alatiste komisjonide töö

kell 14.00 – 15.00 ajutiste ja erikomisjonide (alates X Riigikogust eri-, uurimis- ja probleemkomisjonide) töö

kell 15.00 – algab Riigikogu istung, millel vastatakse arupärimistele. Pärast kõigile päevakorras olevatele arupärimistele vastamist järgneb Riigikogu liikmete vaba mikrofoni, mis kestab kuni kõnesoovide ammendumiseni;

2) teisipäev:

kell 9.00 – 10.00 fraktsioonide töö

kell 10.00 – 13.00 Riigikogu istung

kell 14.00 – algab alatiste komisjonide töö, mis kestab kuni päevakorra ammendumiseni;

3) kolmapäev:

kell 9.00 – 12.00 fraktsioonide töö

kell 13.00 – 14.00 infotund

kell 14.00 algab Riigikogu istung, mis kestab kuni päevakorra ammendumiseni Vabariigi Valitsuse esitatud eelnõude osas, kuid mitte kauem kui neljapäevase istungi alguseni;

4) neljapäev:

kell 10.00 – 13.00 Riigikogu istung

kell 14.00 – 16.00 alatiste komisjonide töö

kell 16.00 algab ajutiste ja erikomisjonide (X Riigikogust alates eri-, uurimis- ja probleemkomisjonide) töö.

Täiskogu töösükli järgneval nädalal Riigikogu korralisi istungeid ei toimu. Sellel nädalal töötavad Riigikogu liikmed valijatega, täidavad fraktsioonide ja komisjonide antud ülesandeid ning muid Riigikogu liikme kohustusi.

Riigikogu seni kõige pikem istung (20 tundi) oli IX koosseisu ajal kolmapäeval, 9. juunil 1999. aastal: kella 14.00-st kuni järgmise päeva istungi alguseni (kella 10.00-ni) arutati teisel lugemisel 1999. aasta lisaelarvet (73 SE). Sisuliselt võib istungi pikkuseks lugeda isegi 21 tundi, sest enne kolmapäevase istungi algust toimus infotund (kella 13.00-st kuni kella 14.00-ni).

Pikkuselt teise istungi pidas VIII koosseis 18. juunil 1997. Istung kestis 19 tundi ja 58 minutit. Sellel istungil jätkas Riigikogu tollitariifiseaduse eelnõu (487 SE) teist lugemist.

(Täpsuse huvides tuleb märkida, et VII koosseisu istungite kestust ei ole võimalik määrata tundides ja minutites, sest istungite stenogrammides ei fikseeritud istungi lõppemise kellaega.)

Istungite ebatavalise pikkuse põhjuseks oli parlamendi töö sihilik takistamine ehk obstruktsioon opositsiooni kuuluvate rahvaesindajate poolt, sest muul viisil ei suudetud lahendada erimeelsusi eelnõudes sätestatu osas. Töö takistamiseks kasutati kõiki võimalusi, mida RKKS vähegi võimaldas: läbirääkimistel kasutati alati lisaäega, esitati kõikvõimalikke protseduuriküsimusi, nõuti iga natukese aja tagant arutlusele oleva eelnõu arutelu katkestamist (sellega kaasnes hääletamine) ning Riigikogu liikmete kohaloleku kontrolli. Muudatusettepanekute läbivaatamisel taotleti kõigi muudatusettepanekute hääletamisele panekut (neid oli eelnõule 73 SE esitatud 559) ning enne iga hääletamist sooviti kümneminutilist vaheaega. Tollitariifiseaduse eelnõule (487 SE) esitatud muudatusettepanekud olid suures osas konkureerivad ja nõudsid kodukorraseduse järgi mitmevoorulist hääletamist. Et taastada parlamendi normaalne töö, pidi koalitsioon otsima kompromissi. Pärast läbirääkimisi opositsiooniga katkestati eelnõu 73 SE lugemine 15. juunil 1999 (pärast 59-nda muudatusettepaneku hääletamist), samuti katkestati tollitariifiseaduse eelnõu (487 SE) arutelu 19. juunil 1997.

Obstruktsioonivõimaluste vähendamiseks muudeti Riigikogu kodukorra seadust 16. novembril 2000 sellisel, et kaotati muudatusettepanekute konkureeriv hääletamine ning piirati kohaloleku kontrolli nõudmise õigust. Samuti nähti ette, et eelnõu arutelu katkestamise ettepanekuid pannakse hääletamisele alles pärast kõigi muudatusettepanekute läbivaatamist.

Lühim istung (3 minutit) oli 11. jaanuaril 1996, kui üheks neljapäevaseks istungiks VIII koosseisu ajal ei olnud kavandatud ühtegi päevakorrapunkti.

Päevakord

Riigikogu töötab enda kinnitatud päevakorra alusel. Päevakord sisaldab Riigikogu täiskogus arutusele tulevate küsimuste loetelu ning nende arutamise kuupäeva ja järjekorda. Riigikogu täiskogu tööandala päevakorra valmistab ette Riigikogu juhatus Riigikogu komisjonide ettepanekute alusel ning täiskogu kinnitab selle tööandala esimesel istungil.

Riigikogu VII koosseisu ajal koostas pisut rohkem kui aasta jooksul päevakordi Riigikogu juhatus, s.t tal ei olnud kohustust arvestada komisjonide ettepanekuid. Paratamatult aga pidi juhatus komisjonide ettepanekuid arvesse võtma, alates 1993. aasta 23. novembrist on see nõue sõnaselgelt ka RKKS-s.

Juhatus valmistab ette päevakorra projekti, mis jagati Riigikogu liikmetele välja tööandala alguseks ning reeglina ei olnud võimalik päevakorda täiendada. Küll aga võis küsimusi päevakorrast välja arvata. Alates X koosseisust on võimalik päevakorda muuta (täiendada või arvata sellest küsimusi välja) enne seda, kui Riigikogu selle kinnitab, juhul, kui ükski fraktsioon ei ole selle vastu. Et Riigikogu liikmed saaksid istungiteks paremini valmistuda, kehtestati ka nõue, et päevakord peab olema Riigikogu liikmetele teatavaks tehtud eelmise tööandala lõpuks.

Täiendavad istungid

Korralistele istungitele lisaks võib Riigikogu korralise istungjärgu ajal väljaspool seaduses sätestatud tööajagraafikut pidada täiendavaid istungeid.

Kuni Riigikogu X koosseisu kokkukutsumiseni andis seadus ammendava loetelu sellest, millistel juhtudel ja kelle ettepanekul võis Riigikogu esimees täiendava istungi kokku kutsuda. Täiendava istungi kokkukutsumise ettepaneku tegemise õigus oli:

- vähemalt viiendikul Riigikogu koosseisust Vabariigi Presidendi valimiseks; Vabariigi Valitsusele, peaministrile või ministrile umbusalduse avaldamise otsustamiseks; Riigikogu avalduste, deklaratsioonide ja pöördumiste vastuvõtmiseks;
- Vabariigi Presidendil Vabariigi Presidendi valimiseks; sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni väljakuulutamiseks; erakorralise seisukorra väljakuulutamiseks; Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel kaitseväge kasutamise otsustamiseks; põhiseaduse § 78 punktis 11 nimetatud ametiisikute nimetamise või vabastamise otsustamiseks; nõusoleku andmise otsustamiseks õiguskantsleri kriminaalvastutusele võtmiseks;
- Vabariigi Valitsusel Vabariigi Presidendi valimiseks; erakorralise seisukorra väljakuulutamiseks; riigilaenude tegemise ja riigile muude varaliste kohustuste võtmise otsustamiseks; välislepingute ratifitseerimiseks või denonsseerimiseks;
- Riigikohtu esimehel Riigikohtu liikmete nimetamiseks;
- Eesti Panga Nõukogu esimehel Eesti Panga Nõukogu liikmete nimetamiseks;
- Riigikogu juhatusel Riigikogu avalduste, deklaratsioonide ja pöördumiste vastuvõtmiseks.

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal peeti neli täiendavat istungit:

- VII koosseis arutas 13.12.1994 avalduse eelnõu olukorrast Tšetšeenias;
- VIII koosseis arutas 18.06.1998 Eesti Panga Nõukogu esimehe nimetamist (Mart Sörg), Riigikohtu esimehe vabastamist (Rait Maruste) ja uue Riigikohtu esimehe nimetamist (Uno Lõhmus) ning 13.10.1998 Eesti Panga Nõukogu liikmete nimetamist;
- IX Riigikogu arutas 25.11.1999 umbusalduse avaldamist rahandusminister Siim Kallasele.

(Alates X Riigikogust otsustab täiendava istungi toimumise ning valmistab ette selle päevakorra Riigikogu juhatus. Selline muudatus viidi seadusesse selleks, et vajadusel saaks täiendaval istungil mis tahes küsimust arutada.)

Erakorralised istungjärgud

Korraliste istungjärgude vahelisel ajal võivad toimuda erakorralised istungjärgud. Viimased peab põhiseaduse § 68 järgi kokku kutsuma Riigikogu esimees siis, kui Vabariigi President, Vabariigi Valitsus või vähemalt 21 Riigikogu liiget talle sellekohase ettepaneku teevad.

Enim ettepanekuid erakorraliste istungjärgude kokkukutsumiseks perioodil 05.10.1992 – 25.02.2003 tegi Vabariigi Valitsus – 33 (VII Riigikogu – 8, VIII Riigikogu – 14, IX Riigikogu – 11). Riigikogu liikmed tegid ettepaneku 16 korral (VII Riigikogu – 6, VIII Riigikogu – 1, IX Riigikogu – 9). Vabariigi President on teinud viis erakorralise istungjärgu kokkukutsumise ettepanekut.

Riigikogu erakorralise istungjärgu tööajagraafiku kehtestab Riigikogu juhatus ettepanekul Riigikogu poolthälteenamusega.

Riigikogu täiendaval istungil ja Riigikogu erakorralisel istungjärgul on Riigikogu otsustusvõimeline, kui sellest võtab osa vähemalt 51 Riigikogu liiget. Just kvoorumi puudumise tõttu jäi pooleli VII Riigikogus 3 (12-st) ja IX Riigikogus 7 (17-st) erakorralist istungjärku. VIII Riigikogus aset leidnud 15 erakorralisest istungjärgust kvoorumi puudumise tõttu ükski pooleli ei jäänud.

Avalikkus

Põhiseaduse § 72 järgi on Riigikogu istungid avalikud. Istungeid võib jälgida istungisaali rõdult. Riigikogu esimehe loal võib istungil toimuvast teha filmi- ja videovõtteid ning tele- ja raadioülekandeid, samuti võib istungil toimuvat fotograferida.

Riigikogu võib kuulutada oma istungi kinniseks kahekolmandikulise häälteenamusega (poolt hääletab vähemalt kaks korda enam kui vastu).

Riigikogu on pidanud kaks kinnist istungit. VII Riigikogu arutas Eesti Vabariigi Valitsuse ja firma TAAS-Israel Industries Ltd. (endine IMI) vahel sõlmitud relvahankelepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 8. detsembril (I lugemine) ja 15. detsembril (II lugemine) 1993.

Anu Laido
Riigikogu Kantselei asedirektor

7. Õigusloome

Sisukord

- 7.1. Algatatud seaduseelnõud ja otsuse eelnõud
- 7.2. Vastuvõetud seadused, otsused, avaldused, deklaratsioonid ja pöördumised
- 7.3. Riigikogu seadusandlik tegevus. Kommentaar / Ülle Madise, Tiina Runthal, Hulda Sauks

7.1. Algatatud seaduseelnõud ja otsuse eelnõud

Algataja	7.1.1. Algatatud seaduseelnõud						VII Riigikogu						Vastu võtmata						
	Kokku	Terviktekstid	Muutmisseadused	Riigieelarved	Välislepinguid puudutavad seadused	Ametisse nimetamise seadused	Kokku	Terviktekstid	Muutmisseadused	Riigieelarved	Välislepinguid puudutavad seadused	Ametisse nimetamise seadused	Kokku	Menetlusest välja arvatud	Esimesel lugemisel tagasi lükatud	Tagasi võetud	Poolthäälte enamust mittesaanud	Riigikogu koosseisu häälteenamust mittesaanud	Lõpuni menetlemata jäänud
Riigikogu liige	245	93	147	1	1	3	79	30	47	1	0	1	166	50	13	62	1	3	37
Riigikogu fraktsioon	52	21	30	1	0	0	8	1	7	0	0	0	44	26	5	9	0	0	4
Riigikogu komisjon	74	32	39	0	2	1	52	22	27	0	2	1	22	2	3	11	1	1	4
<i>alaline komisjon</i>	67	30	34	0	2	1	46	20	23	0	2	1	21	2	3	11	1	1	3
<i>muu komisjon</i>	7	2	5	0	0	0	6	2	4	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Vabariigi Valitsus	345	150	90	10	91	4	285	120	73	10	78	4	60	22	3	14	0	3	18
Riigikogu juhatus	21	0	0	0	0	21	18	0	0	0	0	18	3	0	0	0	3	0	0
Kokku	737	296	306	12	94	29	442	173	154	11	80	24	295	100	24	96	5	7	63

Selgitused

1. Tabelid kajastavad seadus- ja otsuse eelnõude algatamist ning algatuste tulemuslikkust. Esitatud arvude järgi on võimalik saada ülevaade, kui suur osa algatatud eelnõudest vastu võeti või jäi vastu võtmata. Sama teave on nähtav ka algatajate lõikes.
2. Riigikogu poolt vastu võetud seaduste ja otsuste arvu nendest tabelitest ei saa. Kuna tabelite eesmärk on peegeldada algatatud eelnõude saatust, on vastuvõetute hulgas ka need eelnõud, mis mõne teise eelnõuga ühendati. Näiteks Riigikogu VII koosseisu volituste ajal ühendati ühel juhul neli seaduseelnõu ning võeti vastu ühe seadusena; tabelis kajastub see vastuvõetud eelnõuna kõigi algatajate (antud näite puhul nii Riigikogu liikmete kui ka fraktsiooni) real.
3. Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadused on tabelis kajastatud alljärgnevalt:
  - seadus loetakse vastuvõetuks üks kord (vaatamata sellele, et Riigikogu võis selle kas muutmata või muudetud kujul uuesti vastu võtta);
  - seadus, mida Riigikogu uuesti vastu ei võtnud, kajastub tabelis vastavalt tema saatusele: algataja võttis tagasi, langes Riigikogu menetlusest välja seoses Riigikogu koosseisu volituste lõppemisega vms.
4. Tabeli koostamisel ei ole arvesse võetud põhiseaduse muutmise seaduse eelnõusid, Riigikogu avalduste, deklaratsioonide ja pöördumiste eelnõusid.
5. Terviktekstide all on silmas peetud seaduseelnõusid, mille eesmärgiks on kehtiva seaduse täielik asendamine uue seadusega või päris uue seaduse vastuvõtmine. Muutmiseseaduste all peetakse silmas seaduste muutmise seadusi kitsamas mõttes, seaduste täiendamise seadusi ning seaduste kehtetuks tunnistamise seadusi.
6. Veerg “Riigieelarved” sisaldab andmeid riigieelarvete, riigieelarve muutmise seaduste ja lisaelarvete eelnõude kohta. Riigikogu VII koosseisu seadusandlikku tegevust kajastavas tabelis sisalduvad selles veerus ka riigieelarve täitmise aruannete kinnitamise seaduse eelnõud.
7. Välislepinguid puudutavate seaduste puhul on üldjuhul tegemist välislepingu ratifitseerimise seaduste eelnõudega.
8. Riigikogu VII koosseisu tabelis on ametisse nimetamise seaduste eelnõusid sisaldavas veerus ka üks ametist vabastamise seaduse eelnõu (Katrin Linde algatatud kaitseväge juhataja ametist vabastamise seaduse eelnõu).

7.1.2. Algatatud otsuse eelnõud VII Riigikogu

Algataja	Algatatud	Vastu võetud	Menetlusest välja arvatud	Tagasi võetud	Poolthäälte enamust mittesaanud	Riigikogu koosseisu häälteenamust mittesaanud	Lõpuni menetlemata jäänud
Riigikogu liige	103	18	33	31	2	16	3
Riigikogu fraktsioon	56	8	17	19	2	8	2
Riigikogu komisjon	51	37	3	3	2	5	1
<i>alaline komisjon</i>	50	36	3	3	2	5	1
<i>muu komisjon</i>	1	1	0	0	0	0	0
Vabariigi Valitsus	30	23	0	7	0	0	0
Riigikogu juhatus	7	7	0	0	0	0	0
Kokku	247	93	53	60	6	29	6

7.1.3. Algatatud seaduseelnõud VIII Riigikogu

Algataja	Algatatud					Vastu võetud					Vastu võtmata						
	Kokku	Terviktekstid	Muutmisseadused	Riigieelarved	Välislepinguid puudutavad seadused	Kokku	Terviktekstid	Muutmisseadused	Riigieelarved	Välislepinguid puudutavad seadused	Kokku	Menetlusest välja arvatud	Esimesel lugemisel tagasi lükatud	Tagasi võetud	Poolthäälte enamust mittesaanud	Riigikogu koosseisu häälteenamust mittesaanud	Lõpuni menetlemata jäänud
Riigikogu liige	218	41	176	1	0	91	12	79	0	0	127	40	11	41	1	4	30
Riigikogu fraktsioon	189	36	151	2	0	60	8	52	0	0	129	38	13	37	2	3	36
Riigikogu komisjon	88	13	75	0	0	69	9	60	0	0	19	4	1	5	0	3	6
<i>alaline komisjon</i>	87	13	74	0	0	69	9	60	0	0	18	3	1	5	0	3	6
<i>muu komisjon</i>	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vabariigi Valitsus	513	165	211	16	121	435	128	174	15	118	78	11	9	23	0	7	28
Kokku	1008	255	613	19	121	655	157	365	15	118	353	93	34	106	3	17	100

7.1.4. Algatatud otsuse eelnõud VIII Riigikogu

Algataja	Algatatud	Vastu võetud	Menetlusest välja arvatud	Tagasi võetud	Poolthäälte enamust mittesaanud	Riigikogu koosseisu häälteenamust mittesaanud	Lõpuni menetlemata jäänud
Riigikogu liige	38	14	6	8	0	8	2
Riigikogu fraktsioon	21	10	2	4	1	1	3
Riigikogu komisjon	47	38	0	3	2	3	1
<i>alaline komisjon</i>	36	32	0	1	1	1	1
<i>muu komisjon</i>	11	6	0	2	1	2	0
Vabariigi Valitsus	35	30	0	0	1	0	4
Riigikogu juhatus	21	18	0	1	2	0	0
Kokku	162	110	8	16	6	12	10

7.1.5. Algatatud seaduseelnõud IX Riigikogu

Algataja	Algatatud					Vastu võetud					Vastu võtmata						
	Kokku	Terviktekstid	Muutmisseadused	Riigieelarved	Välislepinguid puudutavad seadused	Kokku	Terviktekstid	Muutmisseadused	Riigieelarved	Välislepinguid puudutavad seadused	Kokku	Menetlusest välja arvatud	Esimesel lugemisel tagasi lükatud	Tagasi võetud	Poolthäälte enamust mittesaanud	Riigikogu koosseisu häälteenamust mittesaanud	Lõpuni menetlemata jäänud
Riigikogu liige	229	18	211	0	0	94	8	86	0	0	135	15	20	33	5	3	59
Riigikogu fraktsioon	137	6	131	0	0	41	2	39	0	0	96	19	19	17	2	1	38
Riigikogu komisjon	106	5	101	0	0	96	4	92	0	0	10	0	1	5	0	3	1
<i>alaline komisjon</i>	101	5	96	0	0	91	4	87	0	0	10	0	1	5	0	3	1
<i>muu komisjon</i>	5	0	5	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vabariigi Valitsus	646	170	345	11	120	555	136	291	10	118	91	2	1	64	0	9	15
Kokku	1118	199	788	11	120	786	150	508	10	118	332	36	41	119	7	16	113

7.1.6. Algatatud otsuse eelnõud IX Riigikogu

Algataja	Algatatud	Vastu võetud	Menetlusest välja arvatud	Tagasi võetud	Poolthäälte enamust mittesaanud	Riigikogu koosseisu häälteenamust mittesaanud	Lõpuni menetlemata jäänud
Riigikogu liige	29	3	3	3	1	14	5
Riigikogu fraktsioon	34	8	5	6	3	1	11
Riigikogu komisjon	55	50	0	4	0	1	0
<i>alaline komisjon</i>	52	48	0	3	0	1	0
<i>muu komisjon</i>	3	2	0	1	0	0	0
Vabariigi Valitsus	42	31	1	9	0	0	1
Riigikogu juhatus	19	18	0	0	1	0	0
Kokku	179	110	9	22	5	16	17

7.2. Vastuvõetud seadused, otsused, avaldused, deklaratsioonid ja pöördumised

7.2.1. Vastuvõetud seadused, otsused, avaldused, deklaratsioonid ja pöördumised VII Riigikogu

Istungjärk ja erakorralised istungjärgud	Seaduste tervik-tekstid	Muutmis-seadused	Eelarved	Välis-lepinguid puudutavad seadused	Ametisse-nimeta-mise seadused	Otsused	Avaldused	Pöördumised	Deklaratsioonid	Kokku
05.10.1992 – 17.12.1992; 22.12.1992, 28.12.1992	10	2	1	2	2	22	0	0	1	40
11.01.1993 – 17.06.1993; 22.06.1993, 28.–29.06.1993, 08.07.1993, 10.08.1993, 25.08.1993	55	30	2	22	19	37	1	0	0	166

Istungjärk ja erakorralised istungjärgud	Seaduste terviktekstid	Muutmis-seadused	Eelarved	Välislepinguid puudutavad seadused	Ametisse-nimetamise seadused	Otsused	Avaldused	Pöördmised	Deklaratsioonid	Kokku
13.09.1993 – 16.12.1993	18	21	3	18	1	12	1	0	0	74
10.01.1994 – 16.06.1994; 27.–28.06.1994, 29.–30.06.1994, 22.–23.08.1994, 24.–25.08.1994	46	41	2	21	2	17	1	1	0	131
12.09.1994 – 15.12.1994	16	26	3	13	0	3	1	0	0	62
09.01.1995 – 23.02.1995	24	19	0	3	0	2	1	0	0	49
Kokku	169	139	11	79	24	93	5	1	1	522

Märkused:

- Arvesse on võetud seadused, mis on RK poolt vastu võetud ja VP poolt välja kuulutatud; kui seadus jäeti VP poolt välja kuulutamata, ei ole seda vastaval istungjärgul vastuvõetud seaduste hulka arvestatud (nt välissuhtlemisseadus võeti vastu 02.06.1993, kuid jäeti VP poolt välja kuulutamata; uuesti võttis RK selle seaduse vastu 28.10.1993; seega on välissuhtlemisseadus loetud vastu võetuks ajavahemikus 13.09.1993–16.12.1993).
- Tabel ei kajasta maksukorralduse seadust (25.08.1993, 28.09.1993), teenetemärkide seadust (15.12.1993, 12.01.1994), Vabariigi Presidendi töökorra seadust (23.03.1994, 03.05.1994), rahuaja riigikaitse seadust (01.06.1994, 28.09.1994, 08.11.1994) – need vaidlustati Riigikohtus ja viimane tunnistas need PS-ga vastuolus olevaks; liikluskindlustuse seadust (22.02.1995, 27.04.1995), UNESCO kultuuripärandi kaitse konventsioonide ratifitseerimise seadust (22.02.1995, 05.04.1995) – VP jättis need välja kuulutamata, uuesti võttis need vastu juba Riigikogu VIII koosseis.
- Välislepinguid puudutavaid seadusi on selles tabelis 79, algatatud seaduseelnõusid kajastavas tabelis aga 80. Vahe tuleb sellest, et UNESCO kultuuripärandi kaitse konventsioonide ratifitseerimise seadust ei ole siin arvestatud (vt eelmine punkt).
- Selles tabelis ja algatatud seaduseelnõusid käsitlevas tabelis on seaduste terviktekstide ja muutmisseaduste arv erinev, sest seaduseelnõusid ühendati, muutmisseadusest võis menetluse käigus saada terviktekst (nt 28.12.1992 VV algatatud seaduseelnõu muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti Vabariigi riiklike ja munitsipaalaluruumide erastamise seaduses, mis võeti vastu eluruumide erastamise seadusena, s.t terviktekstina; algatatud eelnõude tabelis on seda arvestatud kui muutmisseadust, et tema saatus oleks jälgitav).
- Erinevalt Riigikogu VIII ja IX koosseisus vastu võetud seaduste jm aktide tabelist on siin välja toodud ametiisikute nimetamise seadused. Kuni 1994. aastani nimetati ametiisikuid ametisse seadusega, edaspidi otsusega.

7.2.2. Vastuvõetud seadused, otsused, avaldused, deklaratsioonid ja pöördumised

VIII Riigikogu

Istungjärk ja erakorralised istungjärgud	Seadustervik-tekstid	Muutmis-seadused	Eelarved	Välislepinguid puudutavad seadused	Otsused	Avaldused	Pöördumised	Deklaratsioonid	Kokku
21.03.1995 – 15.06.1995; 27.06.1995, 28.06.1995, 01.08.1995, 02.08.1995	15	23	3	13	9	0	0	0	63
11.09.1995 – 21.12.1995	14	16	2	12	9	1	0	0	54
08.01.1996 – 13.06.1996; 26.06.1996, 27.06.1996, 15.08.1996, 22.08.1996, 26.–27.08.1996	17	40	2	13	23	0	0	0	95
09.09.1996 – 19.12.1996	8	28	2	16	6	0	0	0	60
13.01.1997 – 19.06.1997; 30.06.1997, 01.07.1997	18	45	1	14	18	1	0	0	97
08.09.1997 – 18.12.1997	17	48	2	14	10	0	0	0	91
12.01.1998 – 18.06.1998; 26.06.1998, 29.06.1998	27	51	1	21	21	0	0	0	121
14.09.1998 – 17.12.1998; 18.12.1998, 29.12.1998	12	45	2	12	7	0	0	0	78
11.01.1999 – 25.02.1999	27	49	0	4	7	0	0	0	87
Kokku	155	345	15	119	110	2	0	0	746

Märkused:

1. Välislepingutega seonduvate seaduste arv on algatatud seaduseelnõusid kajastavas tabelis 118, siin 119. Vahe tuleb sellest, et üks RK VII koosseisus vastu võetud ratifitseerimisseadus on arvestatud siin (vt selgitusi Riigikogu VII koosseisu tabeli juures, p-d 2 ja 3).

2. Selles tabelis ei ole alljärgnevaid Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadusi:

- Sotsiaalhoolekande seaduse § 22 muutmise seadus (13.11.1995) – VV poolt tagasi võetud;

- Mittetulundusühingute seadus (21.02.1996, 01.04.1996) – Riigikohtu poolt PS-ga vastuolus olevaks tunnistatud;
- Riigikogu ja Vabariigi Presidendi nimetatavate avalikest teenistujatest riigiametnike ametipalkade seadus (15.05.1996) – RK otsustas muuta, kuid hiljem jäi seadus koosseisu häälteenamuse puudumise tõttu vastu võtmata;
- Armuandmise korra seadus (22.10.1997, 04.12.1997, 22.01.1998) – Riigikohtu poolt PS-ga vastuolus olevaks tunnistatud;
- Keeleseaduse ja riigildivuseaduse muutmise ja täiendamise seadus (19.11.1997, 18.12.1997) – Riigikohtu poolt PS-ga vastuolus olevaks tunnistatud;
- Ringhäälinguseaduse muutmise seadus (20.10.1998) – RK otsustas muuta, kuid hiljem jäi seadus koosseisu häälteenamuse puudumise tõttu vastu võtmata;
- Riigieelarve seadus (27.01.1999, 09.06.1999) – seaduse võttis vastu Riigikogu IX koosseis;
- Lootsiteenistuse seadus (23.02.1999) – Riigikogu IX koosseisus arvati menetlusest välja 16.11.2000.

7.2.3. Vastuvõetud seadused, otsused, avaldused, deklaratsioonid ja pöördumised

IX Riigikogu

Istungjärk ja erakorralised istungjärgud	Seaduste tervik- tekstid	Muutmis- seadused	Eelarved	Välis- lepinguid puudutavad seadused	Otsused	Aval- dused	Pöördu- mised	Deklarat- sioonid	Kokku
18.03.1999 – 17.06.1999; 21.06.1999, 28.06.1999, 11.08.1999, 18.08.1999, 25.08.1999	6	19	1	6	17	0	0	0	49
13.09.1999 – 16.12.1999	4	57	2	7	4	1	0	0	75
10.01.2000 – 15.06.2000; 19.06.2000, 20.06.2000, 25.07.2000, 07.08.2000, 14.08.2000, 28.08.2000, 29.08.2000	21	87	1	21	14	0	0	0	144
11.09.2000 – 21.12.2000	18	49	1	10	9	0	0	0	87
08.01.2001 – 14.06.2001; 04.07.2001, 23.08.2001, 27.08.2001, 28.08.2001, 29.08.2001	27	75	0	20	16	0	0	0	138
10.09.2001 – 20.12.2001	12	44	2	17	11	0	0	0	86

14.01.2002 – 20.06.2002; 30.07.2002, 03.09.2002	32	66	1	18	23	1	0	0	141
09.09.2002 – 19.12.2002	11	46	2	13	12	0	0	0	84
13.01.2003 – 13.02.2003; 25.02.2003	19	47	0	6	4	0	0	0	76
Kokku	150	490	10	118	110	2	0	0	880

Märkused:

Selles tabelis ei ole alljärgnevaid Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadusi:

- Õiguskantsleri seaduse §-de 6 ja 44 muutmise seadus (03.04.2001) – langes RK IX koosseisu volituste lõppemise tõttu menetlusest välja;
- Riigieelarve seaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadus (17.04.2002) – RK otsustas muuta, kuid hiljem jäi seadus koosseisu häälteenamuse puudumise tõttu vastu võtmata;
- Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seadus (10.12.2002) – langes RK IX koosseisu volituste lõppemise tõttu menetlusest välja.

Lisaks ei kajasta tabel Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seadust kohaliku omavalitsuse volikogu valimiseks neljaks aastaks (25.02.2003).

7.3. Riigikogu seadusandlik tegevus

Seadusandluse olemus

Riigikogu valimise süsteem ja seaduste menetlemise kord peavad tagama võimalikult õiglaste seaduste vastuvõtmise. Valimissüsteem kindlustab, et seaduste vastuvõtmisel on esindatud kõik ühiskonna olulise kandepinnaga osad, menetlusreeglid tagavad esindatud maailmavaadete ja huvide arvestamise. Universaalselt õiglasi, st ühiskonna kõikidele osadele ühtmoodi õiglasena näivaid lahendusi ei ole. Kohustuslikud arutelud ja hääletused seaduseelnõude menetlemisel, eelnõudele muudatusettepanekute esitamise võimalus jms on vahendiks erinevate huvide ja maailmavaadete vahel kompromissi leidmisel. Seaduses peegelduv ühiskonnas vastanduvate tõekspidamiste vaheline kompromiss tulebki lugeda õiglaseks.

Seadustega määratakse kindlaks inimeste tegevuse raamid, õigused ja kohustused. Kõik seadused peavad olema kooskõlas põhiseadusega. Põhiseadus on kokkulepe Eesti riigi eesmärkide ja eesti rahva ühiste väärtuste kohta. Eesmärkide täitmise ja põhiväärtuste arvestamise tagamiseks on põhiseaduses kirjas ka riigi tegutsemispõhimõtted, sh võimude lahusus ja tasakaalustatus ning demokraatia. Võimude lahususe põhimõtte eesmärk on vältida olukorda, kus ühe riigiorgani (ja seeläbi ühe isiku või isikute grupi) kätte koondub liiga palju võimu. Demokraatia põhimõttel on kaks tasandit: rahva võimalus mõjutada ühiskonna arengut määravaid otsuseid ning inimeste õiguste ja vabaduste austamine.

Eestis on riigivõimu teostamise aluseks seadus. Ametnik võib nõuda inimestelt kohustuste täitmist ja piirata inimeste vabadust ainult juhul, kui seadus selle ette näeb. Ka kohus ei tohi asuda omal käel õiglast lahendust otsima, vaid peab otsuse langetamisel tuginema seadusele.

Õigusloomes, õiguse rakendamises ja õigusemõistmises on suhete täpse ja ulatusliku reguleerimise ideed vastandatud üldisema ja vähem mahuka reguleerimise ideele. Esimene lubab täpselt ette arvata, milline lahendus millisele juhtumile antakse, kuid ei jäta võimalust arvestada eluliste juhtumite keerukust, teisel juhul on lahendused halvemini etteaimatavad, kuid saavad see-eest olla õiglasemad.

Seaduste menetlemise kord

Seaduste vastuvõtmise korda käsitleb Riigikogu kodukorra seadus. Üldjoontes on seaduseelnõu menetlemise reeglid püsivad muutumatuna läbi Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu.

Seaduste algatamise õigus on:

- Riigikogu liikmel;
- Riigikogu fraktsioonil;
- Riigikogu komisjonil;
- Vabariigi Valitsusel.

Kõige rohkem seaduseelnõusid on algatanud Vabariigi Valitsus: VII koosseisus – 46,8%, VIII koosseisus – 50,9%, IX koosseisus – 57,8%. Riigikogu liikmed algatasid VII koosseisus 33,2%, VIII koosseisus 21,6% ja IX koosseisus 20,5% kõigist seaduseelnõudest. Fraktsioonide ja komisjonide algatatud seaduseelnõude osatähtsus oli VII koosseisus vastavalt 7,1% ja 10,0%, VIII koosseisus 18,8% ja 8,7% ning IX koosseisus 12,2% ja 9,5%.

Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu algatamise õigus on vähemalt viiendikul Riigikogu liikmetest, s.o 21 Riigikogu liikmel, ja Vabariigi Presidendil.

Riigikogu VII koosseisu volituste ajal (kuni 1994. aastani) algatas seadusi ka Riigikogu juhatus – ametiisikute ametisse nimetamise seadusi.

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisus menetleti seaduseelnõusid alljärgneva skeemi kohaselt:

Algatava seaduse eelnõu anti Riigikogu täiskogus juhatusale üle enne istungi algust kõnepuldist. Riigikogu juhatus kontrollis eelnõu vastavust normitehnika eeskirjadele ja määras sellele Riigikogu komisjonide hulgast juhtivkomisjoni.

Kui eelnõu algatajaks oli Riigikogu liige, komisjon või fraktsioon, saatis juhtivkomisjon eelnõu Vabariigi Valitsusele arvamuse andmiseks. Valitsus võis arvamuse andmisest loobuda. Eelnõu edasises menetluses lähtuti enamasti valitsuse seisukohast. Valitsuse toetav seisukoht tagas tavaliselt eelnõule ka Riigikogu enamuse toetuse.

Seaduseelnõusid arutati Riigikogus vähemalt kahel lugemisel (põhiseaduse muutmise seaduse ning riigieelarve ja lisaeelarve eelnõusid kolmel lugemisel). Nii ei olnud kolmas lugemine üldjuhul kohustuslik, kuid juhtivkomisjoni ettepanekul võidi see läbi viia.

Esimese lugemise eelsel arutelul juhtivkomisjonis kaasati menetlusse eelnõu algataja või tema esindaja ning vajadusel eksperdid. Komisjonil oli võimalus teha eelnõu suhtes üks järgmistest otsustest:

- suunata eelnõu esimesele lugemisele ja teha Riigikogule ettepanek esimene lugemine lõpetada;
- suunata eelnõu esimesele lugemisele ja teha Riigikogule ettepanek esimest lugemist mitte lõpetada;
- teha Riigikogule ettepanek arvata eelnõu enne päevakorda võtmist menetlusest välja (kuni 22.12.2000). Sellise ettepaneku võis teha ka pärast esimest lugemist.

Eelnõu esimesel lugemisel Riigikogu täiskogu istungil esines ettekandega kõigepealt eelnõu algataja või tema esindaja, selgitades eelnõu esitamise põhjusi ja sisu. Vabariigi Valitsuse esitatud eelnõude puhul esitasid ministrid sageli Riigikogu juhatusale taotlusi täiendava kaasettekande pidamiseks. Sellisel juhul abistasid ministeeriumide spetsialistid ministreid eelkõige Riigikogu liikmete küsimustele vastamisel. Lõpuks esines kaasettekandega juhtivkomisjoni esindaja, kes andis ülevaate eelnõu arutelust juhtivkomisjonis. Riigikogu liikmetel oli õigus esitada küsimusi nii ettekandjale kui ka kaasettekandjatele.

Juhul kui juhtivkomisjon tegi Riigikogule ettepaneku esimene lugemine lõpetada, oli fraktsioonidel ja teistel komisjonidel siiski õigus teha eelnõu tagasilükkamise ettepanek. Sellisel juhul otsustati küsimus hääletamise teel Riigikogu täiskogu istungil.

Muudatusettepanekuid võis esitada pärast esimese lugemise lõpetamist ning ainult algatatud eelnõus reguleeritava õigussuhte kohta. Mõnikord toetas juhtivkomisjon siiski ka muudatusettepanekuid, mis laiendasid eelnõu reguleerimisala. Kõige kurioossem näide pärineb Riigikogu VII koosseisust, kui ühe muudatusettepanekuga liideti kaubandusregistriseadusele kaubandusseadustik ning saadud tekst võeti vastu äriseadustikuna (15.02.1995).

Teise lugemise eel toimus juhtivkomisjonis arutelu, mille käigus vaadati läbi eelnõule esitatud muudatusettepanekud. Komisjon koostas esitatud muudatusettepanekutest tabeli vormis loetelu, millesse märkis iga muudatusettepaneku kohta oma otsuse ja eelnõu algataja seisukoha. Juhtivkomisjon langetas ettepaneku kohta ühe järgmistest otsustest: arvestada täielikult; arvestada osaliselt; arvestada sisuliselt;

arvestada sisuliselt, muutes redaktsiooni; jätta arvestamata. Juhtivkomisjonil endal oli samuti õigus muudatusettepanekuid formuleerida. Arvestatud ettepanekute põhjal koostas komisjon täiskogule esitamiseks eelnõu uue teksti.

Teise lugemise arutelul Riigikogu täiskogu istungil esines ettekandega esmalt eelnõu algataja või tema esindaja ning seejärel juhtivkomisjoni kaasettekandja. Sageli tuli ette, et ettekandja ja kaasettekandja ettekanded suures osas kattusid.

Teisel lugemisel toimus Riigikogu täiskogus ka muudatusettepanekute läbivaatamine ja hääletamine. Muudatusettepanekuid hääletati üldjuhul siis, kui seda nõudis mõni Riigikogu liige, fraktsioon või komisjon. Teatud juhtudel oli ettepanekute hääletamine kohustuslik. Enne ettepaneku hääletamist oli selle esitajal, eelnõu algatajal ja juhtivkomisjoni esindajal õigus ettepanekut ühe minuti jooksul kommenteerida.

Kui eelnõule esitati mitu üksteist välistavat ettepanekut, korraldati nende vahel konkureeriv hääletus. See seisnes reas hääletusvoorudes (sõltuvalt ettepanekute arvust) ja igas voorus langes välja kõige vähem hääli saanud ettepanek. Teatud juhtudel võimaldas see reegel obstruktsiooni. Näiteks Riigikogu IX koosseisu ajal esitasid Riigikogu liikmed Tõnu Kauba ja Toomas Varek Riigikogu kodukorra seaduse muutmise seaduse eelnõu (341 SE) teiseks lugemiseks 24 üksteist välistavat muudatusettepanekut; need kõik olid suunatud Riigikogu istungi juhataja väljakuulutatava vaheaja kestuse muutmisele, kusjuures iga ettepaneku sisuks oli erinev arv minuteid (5 minutit, 6 minutit, 7 minutit jne).

Suunates eelnõu teisele lugemisele, võis juhtivkomisjon teha Riigikogule ühe järgmistest ettepanekutest:

- lugemine katkestada;
- lugemine lõpetada ja korraldada eelnõu lõpphääletus;
- lugemine lõpetada ja suunata eelnõu kolmandale lugemisele.

Teise lugemise katkestamise võimalust kasutati sageli ning selle põhjused olid erinevad: suurem osa eelnõu tekstist võis olla teise lugemise käigus sisuliselt muutunud; Riigikogu koosseisu häälteenamust (vähemalt 51 häält) vajava eelnõu vastuvõtmise eel ei olnud istungisaalis piisavalt Riigikogu liikmeid; komisjon ei soovinudki eelnõu lõpphääletusele lubada (pani selle “kalevi alla”). Kui eelnõu teine lugemine katkestati, määrati uus muudatusettepanekute esitamise tähtaeg ning kogu teise lugemise protseduur tehti uuesti läbi.

Reeglina tehti ettepanek suunata eelnõu kolmandale lugemisele siis, kui eelnõu oli keerukas või kui juhtivkomisjon soovis veel kord anda (piiratud) võimaluse muudatusettepanekute esitamiseks. Kolmas lugemine erines teisest lugemisest selle poolest, et muudatusettepanekuid ei saanud enam esitada Riigikogu liikmed, vaid üksnes fraktsioonid ja komisjonid ning läbirääkimistel võisid sõna võtta vaid fraktsioonide ja komisjonide volitatud esindajad.

Põhiseaduse § 73 järgi võetakse seadused vastu üldjuhul poolthäälteenamusega (s.t poolt peab olema rohkem Riigikogu liikmeid kui vastu). Riigikogu koosseisu häälteenamust vajavate seaduste loetelu on sätestatud põhiseaduse § 104 lõikes 2. Selles loetelus on kodakondsuse seadus, valimisseadused, kohtumenetluse seadused jt. Üldiselt võeti lõpphääletusele pandud eelnõud seadusena vastu. Seadus võis siiski vastu võtmata jääda näiteks 51 poolthääle mitesaamise tõttu.

Vastuvõetud seadusele kirjutas Riigikogu esimees või vastavat täiskogu istungit juhatanud Riigikogu aseesimees alla hiljemalt viiendal tööpäeval pärast seaduse vastuvõtmist. Seejärel esitati seadus Vabariigi Presidendile väljakuulutamiseks.

Riigikogu seadusandlikku tegevust kajastavate tabelite mõistmiseks on vaja ära märkida veel järgmised seaduseelnõude menetlemise reeglid:

1. Juhtivkomisjonil oli õigus ühendada kaks või enam sama suhet reguleerivat seaduseelnõu üheks elnõuks.
2. Eelnõu algatajal oli õigus tema algatatud seaduseelnõu mis tahes menetlusetapil tagasi võtta, mistõttu langes elnõu Riigikogu menetlusest välja.
3. Riigikogu koosseisu volituste lõppemisega langesid kõik selle koosseisu volituste ajal lõpuni menetlemata elnõud menetlusest välja.

Erireeglite järgi menetletud seaduseelnõud. Riigikogu otsuste, avalduste, deklaratsioonide ja pöördumiste menetlemine

Eelkirjeldatust mõnevõrra erinevate reeglite järgi menetleti Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisus põhiseaduse muutmise seaduse elnõusid, välislepingute ratifitseerimise seaduste elnõusid ning riigieelarve, lisaeelarve ja riigieelarve muutmise seaduse elnõusid. Nende elnõude menetlemise erisused on käsitletud kogumiku vastavates peatükkides.

Riigikogu otsuse, avalduse, deklaratsiooni ja pöördumise elnõu menetluskorra peamised erinevused seaduseelnõu menetluskorraga võrreldes seisnevad alljärgnevas:

- Riigikogu otsuseid võib algatada ka Riigikogu juhatus; avaldusi, deklaratsioone ja pöördumisi Riigikogu juhatus või vähemalt 21 Riigikogu liiget;
- Vabariigi Valitsusele, peaministrile või ministrile umbusalduse avaldamise otsuse võib algatada vähemalt viiendik Riigikogu koosseisust ja otsuse vastuvõtmiseks on nõutav Riigikogu koosseisu häälteenus (põhiseaduse § 97);
- otsuse elnõude, avalduste, deklaratsioonide ja pöördumiste arutelusid ei nimetatud Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal lugemisteks; taolise elnõu vastuvõtmine oli lubatud ka Riigikogu täiskogu üheainsa arutelu järel.

Õigusloomest Riigikogu VII koosseisus

Riigikogu VII koosseis võttis ühtekokku vastu 522 akti. Neist 139 olid olemasolevate seaduste muutmise seadused, 169 seaduste terviktekstid ning 79 välislepinguid puudutavad seadused. Peale seaduste võttis Riigikogu vastu 93 otsust, viis avaldust, ühe deklaratsiooni ja ühe pöördumise.

Riigikogu alatistes komisjonides menetletud elnõude hulk oli erinev. Enim elnõusid menetleti majanduskomisjonis ja õiguskomisjonis (kummaski ligikaudu 19% kõigist menetletud elnõudest) ning rahanduskomisjonis ja põhiseaduskomisjonis (kummaski ligikaudu 15% kõigist menetletud elnõudest). Komisjonide töökoormuse võrdlemisel ei saa piirduda menetletud või vastuvõetud elnõude arvude võrdlemisega: erinevate elnõude menetlemisega seotud töö maht oli erinev ning komisjonid täitsid peale elnõude menetlemise ka muid ülesandeid.

1992. aastal valitud Riigikogu põhiülesandeks võib pidada põhiseaduslike institutsioonide töölerakendamiseks ja laiemalt põhiseadusest lähtuva õiguskorra loomiseks vajalike seaduste vastuvõtmist. Nii võttis Riigikogu VII koosseis vastu näiteks:

- Vabariigi Valitsuse seaduse, mis sätestas valitsuse moodustamise, selle koosseisu muutmise ja ministrite või valitsuse tagasiastumise korra, samuti ministeeriumide arvu ja struktuuri;

- rahvahääletuse seaduse;
- Riigikontrolli seaduse;
- õiguskantsleri tegevuse korraldamise seaduse;
- Eesti Vabariigi kohtute arvu ja nende koosseisude ning maa- ja linnakohtute kohtukaasistujate arvu kindlaksmääramise seaduse ning 1991. aastast pärinevate kohtute seaduse ja kohtuniku staatuse seaduse muudatused;
- kohtumenetluse seadused, sh halduskohtumenetluse seadustiku, mille alusel alustasid tööd Eesti esimesel iseseisvusperioodil loodud ja 1993. aastal taastatud halduskohtud, lahendades eraisikute ja riigi või kohaliku võimu vahelisi vaidlusi;
- Eesti Panga seaduse;
- kaitseväeteenistuse seaduse, rahuaja riigikaitse seaduse ja sõjaaja riigikaitse seaduse ning Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel kaitseväge kasutamise seaduse;
- riigieelarve seaduse, valla- ja linnaeelarve seaduse, valla- ja linnaeelarve ning riigieelarve vahekorra seaduse;
- kodakondsuse seaduse, mis nägi ette Eesti kodakondsuse omandamise, saamise, taastamise ja kaotamise tingimused ning korra;
- välissuhtlemise seaduse, mis sätestas välissuhtlemisorganid ja nende sellekohase pädevuse. Sama seadus sätestas ka välislepingute sõlmimise ja täitmise tagamise korra;
- välismaalaste seaduse, mis reguleeris välismaalaste Eestisse saabumise, Eestis viibimise, elamise ja töötamise aluseid. Seadus sätestas viisade ning elamis- ja töölubade saamise alused, samuti võimaluse riigis ebaseaduslikult viibivate isikute väljasaatmiseks;
- avaliku teenistuse seaduse, mis sätestas riigi või kohaliku omavalitsuse ametiasutusse teenistusse võtmise ja seal töötamise erisused võrreldes töölepingu alusel töötamisega, samuti teenistujate õigused ja kohustused ning nende ergutamise, distsiplinaarvastutuse ja atesteerimise korra;
- Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse, millega määrati Eesti haldusjaotuse üksusteks maakonnad, vallad ja linnad ning nähti ette võimalus moodustada osavaldu ja linnaosi;
- kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse, mis sätestas kohaliku omavalitsuse õigused ja kohustused, omavalitsusüksuste suhted omavahel ja riigiorganitega;
- maakonna valitsemiskorralduse seaduse.

Seaduste hulgas, mille eesmärk oli reguleerida aktuaalseid Eesti omariikluse kehtestamisega seotud probleeme, võib nimetada näiteks Paldiski omavalitsuse korraldamise seadust, millega muudeti Paldiski Keila linnaosaks ning tagati seeläbi kuni 1994. a. suveni faktiliselt Vene Föderatsiooni armee käes olnud Paldiski juhtimine Eesti seaduste järgi. Samas sätestati, et kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse kohaselt Paldiskis toimuvate volikogu valimise tulemuste väljakuulutamise päevast alates likvideeritakse Keila linna Paldiski linnaosa, muutes vastava maa-ala taas iseseisva Paldiski linna haldusterritooriumiks (mis toimuski pärast Vene Föderatsiooni armee Eestist lahkumist).

Riigikogu VII koosseis võttis vastu ka Eestis tegutsenud teiste riikide julgeoleku- ning luureorganite materjalide kogumise, arvelevõtmise, säilitamise ja kasutamise korra seaduse ning Eestit okupeerinud riikide julgeolekuorganite või relvajõudude luure- või vastuluureorganite teenistuses olnud või nendega koostööd teinud isikute arvelevõtmise ja avalikustamise korra seaduse. Nimetatud seaduseelnõude menetlemise juhtivkomisjon oli ajutine komisjon NSV Liidu ning teiste riikide julgeoleku- ja luureorganite tegevuse uurimiseks Eestis.

Eraldi esiletoomist väärib Riigikogu VII koosseisu tegevus omandireformiga seotud suhete korraldamisel. Vastu võeti näiteks:

- eluruumide erastamise seadus;
- õigusvastaselt võõrandatud vara maksumuse määramise ja kompenseerimise seadus;

- Hüvitusfondi seadus;
- erastamiseadus.

Omandireformi aluste seadust, maareformi seadust, eluruumide erastamise seadust ja erastamiseadust muudeti mitmel korral. Erastamise korraldamisel ei suudetud, kuid tõenäoliselt polnud ka võimalik vältida sotsiaalsete pingete teket.

Veel võttis VII Riigikogu omandisuhete korraldamiseks vastu:

- korteriomandiseaduse;
- asjaõiguseaduse ja asjaõiguseaduse rakendamise seaduse;
- kinnistusraamatuseaduse;
- kinnisasja sundvõrandamise seaduse, mis tagas omaniku õiguste kaitse tema vara sundvõrandamise puhuks.

Ettevõtluse seisukohalt olid eriti olulised:

- tsiviilseadustiku üldosa seadus, mis sätestas füüsiliste ja juriidiliste isikute mõiste ning nende isikute tsiviilõiguste ja -kohustuste tekkimise ja teostamise alused, sh tehingute tegemise üldnõuded;
- äriseadustik, mis määratles füüsilisest isikust ettevõtja mõiste ning äriühingute liigid ja tegevuse korra;
- ettevõtluse riikliku toetamise seadus;
- kindlustusseadus;
- konkurentsiseadus;
- tarbijakaitse seadus;
- väärtpaberituruseadus;
- krediitiasutuste seadus.

Vastu võeti ka maksukorralduse seadus ja uued maksuseadused (maamaksuseadus, käibemaksuseadus, tulumaksuseadus, mootorikütuseaktsiisi seadus, tubakaaktsiisi seadus, kohalike maksude seadus).

Loodusvarade kasutamist reguleeriti loodusvara kasutusõiguse seadusega, metsaseadusega, veeseadusega, maapõuseadusega, maaparandusseadusega jt. Peale traditsiooniliste loodushoidu sätestavate ja turumajanduses loodusvarade kasutamise korda reguleerivate seaduste võeti vastu säästva arengu seadus, mis sätestas säästva arengu rahvusliku strateegia ning looduskeskkonna ja loodusvarade säästliku kasutamise alused.

Sotsiaalsete tagatiste kehtestamise valdkonnas väärivad märkimist:

- riiklike elatusrahade seadus, mis sätestas elatusrahade liikidena vanadus-, invaliidsus-, toitjakaotus- ja rahvapensioni. Riigi majanduse keerulisest seisust tulenevalt sätestas see seadus elatusrahade maksmise alusena üksnes kindla protsendi riigis kehtivast miinimumpalgast, mida maksti igale Eestis alaliselt elavale isikule, kes vastas seaduses nimetatud muudele kriteeriumidele (näiteks minimaalse vanaduspensioni saamiseks pidi isikul peale kindla vanuse olema vähemalt 15-aastane Eestis omandatud pensioniõiguslik tööstaaž. Suurema staaži korral kasvas ka pensioni arvutamise aluseks olev miinimumpalgaprotsent);
- töötu sotsiaalse kaitse seadus, mis reguleeris riigi osutatavaid tööturuteenuseid ja töötule riikliku abiraha andmise korda;
- sotsiaalhoolekande seadus, mis sätestas sotsiaalhoolekande korralduse, aga ka riigi ja omavalitsuste abi vajajatele, sh vaestele sotsiaalteenuste osutamise ning neile sotsiaaltoetuste andmise alused;
- lastetoetuse seadus.

Töösuhete reguleerimiseks võeti vastu:

- kollektiivlepingu seadus;
- kollektiivse töötüli lahendamise seadus, mis sätestas ka töötajate streigiõiguse kasutamise korra;
- töötajate distsiplinaarvastutuse seadus;
- töö- ja puhkeaja seadus;
- palgaseadus.

Hariduse ja kultuuri valdkonnas võeti vastu:

- autoriõiguse seadus;
- erakooliseadus;
- põhikooli- ja gümnaasiumiseadus;
- täiskasvanute koolituse seadus;
- muinsuskaitse seadus;
- ringhäälinguseadus;
- Kultuurkapitali seadus;
- teaduskorralduse seadus;
- ülikooliseadus;
- keeleseadus.

Riigikogu VII koosseisu otsustest käsitles suur osa Riigikogu sisemise töökorralduse küsimusi – näiteks Riigikogu Kantselei moodustamist, Riigikogu esindajate nimetamist rahvusvahelistesse organisatsioonidesse (Euroopa Nõukogu Parlamentaarsesse Assambleesse, Põhja-Atlandi Assambleesse jt). Mitmete otsustega tehti Vabariigi Valitsusele ettepanek algatada seaduseelnõusid – näiteks haldusüksuste moodustamise korra seaduse eelnõu algatamiseks, mis ka realiseerus vastava eelnõu esitamise ja vastuvõtmisega Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse nime all.

Kui Riigikogu VII koosseisu alguses nimetati kõrgeid ametiisikuid, nagu näiteks Riigikohtu liikmeid ametisse seadustega, mida loetakse normitehniliselt sobimatuks, siis juba 1994. aastast tehti seda juriidiliselt korrektset vormis – otsuste vastuvõtmise teel.

Peale 522 vastuvõetud seaduse ja muu akti menetles Riigikogu VII koosseis 295 seaduseelnõu ja 154 otsuse eelnõu, mis langesid erinevatel põhjustel menetlusest välja. Mõnede eelnõude menetlusest väljaarvamise põhjus oli eripärane: ühte osa Kuningriiklaste fraktsiooni või selle liidri Kalle Kulboki esitatud eelnõudest ei käsitatud tõsiste eelnõudena (näiteks erastamismonumendi seaduse eelnõu).

Õigusloomest Riigikogu VIII koosseisus

Riigikogu VIII koosseis võttis vastu 746 akti, millest 345 olid varasemate seaduste muutmise seadused, 155 seaduste terviktekstid, 119 välislepinguid puudutavad seadused ning 110 Riigikogu otsused. Riigikogu esines kahe avaldusega; pöördumisi ega deklaratsioone Riigikogu VIII koosseisus vastu ei võetud.

Riigikogu komisjonide koormus eelnõude menetlemisel oli sarnane komisjonide töökoormusega VII koosseisus. Ligikaudu 69,5% eelnõudest menetleti majandus-, rahandus-, õigus- ja põhiseaduskomisjonis.

Riigikogu VIII koosseis jätkas põhiseaduslike institutsioonide töökorralduse reguleerimist, tekkinud rakenduspraktikat arvestades tehti VII koosseisus vastu võetud seadustes muudatusi või võeti vastu uusi seadusi.

Riigikogu VIII koosseisu töö kirjeldamisel on piiratud üksikute näidetega uutest olulistest seadustest:

- riikliku pensionikindlustuse seadus, millega kaotati senine elatusrahade süsteem ja asendati see riiklike pensionide süsteemiga, mille järgi pension pole enam kõigile sama staažiga inimestele võrdne, vaid on seatud sõltuvusse isiku eelnevast töötasust. Üleminek töötasust sõltuvale pensionile nähti ette järkjärgulisena: iga aastaga arvestatakse pensioni määramisel eelneva töötamise ajal saadud töötasu järjest suuremas ulatuses. Sama seadusega võrdsustati naiste ja meeste vanaduspensioniga (63 a);
- pärimisseadus, mis sätestas uudsena abikaasade vastastikuse testamendi ja pärimislepingu võimaluse;
- kuriteohvritele riikliku hüvitise maksmise seadus, mille järgi on vägivallakuriteo ohvritel teatud tingimustel õigus riiklikule hüvitisele;
- riigi poolt isikule alusetult vabaduse võtmisega tekitatud kahju hüvitamise seadus;
- liikluskindlustuse seadus, millega kehtestati sõiduki juhi või omaniku vastutuse sundkindlustus, et tagada õnnetuse korral kahju hüvitamine kannatanule;
- planeerimis- ja ehitusseadus, millega kehtestati planeeringute liikidena üleriigiline planeering, maakonnaplaneering, valla või linna territooriumi üldplaneering ja detailplaneering ning nende planeeringute koostamise kord. Muuhulgas nähti ette avalikkuse kaasamine planeeringute koostamisse;
- rahapesu tõkestamise seadus, millega kehtestati pankadele ja teistele krediidi- ja finantseerimis-asutustele kohustused rahapesu tõkestamisel (nt teatud tehingute puhul andmete registreerimine ja säilitamine);
- uus õiguskantsleri seadus, millega pandi õiguskantslerile ombudsmani e riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste tegevuse kohta esitatud kaebuste läbivaataja ja nõuandja roll.

Riigikogu VIII koosseisus ratifitseeritud välislepingutest tuleb esile tõsta:

- Euroopa Ühenduste ja nende liikmesriikide ning Eesti Vabariigi vahelist assotsieerumislepingut (Euroopa lepingut), mille alusel asuti ette valmistama Eesti ühinemist Euroopa Liiduga;
- Vene Föderatsiooni relvajõudude Eesti Vabariigi territooriumilt väljavõtmise lepingut ja kokkulepet Vene Föderatsiooni relvajõudude pensionäride sotsiaalsete tagatiste kohta Eesti Vabariigis.

Riigikogu VIII koosseis kinnitas ka strateegiadokumente (Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuunad, Eesti keskkonnanstrateegia, Eesti metsapoliitika, Eesti infopoliitika põhialused, Eesti riikliku integreatsioonipoliitika lähtekohad mitte-eestlaste integreerimiseks Eesti ühiskonda, Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused, kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava).

Seni ainus amnestiaotsus langetati 1997. aastal: Riigikogu amnesteeris oma otsusega kriminaalkodeksi § 62 lõike 2 alusel süüdimõistetud isiku.

Peale 746 vastuvõetud seaduse ja muu akti menetles Riigikogu VIII koosseis veel 353 seadus- ja 52 otsuse eelnõu, mis jäid vastu võtmata.

Vastuvõtmata jäänud eelnõudest väärrib eraldi märkimist õigusloomeseaduse eelnõu, mille algatas Vabariigi Valitsus, püüdes selles muu hulgas sätestada eelnõude koostamise reeglid ka Riigikogu liikmete, komisjonide ja fraktsioonide jaoks. Riigikogu leidis, et nimetatud eelnõu ei arvesta võimude lahususe printsiipi ja kitsendab Riigikogu enesekorraldusõigust.

Õigusloomest Riigikogu IX koosseisus

Riigikogu IX koosseis võttis ühtekokku vastu 880 akti, nende hulgas 150 seaduse tervikteksti ja 490 muutmisseadust, 118 välislepingut puudutavat seadust, 110 otsust ja 2 avaldust.

Kõige rohkem eelnõusid oli, nagu eelnevates koosseisudes, majandus-, rahandus-, põhiseadus- ja õiguskomisjoni menetluses.

Riigikogu IX koosseisu volituste ajale langes pikalt ette valmistatud haldusõiguse, karistusõiguse ja tsiviilõiguse reform, samuti Euroopa Liidu direktiivide Eesti õiguskorda haaramisega seotud seaduseelnõude ja Euroopa Liiduga ühinemiseks vajaliku põhiseadusemuudatuse menetlemine.

Haldusõiguse reformi seadustena saab käsitleda järgmisi seadusi:

- haldusmenetluse seadus, mis oli suunatud isiku õiguste kaitse tagamisele ühtlase, isiku osalust ja kohtulikku kontrolli võimaldava haldusmenetluse korra loomise teel. Haldusmenetluse seadus käsitles peamiselt halduse üksikakti (seaduse alusel konkreetse isiku õiguste või kohustuste määramiseks antud õigusakti) andmise menetlust. Seaduses sätestati varem vaid kohtulahendites kajastatud õigusriikliku haldustegevuse üldpõhimõtted. Varasemast täpsema sisu sai ka haldusleping. Vastu võeti kaks haldusmenetluse seaduse rakendamisele suunatud seadust, millega täiendati ligikaudu 200 haldusõiguse eriosa seadust;
- asendustäitmise ja sunniraha seadus, mis lõi aluse mittekarakteristlike sunnivahendite rakendamiseks isiku suhtes, kes jätab talle tehtud ettekirjutuse täitmata. Asendustäitmise korras saab täitmata jäetud kohustuse täitmise korraldada teiste isikute abil süüdlase kulul; kohustuse täitmata jätnud isiku enda tegevust nõudva kohustuse puhul aga kasutada kohustuse täitmiseni korduvalt määratavat sunniraha. Õiguskorra tõhusale tagamisele suunatud avaliku võimu instrumendid tasakaalustati senisest tõhusamate õiguste kaitse võimalustega, mh parandati esialgse õiguskaitse instituuti halduskohtumenetluse seadustikus;
- riigivastutuse seadus, mille alusel võib isik riigilt, kohaliku omavalitsuse üksuselt, muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult või avalikke ülesandeid teostavalt isikult nõuda haldusakti tühistamist, õigusi rikkuva jätkuva toimingu lõpetamist, haldusakti andmisest või toimingu sooritamist hoidumist, haldusakti andmist või toimingu sooritamist, tekitatud kahju hüvitamist ning avalik-õiguslikus suhtes alusetult saadud asja või raha tagastamist;
- halduskoostöö seadus, mis määras kindlaks füüsilistele ja juriidilistele isikutele riigi ja kohaliku omavalitsuse avaliku halduse ülesannete iseseisvaks täitmiseks volitamise tingimused ja korra ning haldusorganite vahelise ametiabi osutamise alused ja korra.

Riigikogu IX koosseis võttis vastu haldusmenetluse seaduse ja Riigikogu VII koosseisu kehtestatud avaldustele vastamise seadusega piirneva avaliku teabe seaduse, mis tõi kaasa asutuste tegevust puudutava teabe parema kättesaadavuse. Avaliku teabe seadus muutis veebilehe pidamise asutustele kohustuslikuks ja andis isikutele õiguse saada juba dokumenteeritud teave viivituseeta kätte. Avaliku õiguse reformi, laiemalt haldusreformi ja nn e-riigi üheks eelduseks oli ka digitaalallkirja seaduse vastuvõtmine.

Ära tuleks märkida aastaid ette valmistatud rahvastikuregistri seaduse vastuvõtmine. Elukoha registreerimist ei muudetud selle seadusega otseselt kohustuslikuks, kuid rahvastikuregistris olek ja kaude ka aadressiandmete registreerimine seati mitme õiguse (sh hääleõiguse) kasutamise tingimuseks.

Riigiõiguse arengu seisukohalt olid olulised nt Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seadus (see pandi IX Riigikogu otsusega rahvahääletusele), uus rahvahääletuse seadus, uus kohtute seadus, uus rahuaja riigikaitse seadus, uus Riigikontrolli seadus ja uus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus.

Vastu võeti Euroopa Liidu kodaniku seadus, mis reguleeris Euroopa Liidu kodaniku ja tema perekonnaliikme Eestis viibimise aluseid, ning Euroopa Parlamendi valimise seadus.

Karistusõiguse reformi läbiviimiseks võeti vastu:

- karistusseadustik, mis ühtlustas ja kaasajastas karistusõiguse terminoloogia ja põhimõtted. Kuriteo mõiste kõrval võeti kasutusele väärteo mõiste (varem nimetati samalaadseid tegusid haldusõiguserikkumisteks). Varasemast kriminaalõigusest erinevalt võimaldati kuriteo toimepanijaks lugeda ka juriidilist isikut. Märnatavalt muudeti karistusmäärasid;
- karistusseadustiku rakendamise seadus;
- karistusseadustikuga seonduvate seaduste muutmise seadus, millega muudeti ligikaudu 150 seadust, sätestades nendes väärteokoosseisud;
- väärteomenetluse seadustik, milles sätestati väärtegude kohtuvälise menetluse ja kohtumenetluse kord.

Eraõiguse reformi kirjeldamisel on konkurentsilt tähtsaim võlaõigusseadus, mis asendas endise ENSV tsiviilkoodeksi vastava regulatsiooni. Vastuvõetud võlaõigusseadus koosneb 1068 paragrahvist, mis sätestavad kõigi enimtuntud lepinguliikide ning lepinguväliste võlasuhete regulatsiooni. Võlaõigusseadusesse on muu hulgas inkorporeeritud paljud Euroopa Ühenduse võlaõiguse valdkonda puudutavad direktiivid. Seadus võeti vastu 2001. aasta sügisel pealkirja “Lepingute ja lepinguväliste kohustuste seadus” all, kuid jõustus 2002. aasta suvel, tulenevalt rakendamisseadusega tehtud muudatusest, võlaõigusseaduse nime all.

Kindlasti väärivad eraõiguse reformiga seonduvalt äramärkimist:

- uus tsiviilseadustiku üldosa seadus, mis ühest küljest tulenevalt võlaõigusseaduse modernse regulatsiooni vastuvõtmisest ja teisest küljest tsiviilõiguse süsteemi korrastamise vajadusest sätestab varasemast ammendamamalt tsiviilõiguse üldpõhimõtted ja mis on üldosaks asjaõigusseaduse, võlaõigusseaduse, perekonnaseaduse ja pärimisseaduse regulatsioonile;
- võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seadus, mille vastuvõtmine oli tingitud vajadusest korraldada sujuv üleminek senikehtinud regulatsioonilt uuele regulatsioonile, seda eelkõige tingituna võlaõigusseaduse vastuvõtmisest. Rakendamise seadusega muudeti palju teisi õigusakte, eesmärgiga viia nende regulatsioon kooskõlla võlaõigusseaduse ja uue tsiviilseadustiku üldosa seadusega;
- üürivaidluse lahendamise seadus, mis reguleerib eluruumi üürilepingust tulenevate vaidluste kohtueelset lahendamist. Seadus võimaldab üürnikule odavam ja kiirema üürilepingust tuleneva vaidluse lahendamise menetluse;
- uus pankrotiseadus.

Sotsiaalsete tagatiste süsteemi seisukohalt on Riigikogu IX koosseisus vastuvõetud seadustest olulised:

- kogumispensionide seadus, millega loodi isikutele võimalus tagada endale riiklikku vanaduspensioni täiendav sissetulek pensionipõlves;
- ravikindlustuse seadus, millega vähendati Eesti Haigekassast tehtavate väljamaksete liike;
- tervishoiuteenuste korraldamise seadus, millega nähti mh ette perearstisüsteemi käivitamine ning riigi ja kohaliku omavalitsuse hallatavate tervishoiuasutuste ümberkujundamine eraõiguslikeks juriidilisteks isikuteks;
- töötuskindlustuse seadus.

Majandussuhete edendamiseks kehtestati muu hulgas:

- kindlustustegevuse seadus, mis reguleeris kindlustuslepingu sõlmimist jm kindlustustegevust ning kindlustustegevuse järelevalvet;
- ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seadus, mis sätestas ettevõtluse riikliku toetamise ning laenu- ja liisingulepingute riikliku tagamise alused, põhimõtted ja korraldamise.

Riigikogu IX koosseisus vastuvõetud seaduste muutmise seadustest käsitles rohkem kui 30 seadust maksu- ja aktsiisiseaduste ning riigilõivuseaduse muutmist. Üle kümne korra muudeti ka Vabariigi Valitsuse seadust ning maa- ja omandireformi reguleerivaid seadusi.

Palju muudatusi tehti karistusi sätestavatesse ja kohtumenetlust käsitlevatesse seadustesse, nagu ka riigihankeid, haridust, välismaalaste seisundit ja pensione reguleerivatesse seadustesse.

Riigikogu IX koosseis otsustas põhiseaduse § 128 alusel ka kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel ja võttis vastu riigielu poliitilist arengut puudutavaid olulisi otsuseid, millega kiitis heaks näiteks Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused.

Peale 880 vastuvõetud seaduse ja muu akti menetles Riigikogu IX koosseis veel 332 seadus- ja 69 otsuse eelnõu, mis jäid vastu võtmata.

Ülle Madise
*Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja
(seadusandluse olemus ja teksti üldine toimetamine)*

Tiina Runthal
*Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik
(seaduste menetlemise kord)*

Hulda Sauks
*Riigikogu Kantselei juriidilise osakonna nõunik
(õigusloomest Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisus)*

8. Põhiseaduse muutmine

Sisukord

- 8.1. Põhiseaduse muutmise eelnõud
8.2. Põhiseaduse muutmise katsed. Kommentaar / Aaro Mõttus

8.1. Põhiseaduse muutmise eelnõud

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), menetluse tulemus. Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed
[1] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE MUUTMISE SEADUSE EELNÕU	24 RK liiget (P. Aimla, T. Alatalu, L. Arro, R. Hanson, T.-R. Kukk, T. Kõrda, A. Käärma, K. Linde, P. Lorents, P.-O. Mõtsküla, I. Mändmets, M.-O. Niklus, K. Raave, K. Raude, R. Sinijärv, A. Sirendi, E. Spriit, A. Sügis, K. Teiter, T. Tepandi, J. Toomepuu, T. Uustalo, Ü. Vooglaid, R. Üksvärav) 28.01.1993	I: 11.03.1993 (St 1993/I, 656-658) Eelnõu lükati tagasi juhtivkomisjoni (riigiõiguskomisjoni) ettepanekul (41-27-4)
Sisu: Vabariigi Presidendi valimiskorra muutmine – üldise, ühetaolise ja otsese presidendivalimise sätestamine (PS § 56, § 79).		
[2] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE MUUTMISE SEADUSE EELNÕU	27 RK liiget (J. Aare, P. Aimla, T. Alatalu, O. Anton, L. Arro, E. Eero, R. Hanson, M. Kraav, T.-R. Kukk, A. Käärma, K. Linde, P. Lorents, P.-O. Mõtsküla, I. Mändmets, M.-O. Niklus, R. R. Parve, K. Põldvere, K. Raave, J. Raidal, K. Raude, A. Sirendi, K. Teiter, T. Tepandi, J. Toomepuu, O. Toomik, Ü. Vooglaid, R. Üksvärav) 14.03.1994 481 SE	I: 19.04.1994 (St 1994/II, 1208-1216) II: 22.09.1994 (St 1994/V, 198-201) III: 09.11.1994 (St 1994/VI, 713-724) Otsus põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu käsitlemiseks kiireloomulisena (51-17-0) Eelnõu ei võetud vastu (25-39-3)
Sisu: Vabariigi Presidendi valimiskorra muutmine – üldise, ühetaolise ja otsese presidendivalimise sätestamine (PS § 56, § 79).		

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), menetluse tulemus. Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed
[3] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE MUUTMISE ETTEPANEK	10 632 valimisõiguslikku kodanikku 28.06.1994 635 SE	20.10.1994 (St 1994/V, 551-552) Eelnõu arvati Riigikogu menetlusest välja juhtivkomisjoni (riigiõiguskomisjoni) ettepanekul (32-3-4)
Sisu: “1. Muuta PS § 28 ja asendada sõnad “... riigi abile vanaduse, ...” sõnadega “... garanteeritud pensionile, vastavuses tööpanusele, ...” 2. Muuta PS § 56, ning täiendada seda sättega 3) Presidendi valimisega.”		
[4] PÕHISEADUSE § 147 MUUTMISE SEADUSE EELNÕU	35 RK liiget (P. Aimla, R. Arjukese, L. Arro, T. Benno, E. Eero, L. Einer, A. Erm, R. Helme, J. Herodes, T. Juul, A. Kiir, V. Kirsipuu, M. Krigul, K. Kukk, L. Küüts, Ü. Laanoja, U. Mereste, P.-O. Mõtsküla, I. Mändmets, M. Niklus, M. Nutt, R. R. Parve, E. Pöld, K. Pöldvere, I. Pärtelpoeg, J. J. Raidal, K. Raude, H. Raudla, K. J. Roosaare, E. Tarto, J. Toomepuu, O. Toomik, T. Uustalo, A. Valton, H. Vitsur) 27.10.1994 724 SE	I: 06.12.1994 (St 1994/VI, 1057-1068) Eelnõu lükati tagasi Kuningriiklaste fraktsiooni ettepanekul (27-19-4)
Sisu: kohtunike viieaastase ametiaja kehtestamine (PS § 147 lg 1).		
[5] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE MUUTMISE SEADUSE EELNÕU	35 RK liiget (J. Aare, P. Aimla, T. Alatalu, L. Arro, E. Eero, V. Glaase, A. Järvesaar, R. Kallas, R. Kask, A. Käärma, A. Leps, P. Lorents, M. Meos, H. Mägi, J. Männik, T. Märja, A. Mölder, V. Müüripeal, K. Ottis, E. Parder, Ü. Peets, J. Pöör, O. Raju, T. Seesmaa, A. Sirendi, A. Stern, T. Tammsaar, J. Telgmaa, T. Tepandi, O. Toomet, M. Treial, E. Truu, Ü. Uluots, A. Varik, R. Üksvärav) 16.11.1995 172 SE	11.12.1995 (St 1995/V, 965-966) Eelnõu arvati Riigikogu menetlusest välja juhtivkomisjoni (põhiseaduskomisjoni) ettepanekul (38-30-5)
Sisu: Vabariigi Presidendi valimiskorra muutmine – üldise, ühetaolise ja otsese presidendivalimise sätestamine (PS § 56, § 79).		
[6] RIIGIKOGU OTSUSE “RAHVAHÄÄLETUSEST PÕHISEADUSE MUUTMISEKS” EELNÕU	25 RK liiget (K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, S. Oviir, K. Pikaro,	16.09.1999 Eelnõu tagastati algatajatele Riigikogu juhatause otsusega nr 189 (eelnõu mittevastavuse tõttu kehtestatud nõuetele)

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), menetluse tulemus. Välja-kuulutamis- ja avaldamisandmed
	O. Raju, V. Rosenberg, A. Ruusmann, E. Savisaar, M. Stalnuhhin, L. Tarvis, T. Tootsen, Ü. Tootsen, L. Tõnisson, T. Varek, V. Velman, H. Õunapuu) 13.09.1999	
Sisu: Vabariigi Presidendi valimiskorra muutmine – üldise, ühetaolise ja otsese presidendivalimise sätestamine (PS § 79).		
[7] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE § 79 MUUTMISE SEADUSE EELNÕU; RIIGIKOGU OTSUSE “EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE § 79 MUUTMISE SEADUSE EELNÕU RAHVAHÄÄLETUSELE PANEMINE JA RAHVAHÄÄLETUSE KORRALDAMINE” EELNÕU	23 RK liiget (K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, U. Laht, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, S. Oviir, K. Pikaro, O. Raju, V. Rosenberg, A. Ruusmann, E. Savisaar, L. Tarvis, T. Tootsen, Ü. Tootsen, L. Tõnisson, T. Varek, V. Velman, H. Õunapuu) 20.09.1999 183 SE; 182 OE	27.10.1999 (St 1999/VI, 601-604) Eelnõud arvatati Riigikogu menetlusest välja juhtivkomisjoni (põhiseaduskomisjoni) ettepanekul (seaduseelnõu: 44-38-0, otsuse eelnõu: 43-36-0)
Sisu: seaduseelnõu: Vabariigi Presidendi valimiskorra muutmine – üldise, ühetaolise ja otsese presidendivalimise sätestamine (PS § 79); otsuse eelnõu: põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu vastuvõtmiseks rahvahääletuse korraldamine.		
[8] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE §-de 79, 83 MUUTMISE SEADUSE EELNÕU	22 RK liiget (K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, S. Oviir, K. Pikaro, O. Raju, V. Rosenberg, A. Ruusmann, E. Savisaar, M. Stalnuhhin, L. Tarvis, Ü. Tootsen, L. Tõnisson, Ü. Tärno, T. Varek, H. Õunapuu) 09.04.2001 734 SE	23.10.2002 Algatajad võtsid eelnõu Riigikogu menetlusest tagasi
Sisu: Vabariigi Presidendi valimiskorra muutmine – üldise, ühetaolise ja otsese presidendivalimise sätestamine (PS § 79, § 83).		
[9] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE MUUTMISE SEADUSE EELNÕU	Vabariigi President 08.10.2001 864 SE	Eelnõu langes Riigikogu menetlusest välja seoses IX Riigikogu volituste lõppemisega
Sisu: Vabariigi Presidendi valimiskorra muutmine – üldise, ühetaolise ja otsese presidendivalimise sätestamine (PS § 56, § 79, § 83 lg 4); Põhiseaduse Kohtu loomine (PS § 15 lg 2, § 64 lg 2 p 4, § 65 p 8, § 78 p 13, § 83 lg 1 ja 3, § 107 lg 2, § 142 lg 2, § 149 lg 3, § 151, § 152, § 153 lg 2).		

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), menetluse tulemus. Välja-kuulutamis- ja avaldamisandmed
[10] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE TÄIENDAMISE SEADUSE EELNÕU; RIIGIKOGU OTSUSE "RAHVAHÄÄLETUSE KORRALDAMINE EUROOPA LIIDUGA ÜHINEMISE JA EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE TÄIENDAMISE KÜSIMUSES" EELNÕU	74 RK liiget (J. Aab, A. Altosaar, K. Arjakas, M. Atonen, I. Eenmaa, I. Fjuk, V. Hansen, A. Haug, T. Helm, A. Herkel, L. Hänni, T. H. Ilves, S. Ivanov, K. Jätma, K. Jürgenson, T. Jürgenson, V. Kaal, K. Kallo, T. Kauba, M.-A. Kelam, T. Kelam, K. Kiisk, V. Kirsipuu, L. Klaar, K. Kotkas, P. Kreitzberg, K. Kukk, J.-H. Kuks, T. Käbin, M. Laar, U. Laht, J. Leppik, A. Leps, J. Ligi, A. Liiv, V. Linde, A. Lipstok, V. Lootsmann, M. Maripuu, I. Meelak, M. Meri, E. Nestor, M. Nutt, E. Paap, R. Paavo, G. Pelisaar, K. Pikaro, N. Privalova, M. Pärnoja, O. Raju, V. Rosenberg, P.-E. Rummo, A. Ruusmann, T. Savi, N. Seli, E. Sepp, M. Siimann, T. Sinissaar, M. Stalnuhhin, A. Taimla, J. Tamm, A. Tarand, L. Tarvis, J. Tomberg, T. Tootsen, Ü. Tootsen, Ü. Tärno, L. Vahtre, T. Varek, T. Velliste, V. Velman, T. Vilosius, R. Voog, J. Võigemast) 16.05.2002 1067 SE Otsuse eelnõu algatas Riigikogu põhiseaduskomisjon 09.12.2002 1251 OE	I: 11.06.2002 (St 2002/V, 1682-1701) II: 12.11.2002 (St 2002/VIII, 844-861) III: 18.12.2002 (St 2002/VIII, 1393-1406) Otsus võeti vastu (88-1-0) Seaduseelnõu: RT I 2002, 107, 636 Riigikogu otsus: RT I 2002, 107, 637 Seaduseelnõu ja Riigikogu otsus teistkordselt: RT I 2003, 60 VVK 03.10.2003 otsus nr 90 RT I 2003, 63, 426 VP 05.10.2003 otsus nr 447 RT I 2003, 64, 429

Sisu: põhiseadusliku võimaluse loomine Eesti ühinemiseks Euroopa Liiduga.

[11] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE MUUTMISE SEADUSE VABARIIGI PRESIDENDI PÄDEVUSE JA TEMA VALIMISKORRA MUUTMISEKS EELNÕU	39 RK liiget (J. Aab, K. Arjakas, M. Atonen, I. Eenmaa, A. Haug, T. Helm, S. Ivanov, A. Jaakson, T. Kauba, P. Kreitzberg, K. Kukk, A. Käärma, U. Laht, J. Ligi, A. Liiv, V. Linde, A. Lipstok, V. Lootsmann, M. Maripuu, I. Meelak, G. Pelisaar, K. Pikaro, N. Privalova, O. Raju, V. Rosenberg, A. Ruusmann, E. Salumäe, N. Seli, E. Sepp, A. Sirendi, M. Stalnuhhin, A. Taimla, L. Tarvis, Ü. Tootsen, E. Truu, Ü. Tärno, T. Varek, T. Vilosius, J. Võigemast) 07.10.2002 1182 SE	Eelnõu langes Riigikogu menetlusest välja seoses IX Riigikogu volituste lõppemisega
---	---	---

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), menetluse tulemus. Väljakuulutamise- ja avaldamisandmed
<p>Sisu: Vabariigi Presidendi valimiskorra muutmine – üldise, ühetaolise ja otsese presidendivalimise sätestamine (PS § 56, § 65 p 3, § 79); riigikaitse korralduse ning sellega seondult Vabariigi Presidendi pädevuse muutmine (PS § 65 p 7, p 7¹, p 15, § 74 lg 1, § 78 p 11, p 16, p 17, p 18, § 127, § 128, § 129 lg 1); Vabariigi Presidendi seaduse lisamine nn konstitutsiooniliste seaduste loetellu (PS § 104 lg 2).</p>		
<p>[12] EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSE MUUTMISE SEADUS KOHALIKU OMAVALITSUSE VOLIKOGU VALIMISEKS NELJAKS AASTAKS</p>	<p>40 RK liiget (J. Aab, V. Andrejev, K. Arjakas, M. Atonen, I. Eenmaa, A. Haug, T. Helm, S. Ivanov, A. Jaakson, T. Kauba, P. Kreitzberg, K. Kukk, T. Käbin, A. Käärma, U. Laht, A. Leps, J. Ligi, A. Liiv, V. Linde, A. Lipstok, M. Maripuu, I. Meelak, G. Pelisaar, K. Pikaro, N. Privalova, O. Raju, V. Rosenberg, A. Ruusmann, E. Salumäe, N. Seli, E. Sepp, M. Stalnuhhin, A. Taimla, L. Tarvis, T. Toomsalu, Ü. Tootsen, Ü. Tärno, T. Varek, T. Vilosius, J. Võigemast) 07.10.2002 1181 SE</p>	<p>I: 15.10.2002 / 16.10.2002 (St 2002/VII, 528-530; 545-549) II: 22.01.2003 (St 2003/I, 245-247) III: 25.02.2003 (St 2003/I, 603-607) Otsus põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu käsitlemiseks kiireloomulisena (91-0-0) Seadus võeti vastu (91-0-0) VP 12.03.2003 otsus nr 400 RT I 2003, 29, 174</p>
<p>Sisu: kohaliku omavalitsuse volikogu volituste tähtaja pikendamine kolmelt aastalt neljale aastale (PS § 156 lg 1).</p>		

8.2. Põhiseaduse muutmise katsed

Põhiseaduse muutmise kord on fikseeritud põhiseaduse (PS) XV peatükis. Selle sätete kohaselt on Riigikogule aastatel 1993–2003 arutamiseks esitatud 12 põhiseaduse muutmisele suunatud eelnõu. Neist vaid kahe suhtes kujunes Riigikogus selline üksmeel, mis tagas algatuse tulemusliku lõpuleviimise – ühel juhul eelnõu rahvahääletusele panemise, teisel juhul seadusena vastuvõtmise.

Põhiseaduse muutmise algatamine

PS § 161 esimese lõike järgi võivad põhiseaduse muutmise algatada:

- 1) vähemalt viiendik Riigikogu koosseisust, s.t vähemalt 21 Riigikogu liiget ühiselt või
- 2) Vabariigi President.

Enamiku põhiseaduse muutmise eelnõusid (10) algatasid Riigikogu liikmed, kusjuures kõige rohkem allkirju – 74 – oli 2002. aasta 16. mail Riigikogu menetlusse esitatud Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seaduse eelnõul, mille eesmärgiks oli võimaldada Eesti ühinemist Euroopa Liiduga.

Vabariigi President algatas põhiseaduse muutmise ühel korral.

Üks põhiseaduse muutmise seadus algatati Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse (PSRS) § 8 teise lõike alusel. Nimetatud sättega võimaldati vähemalt 10 000 valimisõiguslikul kodanikul algatada põhiseaduse muutmise rahvaalgatuse korras, kusjuures see õigus kehtis põhiseaduse rahvahääletusel vastuvõtmisele järgneva kolme aasta jooksul, s.t kuni 1995. aasta 28. juunini. 10 632 kodanikku esitasid Riigikogule Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise ettepaneku 1994. aasta 28. juunil.

Põhiseaduse muutmise eelnõude sisu

Põhiseaduse XV peatükk ei sisalda põhiseaduse muutmiseks sisulisi piiranguid, s.t muuta võib kõiki põhiseaduse sätteid. Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal esitatud muutmiseelnõud puudutasid järgmisi küsimusi:

- Vabariigi Presidendi valimiskord (sellekohased muutmissettepanekud sisaldasid üheksas eelnõus);
- Eesti kodaniku õigus pensionile;
- kohtunike ametiaeg;
- Põhiseaduse Kohus;
- Euroopa Liiduga ühinemine;
- riigikaitse korraldus;
- nn konstitutsiooniliste seaduste loetelu;
- kohaliku omavalitsuse volikogu volituste tähtaeg.

Põhiseaduse muutmise protseduur

Põhiseaduse XV peatükis on põhiseaduse muutmise protseduur sätestatud küllalt detailselt. PS §-des 163–166 nähakse ette, et:

- põhiseaduse muutmise eelnõu tuleb menetleda kolmel lugemisel;
- esimese ja teise lugemise vahele peab jääma vähemalt kolm kuud ning teise ja kolmanda lugemise vahele vähemalt üks kuu;
- põhiseaduse muutmise viis otsustatakse eelnõu kolmandal lugemisel;
- põhiseadust võidakse muuta kas rahvahääletuse teel, Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu poolt või Riigikogu poolt kiireloomulisena.

PS §-des 164–166 ning PSRS § 3 kuuendas lõikes nähakse ette erinevate otsustuste tegemiseks nõutavad häälteenamused. Nii on põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu rahvahääletusele panekuks nõutav Riigikogu koosseisu 3/5-line häälteenus, s.t vähemalt 61 Riigikogu liikme poolthäääl. Põhiseaduse muutmiseks Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu poolt peab eelnõu esmalt saama Riigikogu koosseisu enamuse toetuse, s.t vähemalt 51 poolthääält, ning seejärel on nõutav Riigikogu koosseisu 3/5-line häälteenus (vähemalt 61 poolthääält) Riigikogu järgmises koosseisus. Põhiseaduse kiireloomuliseks muutmiseks on Riigikogul vaja kõigepealt teha vastavasisuline otsus 4/5-lise häälteenus, s.t sellise muutmiseviisi poolt peab hääletama neli korda enam Riigikogu liikmeid kui selle vastu; põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu vastuvõtmiseks on sellisel juhul nõutav Riigikogu koosseisu 2/3-line häälteenus, s.t vähemalt 68 poolthääält. Põhiseaduse rahvahääletusel vastuvõtmisele järgneva kolme aasta jooksul, s.t kuni 1995. aasta 28. juunini oli põhiseadusse kiireloomuliste muudatuste

tegemine mõnevõrra lihtsam: otsus sellise muutmisviisi kasuks nõudis Riigikogu poolthäälte enamust, s.t poolt pidi olema rohkem Riigikogu liikmeid kui vastu, ning seaduse enda vastuvõtmine nõudis 2/3-list häälteenamust, s.t poolt pidi hääletama vähemalt kaks korda enam Riigikogu liikmeid kui vastu.

Eelmainitud põhiseaduse sätteid täpsustas Riigikogu alles 2000. aasta 16. novembril vastu võetud Riigikogu kodukorra seaduse muutmise seadusega: RKKS-i viidi põhiseaduse muutmise eelnõude menetlemise korda reguleeriv eraldi peatükk. Kuni selle ajani ei olnud eelnõude menetlemine päris probleemivaba. Näiteks märkis Riigikogu alatise riigiõiguskomisjoni esindaja Kalle Kulbok 1993. aasta 11. märtsil, kui Riigikogus esimest korda arutati Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu, järgmist:

“Riigikogu peaks tõlgendama, kas põhiseaduse muudatuse tegemisel tuleks meil esimesel lugemisel langetada otsus selle kohta, et eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, nii nagu harilike eelnõude puhul, või käituda nii, nagu räägib põhiseaduse § 163, mille järgi iga muudatuseelnõu arutatakse kolmel lugemisel ja alles kolmandal lugemisel otsustatakse viis, kuidas seda eelnõu vastu võtta. Ma arvan, et enne seda, kui hääletada riigiõiguskomisjoni ettepanekut eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, peaks Riigikogu otsustama, millise menetluse järgi siin üldse toimida. Kas siin kehtib erimenetlus nii nagu põhiseaduse §-s 166 või tuleks meil lähtuda kodukorra vastavatest paragrahvidest.” (St 1993/I, 657)

Alates sellest arutelust võeti põhiseaduse muutmise seaduse eelnõude menetlemise aluseks tavaliste seaduseelnõude suhtes kohaldatavad reeglid. Ometi ei lahendatud sellega kõiki probleeme. Põhiseaduse muutmise eelnõude menetlusel on spetsiifika, mis eriti väljendub nõudes, et põhiseaduse muutmise viisi otsustab Riigikogu eelnõu kolmandal lugemisel. Kuidas otsustamine läbi tuleb viia, ei olnud kuni 2000. aasta 16. novembrini üheselt selge. Ainus algatus, mis enne nimetatud kuupäeva lõppotsustusfaasi jõudis, oli 27 Riigikogu liikme poolt 1994. aasta 14. märtsil esitatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle eelnõu puhul toimus muutmisviisi otsustamine lähtuvalt Riigikogu alatise riigiõiguskomisjoni ettepanekust, mida eelnõu kolmandal lugemisel 1994. aasta 9. novembril kirjeldas komisjoni esindaja Illar Hallaste järgnevalt:

“.../ Esimene võimalus – võtta seadus vastu rahvahääletusel – on selle eelnõu suhtes ära langenud, sest vastavalt meie endi poolt vastuvõetud rahvahääletuse seadusele peaksid algatajad esitama põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu menetlusse koos otsuse eelnõuga rahvahääletuse korraldamise kohta. Nii ütleb meile rahvahääletuse seaduse § 9 1. punkt. Järelikult jääb kaks võimalust: kas muuta kahe järjestikuse koosseisu poolt või kiireloomulisena. .../ Riigiõiguskomisjon teeb ettepaneku pärast sõnavõttude ärakuulamist panna hääletusele küsimus: kes on selle poolt, et põhiseaduse muutmise seadust käsitleda kiireloomulisena. Seejärel, kui see saab poolthäälte enamuse, asuda hääletusele vastavalt lihtsustatud korrale, mis on põhiseaduse rakendamise seaduse §-s 8. Kui see otsus ei saa poolthäälte enamust, on Riigikogu tahe muuta põhiseadust kergendatud viisil läbi kukkunud. Sellisel juhul on Riigikogu sisuliselt langetanud otsuse muuta põhiseadust kahe järjestikuse koosseisu poolt ning põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu tuleb taas hääletusele. Selle vastuvõtmiseks on vaja koosseisu enamuse toetust. .../” (St 1994/VI, 720)

Alates 2000. aasta lõpust (kuni tänaseni) kehtiva protseduuri kohaselt teeb Riigikogule ettepaneku põhiseaduse muutmise viisi osas Riigikogu alatine põhiseaduskomisjon. Kui ettepaneku kohaselt tuleb põhiseaduse muutmise otsustada rahvahääletuse teel, algatab komisjon enne kolmandat lugemist Riigikogu otsuse eelnõu rahvahääletuse korraldamiseks. RKKS-ga on välistatud hääletamine järgemööda mitme muutmisviisi üle juhul, kui põhiseaduskomisjoni ettepanek ei saa vajalikku häälteenamust; põhiseaduse muutmise katse loetakse siis ebaõnnestunuks.

Eelnõude saatus

1. Nagu eespool mainitud, osutusid edukaks üksnes kaks eelnõu:

- 18. detsembril 2002 otsustas Riigikogu panna rahvahääletusele 74 Riigikogu liikme algatatud Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seaduse eelnõu. Järgmise, X Riigikogu volituste ajal 2003. aasta 14. septembril võttis rahvas selle eelnõu rahvahääletusel vastu.
- 25. veebruaril 2003 võttis Riigikogu kiireloomulisena vastu 40 Riigikogu liikme algatatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse kohaliku omavalitsuse volikogu valimiseks neljaks aastaks.

2. Kolm eelnõu arvati Riigikogu menetlusest välja, s.t nende sisulist arutelu täiskogus ei toimunud:

- 10 632 kodaniku ettepanek arvati menetlusest välja, viidates “riigiõiguskomisjoni 20. septembri koosolekul Eesti Pensionäride Liidu esindajatega saavutatud kokkuleppele” (riigiõiguskomisjoni aseesimees Ants-Enno Lõhmus Riigikogu 20.10.1994 istungil; St 1994/V, 551).
- 35 Riigikogu liikme poolt 16.11.1995 algatatud eelnõu arvati menetlusest välja “arvestades asjaolu, et ei ole muudatusettepanekust tulenevat kontseptsiooni, ja pidades vajalikuks põhiseaduse üldanalüüsi tegemist” (põhiseaduskomisjoni esimees Olav Anton Riigikogu 11.12.1995 istungil; St 1995/V, 965).
- 23 Riigikogu liikme poolt 20.09.1999 algatatud eelnõu (ning koos sellega esitatud rahvahääletuse korraldamise otsuse eelnõu) menetlusest väljaarvamist põhjendas põhiseaduskomisjoni esimees Liia Hänni järgmiselt:
 “Komisjoni istungil leiti, et presidendi valimise põhimõtete käsitlemine põhiseaduse üksikküsimusena ei ole põhjendatud. Seoses sellega, et põhiseaduskomisjonile on üle antud Vabariigi Valitsuse moodustatud põhiseaduse teksti analüüsi juriidilise ekspertiisi komisjoni aruanne, mis sisaldab kompleksse analüüsi koos muudatusettepanekutega, asub põhiseaduskomisjon seisukohale, et põhiseaduses esinevaid probleeme ning nende lahendamise ettepanekuid tuleb menetleda tervikuna, et tagada süstemaatiline lähenemine põhiseaduse problemaatikale. /.../ Komisjon leidis samuti, et eelnõu on juriidiliselt ebakorrekne. Sellisel kujul ei sobi eelnõu põhiseaduse teksti ülesehitusega. /.../” (St 1999/VI, 601).

3. Kaks eelnõu lükati tagasi esimesel lugemisel, s.t pärast algatajate esindaja ettekande ja juhtivkomisjoni kaasettekande ärakuulamist ning ettekandjatele küsimuste esitamist. 24 Riigikogu liikme poolt 28.01.1993 algatatud eelnõu lükati tagasi juhtivkomisjoni ettepanekul, sest komisjon “ei toetanud seda eelnõu sisuliselt /.../ ja märkis ära, et esitatud eelnõul on mitmeid normitehnilisi puudujääke. Nimelt puudub eelnõul seletuskiri, puuduvad näiteks paragrahvimärgid jne” (riigiõiguskomisjoni esindaja Kalle Kulbok Riigikogu 11.03.1993 istungil; St 1993/I, 657). 35 Riigikogu liikme algatatud põhiseaduse paragrahvi 147 muutmise seaduse eelnõu tagasilükkamise ettepanekut ei teinud mitte juhtivkomisjon (riigiõiguskomisjon), vaid Kuningriiklaste fraktsioon. Kuna selle eelnõu üle ei avatud läbirääkimisi, mille käigus Riigikogus esindatud poliitiliste jõudude esindajad oleksid esitanud oma sisulised põhjendused eelnõu poolt või vastu, võib eelnõu tagasilükkamise põhjuseks pidada argumente, mille esitas Riigikogu 06.12.1994 istungil peetud arutelust osa võtnud (kaasettekande pidanud) Riigikohtu esimees Rait Maruste:

“Pidanud nõu kohtunikega, sealhulgas kolleegidega Riigikohtus, jõudsime arusaamisele, et eelnõu on vastuolus rahvusvaheliselt üldtunnustatud õigusemõistmise alusprintsipiidega ning meie põhiseaduse demokraatliku vaimuga. See võib Eesti õigus- ja sotsiaalpoliitilistest reaalsustest tulenevalt põhjustada suuri tagasilööke. See eelnõu tuleks kõrvale jätta, kuni ei ole ära kasutatud kõik olemasolevad võimalused kohtunikonna koolitamiseks, distsiplineerimiseks ja kohtusüsteemi üldiseks arendamiseks. /.../” (St 1994/VI, 1063).

4. Üks eelnõu – 27 Riigikogu liikme poolt 14.03.1994 algatatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu – läbis Riigikogus küll kolm lugemist, kuid ei saanud vajalikku häälteenamust ning jäi vastu võtmata.
5. Kaks eelnõu – 08.10.2001, uueks Vabariigi Presidendiks valitud Arnold Rüütli ametisseastumise päeval presidendiametist lahkuva Lennart Meri esitatud eelnõu ning 39 Riigikogu liikme poolt 07.10.2002 algatatud eelnõu – langesid Riigikogu menetlusest välja seoses Riigikogu IX koosseisu volituste lõppemisega.
6. Ühe eelnõu – algatatud 22 Riigikogu liikme poolt 09.04.2001 – võtsid algatajad Riigikogu menetlusest tagasi ilma sisulise põhjendusega.
7. Ühte eelnõu – 25 Riigikogu liikme poolt 13.09.1999 algatatud eelnõu – ei võtnud Riigikogu juhatus Riigikogu menetlusse ning tagastas selle algatajatele. Algatajad esitasid küll Riigikogu otsuse eelnõu rahvahääletuse korraldamiseks põhiseaduse muutmise küsimuses, kuid ei esitanud põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu ennast. Ligi kuu aega hiljem esinesid Riigikogu liikmed oma initsiatiiviga uuesti ning siis oli see nõuetekohaselt vormistatud.

Aaro Mõttus
Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna juhataja

9. Riigikogu kodukorra seadus ja töökorra seadus

Sisukord

- 9.1. Riigikogu kodukorra seadus ja selle muudatused
- 9.2. Riigikogu töökorra seadus ja selle muudatused
- 9.3. Riigikogu kodukorra seaduse ja töökorra seaduse areng. Kommentaar / Tiina Runthal

9.1. Riigikogu kodukorra seadus ja selle muudatused

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed, jõustumise kuupäev*
[1] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUS	RK liige Illar Hallaste 05.10.1992	I: 06.10.1992 (St 1992, 22-29) II: 04.11.1992 (St 1992, 208-210)→ 05.11.1992 (St 1992, 229-250) 53-1-0	VP 12.11.1992 otsus nr 3 RT 1992, 46, 584 16.11.1992
Sisu: Riigikogu struktuuri, sisemise töökorralduse ja põhiseaduslike funktsioonide täitmise korra kehtestamine.			
[2] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUSE MUUTMISE SEADUS	RK kodu- ja töökorra ajutine komisjon 27.09.1993 278 SE	I: 12.10.1993 (St 1993/IV, 260-261) II: 09.11.1993/10.11.1993 (St 1993/V, 544-549/552-553)→23.11.1993 (St 1993/V, 796-800) 61-3-1	VP 01.12.1993 otsus nr 230 RT I 1993, 76, 1132 20.12.1993
Sisu: Riigikogu kodukorra seaduses ebapiisavalt reguleeritud küsimuste (näiteks täiskogu töönädala päevakorra projekti koostamine, päevakorraküsimuse arutamise kord täiskogu istungil) täpsustamine.			

* Tabelisse on kantud üksnes Riigikogu kodukorra seaduse või teistes seadustes sisalduvate Riigikogu kodukorra seaduse muutmist ettenägevate sätete jõustumise aeg.

[3] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUS	RK riigiõiguskomisjon 21.02.1994 457 SE	I: 10.03.1994 (St 1994/II, 725-726) II: 21.04.1994 (St 1994/II, 1279-1303) →09.06.1994 (St 1994/IV, 1952-1961) →11.10.1994 (St 1994/V, 398-408) →08.11.1994 (St 1994/VI, 701-705) III: 15.11.1994 (St 1994/VI, 828-831) 63-2-3	VP 05.12.1994 otsus nr 447 RT I 1994, 90, 1517 12.12.1994
---------------------------------------	---	---	---

Sisu: Riigikogu praktilise tegevuse käigus esilekerkinud kehtiva Riigikogu kodukorra seaduse puuduste kõrvaldamine, mitmeid üksikprobleeme käsitlevate Riigikogu juhatuse otsuste inkorporeerimine Riigikogu kodukorra seadusesse, Riigikogu alatiste komisjonide loetelu viimine Riigikogu kodukorra seadusesse.

[4] RIIGIKONTROLI SEADUS	RK majanduskomisjon 09.06.1994 605 SE	I: 20.09.1994 (St 1994/V, 125-133) II: 20.10.1994 (St 1994/V, 565-567) →17.11.1994 (St 1994/VI, 860-862) →15.12.1994 (St 1994/VI, 1317-1322) III: 10.01.1995 (St 1995/I, 29) 63-0-1	VP 19.01.1995 otsus nr 473 RT I 1995, 11, 115 06.02.1995
---------------------------------	---	---	--

Sisu: riigikontrolöri ametivande andmise ning kontrollimiste tulemuste kohta informatsiooni edastamise korra sätestamine.

[5] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUSE § 34 TÄIENDAMISE SEADUS	RK liikmed Tiit Käbin ja Daimar Liiv 15.02.1995 834 SE	I: 20.02.1995 (St 1995/I, 500-502) II: 22.02.1995 (St 1995/I, 536-539) 56-1-8	VP 22.02.1995 otsus nr 495 RT I 1995, 20, 295 07.03.1995
--	--	---	--

Sisu: Riigikogu valimiste eel toimuva Riigikogu täiskogu viimase korralise istungi toimumise aja sätestamine.

[6] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUSE TÄIENDAMISE JA MUUTMISE SEADUS	RK liige Toomas Savi 26.04.1995 54 SE	I: 22.05.1995 (St 1995/II, 300-306) II: 12.09.1995 (St 1995/IV, 29-30) 54-0-3	VP 27.09.1995 otsus nr 609 RT I 1995, 74, 1285 04.10.1995
---	---	---	---

Sisu: Riigikogu aseesimehe valimise protseduuri täpsustamine.

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamise- ja avaldamisandmed, jõustumise kuupäev*
[7] RIIGIKOGU LIIKME, RIIGIKONTROLÖRI, ÕIGUSKANTSLERI, RIIGIKOHTU ESIMEHE JA RIIGIKOHTU LIIKME KRIMINAALVASTUTUSELE VÕTMISE KORRA SEADUS	Vabariigi Valitsus 03.05.1995 60 SE	I: 22.05.1995 (St 1995/II, 311-312) II: 27.09.1995 (St 1995/IV, 199-201) →18.10.1995 (St 1995/IV, 373-374) 62-0-0	VP 07.11.1995 otsus nr 628 RT I 1995, 83, 1440 20.11.1995
Sisu: Riigikogu liikme sõna- ja hääletamisõiguse piiramine tema kriminaalvastutusele võtmiseks nõusoleku andmise otsustamisel Riigikogus.			
[8] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUSE §-de 44 JA 92 TÄIENDAMISE JA MUUTMISE SEADUS	RK liige Arvo Junti 02.08.1995 128 SE	I: 28.09.1995 (St 1995/IV, 234-238) II: 19.10.1995 (St 1995/IV, 403-404) 62-0-2	VP 07.11.1995 otsus nr 632 RT I 1995, 83, 1444 20.11.1995
Sisu: Riigikogu erakorralisel istungjärgul Riigikogu otsustusvõime (kvoorumi) puudumise tõttu pooleli jäänud päevakorraküsimuse arutelu jätkamise aja täpsustamine.			
[9] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUSE §-de 35, 36, 142, 144 JA 148 MUUTMISE JA TÄIENDAMISE SEADUS	Keskfraktsioon 24.01.1996 215 SE RK liige Toomas Savi 05.02.1996 220 SE	I: 12.03.1996 (St 1996/II, 648-652) II: 21.03.1996 (St 1996/II, 808-813) III: 08.04.1996 (St 1996/II, 936-938) 62-9-1	VP 24.04.1996 otsus nr 709 RT I 1996, 29, 576 03.05.1996
Sisu: Riigikogu tööajagraafiku muutmine, Riigikogule arutamiseks esitatavate dokumentidega (eelnõud, muudatusettepanekud) tutvumiseks ettenähtud aja pikendamine.			
[10] VABARIIGI PRESIDENDI VALIMISE SEADUS	Vabariigi Valitsus 05.02.1996 218 SE	I: 21.02.1996 (St 1996/I, 464-471) II: 13.03.1996 (St 1996/II, 664-670) →03.04.1996 (St 1996/II, 881-885) III: 10.04.1996 (St 1996/II, 996-1002) 70-4-0	VP 30.04.1996 otsus nr 712 RT I 1996, 30, 595 18.05.1996
Sisu: Vabariigi Presidendi valimiseks Riigikogu täiendavat istungit kokku kutsuma õigustatud subjektide ringi täpsustamine.			

[11] RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE JA SELLEGA SEONDUVATE SEADUSTE MUUTMISE SEADUS	RK liikmed Toomas Savi ja Ants Käärma 20.04.1998 847 SE	I: 09.06.1998 (St 1998/IV, 1639-1643) II: 27.10.1998 (St 1998/VI, 560-561) →24.11.1998 (St 1998/VI, 942-954) 67-0-0	VP 08.12.1998 otsus nr 447 RT I 1998, 107, 1765 14.03.1999
--	---	--	--

Sisu: Riigikogus vastu võetud õigusaktide allakirjutamise korra sätestamine (säte “toodi üle” Riigikogu töökorra seadusest).

[12] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUSE MUUTMISE JA TÄIENDAMISE SEADUS	RK põhiseaduskomisjon 17.03.1997 536 SE	I: 17.04.1997 (St 1997/II, 906-911) II: 08.09.1997/09.09.1997 (St 1997/IV, 9-15/38-41)→02.12.1997 (St 1997/VI, 1191-1199) III: 20.01.1998 (St 1998/I, 115-120) →19.05.1998 (St 1998/III, 1362-1372) →16.06.1998 (St 1998/IV, 1820-1822) →12.01.1999 (St 1999/I, 30-34) 61-3-6	VP 27.01.1999 otsus nr 484 RT I 1999, 10, 148 14.03.1999
---	---	--	--

Sisu: komisjonidega seotud küsimuste, eelnõu menetlusse võtmise korra ning päevakorraküsimuse (sh olulise tähtsusega riikliku küsimuse) arutamise korra täpsustamine, Riigikogu tööajagraafiku muutmine, arupärimiste ja küsimuste esitamise ning neile vastamise uue korra kehtestamine, seaduse terminoloogia täpsustamine ning juriidiliste vastuolude kõrvaldamine.

[13] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUSE § 30 MUUTMISE SEADUS	RK liikmed Liia Hänni, Vootele Hansen, Indrek Kannik ja Eiki Nestor 07.12.1998 1084 SE	I: 16.12.1998 (St 1998/VII, 1319-1330) II: 17.02.1999 (St 1999/II, 534-538) 51-3-1	VP 09.03.1999 otsus nr 542 RT I 1999, 27, 382 14.03.1999
---	--	--	--

Sisu: fraktsiooni moodustamise korra muutmine.

[14] RIIGIKOGU KODUKORRA SEADUSE § 104 MUUTMISE SEADUS	RK põhiseaduskomisjon 10.06.1999 125 SE	I: 15.06.1999 (St 1999/IV, 1463-1474) II: 16.06.1999 (St 1999/IV, 1509-1511) 52-0-0	VP 16.06.1999 otsus nr 594 RT I 1999, 53, 574 18.06.1999
--	---	---	--

Sisu: riigieelarve usaldusküsimusega sidumise keelu kehtetuks tunnistamine (õiguskantsleri 7. juuni 1999. a ettepanek nr 18 viia Riigikogu kodukorra seaduse § 104 kooskõlla põhiseaduse § 98 lõikega 1).

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed, jõustumise kuupäev*
[15] RIIGIKOGU KODU-KORRA SEADUSE MUUTMISE SEADUS	RK liige Siiri Oviir 10.01.2000 270 SE Riigikogu põhiseaduskomisjon 03.04.2000 341 SE	I: 08.02.2000 (St 2000/I, 367-374) / 11.04.2000 (St 2000/III, 1194-1199) II: 30.05.2000 (St 2000/IV, 1697-1710) →17.10.2000 (St 2000/VII, 548-561) III: 16.11.2000 (St 2000/VII, 1097-1100) 85-0-1	VP 01.12.2000 otsus nr 940 RT I 2000, 95, 610 22.12.2000
Sisu: seaduse rakendamisel ilmnenud ebakõlade kõrvaldamine (näiteks Riigikogu juhatuse otsuse jõustumise aeg), ebapiisavalt reguleeritud küsimuste täpsustamine (näiteks Vabariigi Valitsuse liikme ja õiguskantsleri sõnaõiguse kasutamise kord, Vabariigi Valitsuse liikme osalemine tema suhtes algatatud umbusaldusavalduse arutelu juures), põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu menetlemise korra sätestamine.			
[16] RIIGIKOGU KODU-KORRA SEADUSE MUUTMISE SEADUS RIIGIKOGU ASJAAJAMISKEELE SÄTESTAMISEKS	Isamaaliidu fraktsioon 25.10.2001 892 SE	I: 13.11.2001 (St 2001/VIII, 796-808) II: 20.11.2001 (St 2001/IX, 1016-1032) 68-0-1	VP 04.12.2001 otsus nr 45 RT I 2001, 94, 581 20.12.2001
Sisu: eesti keele Riigikogu asjaajamisekeelena sätestamine.			
[17] RAHVAHÄÄLETUSE SEADUS	Vabariigi Valitsus 14.05.2001 771 SE	I: 19.09.2001 (St 2001/VII, 197-200) II: 30.01.2002 (St 2002/I, 242-248) →13.03.2002 (St 2002/II, 565-571) 66-1-0	VP 21.03.2002 otsus nr 123 RT I 2002, 30, 176 06.04.2002
Sisu: rahvahääletuse korraldamise otsustamise protseduuri sätestamine.			
[18] RIIGIEELARVE SEADUSE MUUTMISE JA SELLEST TULENEVALT TEISTE SEADUSTE MUUTMISE SEADUS	RK liikmed Meelis Atonen ja Olev Raju 06.06.2002 1103 SE	I: 18.06.2002 (St 2002/V, 1826-1829) II: 20.06.2002 (St 2002/V, 1937-1943) 56-10-0	VP 09.07.2002 otsus nr 222 RT I 2002, 64, 393 20.07.2002
Sisu: seletuskirja nõuete kehtestamine eelnõule, millest tulenevalt kehtiva riigieelarve kulud suurenevad või tulud vähenevad.			

[19] RIIGIKOGU KODU-KORRA SEADUS	RK liikmed Ignar Fjuk, Liia Hänni, Tunne Kelam, Peeter Kreitzberg ja Toomas Savi 07.11.2002 1222 SE	I: 03.12.2002 (St 2002/VIII, 1156-1166) II: 14.01.2003/15.01.2003 (St 2003/I, 49-50/64-75)→11.02.2003 (St 2003/I, 507-515) 65-0-0	VP 03.03.2003 otsus nr 389 RT I 2003, 24, 148 17.03.2003
---	---	---	--

Sisu: Riigikogu kodukorra seaduse struktuuri korrastamine, Riigikogu tööorganite – täiskogu ja komisjonide – vahel ülesannete selgepiirilisema jaotuse sätestamine, fraktsioonide osa suurendamine Riigikogu tegevuse kujundamisel, eelnõude menetlemise ning täiskogu toimuvate poliitiliste arutelude protseduuri korrastamine.

9.2. Riigikogu töökorra seadus ja selle muudatused

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamise- ja avaldamisandmed, jõustumise kuupäev*
[1] RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUS	RK liige Illar Hallaste 05.10.1992	I: 07.10.1992 (St 1992, 31-36) II: 04.11.1992 (St 1992, 210-211) →09.11.1992 (St 1992, 253-259) 57-4-1	VP 12.11.1992 otsus nr 2 RT 1992, 46, 582 16.11.1992
[2] RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE MUUTMISE SEADUS	RK liige Mihkel Pärnoja 28.12.1992	I: 12.01.1993 (St 1993/I, 28-29) II: 19.01.1993 (St 1993/I, 112-113) 55-0-0	VP 31.01.1993 otsus nr 26 RT 1993, 6, 97 19.02.1993

Sisu: Riigikogu liikmetele õigusliku aluse loomine haldus- või järelevalvenõukogu esimeheks või liikmeks (sh Eesti Panga Nõukogu ja riigiettevõtte või -asutuse nõukogu koosseisus) olemiseks.

* Tabelisse on kantud üksnes Riigikogu töökorra seaduse või teistes seadustes sisalduvate Riigikogu töökorra seaduse muutmist ettenägevate sätete jõustumisaeg.

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed, jõustumise kuupäev*
[3] RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE JA RIIGI TEATAJA SEADUSE MUUTMISE SEADUS	RK Riigiõiguskomisjon 17.02.1994 450 SE	I: 08.03.1994 (St 1994/II, 628) II: 03.05.1994 (St 1994/III, 1383-1385) 72-0-1	VP 18.05.1994 otsus nr 329 RT I 1994, 37, 569 04.06.1994
Sisu: asendusliikme Riigikogu liikmeks asumise ning tema volituste lõppemise korra täpsustamine.			
[4] RIIGI TEATAJA SEADUSE, RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE JA RINGHÄÄLINGUSEADUSE MUUTMISE SEADUS	Vabariigi Valitsus 30.05.1994 580 SE	I: 15.06.1994 (St 1994/IV, 2101) II: 14.09.1994 (St 1994/V, 69-71) 64-0-1	VP 03.10.1994 otsus nr 396 RT I 1994, 66, 1145 17.10.1994
Sisu: Riigikogu aktide Riigi Teatajas avaldamise tähtaja pikendamine.			
[5] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE JA RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE MUUTMISE SEADUS	RK liige Eino Tamm 23.01.1995 804 SE	I: 06.02.1995 (St 1995/I, 243-244) II: 09.02.1995 (St 1995/I, 365-373) 52-10-0	VP 09.02.1995 otsus nr 483 RT I 1995, 14, 171 11.02.1995
Sisu: asendusliikme Riigikogu liikmeks asumise aluste täpsustamine.			
[6] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUSE JA SELLEGA SEONDUVATE SEADUSTE MUUTMISE JA TÄIENDAMISE SEADUS	RK liikmed Jüri Adams, Liia Hänni, Tunne Kelam, Tiit Sinissaar ja Toivo Jürgenson 13.10.1998 1017 SE	I: 20.10.1998 (St 1998/V, 432-433) II: 27.10.1998 (St 1998/VI, 559-560) 73-0-0	VP 03.11.1998 otsus nr 422 RT I 1998, 98/99, 1577 13.11.1998
Sisu: asendusliikme Riigikogu liikmeks asumise korra täpsustamine.			
[7] RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE JA SELLEGA SEONDUVATE SEADUSTE MUUTMISE SEADUS	RK liikmed Toomas Savi ja Ants Käärma 20.04.1998 847 SE	I: 09.06.1998 (St 1998/IV, 1639-1643) II: 27.10.1998 (St 1998/VI, 560-561) →24.11.1998 (St 1998/VI, 942-954) 67-0-0	VP 08.12.1998 otsus nr 447 RT I 1998, 107, 1765 14.03.1999

Sisu: Riigikogu liikme volituste algust, peatumist ja lõppemist puudutavate küsimuste (näiteks Riigikogu liikme kestvalt võimetuks tunnistamise korra) täpsustamine, Riigikogu liikmetele muu töötulu saamiste piirangute kehtestamine, Riigikogu Kantseleid puudutavate normide täpsustamine.

[8] RIIGISALADUSE SEADUS	RK põhiseaduskomisjon 08.06.1998 914 SE	I: 01.10.1998 (St 1998/V, 249-253) II: 12.11.1998 (St 1998/VI, 703-707) →14.12.1998 (St 1998/VII, 1260-1262) →26.01.1999 (St 1999/I, 204-210) 55-4-1	VP 12.02.1999 otsus nr 501 RT I 1999, 16, 271 28.02.1999
---------------------------------	---	--	--

Sisu: Riigikogu liikme riigisaladusele juurdepääsu õiguse sätestamine.

[9] KORRUPTSIOONIVASTASE SEADUSE, RIIGI TEATAJA SEADUSE, RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE NING AVALIKU TEENISTUSE SEADUSE MUUTMISE SEADUS	RK erikomisjon korruptsiooni- vastase seaduse kohaldamiseks 20.01.2000 278 SE	I: 08.03.2000 (St 2000/II, 762-765) II: 14.03.2000 (St 2000/II, 833-837) 54-5-0	VP 23.03.2000 otsus nr 751 RT I 2000, 25, 145 29.03.2000
--	--	---	--

Sisu: Riigikogu liikme töökoha-, tegevus- ja toimingupiirangute täpsustamine (Riigikogu töökorra seaduse vastavusse viimine korruptsioonivastase seadusega).

[10] PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOHTUMENETLUSE SEADUS	Vabariigi Valitsus 05.11.2001 895 SE	I: 16.01.2002 (St 2002/I, 52-60) II: 13.02.2002 (St 2002/I, 335-341) III: 13.03.2002 (St 2002/II, 558-565) 56-19-0	VP 21.03.2002 otsus nr 126 RT I 2002, 29, 174 01.07.2002
---	--	--	--

Sisu: Riigikohtu poolt Riigikogu liikme volituste lõpetamise korra täpsustamine (Riigikogu töökorra seaduse vastavusse viimine põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadusega).

[11] KOHALIKU OMAVALITSUSE VOLIKOGU VALIMISE SEADUS	Vabariigi Valitsus 30.04.2001 747 SE	I: 13.06.2001 (St 2001/VI, 2495-2499) II: 23.01.2002 (St 2002/I, 131-145) →27.02.2002 (St 2002/II, 481-502) →27.03.2002 (St 2002/II, 721-757/766-767) 55-31-0	VP 17.04.2002 otsus nr 146 RT I 2002, 36, 220 17.10.2005
--	--	---	--

Sisu: Riigikogu liikme ja kohaliku omavalitsuse volikogu liikme ametite ühitamatuse sätestamine.

Pealkiri	Eelnõu algataja, algatamise kuupäev, seaduseelnõu number	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (viide stenogrammile), hääletamistulemus	Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed, jõustumise kuupäev*
[12] RIIGIKOGU VALIMISE SEADUS	Vabariigi Valitsus 30.04.2001 748 SE	I: 13.06.2001 (St 2001/VI, 2499-2501) II: 30.01.2002 (St 2002/I, 223-241) →27.03.2002 (St 2002/II, 757-766) III: 15.05.2002 (St 2002/III, 1311-1325) →22.05.2002 (St 2002/IV, 1383-1398) →12.06.2002 (St 2002/V, 1739-1744) 90-1-2	VP 01.07.2002 otsus nr 204 RT I 2002, 57, 355 02.03.2003
Sisu: asendusliikme Riigikogu liikmeks asumise korra muutmine.			
[13] KOHTUTE SEADUSE, EESTI PANGA SEADUSE, RAHUAJA RIIGIKAITSE SEADUSE, RIIGIKOGU TÖÖKORRA SEADUSE JA RIIGIKONTROLI SEADUSE MUUTMISE SEADUS	Vabariigi Valitsus 24.04.2002 1048 SE	I: 22.05.2002 (St 2002/IV, 1460-1461) II: 12.06.2002 (St 2002/V, 1769-1770) 52-0-0	VP 01.07.2002 otsus nr 205 RT I 2002, 57, 356 01.08.2002
Sisu: õigusliku aluse loomine Riigikogu Kantselei registreerimiseks riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikus registris.			
[14] EUROOPA PARLAMENDI VALIMISE SEADUS	Vabariigi Valitsus 07.11.2001 906 SE	I: 23.01.2002 (St 2002/I, 159-161) II: 11.12.2002 (St 2002/VIII, 1297-1302) III: 18.12.2002 (St 2002/VIII, 1406-1410) 70-1-0	VP 06.01.2003 otsus nr 322 RT I 2003, 4, 22 23.01.2003
Sisu: Euroopa Parlamendi liikmeks valitud Riigikogu liikme volituste lõppemise korra täpsustamine.			

Märkus: Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 2. novembri 1994. a otsusega nr III-4/1-6/94 "Õiguskantsleri taotluse tunnistada Riigikogu töökorra seaduse § 7 lg 1 kehtetuks, läbivaatamine" (RT I 1994, 80, 1379) tunnistati Riigikogu töökorra seaduse § 7 lg 1 kehtetuks osas, millega ei loeta teise riigiametisse asumiseks Riigikogu liikme nimetamist haldusnõukogu esimeheks või liikmeks.

9.3. Riigikogu kodukorra seaduse ja töökorra seaduse areng

Riigikogu kodukorra seadus (RKKS) ja Riigikogu töökorra seadus (RKTS) on põhiseaduse (PS) kõrval peamised Riigikogu tegevust reguleerivad õigusaktid. PS § 104 lõige 2 punkt 6 nimetab RKKS-i ja RKTS-i ning sätestab, et neid saab vastu võtta ja muuta üksnes Riigikogu koosseisu hääletenamusega, s.t vähemalt 51 Riigikogu liikme poolthäälega.

Kahe seaduse olemasolu on kunstlik. Selle põhjuseks on 1937. aasta põhiseaduse eeskuju ebatäpne arvestamine.

1937. aasta PS § 62 lõige 1 nägi ette, et Riigikogu sisemist töökorraldust reguleerib kodukord, mis kehtestatakse otsusena. Selline regulatsioon tulenes Euroopa parlamentaarses traditsioonis levinud parlamentide autonoomia põhimõttest, mille järgi on parlamendil õigus kehtestada oma sisemise töökorralduse reeglid ise, väliste mõjutusteta (täidesaatva võimu sekkumiseta). Rahvuskogu võttis 1937. aasta 9. augustil vastu Riigikogu ajutise kodukorra (RT 1937, 71, 594), millega sätestati Riigivolikogu, Riiginõukogu ja Riigikogu üldkoosoleku ning juhatuse ülesanded ja pädevus, eelnõude algatamise ja menetlemise kord, alatiste ja erikomisjonide ülesanded ja liigid, komisjoni kinniste istungite toimumise kord, ankeetkomisjoni moodustamise kord, arupärimiste ja kirjalike küsimuste ning umbusaldusettepanekute esitamise kord, Riigivolikogu ja Riiginõukogu Kantselei ülesanded, Riigivolikogu ning Riiginõukogu liikmetele tasu maksmise kord.

Samas nägi 1937. a PS § 62 lõige 2 ette, et Riigikogu suhted Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsusega sätestatakse seadusega. Rahvuskogu võttis 1937. aasta 9. augustil vastu Riigikogu töökorra seaduse (RT 1937, 71, 595), millega sätestati Vabariigi Valitsuse liikmete sõnaõigus, Vabariigi Valitsuse poolt eelnõude esitamise kord, välislepingute ja riigieelarve menetlemise kord, Riigivolikogu ja Riiginõukogu istungite ajakava, arupärimistele ja kirjalikele küsimustele vastamise kord, Vabariigi Valitsuse kohustused suhetes ankeetkomisjoniga, Vabariigi Presidendi vande andmise kord ning tema osalemine Riigikogu üldkoosolekul, teiste kõrgete riigiametnike sõnaõigus ning ametisse nimetamise kord ning Riigivolikogu ja Riiginõukogu liikmete ametikohast tulenevad õigused ja piirangud.

Kahe seaduse kehtestamise ebaotstarbekusele viitas Illar Hallaste 1992. aasta 6. oktoobri Riigikogu istungil, RKKS-i eelnõu esimesel lugemisel, märkides, et “põhimõtteliselt võiksid need mõlemad eelnõud olla koos ühes seaduses, kuid kuna põhiseaduses on neid nimetatud eraldi põhiseaduslike seadustena, mis nõuavad nii vastuvõtmiseks kui muudatuste tegemiseks Riigikogu koosseisu enamust, siis ei saanud töörihm minna mööda sellest, et tuleb teha kaks seaduseelnõu” (St 1992, 22).

RKKS-i ja RKTS-i reguleerimisala eristamise kohta tähendas Illar Hallaste järgmist: “Eelnõude puhul lähtuti sellest, et kodukorra seaduse eelnõus oleksid küsimused, mis puudutavad Riigikogu sisemist töökorraldamist, eelnõude vastuvõtmise korda, ja töökorra seaduse eelnõus oleksid need küsimused, mis on seotud Riigikogu liikmete volituste ja tööalase staatusega, asendusliikme tulemise ja ametivande andmisega.” (St 1992, 22)

Riigikogu kodukorra seaduse tervikredaktsioonid

Kolm korda on Riigikogu võtnud vastu RKKS-i tervikredaktsiooni: 1992. aasta 5. novembril, 1994. aasta 15. novembril ja 2003. aasta 11. veebruaril.

Kuni 16. novembrini 1992, kui jõustus esimene RKKS, töötas Riigikogu selle seaduse eelnõu alusel (vastavalt Riigikogu 7. oktoobri 1992. a otsusele “Riigikogu kodukorra ja töökorra ajutine kehtestamine”).

Hiljem, juba RKKS-i kehtimise ajal, otsustas paljud seadusega reguleerimata protseduuriküsimused Riigikogu juhatus oma otsusega (vt 1992. aasta RKKS § 88).

Teise RKKS-i tervikteksti võttis Riigikogu vastu 15. novembril 1994. Selles fikseeriti esimest korda seaduse tasemel Riigikogu alatiste komisjonide loetelu (seni oli see fikseeritud Riigikogu 7. oktoobri 1992. a otsusega “Alatiste komisjonide moodustamine” ning selle hilisemate muudatustega). Lisaks täpsustati protseduure: peaministri kandidaadile volituste andmine valitsuse moodustamiseks; Vabariigi Valitsusele, peaministrile ja ministrile umbusalduse avaldamine; Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seaduste menetlemine; õiguskantsleri ettepanekute arutamine; Riigikohtule selgituste ja arvamuste andmise kord. Sätestati täiendavate istungite pidamise võimalus.

Riigikogu IX koosseis võttis oma viimase istungjärgu, 11. veebruari 2003. a istungil vastu uue RKKS-i, mis hakkas kehtima 17. märtsil 2003. Uue seadusega sooviti ennekõike muuta tõhusamaks Riigikogu täiskogu tööaja kasutamist, täpsustada tööorganitevahelist tööjaotust ning korrastada eelnõude menetlemist. Samuti täpsustati Riigikogu komisjonide liike (termini “ajutised komisjonid” asemel võeti kasutusele terminid “uurimiskomisjonid” ja “probleemkomisjonid”) ja pädevust (sätestati selgelt alatiste komisjonide parlamentaarse kontrolli alane pädevus) ning mitmete aruteluvormide (näiteks valitsuse tegevuskavade arutamise) protseduuri.

Muutmisseadused

RKKS-i tervikredaktsioone on Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal palju muudetud.

Suuremaid ja põhimõttelist laadi muudatusi tehti näiteks 1999. aasta 12. jaanuaril vastu võetud Riigikogu kodukorra seaduse muutmise ja täiendamise seadusega: ulatuslikult korrastati komisjonidega seonduvat (fikseeriti ajutiste ja erikomisjonide ülesanded ja volitused) ning kujundati ümber arupärimiste ja küsimuste esitamise ning neile vastamise kord. 1999. aasta 17. veebruaril vastu võetud Riigikogu kodukorra seaduse § 30 muutmise seaduse eesmärgiks oli korrastada Riigikogu poliitilist organisatsiooni ning tugevdada fraktsioone (fraktsiooni võisid muudatuste kohaselt moodustada ja sinna pidi kuuluma vähemalt viis liiget, kes olid valitud Riigikogusse samast kandidaatide nimekirjast, seejuures võisid ühest nimekirjast valitud Riigikogu liikmed moodustada ainult ühe fraktsiooni).

Paljud muutmisseadused olid suunatud üksiküsimuste täpsustamisele. Näiteks olid 1999. aasta 12. jaanuaril vastu võetud seaduse objektiks eelnõu menetlusse võtmise kord ja eelnõu suhtes esitatavad nõuded ning juhtivkomisjoni kohustused Riigikogu täiskogule arutamiseks esitatavate tekstide vormistamisel (kehtestati, et eelnõusse viidavad muudatused tuleb tähistada ülejäänud tekstist eristatavalt ning et eelnõu lõppu tuli märkida juhtivkomisjoni otsus eelnõu menetlemise kohta – kas lugemine katkestatakse, kas eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu hääaltenamus jmt).

Mitu muutmisseadust algatasid Riigikogu juhatus liikmed 1994. aasta RKKS § 166 järgi. Nimetatud sättega volitati juhatus otsustama reguleerimata protseduuriküsimusi, kuid sätestati, et “Riigikogu kahe töönaala jooksul pärast Riigikogu juhatus otsuse vastuvõtmist seadusega reguleerimata protseduuriküsimuse lahendamiseks esitab Riigikogu esimees või aseesimees Riigikogu menetlusse

vastavasisulise seaduseelnõu Riigikogu kodukorra seaduse või mõne muu seaduse täiendamiseks” (§ 166 lg 2). Nii algatati ja võeti vastu muutmiseseadused Riigikogu aseesimehe valimise protseduuri täpsustamiseks (12.09.1995) ning Riigikogu erakorralisel istungjärgul Riigikogu otsustusvõime puudumise tõttu poolelijäänud päevakorraküsimuse arutelu jätkamise korra reguleerimiseks (19.10.1995).

Riigikogu töökorra seadus

RKTS-i võttis Riigikogu vastu 1992. aasta 9. novembril. Hiljem on seda korduvalt muudetud. Tähtsamad muudatused on olnud seotud Riigikogu liikme staatuse, sealhulgas ametikoha- ja tegevuspiirangute täpsustamisega (19.01.1993, 24.11.1998, 14.03.2000, 27.03.2002). Korra on nimetatud probleemidega seonduvasse sekkunud Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium (vt 2. novembri 1994. a otsus nr III-4/1-6/94 “Õiguskantsleri taotluse tunnistada Riigikogu töökorra seaduse § 7 lg 1 kehtetuks, läbivaatamine” – RT I 1994, 80, 1379).

Peale selle on RKTS-is tehtud muudatusi, et täpsustada Riigikogu liikme volituste algust, peatumist ja lõppemist reguleerivaid sätteid ning asendusliikme Riigikogu liikmeks vormistamise korda.

Tiina Runthal
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik

10. Parlamentaarne kontroll

Sisukord

- 10.1. Arupärimised, kirjalikud küsimused ja infotunniküsimused
- 10.2. Arupärimised Riigikogu VII–IX koosseisus
- 10.3. Arupärimised. Kommentaar / Aaro Mõttus
- 10.4. Kirjalikud küsimused Riigikogu IX koosseisus
- 10.5. Infotunniküsimused Riigikogu IX koosseisus
- 10.6. Kirjalikud ja infotunniküsimused. Kommentaar / Aaro Mõttus
- 10.7. Ettepanekud umbusalduse avaldamiseks ja umbusaldushääletused
- 10.8. Valitsusliikmetele umbusalduse avaldamise ettepanekud ja umbusaldushääletused. Kommentaar / Aaro Mõttus
- 10.9. Muu kontrollialane tegevus
- 10.10. Olulise tähtsusega küsimuste arutelud
- 10.11. Tegevuskavade heakskiitmine
- 10.12. Peaministri avaldused ja ettekanded
- 10.13. Riigikogu muu kontrollialane tegevus. Kommentaar / Aaro Mõttus

10.1. Arupärimised, kirjalikud küsimused ja infotunniküsimused

Aasta	Arupärimised (esitatud)	Kirjalikud küsimused (esitatud)	Infotunniküsimused (registreeritud)
1992	36	–	–
1993	196	–	–
1994	294	1	–
1995 (VII)	48	1	–
1995 (VIII)	111	–	–
1996	255	8	–
1997	291	23	–
1998	264	28	–
1999 (VIII)	32	19	–
1999 (IX)	53	57	396
2000	89	117	521
2001	102	126	373
2002	62	85	286
2003 (IX)	1	13	45
Kokku	1834	478	1621

10.2. Arupärimised Riigikogu VII–IX koosseisus

10.2.1. Arupärimised (esitatud/suuliselt vastatud)

VII Riigikogu

	Eesti Kodanik	ERSP	Isamaa	Keskfraktsioon	Koonderakonna Ühendus	Kuningriiklased	Liberaalid	Maaliidu Ühendus	Möödukad	Parempoolsed	Sõltumatud	Vabad Demokraadid	Fraktsioonidevahelised	Fraktsiooni mitte-kuuluvad RK liikmed	Kokku
Peaminister	0/0	3/2	1/1	31/31	37/32	13/12	2/2	26/22	2/2	2/2	10/8	1/1	6/6	29/23	163/144
Justiitsminister	0/0	0/0	0/0	5/5	0/0	3/1	0/0	4/4	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1	4/4	17/15
Kaitseminister	1/1	0/0	0/0	2/1	13/12	2/1	1/1	4/3	2/2	1/1	0/0	0/0	3/2	1/0	30/24
Keskonnaminister	0/0	1/1	0/0	3/3	0/0	0/0	0/0	3/3	1/1	0/0	0/0	0/0	3/3	2/2	13/13
Kultuuri- ja haridusminister	1/1	6/6	4/3	5/5	8/7	6/6	0/0	3/3	0/0	0/0	0/0	1/1	1/1	1/1	36/34
Majandusminister	0/0	1/0	3/0	8/7	2/2	0/0	2/2	3/3	3/3	0/0	0/0	2/2	1/1	1/1	26/21
Põllumajandusminister	0/0	0/0	1/0	2/1	0/0	1/1	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	0/0	1/0	0/0	6/2

Selgitused

Fraktsiooni kuuluva Riigikogu liikme arupärimine loetakse vastava fraktsiooni esitatud arupärimiseks. Kui arupärimise esitasid eri fraktsioonidesse kuuluvad Riigikogu liikmed või fraktsiooni kuuluv ja fraktsiooni mittekuuluv Riigikogu liige koos, loetakse arupärimine fraktsioonidevaheliseks. Vabariigi Valitsusele adresseeritud arupärimine (seda juhtus sageli VII koosseisus) loetakse esitatuks valitsusliikmele, kelle võimkonda arupärimine puudutas ja kes sellele Riigikogu istungil vastas. Nn portfelli ministrid on eristatud mitte isikute, vaid nende täidetud ülesannete järgi. VIII koosseisus on loetud kultuuriministrile esitatuks ka need arupärimised, mis adresseeriti kuni 01.01.1996 kultuuriküsimustega tegelenud portfelli ministrile (Jaak Allik). IX koosseisus on loetud majandus- ja kommunikatsiooniministrile esitatuks ka arupärimised, mis 28.01.2002–01.11.2002 adresseeriti nii majandusministri kui ka teede- ja sideministri ülesandeid täitnud Liina Tõnissonile.

	Eesti Kodanik	ERSP	Isamaa	Keskfraktsioon	Koonderakonna Ühendus	Kuningriiklased	Liberaalid	Maailidu Ühendus	Möödukad	Parempoolsed	Sõltumatud	Vabad Demokraadid	Fraktsioonidevahelised	Fraktsiooni mitte-kuuluvad RK liikmed	Kokku
Rahandusminister	0/0	2/2	0/0	9/7	4/2	2/1	0/0	5/5	3/3	0/0	1/1	0/0	2/2	1/1	29/24
Siseminister	1/1	1/0	2/1	8/8	6/6	8/4	4/3	9/8	5/3	0/0	5/4	2/1	2/1	10/10	63/50
Sotsiaalminister	1/1	2/2	1/0	5/5	4/3	3/1	0/0	3/3	1/1	0/0	0/0	0/0	5/3	1/1	26/20
Tee- ja sideminister	0/0	3/1	2/0	3/3	0/0	2/1	1/1	0/0	0/0	0/0	1/1	0/0	1/0	2/1	15/8
Välisminister	2/2	2/1	0/0	9/9	21/18	5/5	0/0	3/3	1/1	0/0	0/0	1/1	2/2	2/2	48/44
Portfellita energeetikaminister	0/0	0/0	0/0	2/2	2/2	0/0	1/1	3/3	0/0	0/0	0/0	0/0	3/3	0/0	11/11
Portfellita minister, Eesti ja Venemaa vaheliste läbirääkimiste delegatsiooni juht	0/0	0/0	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1
Portfellita rahvastikuminister	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1	0/0	0/0	2/2
Portfellita reformiminister	1/1	2/2	0/0	1/1	1/1	2/1	1/1	5/4	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1	0/0	14/12
Portfellita regionaalminister	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Eesti Panga Nõukogu esimees	0/0	0/0	1/1	0/0	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	2/2
Eesti Panga president	0/0	1/1	2/2	1/1	2/2	0/0	0/0	3/3	2/2	0/0	0/0	0/0	1/1	3/3	15/15
Riigikontrolör	0/0	0/0	1/0	2/1	0/0	4/1	0/0	2/2	0/0	1/1	0/0	1/0	2/2	0/0	13/7
Õiguskantsler	1/1	1/1	3/2	4/2	6/4	7/1	1/1	2/2	4/3	0/0	2/1	0/0	0/0	2/2	33/20
Kaitseväge juhataja	0/0	0/0	1/0	1/1	0/0	2/0	0/0	1/1	0/0	4/2	0/0	0/0	1/1	1/1	11/6
Kokku	8/8	25/19	23/11	101/93	107/92	61/37	13/12	80/72	24/21	8/6	19/15	9/7	36/30	60/52	574/475

10.2.2. Arupärimised (esitatud/suuliselt vastatud)

VIII Riigikogu

	Arengupartei	Eesti Maarahva Erakond	Isamaaliit	Keskfraktsioon	Koonderakond	Maaliit	Möödukad	Pensionäride ja Perede Liit	Reformierakond	Vene fraktsioon	Fraktsioonidevahelised	Fraktsiooni mittekuuluvad RK liikmed	Kokku
Peaminister	2/2	7/6	19/18	43/39	1/0	1/1	23/21	0/0	18/15	3/3	27/24	43/37	187/166
Haridusminister	0/0	4/3	10/10	10/8	7/7	2/2	5/5	2/2	6/6	1/1	5/5	10/10	62/59
Justiitsminister	1/1	5/5	1/1	10/9	4/4	0/0	5/5	0/0	5/4	0/0	2/2	11/10	44/41
Kaitseminister	1/1	0/0	7/7	1/1	2/2	0/0	7/6	0/0	2/2	0/0	4/4	7/7	31/30
Keskonnaminister	0/0	0/0	2/2	5/5	2/2	0/0	8/8	3/3	2/2	0/0	6/5	7/6	35/33
Kultuuriminister	0/0	0/0	2/1	10/5	1/1	0/0	1/1	1/1	1/0	0/0	4/4	1/1	21/14
Majandusminister	1/1	3/2	4/4	6/6	0/0	1/1	4/3	3/3	4/4	0/0	1/1	12/11	39/36
Põllumajandusminister	0/0	0/0	3/3	3/3	0/0	2/2	4/3	1/1	3/3	0/0	5/5	10/9	31/29
Rahandusminister	1/1	0/0	7/6	10/10	2/2	1/1	13/12	1/1	7/6	0/0	10/10	12/11	64/60
Siseminister	2/2	13/13	9/9	14/13	5/3	2/1	7/4	3/3	11/9	5/5	18/16	36/34	125/112
Sotsiaalminister	0/0	3/2	6/4	32/26	1/1	1/0	8/8	15/15	3/3	0/0	3/2	8/8	80/69
Teede- ja sideminister	0/0	2/1	3/3	2/2	1/1	1/0	11/11	2/2	4/4	1/1	8/8	7/6	42/39
Välisminister	0/0	2/1	6/5	9/9	11/11	1/1	0/0	3/1	5/5	1/1	8/7	4/4	50/45
Portfellita euroasjade minister	0/0	0/0	5/5	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	3/3	8/8
Portfellita rahvastikuminister	0/0	0/0	0/0	1/1	0/0	0/0	0/0	2/2	1/1	0/0	0/0	0/0	4/4
Portfellita regionaalminister	0/0	1/1	5/5	5/4	0/0	0/0	1/1	1/1	2/2	0/0	3/3	1/1	19/18
Eesti Panga Nõukogu esimees	0/0	0/0	0/0	1/1	2/2	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1	3/3	7/7
Eesti Panga president	0/0	0/0	0/0	7/6	0/0	0/0	0/0	2/2	0/0	0/0	2/2	3/2	14/12
Riigikontrolör	0/0	0/0	6/5	1/1	0/0	1/1	2/2	0/0	2/2	0/0	6/6	1/1	19/18
Õiguskantsler	0/0	3/3	6/6	5/5	5/4	1/1	7/6	1/0	6/6	5/4	12/12	13/13	64/60
Kaitseväge juhataja	0/0	0/0	0/0	1/1	3/3	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	2/2	6/6
Kokku	8/8	43/37	101/94	176/155	47/43	14/11	106/96	40/37	82/74	16/15	125/117	194/179	952/866

10.2.3. Arupärimised (esitatud/suuliselt vastatud)

IX Riigikogu

	Eestimaa Rahvaliid	EÜRP	Isamaaliit	Keskerakond	Koondrakond	Möödudkad	Reformierakond	Fraktsioonide- vahelised	Fraktsiooni mitte- kuuluvad RK liikmed	Kokku
Peaminister	11/10	2/2	6/5	31/28	4/4	5/5	0/0	6/5	4/4	69/63
Haridusminister	4/4	0/0	0/0	26/24	2/2	0/0	0/0	0/0	4/4	36/34
Justiitsminister	5/4	0/0	2/2	4/4	0/0	0/0	0/0	2/2	1/1	14/13
Kaitseminister	0/0	0/0	0/0	4/4	0/0	0/0	0/0	0/0	2/2	6/6
Keskkonnaminister	2/2	1/1	0/0	1/1	0/0	2/2	0/0	0/0	0/0	6/6
Kultuuriminister	0/0	0/0	4/1	4/3	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0	9/5
Majandusminister	0/0	0/0	0/0	7/6	0/0	0/0	0/0	1/0	1/1	9/7
Majandus- ja kommunikatsiooniminister	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1	0/0	2/2
Põllumajandusminister	5/5	0/0	0/0	5/4	2/2	1/1	0/0	1/1	0/0	14/13
Rahandusminister	10/7	0/0	2/2	6/5	0/0	1/1	0/0	3/3	0/0	22/18
Siseminister	0/0	3/3	3/3	14/14	0/0	3/3	0/0	4/4	3/2	30/29
Sotsiaalminister	1/1	0/0	0/0	12/10	3/3	1/1	0/0	1/1	4/4	22/20
Teede- ja sideminister	1/1	0/0	0/0	10/10	0/0	0/0	1/1	1/1	0/0	13/13
Välisminister	2/2	0/0	0/0	4/4	0/0	1/1	0/0	2/2	0/0	9/9
Portfellita rahvastikuminister	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Portfellita regionaalminister	0/0	0/0	0/0	2/2	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	2/2
Eesti Panga Nõukogu esimees	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1	0/0	2/2
Eesti Panga president	0/0	0/0	0/0	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	1/1
Riigikontrolör	4/4	0/0	2/2	2/2	0/0	1/1	0/0	3/3	0/0	12/12
Õiguskantsler	11/9	0/0	3/3	7/6	0/0	3/2	0/0	3/3	0/0	27/23
Kaitseväge juhataja	0/0	0/0	0/0	2/2	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	2/2
Kokku	58/51	6/6	22/18	142/130	12/12	18/17	1/1	29/27	19/18	307/280

10.3. Arupärimised

Arupärimine (interpellatsioon) on vanemaid ja olulisemaid parlamentaarse kontrolli teostamise ning valitsuse poliitilise vastutuse maksmapanemise vahendeid. Arupärimise instituut pärineb prantsuse parlamendiõigusest ning tema klassikalisse struktuuri on kuulunud järgmised elemendid:

- valitsusjuhilt või valitsusliikmelt selgituse nõudmine üldise poliitika kohta;
- üldine, kõigi parlamendiliikmete osavõtul toimuv arutelu;
- otsuse ettepaneku esitamine ja hääletamine (kui esitatud ettepanek sisaldas hukkamõistu valitsuse suhtes ning leidis hääletusel toetust, tõi see kaasa valitsuse tagasiastumise).

Arupärimisõigus sellisel kujul põhjustas ebastabiilsust ning takistas tõhusat valitsemist, seepärast on seda pärast Teist maailmasõda Euroopa riikide parlamentides “ratsionaliseeritud” (näiteks on arupärimisele vastamise protseduurist enamasti välja jäetud võimalus arutada valitsusele umbusalduse avaldamist) ning lähendatud parlamendiküsimuse instituudile.

Eestis on arupärimisõigus fikseeritud põhiseaduse (PS) §-s 74.

PS § 74 kohaselt on arupärimise esitamise õigus igal Riigikogu liikmel. (Võrdluseks: Eesti Vabariigi 1920. aasta PS järgi võis arupärimise esitada üks neljandik Riigikogu koosseisust, s.t 25 Riigikogu liiget, Eesti Vabariigi 1937. aasta PS järgi üks neljandik Riigikogu esimese koja – Riigivolikogu – koosseisust, s.t 20 liiget.)

PS §-s 74 on loetletud ka arupärimiste adressaadid. Nendeks on:

- 1) Vabariigi Valitsus;
- 2) Vabariigi Valitsuse liige;
- 3) Eesti Panga Nõukogu esimees;
- 4) Eesti Panga president;
- 5) riigikontrolör;
- 6) õiguskantsler;
- 7) kaitseväge juhataja või ülemjuhataja.

Nagu eespool mainitud, on arupärimine klassikalises mõttes poliitilise kontrolli vahend, s.t neid esitatakse üksnes isikutele, kelle ametisolek sõltub parlamendi usaldusest – valitsuse liikmetele. Eestis aga kuuluvad peale nende adressaatide ringi ka riigiametnikud, kellelt ametikoht nõuab poliitilist neutraalsust ning kes ei kanna Riigikogu ees poliitilist vastutust. Arupärimise esitamist sellistele isikutele ei saa vaadelda poliitilise kontrolli teostamisena.

PS § 74 teises lõikes on sätestatud, et arupärimisele tuleb vastata Riigikogu istungil 20 istungipäeva jooksul. See on liiga pikk tähtaeg. Praktikas on 20 istungipäeva ligikaudu poolteist kuud. Kui arupärimine esitatakse kevadistungjärgu lõpus (näiteks mais), saabub vastamise tähtpäev alles sügisistungjärgul. Seetõttu on sageli juhtunud, et arupärimine on vastamise ajaks kaotanud aktuaalsuse ega täida enam oma eesmärki (vähemalt mitte täies ulatuses).

Arupärimise sisu, arupärimiste esitamise ja neile vastamise korda reguleeritakse detailsemalt Riigikogu kodukorra seadusega (RKKS). Aastatel 1992–2003 muudeti asjaomaseid norme korduvalt, mistõttu on periooditi erinev ka arupärimispraktika.

Arupärimised Riigikogu VII ja VIII koosseisu volituste ajal

1992. aasta 5. novembril vastu võetud RKKS §-s 82 määratleti arupärimist kui kirjalikku pöördumist PS § 74 esimeses lõikes loetletud organite ja ametiisikute poole.

Arupärimised esitati Riigikogu juhatuse kaudu. Riigikogu VII koosseisu tööperioodi alguses (1992. aasta lõpus) kujunes välja praktika, et arupärimised antakse sarnaselt eelnõudega üle avalikult Riigikogu istungi alguses istungisaali kõnetoolist. Riigikogu juhatus edastas adressaatidele kõik probleemitõstatused, mis Riigikogu liikmed arupärimisena vormistasid ja esitasid.

Arupärimistele vastati kolmenädalase töötükli esimesel ja kolmandal esmaspäeval (esmaspäeviti toimus täiskogu istung kella 11.00-st kuni 13.00-ni) toimunud infotunnis. Praktikas tingis arupärimiste rohkus ning nendele vastamiseks eraldatud napp aeg (vähem kui kaks tundi) vajaduse viia läbi täiendavaid infotunde. Arupärimisele vastamise käigus kuulati kõigepealt ära adressaadi selgitused (selleks anti aega kuni seitse minutit), seejärel võis arupärija esitada kuni kolm täpsustavat küsimust ning teised Riigikogu liikmed igaüks ühe täpsustava küsimuse. Kõigile infotunni kavas olnud arupärimistele vastamise järel võisid Riigikogu liikmed avaldada infotunni käigus kuuldu kohta oma arvamust. Sellisteks läbirääkimisteks tuli eraldada 30 minutit. Samuti võis peaminister esineda selgituse või kommentaariga läbirääkimiste käigus tõstatatud probleemide kohta. Läbirääkimisvõimalust kasutati aga väga harva.

1994. aasta 15. novembril vastu võetud uus RKKS tõi kaasa teatavad muudatused arupärimistele vastamise korras. Esiteks hakkasid arupärimistele vastamiseks korraldatavad infotunnid toimuma iga töönädala esmaspäeval (infotund algas kell 17.00 ning kestis seni, kuni kõik kavas olnud arupärimised vastatud said). Teiseks piirati Riigikogu liikmete õigusi esitada arupärimise adressaadile täpsustavaid küsimusi: arupärija võis esitada kuni kolm täpsustavat küsimust, teised Riigikogu liikmed neid aga esitada ei võinud. Kolmandaks kaotati arupärimisele vastamise protseduurist läbirääkimiste pidamise võimalus.

Mitte kõigile arupärimistele ei vastatud suuliselt: arupärija võis küsimuse tagasi võtta; paljudel juhtudel sai arupärija vastuse muus vormis (eelkõige kirjalikult); Riigikogu koosseisu volituste viimastel kuudel esitatud arupärimistele vastata lihtsalt ei jõutud. Esines ka juhtumeid, et arupärimise adressaat vastamisest keeldus. Näiteks leidis õiguskantsler Eerik-Juhan Truuväli, kellele Riigikogu liige Ardo Ojasalu esitas arupärimise seoses Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 1993. aasta 4. novembri otsusega (millega tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks maksukorralduse seadus), et tema pädevuses ei ole "tõlgendada ega selgitada Riigikohtu otsuseid või nende vastuvõtmise protsessiga seonduvaid asjaolusid" (õiguskantsleri 6.12.1993. a kiri nr 131; vt ka St 1994/I, 503-505).

RKKS-s puudus säte, et Riigikogu uues koosseisus ei vastata arupärimistele, mille on esitanud Riigikogu eelmise koosseisu liikmed. Seetõttu vastasid mitmed tagasiastunud Andres Tarandi juhitava valitsuse liikmed VIII Riigikogu esimestel töönädalatel toimunud infotundides eelmise koosseisu liikmete (1995. aasta jaanuaris-vebruaris esitatud) arupärimistele.

Arupärimised Riigikogu IX koosseisu volituste ajal

1999. aasta 12. jaanuaril vastu võetud ning Riigikogu IX koosseisu volituste alguspäeval jõustunud Riigikogu kodukorra seaduse muutmise ja täiendamise seadusega viidi läbi arupärimisõiguse reform, mille käigus täpsustati arupärimise sisu, muudeti põhjalikult arupärimiste esitamise ja neile vastamise

korda ning viidi uute instituutidena sisse kirjalikud ja infotunniküsimused (vt 10.6. Kirjalikud ja infotunniküsimused).

Kuigi reformi algatanud Riigikogu põhiseaduskomisjon kavandas algselt arupärimisele suurema poliitilise kaalu omistamist (seaduseelnõu esialgses tekstis määratleti arupärimist kui nõuet Vabariigi Valitsusele või selle liikmele, Eesti Panga Nõukogu esimehele, Eesti Panga presidendile, riigikontrolöridele, õiguskantslerile või kaitseväge juhatajale või ülemjuhatajale “anda Riigikogule aru selle organi või ametiisiku võimkonda kuuluva üldist tähtsust omava riigieluküsimuse lahendamise kohta”), otsustas Riigikogu üsna eelnõu menetlemise lõpufaasis (III lugemise käigus) arupärimisõiguse kasutamise senisest praktikast mitte väga palju eemalduda ning sätestas tingimuse, et arupärimine peab puudutama selle adressaadiks oleva “organi või ametiisiku võimkonda reguleerivate õigusaktide täitmist”. Arupärimise esitajalt hakati nõudma ka seda, et ta peale adressaadile suunatud küsimuste kirjeldaks arupärimise esitamist põhjustanud asjaolusid.

Praktikas tõid kirjeldatud muudatused kaasa arupärimiste hulga vähenemise. Riigikogu juhatus, kellele nüüd pandi kohustus kontrollida arupärimise vastavust RKKS-s sätestatud nõuetele, hakkas juhtima Riigikogu liikmete tähelepanu puudustele üleantud arupärimistes ning sellega seoses tegema ettepanekuid nende ümbervormistamiseks kas kirjalikeks või infotunniküsimusteks. Aastatel 1999–2003 ei andnud Riigikogu juhatus käiku 39-le arupärimisena üleantud dokumendile, mille nende esitajad seejärel RKKS nõuetega vastavusse viisid või vormistasid ümber kirjalikuks või infotunniküsimuseks.

Arupärimisele vastamise korda reglementeerivaid sätteid muutis Riigikogu eesmärgiga võimaldada peale adressaadi küsitlemise ka (poliitilist) diskussiooni arupärija, adressaadi ja teiste Riigikogu liikmete vahel. Arupärimisele vastamise protseduur hõlmas:

- arupärija sissejuhatavat kõnet (kuni viis minutit);
- adressaadi vastust (kuni 15 minutit);
- arupärija ja teiste Riigikogu liikmete täpsustavaid küsimusi adressaadile (20 minuti jooksul);
- arupärija teist kõnet (kuni viis minutit);
- üldisi läbirääkimisi;
- adressaadi ja arupärija lõppsõnu (kuni kolm minutit).

Mõistet “infotund” ei kasutatud enam arupärimistega seoses, vaid Riigikogu kolmapäevase istungi raames ministrite küsitlemiseks ettenähtud aja tähistamiseks (vt 10.6. Kirjalikud ja infotunniküsimused).

RKKS-sse lülitati ka säte, et Riigikogu uues koosseisus ei vastata arupärimistele, mille on esitanud Riigikogu eelmise koosseisu liikmed.

Kokkuvõte

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal jäid arupärimised Riigikogu muu, eelkõige seadusandliku tegevuse varju. Kuna pärast Eesti taasiseseisvumist oli tarvis vastu võtta suur hulk seadusi ning suurem osa Riigikogu tööajast kuluski seaduseelnõude menetlemisele, ei peetud arupärimistega seonduvat sedavõrd oluliseks. Sellest annab tunnistust ka avalikkuse (ajakirjanduse) vähene tähelepanu arupärimiste suhtes.

Aastatel 1992–2003 esitati väga palju arupärimisi. Seda võib põhjendada, esiteks, arupärimisõiguse individuaalse iseloomuga, teiseks, muude formaalsete kontrolli- ja informatsioonivahendite puudumisega

pika aja vältel, kolmandaks, rangete nõuete puudumisega arupärimiste sisu suhtes ning neljandaks sellega, et arupärimisi anti üle avalikult, mistõttu Riigikogu liikmed püüdsid ainuüksi probleemitõstatusega tähelepanu võita. Seda kinnitab ka asjaolu, et vaatamata parlamendiküsimuste instituudi sisseseadmisele 1994. aastal, jäi arupärimine veel pikaks ajaks eelistatuimaks infohankimise ja parlamentaarse kontrolli instrumendiks.

Arupärimine oli ennekõike opositsiooni vahend; valitsust toetavate fraktsioonide esindajad esitasid arupärimisi valitsusliikmetele oluliselt vähem, kusjuures Riigikogu IX koosseisu ajal kujunesid sellised arupärimised lausa märkimisväärseks erandiks.

Arupärimiste peamised adressaadid olid aastatel 1992–2003 peaminister ja ministrid. Praktikas pöördui valitsusliikmete poole selleks, et avalikustada valitsuse tegemisi ja tegematajätmissi, saada andmeid üksiküsimuste kohta ning avaldada survet teatavaks tegevuseks. Arupärimistes puudutati peamiselt:

- valitsuse üldist poliitikat

(“Mida tehakse käesoleval aastal e l a t u s r a h a d e suurendamiseks? /.../ Mida tehakse uue pensioniseaduse väljatöötamiseks?” – väljavõte Kalev Raave 10. jaanuari 1994. a arupärimisest sotsiaalministrile);

- valitsuse tegevuskavasid

(“Milliste riikidega on lähiajal kavas arutada vastastikuste kaubanduskeskuste ja -esinduste avamist?” – väljavõte Vello Saatpalu 11. oktoobri 1994. a arupärimisest majandusministrile);

- valitsuse, valitsusliikmete ja riigiametnike üksikuid otsuseid

(“Vabariigi Valitsus oma korraldusega 1994. aasta 15. veebruarist nr. 90-k tegi rahandusministrile ülesandeks viia riigieelarve üldine kulude konto ja Tallinna Maksuameti riigieelarve tulude kontod aktsiaseltsist “Eesti Sotsiaalpank” üle aktsia-kommertspanka “Põhja-Eesti Pank”.

Palume Teid selgitada valitsuse otsuse motiive ja põhjendatust. Mis tingis usaldamatuse Eesti Sotsiaalpanga suhtes? Millal ja millises vormis valitsus oma kavadest Eesti Sotsiaalpanka informeeris? /.../” – väljavõte Heido Vitsuri ja Endel Eero 17. veebruari 1994. a arupärimisest peaministrile);

- kohalikke probleeme

(“Miks ei taastata rongiliiklust liinil Võru-Piusa-Võru keskpäevasel ajal?” – väljavõte Jüri Toomepuu 9. märtsi 1994. a arupärimisest teede- ja sideministrile);

- avalikkuse suurt tähelepanu pälvinud sündmusi

(“Rahareformikomitee teatel toimus 1992. a. detsembrikuus rahareformi käigus kogutud sularaharublade müügitehing.

Nii massikommunikatsioonivahendid kui ka erinevad kommentaatorid on avaldanud arvamust, et eelnimetatud tehingu puhul on tegemist kuriteoga.

Palume Teid informeerida meid, kas Siseministeriumi organid on andnud õigusliku hinnangu 1992. a. detsembrikuus toimunud müügitehingule.” – Andra Veidemanni ja Siiri Oviiri 19. septembri 1994. a arupärimine siseministrile);

- erinevaid väljaütlemisi või informatsiooni

(“Lugupeetud valitsusjuht! Oma ameti esimestest päevadest peale olete Te välismaa tarvis Eesti Riigikogu opositsiooni iseloomustanud küllaltki omapäraselt. Hakatuseks Te kuulutasite oma valitsuse esimeseks mittekommunistlikuks valitsuseks Baltikumis, seejärel olete korduvalt kõrvutanud opositsiooni võimalikku võimuletulekut sündmuste käiguga Leedus ja Poolas, märkides, et niikaua kui Teie olete võimul, Leedu või Poola variant kordamisele ei tule ning on ka välistatud

Eesti tagasipöördumine Suveräänsete Riikide Ühenduse rüppe. Viimati Te hakkasite aga viitama võimalusele, et Eestis on tekkinud Gruusia sündmuste kordumise oht, mis mõistagi on jälle välistatud niikaua kuni Teie, rahva vähemust esindav valitsus on võimul. Palun viimase avaldusega ühenduses täpsustada, milline piirkond etendaks Eestis Abhaasiat ja keda te näete sündmuste võimaliku arengu puhul Gamsahhurdia rollis? Palun Teid ajaloolasena põhjendada meie riigi sündmuste Poolas, Leedus ja Gruusias toimunuga kõrvutamise võimalikkust. /.../” – väljavõte Toomas Alatalu 7. märtsi 1994. a arupärimisest peaministrile);

- konkreetseid andmeid

(“Palun informeerida, kui palju teenib Eesti Kaitsejõududes endise Nõukogude Armeed ohvitserid ning kui paljud neist on Eesti kodanikud.” – Sergei Zonovi 9. jaanuari 1995. a arupärimine kaitseministrile).

Ülejäänud adressaatidest pöördui kõige rohkem õiguskantsleri poole, kellelt sooviti saada eelkõige hinnanguid õiguslikele (sealhulgas põhiseaduslikele) probleemidele, näiteks õigusaktide kooskõla põhiseaduse või seadustega ning riigi- või kohaliku omavalitsuse organi tegevuse või tegevusetuse õiguspärasus.

Aaro Mõttus
Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna juhataja

10.4. Kirjalikud küsimused Riigikogu IX koosseisus

	Eestimaa Rahvaliid	EÜRP	Isamaa- liit	Kesk- erakond	Koond- erakond	Möödukad	Reformi- erakond	Fraktsioo- nidevahe- lised	Fraktsioo- ni mitte- kuuluvad RK liikmed	Kokku
Peaminister	6	3	6	21	7	5	0	4	0	52
Haridusminister	4	5	1	25	3	1	0	1	0	40
Justiitsminister	7	3	3	9	0	0	0	0	2	24
Kaitseminister	2	0	0	6	0	0	0	0	1	9
Keskkonnaminister	6	0	1	15	1	4	0	1	0	28
Kultuuriminister	3	0	3	10	1	1	0	0	0	18
Majandusminister	3	1	0	7	0	1	0	0	2	14
Majandus- ja kommunikatsiooniminister	0	1	1	0	0	4	0	0	1	7
Põllumajandusminister	7	0	2	0	0	0	0	2	0	11
Rahandusminister	4	0	2	4	0	3	0	0	0	13
Siseminister	5	3	3	33	2	0	1	0	2	49
Sotsiaalminister	5	2	1	32	11	4	0	1	1	57
Teede- ja sideminister	2	0	0	1	2	1	0	0	0	6
Välisminister	1	2	0	12	1	0	0	3	0	19
Portfellita rahvastikuminister	0	0	0	3	0	0	0	0	0	3
Portfellita regionaalminister	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Eesti Panga Nõukogu esimees	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eesti Panga president	3	0	0	2	0	0	0	0	0	5
Riigikontrolör	0	0	1	1	0	0	0	0	0	2
Õiguskantsler	8	1	0	18	5	4	3	1	0	40
Kaitseväge juhataja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kokku	66	21	24	200	33	28	4	13	9	398

Selgitused

Fraktsiooni kuuluva Riigikogu liikme küsimus loetakse vastava fraktsiooni esitatud küsimuseks. Kui küsimuse esitasid eri fraktsioonidesse kuuluvad Riigikogu liikmed või fraktsiooni kuuluv ja fraktsiooni mittekuuluv Riigikogu liige koos, loetakse küsimus fraktsioonidevaheliseks. Nn portfelli ministrid on eristatud mitte isikute, vaid nende täidetud ülesannete järgi. Majandus- ja kommunikatsiooniministrile esitatuks loetakse ka küsimused, mis 28.01.2002–01.11.2002 adresseeriti nii majandusministri kui ka teede- ja sideministri ülesandeid täitnud Liina Tõnissonile.

10.5. Infotunniküsimused Riigikogu IX koosseisus

Vastatud	Eestimaa Rahvaliid	EÜRP	Isamaa- liit	Kesk- erakond	Koond- erakond	Mõõ- dukad	Reformi- erakond	Frakt- siooni mittekuu- luvad RK liikmed	Kokku
Peaminister	32	8	36	53	21	24	0	1	175
Haridusminister	11	4	15	28	7	10	0	1	76
Justiitsminister	7	5	14	14	5	11	3	2	61
Kaitseminister	6	3	17	13	6	5	0	1	51
Keskkonnaminister	12	2	8	31	2	5	0	0	60
Kultuuriminister	0	0	13	15	6	10	2	0	46
Majandusminister	7	1	2	16	1	4	0	2	33
Majandus- ja kommuni- katsiooniminister	2	1	4	1	2	4	0	0	14
Põllumajandusminister	20	0	2	25	1	15	0	0	63
Rahandusminister	10	0	6	27	8	10	0	0	61
Siseminister	4	2	13	31	6	8	1	1	66
Sotsiaalminister	7	4	8	29	18	27	0	0	93
Teede- ja sideminister	10	0	5	16	4	1	0	0	36
Välisminister	3	2	9	15	4	25	0	0	58
Portfellita rahvastiku- minister	0	0	6	18	5	14	0	1	44
Portfellita regionaal- minister	7	0	3	23	5	1	5	0	44
Kokku	138	32	161	355	101	174	11	9	981

Vastamata	Eestimaa Rahvaliid	EÜRP	Isamaa- liit	Kesk- erakond	Koond- erakond	Mõõ- dukad	Reformi- erakond	Frakt- siooni mittekuu- luvad RK liikmed	Kokku
Peaminister	24	3	34	70	12	16	0	2	161
Haridusminister	6	1	11	26	2	6	0	0	52
Justiitsminister	0	1	4	7	1	2	2	1	18
Kaitseminister	1	1	7	6	1	3	0	1	20

Selgitused

Fraktsiooni kuuluva Riigikogu liikme küsimus loetakse vastava fraktsiooni esitatud küsimuseks. Nn portfellita ministrid on eristatud mitte isikute, vaid nende täidetud ülesannete järgi. Majandus- ja kommunikatsiooniministrile esitatuks loetakse ka küsimused, mis 28.01.2002–01.11.2002 adresseeriti nii majandusministri kui ka teede- ja sideministri ülesandeid täitnud Liina Tõnissonile.

Vastamata	Eestimaa Rahvaliid	EÜRP	Isamaa- liit	Kesk- erakond	Koond- erakond	Mõõ- dukad	Reformi- erakond	Frakt- siooni mittekuu- luvad RK liikmed	Kokku
Keskkonnaminister	0	0	0	15	2	6	0	1	24
Kultuuriminister	1	0	8	12	0	7	4	2	34
Majandusminister	1	0	0	19	0	0	0	0	20
Majandus- ja kommuni- katsiooniminister	0	0	1	1	0	0	0	0	2
Põllumajandusminister	2	1	3	19	2	17	0	0	44
Rahandusminister	0	1	3	11	3	3	0	0	21
Siseminister	4	0	10	45	0	0	1	1	61
Sotsiaalminister	3	0	3	27	6	25	0	0	64
Teede- ja sideminister	2	1	7	26	0	0	1	0	37
Välisminister	4	2	0	11	1	13	0	1	32
Portfellita rahvastiku- minister	0	0	3	3	4	14	0	0	24
Portfellita regionaal- minister	4	0	3	13	0	2	3	1	26
Kokku	52	11	97	311	34	114	11	10	640

10.6. Kirjalikud ja infotunniküsimused

Sarnaselt arupärimisega on briti parlamenditraditsioonist pärinev iseseisev parlamendiküsimus (silmas peetakse küsimusi, mida ei esitata seoses muude parlamendi päevakorras olevate asjade – seaduseelnõu, peaministri kandidaadile valitsuse moodustamiseks volituste andmine jne – arutamisega) parlamentaarse kontrolli teostamise vahend. Küsimuse klassikaline erinevus arupärimisega võrreldes seisneb selles, et küsimusele vastamisega seoses ei avata parlamendis üldist arutelu ega võimaldata otsuse ettepanekute (sh valitsuse suhtes umbusaldusavalduse) esitamist. Küsimused võivad olla kas suulised või kirjalikud, s.t neile vastatakse kas suuliselt parlamendi istungil või kirjalikult.

Põhiseaduses (PS) Riigikogu liikme küsimuse instituuti ette ei nähta. (Võrdluseks: nii Eesti Vabariigi 1920. aasta PS kui ka 1937. aasta PS sisaldasid sätet parlamendiküsimuse kohta.)

Kuni 12. detsembrini 1994, kui jõustus Riigikogu kodukorra seaduse (RKKS) uus redaktsioon, oli arupärimine ainus Riigikogu liikme käsutuses olev formaalne kontrolli- ja informatsioonivahend. Arupärimiste suure arvu, liiga pika vastamistähtaja ning paljude arupärimistes tõstatatud probleemide vähese poliitilise relevantsuse tõttu hakkasid Riigikogu liikmed VII koosseisu volituste ajal lisama arupärimistele märget, et soovitakse ühtlasi ka kirjalikku vastust või et piirduks üksnes viimasega. Selline praktika tingis parlamendiküsimuse institutsionaliseerimise “Riigikogu liikme arupärimisele eelneva kirjaliku küsimusena” uues RKKS-s (17. peatükk, §-d 158 ja 159). Selle adressaatideks võisid olla kõik PS § 74 esimeses lõikes loetletud organid ja ametiisikud, kes olid kohustatud vastama 10 kalendripäeva jooksul.

Vaadeldavat instrumenti kasutati praktikas siiski väga harva, mistõttu parlamendiküsimuste tegelikuks sünniks Riigikogus tuleb lugeda 12. jaanuari 1999, kui võeti vastu Riigikogu kodukorra seaduse muutmise ja täiendamise seadus (see jõustus Riigikogu IX koosseisu volituste alguspäeval). Peale arupärimisõiguse reformi (vt 10.3. Arupärimised) anti uus sisu ja vorm infotunnile – peaminister ja ministrid pidid hakkama vastama Riigikogu liikmete suuliste küsimustele – ning Riigikogu liikme kirjalikule küsimusele.

Kirjaliku küsimuse regulatsioonis muutus see, et eesmärgiks pidi olema “üksikküsimuse kohta teabe saamine”; adressaat pidi küsimusele vastama 10 tööpäeva jooksul; küsimused ja neile saabunud vastused tehti üleüldiselt kättesaadavaks. Koosmõjus mõnevõrra rangemate nõuete kehtestamisega arupärimiste suhtes tõid mainitud muudatused kaasa kirjalike küsimuste arvu märkimisväärse kasvu.

Infotunniküsimuste instituudi sisseseadmise eesmärk oli anda Riigikogu liikmetele võimalus esitada valitsusliikmetele küsimusi ning saada neilt operatiivselt vastuseid aktuaalsete probleemide kohta. Infotunde peeti iga tööädala kolmapäeval kella 13.00-st kuni 14.00-ni. Sellest võttis osa alguses neli, hiljem kolm valitsusliiget. Riigikogu liikmed, kes soovisid valitsusliikmele küsimust esitada, esitasid infotunnile eelneval päeval (s.o teisipäeval) kella 12.00-ks Riigikogu juhatusese taotluse, milles märgiti valitsusliige, kellele tahetakse küsimust esitada, ning “tema valitsemisalast või avaliku elu valdkonnast probleem, mida küsimus puudutab”. Infotunnis esitati küsimusi Riigikogu juhatuse koostatud järjekorras. Küsimuse esitamiseks anti aega üks minut, vastamiseks kaks minutit. Istungi juhatajal oli õigus otsustada oma äranägemise järgi, mitu täpsustavat küsimust esitatakse, kas neid võivad esitada ka teised Riigikogu liikmed ning millal on küsimusele antud piisav vastus.

Praktikas kujunes olukord, kus kõiki registreeritud küsimissoove rahuldada ei olnud võimalik. Aastatel 1999–2003 anti ühes infotunnis vastused keskmiselt 9 küsimusele, vastamata jäi keskmiselt 6 registreeritud küsimust.

Sarnaselt arupärimistega olid infotunniküsimused mõeldud ennekõike opositsiooni instrumendina valitsuse kontrollimiseks (seda pidas Riigikogu juhatus küsimuste järjekorra koostamisel ka silmas). Ometi kasutasid küsimisvõimalust üsna ohtralt ka valitsust toetavatesse fraktsioonidesse kuulunud Riigikogu liikmed, esitades (kokkulepitud) küsimusi “oma” ministritele.

Aaro Mõttus

Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinformatsioonijuhataja

10.7. Ettepanekud umbusalduse avaldamiseks ja umbusaldushääletused

10.7.1. Ettepanekud umbusalduse avaldamiseks ja umbusaldushääletused		VII Riigikogu	
Algatajad, algatamise kuupäev	Umbusaldus-avalduse adressaat	Umbusaldusavalduse põhjus (seletuskiri või väljavõte sellest)	Arutamise kuupäev, hääletamistulemus (viide stenogrammile)
29 RK liiget (J. Aare, T. Alatalu, O. Anton, L. Arro, I. Fjuk, M. Hint, A. Junti, J. Kaplinski, K. Kilvet, K. Kukkk, T.-R. Kukkk, A. Käärma, K. Linde, P. Lorents, A.-E. Lõhmus, T. Made, S. Oviir, J. Rätsep, E. Savisaar, A. Sirendi, E. Spriit, A. Sügis, E. Tamm, T. Tepandi, J. Toomepuu, L. Tõnisson, A. Veidemann, R. Veidemann, R. Üksvärav) 14.06.1993	Siseminister Lagle Parek	“Seoses sellega, et siseminister Lagle Parek vallandas 4. juunil 1993. a Piirivalveameti peadirektori Andrus Ööveli arusaamatu ja ebaloogilise põhjendusega ning lahkus seejärel Eestist ilma olukorras selgust loomata /.../”	16.06.1993 39-42-1 (St 1993/III, 1794-1817)
24 RK liiget (T. Alatalu, O. Anton, L. Arro, E. Eero, A. Haug, K. Kilvet, K. Kukkk, T.-R. Kukkk, T. Kõrda, K. Linde, P. Lorents, M. Niklus, S. Oviir, K. Raave, E. Savisaar, A. Sirendi, A. Sügis, E. Tamm, T. Tepandi, J. Toomepuu, L. Tõnisson, A. Veidemann, Ü. Vooglaid, R. Üksvärav) 11.11.1993	Peaminister Mart Laar	“Praeguse valitsuse võimuletulekust on möödunud aasta täis konflikte, skandaale, korruptsiooni ja kuritegevust. Ametialane asjatundmatus, valed strateegilised otsused ja välisriikide huvide teenimine on viinud valitsuse võõrandumisele rahvast ja tema autoriteedi katastroofilisele langusele. /.../ Praegune valitsus ei ole suuteline Eesti ühiskonda tõsise ohu korral konsolideerima. Rahva usaldus on kadunud. /.../” /väljavõte/	15.11.1993 21-45-10 (St 1993/V, 661-681)
27 RK liiget (T. Alatalu, A. Erm, A. Haug, A. Heinapuu, A. Junti, R. Järlik, I. Kannik, T. Käbin, A. Käärma, L. Küüts, D. Liiv, A.-E. Lõhmus, T. Made, P.-O. Mõtsküla, I. Mändmets, M. Niklus, S. Oviir, R. R. Parve, K. Raave, E. Tarto, J. Toomepuu, O. Toomik, L. Tõnisson, A. Veidemann, R. Veidemann, Ü. Vooglaid, R. Üksvärav) 14.06.1994	Siseminister Heiki Arike	“Umbusalduse avaldamise põhjuseks on segadused relvaostulitsentside väljaandmisega Siseministeeriumi poolt, konkreetset herra siseministri poolt antud soovitus politseiameti peadirektorile herra Uno Ellenile rikkuda seadust.”	16.06.1994 43-13-5 (St 1994/IV, 2107-2132)

<p>58 RK liiget (J. Aare, P. Aimla, S. Alajõe, T. Alatalu, O. Anton, L. Arro, E. Eero, A. Erm, I. Fjuk, I. Hallaste, V. Hansen, A. Haug, A. Heinapuu, R. Helme, M. Hint, K. Jaani, A. Junti, K. Kama, I. Kannik, J. Kaplinski, R. Kikerpill, K. Kilvet, M. Kraav, K. Kukk, T.-R. Kukk, K. Kulbok, T. Kõrda, T. Käbin, A. Käärma, L. Küüts, Ü. Laanoja, K. Linde, P. Lorents, A.-E. Lõhmus, T. Made, E. Nestor, M. Niklus, S. Oviir, R. R. Parve, M. Pärnoja, K. Raave, J. Raidal, K. Raude, P.-E. Rummo, E. Savisaar, A. Sirendi, A. Sügis, E. Tamm, E. Tarto, K. Teiter, T. Tepandi, J. Toomepuu, L. Tõnisson, A. Veidemann, R. Veidemann, H. Vitsur, Ü. Vooglaid, R. Üksvärav) 26.09.1994</p>	<p>Peaminister Mart Laar</p>	<p>“Umbusalduse põhjuseks on ebakorrektnete riigiasjade ajamine. Selle näiteks võib tuua ebaseaduslikult garanteeritud “Lekto” laenutehingut, segadusi relva-ostuga Iisraelist, Vene rublade vahetamise viisi ja palju muud.”</p>	<p>26.09.1994 60-27-1 (St 1994/V, 228-245)</p>
---	----------------------------------	---	--

10.7.2. Ettepanekud umbusalduse avaldamiseks ja umbusaldushääletused

VIII Riigikogu

Algatajad, algatamise kuupäev	Umbusaldus-avalduse adressaat	Umbusaldusavalduse põhjus (seletuskiri või väljavõtte sellest)	Arutamise kuupäev, hääletamistulemus (viide stenogrammile)
<p>22 RK liiget (J. Adams, J. Betlem, V. Hansen, T. Jürgenson, I. Kannik, T. Kelam, H. Kranich, T. Käbin, M. Laar, J. Ligi, A. Lipstok, T. Lukas, A. Neljas, E. Nestor, R. Paavo, M. Pärnoja, P.-E. Rummo, T. Sinissaar, A. Tarand, E. Tarto, L. Vahtre, T. Vilosius) 14.09.1995</p>	<p>Majandusminister Liina Tõnisson</p>	<p>“Liina Tõnissoni tegevus majandusministrina on tekitanud mitmeid küsitavusi ning RAS Silmeti ümberkorraldamisel on see muutunud ohtlikuks Eesti rahvuslikele huvidele ja võib suurendada Vene majandusringkondade mõju Kirde-Eestis. Seoses sellega oleme seisukohal, et Liina Tõnisson ei sobi EV majandusministri ametikohale ning avaldame talle umbusaldust.”</p>	<p>20.09.1995 31-50-3 (St 1995/IV, 90-106)</p>

Algatajad, algatamise kuupäev	Umbusaldus-avalduse aadressaat	Umbusaldusavalduse põhjus (seletuskiri või väljavõte sellest)	Arutamise kuupäev, hääletamistulemus (viide stenogrammile)
23 RK liiget (J. Adams, O. Anton, J. Betlem, V. Hansen, L. Hänni, T. Jürgenson, V. Kaal, I. Kannik, T. Kauba, T. Kelam, M. Laar, T. Lukas, E. Nestor, M. Nutt, S. Oviir, R. Paavo, E. Parder, M. Pärnoja, V. Raudnask, A. Runge, A. Tarand, E. Tarto, L. Vahtre) 08.05.1996	Keskkonna- minister Villu Reiljan	“On tuvastatud, et 1994. ja 1995. aastal, ajal, mil praegune keskkonnaminister töötas Luua Kõrgema Metsakooli direktorina, esines nimetatud õppeasutuses õigusaktide ja raamatupidamise eeskirjade tõsiseid rikkumisi. Direktor Villu Reiljan oli nendes rikkumistes osaline ja on nende eest vastutav. Eelnõu esitajad on seisukohal, et ilmnunud asjaolude tõttu ei ole härra Reiljani jätkamine Valitsuse liikmena demokraatlikule õigusriigile sobiv.”	13.05.1996 33-34-6 (St 1996/III, 1306-1321)
36 RK liiget (J. Adams, J. Betlem, I. Fjuk, V. Hansen, L. Hänni, T. Jürgenson, V. Kaal, S. Kallas, I. Kannik, K. Kiisk, V. Kirsipuu, H. Kranich, K. Kukk, T. Käbin, M. Laar, J. Ligi, D. Liiv, A. Lipstok, U. Mereste, A. Neljas, E. Nestor, V. Niitsoo, M. Nutt, K. Ojuland, R. Paavo, E. Parder, M. Pärnoja, P.-E. Rummo, T. Savi, T. Sinissaar, A. Taimla, A. Tarand, E. Tarto, F. Undusk, L. Vahtre, T. Vilosius) 10.02.1997	Peaminister Tiit Vähi	“Tiit Vähi ei pälvi poliitilist usaldust ebakorrektsel ning riigi mainet kahjustava tegevuse tõttu.”	10.02.1997 45-46-1 (St 1997/I, 259-268)
26 RK liiget (J. Adams, O. Anton, J. Betlem, I. Fjuk, A. Haug, L. Hänni, T. Jürgenson, V. Kaal, S. Kallas, K. Kiisk, H. Kranich, T. Käbin, J. Ligi, A. Lipstok, U. Mereste, A. Neljas, E. Parder, M. Pärnoja, P.-E. Rummo, A. Runge, T. Sinissaar, A. Taimla, A. Tarand, F. Undusk, L. Vahtre, T. Vilosius) 22.04.1998	Keskkonna- minister Villu Reiljan	“13. mail 1996. aastal arutas Riigikogu umbusalduse avaldamist keskkonnaminister Villu Reiljanile. Siis süüdistati minister Reiljani tegudes, mida ka riigi kontrolör Hindrek Meri kvalifitseeris kui korrupsioonivastase seaduse rikkumist. Toona jäi Reiljan ametisse hääletega 33 umbusalduse poolt, 34 vastu. Täna tuleb tõdeda, et Villu Reiljan ei ole etteheidetest teinud mingeid järeldusi. Villu Reiljan ei ole austanud seadusi enne ministriks saamist ega ole teinud	22.04.1998 32-45-1 (St 1998/II, 1055-1069)

seda ka hiljem. Seaduserikkumised, mis minister Reiljani haldusalas aset leiavad, heidavad varju mitte ainult talle, tema erakonnale ja valitsuskoalitsioonile, vaid riigile tervikuna. Keskkonnaminister Reiljan on olnud nendes rikkumistes osaline ja on nende eest otseselt vastutav. Ministrit, kes on süüdi maksumaksjate raha hooletus ja ebasihipärasas kasutamises, Valitsuse korralduste, riigieelarve seaduse, riigivaraseaduse ja riigihanke seaduse nõuete eiramises, ei saa Riigikogu usaldada. Inimene, kes ei täida seadusi, ei tohi olla Eesti Vabariigi minister.”

10.7.3. Ettepanekud umbusalduse avaldamiseks ja umbusaldushääletused		IX Riigikogu	
Algatajad, algatamise kuupäev	Umbusaldus-avalduse aadressaat	Umbusaldusavalduse põhjus (seletuskiri või väljavõte sellest)	Arutamise kuupäev, hääletamistulemus (viide stenogrammile)
24 RK liiget (K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, S. Oviir, K. Pikaro, O. Raju, V. Rosenberg, E. Salumäe, E. Savisaar, M. Stalnuhhin, L. Tarvis, T. Tootsen, Ü. Tärno, T. Varek, V. Velman, H. Õunapuu) 11.10.1999	Siseminister Jüri Mõis	“Me avaldame Jüri Mõisale kui Eesti Vabariigi Valitsuse liikmele ja siseministrile umbusaldust kolmel põhjusel: - põhimõtteline riiklik ebakompetentsus; - meelevaldne ja kontrollimatu pingete suurendamine oma valitsusalas; - demonstratiivne demokraatliku lojaalsuse ja poliitilise korrektsuse eiramine.” /väljavõte/	11.10.1999 32-45-0 (St 1999/V, 356-366)
38 RK liiget (V. Andrejev, K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, J. Männik, S. Oviir, E. Paap, G. Pelisaar, K. Pikaro, J. Pöör, O. Raju, J. Reiljan, V. Reiljan, V. Rosenberg, A. Ruusmann, A. Rüütel,	Rahandusminister Siim Kallas	“Arvestades, et - rahandusministri ja kohtualuse rollide ühitamine on põhimõtteliselt sobimatu ja enesest lugupidavale riigile vastuvõetamatu; - ametisoleva rahandusministri üle kohtupidamine kahjustab Eesti rahvusvahelist mainet;	25.11.1999 37-51-0 (St 1999/VII, 1228-1230)

Algatajad, algatamise kuupäev	Umbusaldus- avalduse adressaat	Umbusaldusavalduse põhjus (seletuskiri või väljavõte sellest)	Arutamise kuupäev, hääletamistulemus (viide stenogrammile)
E. Salumäe, T. Tammsaar, L. Tarvis, J. Tomberg, T. Toomsalu, T. Tootsen, Ü. Tootsen, M. Treial, E. Truu, L. Tõnisson, Ü. Tärno, T. Varek, A. Varik, V. Velman, H. Õunapuu) 25.11.1999		- rahandusminister Siim Kallas on Eesti Panga presidendina rikkunud seadust ning muid õigusakte, millega soodustas kokku 9 miljoni USD (120 621 600 krooni) suuruse kahju tekkimist Vabariigi Valitsusele kuulunud Põhja- Eesti Pangale, näidates sellega enda täielikku sobima- tust riigi institutsiooni juhtimiseks; ei pea me võimali- kuks Reformierakonda kuuluva Siim Kallase jätkamist Eesti Vabariigi Valitsuse liikmena.” /väljavõte/	
31 RK liiget (K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, U. Laht, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, J. Männik, S. Oviir, E. Paap, G. Pelisaar, K. Pikaro, J. Pöör, O. Raju, J. Reiljan, V. Reiljan, V. Rosenberg, A. Ruusmann, E. Salumäe, M. Stalnuhhin, T. Tammsaar, L. Tarvis, T. Toomsalu, Ü. Tootsen, M. Treial, L. Tõnisson, Ü. Tärno, T. Varek, A. Varik, V. Võssotskaja, H. Õunapuu) 06.04.2000	Rahandus- minister Siim Kallas	“Oleme jätkuvalt seisukohal, et: - rahandusministri ja kohtualuse rollide ühitamine on põhimõtteliselt sobimatu ja enesest lugupidavale riigile vastuvõetamatu; - ametisoleva rahandusministri üle kohtupidamine kahjustab Eesti rahvusvahelist mainet; - Eesti Panga presidendina on Siim Kallas näidanud enda täielikku sobimatust riigi institutsiooni juhtimiseks. Eeltoodu alusel ei pea me võimalikuks Reformierakonda kuuluva Siim Kallase jätkamist Eesti Vabariigi Valitsuse liikmena.” /väljavõte/	10.04.2000 36-45-0 (St 2000/III, 1164-1170)
31 RK liiget (K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, A. Käärma, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, E. Paap, G. Pelisaar, K. Pikaro, V. Rosenberg, A. Ruusmann, E. Salumäe, M. Siimann, M. Stalnuhhin, L. Tarvis, T. Toomsalu, T. Tootsen, Ü. Tootsen, M. Treial, E. Truu, L. Tõnisson, Ü. Tärno, T. Varek, A. Varik, V. Velman, V. Võssotskaja) 04.05.2000	Siseminister Tarmo Loodus	“Siseminister Tarmo Loodus astus ametisse 09. no- vembril 1999. a. Kahjuks peab nentima, et vähem kui poole aastaga on Loodus kaotanud igasuguse kontrolli siseministeeriumi haldusalas toimuva üle, mistõttu on tekkinud äärmiselt ohtlik anarhialaadne situatsioon. /.../” /väljavõte/	04.05.2000 30-42-0 (St 2000/IV, 1463-1479)

<p>45 RK liiget (V. Andrejev, K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, A. Käärma, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, J. Männik, Ü. Nugis, S. Oviir, E. Paap, G. Pelisaar, K. Pikaro, J. Pöör, J. Reiljan, V. Reiljan, A. Ruusmann, V. Rosenberg, A. Rüütel, E. Salumäe, E. Savisaar, M. Siimann, A. Sirendi, M. Stalnuhhin, T. Tammsaar, L. Tarvis, J. Tomberg, T. Toomsalu, T. Tootsen, Ü. Tootsen, M. Treial, E. Truu, L. Tõnisson, Ü. Tärno, T. Varek, A. Varik, V. Velman, V. Võssotskaja, H. Öunapuu) 14.08.2000</p>	<p>Majandus- minister Mihkel Pärnoja</p>	<p>“Narva Elektriijaamade erastamise teemale on lühikese aja jooksul pühendatud sama palju tähelepanu kui kümnekond aastat tagasi Molotov-Ribbentropi paktile ja salaprotokollile. Käesolev umbusaldus-avaldus on mõneti eriskummuline. Me umbusaldame minister Pärnojat mitte ainult selle eest, mida me tema tegevuse kohta teame, vaid ka selle eest, mida me ei tea. Äkki isegi veel rohkem selle eest, mida ta varjata püüab. Sellist, kõiki eestimaalasi puudutavat äri pole viimase kümnekonna aasta jooksul Eestis nii salaja aetud. Loodud on pretsedent, mis võib lõpetada igasuguse demokraatia, avalikustamise, seaduslikkuse ja poliitikute vastutuse oma tegude eest.” /väljavõte/</p>	<p>28.08.2000 46-50-0 (St 2000/V, 2319-2329)</p>
<p>44 RK liiget (V. Andrejev, K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, A. Käärma, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, J. Männik, S. Oviir, E. Paap, G. Pelisaar, K. Pikaro, J. Pöör, O. Raju, J. Reiljan, V. Reiljan, V. Rosenberg, A. Ruusmann, A. Rüütel, E. Salumäe, E. Savisaar, M. Siimann, A. Sirendi, M. Stalnuhhin, T. Tammsaar, L. Tarvis, T. Toomsalu, T. Tootsen, Ü. Tootsen, M. Treial, E. Truu, L. Tõnisson, Ü. Tärno, T. Varek, A. Varik, V. Velman, V. Võssotskaja, H. Öunapuu) 16.01.2001</p>	<p>Teede- ja sideminister Toivo Jürgenson</p>	<p>“Erastamisprotsessi läbipaistmatus ning otsuste tegemise koondamine kitsa, võimaloleva poliitilise eliidi kätte on tinginud suure osa nendest probleemidest, mille pärast me täna oma umbusaldust minister Toivo Jürgensonile avaldame. Probleeme on aga pea kõikides teede- ja sideministri haldusalasse kuuluvates valdkondades, s.o. 1) teede korrashoid ja bussitransport, 2) veeteed ja parvlaevavahendus, 3) telefoni ja postiside ning telekommunikatsioonid, 4) kõrgete riigiametnike koondamine.” /väljavõte/</p>	<p>16.01.2001 42-53-0 (St 2001/I, 144-170)</p>
<p>44 RK liiget (V. Andrejev, K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, P. Kreitzberg, A. Käärma, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, J. Männik, S. Oviir,</p>	<p>Teede- ja sideminister Toivo Jürgenson</p>	<p>“Probleeme on kõigis teede- ja sideministri haldusalasse kuuluvates valdkondades. Eesti raudteede erastamise ebaotstarbekusele ja ohtlikkusele on Riigikogu opositsioon ja avalikkus osutanud jätkuvalt. /.../</p>	<p>12.03.2001 40-48-0 (St 2001/II, 946-965)</p>

Algatajad, algatamise kuupäev	Umbusaldus- avalduse adressaat	Umbusaldusavalduse põhjus (seletuskiri või väljavõte sellest)	Arutamise kuupäev, hääletamistulemus (viide stenogrammidele)
E. Paap, G. Pelisaar, K. Pikaro, J. Pöör, O. Raju, J. Reiljan, V. Reiljan, V. Rosenberg, A. Ruusmann, A. Rüütel, E. Salumäe, E. Savisaar, M. Siimann, A. Sirendi, M. Stalnuhhiin, T. Tammsaar, L. Tarvis, J. Tomberg, T. Toomsalu, T. Tootsen, Ü. Tootsen, M. Treial, E. Truu, L. Tõnisson, Ü. Tärno, T. Varek, A. Varik, V. Velman, V. Võssotskaja, H. Õunapuu) 08.03.2001		Arvestades neid Eesti riigi mainele kahjulikke otsuseid ei saa me teede- ja sideminister Toivo Jürgensoni tegevusele hinnangu andmist edasi lükata järgmiste Riigikogu valimisteni. Toivo Jürgenson on vastutades Eesti Raudtee erastamise eest käitunud ebakompetentselt, hoolimatult ja ülbelt, mis läheb rahvale ja riigile kallilt maksma. /.../” /väljavõte/	
43 RK liiget (V. Andrejev, K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, A. Käärma, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, J. Männik, Ü. Nugis, S. Oviir, E. Paap, G. Pelisaar, K. Pikaro, J. Pöör, O. Raju, J. Reiljan, V. Reiljan, V. Rosenberg, A. Ruusmann, A. Rüütel, E. Salumäe, E. Savisaar, M. Siimann, A. Sirendi, M. Stalnuhhiin, T. Tammsaar, L. Tarvis, T. Toomsalu, T. Tootsen, Ü. Tootsen, M. Treial, E. Truu, L. Tõnisson, Ü. Tärno, T. Varek, A. Varik, V. Võssotskaja, H. Õunapuu) 09.04.2001	Peaminister Mart Laar	“Oleme jõudnud olukorda, kus valitsuse tegevusetust ja saamatust Eesti riigi ja rahva probleemide lahendamisel pole võimalik kauem taluda. Kuivõrd paljusid Valitsuse otsuseid pole tulevikus võimalik ümber pöörata ega parandada, kujutab praeguse Vabariigi Valitsuse jätkamine Eesti riigile ja rahvale korvamatut kahju. Umbusaldusele allakirjutanuid valdab sügav mure Eesti riigi pärast. Iga päevaga muutub Laari valitsuse poolt tekitatav kahju üha korvamatuks ning kujutab juba reaalselt ohtu meie edasisele eksistentsile. Lähtudes sügavast murest Eesti riigi tuleviku pärast, peavad allakirjutanud vajalikuks Mart Laari lahkumist peaministri ametikohalt nüüd ja kohe.” /väljavõte/	11.04.2001 43-51-0 (St 2001/III, 1457-1506)
41 RK liiget (K. Arjakas, A. Haug, A. Jaakson, K. Kallo, T. Kauba, P. Kreitzberg, A. Käärma, U. Laht, A. Liiv, V. Lootsmann, J. Marrandi, S. Mikser, J. Männik, S. Oviir, E. Paap, G. Pelisaar, K. Pikaro, J. Pöör, O. Raju, J. Reiljan, V. Reiljan, V. Rosenberg,	Majandus- minister Mihkel Pärnoja	“Tuletame meelde, et käesolev umbusaldusavaldus minister Pärnojale on juba teine. Seejuures põhjused on jätkuvalt endised – samavõrd destruktiivne, ebakompetentne, süüdimatult enesekindel ning kriitikalaviini mitte millekski pidav toimetamine Eesti majanduse strateegilistes võtmevaldkondades. Kui	14.06.2001 42-42-0 (St 2001/VI, 2509-2535)

A. Ruusmann, A. Rüütel, E. Salumäe,
 A. Sirendi, M. Stalnuhhin, T. Tammsaar,
 L. Tarvis, T. Toomsalu, T. Tootsen, Ü. Tootsen,
 M. Treial, E. Truu, L. Tõnisson, Ü. Tärno,
 T. Varek, A. Varik, V. Velman, V. Võssotskaja,
 H. Õunapuu)
 13.06.2001

2000. aasta augustis umbusaldasime majandusmi-
 nistrit ja EEA nõukogu esimeest Eesti elektrijaamade
 erastamise eest vastu rahva tahet, kahjulikel tingi-
 mustel ja avalikkuse eest salastatult, siis samasugune
 varjatud pudukauplemine on pärast seda ligi aasta
 jooksul toimunud Eesti majanduse ja transiitkauban-
 duse alustala – Eesti Raudtee – enamusaktsiate
 maksu mis maksab mahaparseldamiseks.” /väljavõte/

28 RK liiget (J. Adams, A. Altosaar, S. Endre,
 V. Hansen, A. Herkel, L. Hänni, K. Jäätma,
 K. Jürgenson, T. Jürgenson, V. Kaal,
 M.-A. Kelam, T. Kelam, J.-H. Kuks, T. Kõiv,
 M. Laar, M. Lauristin, J. Leppik, T. Lukas,
 U. Mereste, M. Meri, E. Nestor, M. Nutt,
 J. Padrik, M. Pärnoja, R. Ruusamäe,
 T. Sinissaar, A. Tarand, E. Tarto)
 29.01.2003

Siseminister
 Ain Seppik

“Nõukogude okupatsioonivõimu poolt inimeste
 alusetus süüdimõistmises osalenud isik ei saa olla
 iseseisva Eesti Vabariigi kui demokraatliku õigus-
 riigi siseminister.” /väljavõte/

29.01.2003
 29-0-0
 (St 2003/I, 443-468)

10.8. Valitsusliikmetele umbusalduse avaldamise ettepanekud ja umbusaldushääletused

Parlamentaarsetes valitsemissüsteemis peab valitsusel olema parlamendi usaldus. Sellega on seotud parlamendi võimalus avaldada valitsusele umbusaldust, mida tuleb käsitada kui kõige tugevamat parlamentaarset kontrolli vahendit.

Euroopa riikide parlamentaarsetes praktikas leiavad umbusaldushääletused harva aset. See on tingitud mitmest asjaolust.

Tänapäeva parlamentaarsetes süsteemides on parlamendienamus ning tema toetatav valitsus tihedalt seotud, mistõttu lahkkelid lahendatakse muul viisil kui umbusalduse avaldamisega. Opositsioonil on üldjuhul põhjust umbusalduse avaldamise ettepanekut esitada üksnes siis, kui sellel on väljavaateid toetust leida.

Reaktsioonina hädadele, mis tulenesid täidesaatva võimu teostamise ebastabiilsusest paljudes Euroopa riikides Esimese ja Teise maailmasõja vahelisel perioodil, on enamikus Teise maailmasõja järgsetes põhiseadustes nähtud ette hulk täidesaatva võimu tugevdamisele suunatud abinõusid. Muu hulgas puudutavad need ka umbusaldushääletust. Nii on kujundatud küllaltki range protseduur umbusaldusettepaneku esitamiseks (teatav minimaalne arv parlamendiliikmeid, eraldatus arupärimise protseduurist) ning otsustamiseks (parlamendi koosseisu häälteenamus), samuti on ettepaneku esitamise ja hääletuse vahele seatud teatav ajavahemik – nn mõtlemisaeg. Mitmes riigis (näiteks Saksamaa ja Hispaania) on kehtestatud nõue seada üles uue valitsusjuhi kandidatuur (konstruktiivne umbusaldushääletus).

Eestis on umbusalduse avaldamise korra põhijooned nähtud ette põhiseaduse (PS) §-s 97, detailsem protseduur aga Riigikogu kodukorra seaduses (RKKS).

Umbusaldusavalduse adressaadiks võib olla kas:

- 1) Vabariigi Valitsus;
- 2) peaminister;
- 3) minister.

Aastatel 1993–2003 olid kõik umbusaldusettepanekud suunatud üksikute valitsusliikmete (peaministri või ministrite) vastu. Kordagi ei pidanud Riigikogu hääletama valitsuse kui terviku umbusaldamise ettepanekut.

Umbusaldusavalduse algatamise õigus on vähemalt 21 Riigikogu liikmel üheskoos. Suurim algatajate arv oli 58 (26.09.1994 esitatud ettepanek avaldada umbusaldust peaminister Mart Laarile) ning väikseim 22 (14.09.1995 esitatud ettepanek avaldada umbusaldust majandusminister Liina Tõnissonile).

PS kohaselt peavad algatajad esitama kirjaliku nõude Riigikogu istungil. Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisus esitati arutamiseks otsuse eelnõu, milles oli märgitud umbusaldusavalduse adressaat, koos seletuskirjaga, mis sisaldas umbusaldusettepaneku põhjendust.

Kuna umbusalduse avaldamine on käsitatav poliitilise, mitte aga õigusliku sanktsioonina, võib ettepaneku esitada mis tahes põhjusel. Riigikogu VII ja VIII koosseisus põhjendasid algatajad ettepanekut väga lakooniliselt, enamasti ühe või kahe lausega. Riigikogu IX koosseisu volituste ajal hakati esitama pikemaid seletuskirju. Pikim seletuskiri – 6 lehekülge – oli lisatud 13.06.2001 esitatud ettepanekule avaldada umbusaldust majandusminister Mihkel Pärnojale.

PS järgi võib umbusalduse avaldamine tulla otsustamisele kõige varem ülejärmisel päeval pärast selle algatamist, kui valitsus ei nõua kiiremat otsustamist. Praktikas on valitsus tihti nimetatud õigust ka kasutanud. Kaheksal juhul on valitsuse nõude alusel ettepanekut arutatud ja hääletatud koguni samal istungil, kui ettepanek esitati. Märkimist väärivad veel järgmised faktid Riigikogu praktikast:

- 25.11.1999 esitatud ettepanekut avaldada umbusaldust rahandusminister Siim Kallasele arutati samal päeval 27 valitsust toetava Riigikogu liikme nõudel kokku kutsutud Riigikogu täiendaval istungil;
- 14.08.2000 Riigikogu erakorralisel istungjärgul esitatud ettepanekut avaldada umbusaldust majandusminister Mihkel Pärnoja arutati alles 28.08.2000, kuivõrd korraliste istungjärkude vahelisel ajal ei õnnestunud erakorralist istungjärku varem kokku kutsuda (14.08.2000 umbusaldusettepaneku arutamiseks Vabariigi Valitsuse ettepanekul kokku kutsutud erakorraline istungjärk ei osutunud otsustusvõimeliseks – kohal oli üksnes 41 Riigikogu liiget);
- 29.01.2003 esitatud ettepanekut avaldada umbusaldust siseminister Ain Seppikule arutati valitsuse nõudel küll samal istungil kui ettepanek esitati, kuid päevakorrapunktide rohkuse tõttu toimus arutelu järgmise päeva, 30. jaanuari varastel hommikutundidel.

Umbusaldusettepaneku arutamise kord Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisus hõlmas alljärgnevat:

- umbusaldusavalduse algatajate esindaja ettekanne;
- küsimused ettekandjale;
- valitsuse kaasettekanne;
- küsimused kaasettekandjale;
- läbirääkimised;
- hääletamine.

Olgu siinkohal toodud välja nende Riigikogu liikmete nimed, kes olid ettekandjateks aastatel 1993–2003 aset leidnud aruteludel (kronoloogilises järjekorras): Arvo Junti, Raoul Üksvärav, Ants Erm, Jaan Kaplinski, Tiit Sinissaar, Lauri Vahtre, Feliks Undusk, Jürgen Ligi, Edgar Savisaar, Peeter Kreitzberg, Toomas Varek, Koit Pikaro, Peeter Kreitzberg, Jaanus Männik, Toomas Varek kaks korda järjest, Jaanus Männik, Jüri Adams.

Küsimusi ettekandjale on esitanud enamasti ettepaneku vastased, kuigi on ka vastupidiseid näiteid – aktiivsemad küsijad on olnud algatajad ise (näiteks 10.04.2000 toimunud arutelul olid kõigi ettekandja Toomas Varekile esitatud 12 küsimuse autoriks algatajad). Kõige rohkem küsimusi – 38 – esitati ettekandjale Toomas Varekile 11.04.2001 toimunud arutelul.

Kaasettekandjaks on üldjuhul olnud umbusaldusavalduse adressaat. Riigikogu IX koosseisu ajal oli mitu arutelu (ettepanekud umbusaldada siseminister Jüri Mõisa, rahandusminister Siim Kallast – kahel korral –, siseminister Tarmo Loodust, majandusminister Mihkel Pärnoja – esitatud 14.08.2000) ilma valitsuse kaasettekandeta (s.t umbusalduse adressaat arutelust osa ei võtnud). Reaktsioonina valitsuse sellisele hoiakule võttis Riigikogu 16.11.2000 vastu Riigikogu kodukorra seaduse muutmise seaduse, millega nähti ette valitsusliikme – umbusaldusavalduse adressaadi – kohustus pidada kaasettekanne ja vastata Riigikogu liikmete küsimustele.

Küsimusi kaasettekandjale on esitanud enamasti umbusaldusavalduse algatajad. Kõige rohkem küsimusi – 66 – esitati peaminister Mart Laarile 11.04.2001 toimunud arutelul.

Läbirääkimistest osavõtu õigus on olnud üksnes fraktsioonide esindajatel. Praktikas on läbirääkimisi peetud peaaegu kõigi umbusaldushääletuste eel (välja arvatud 25.11.1999 toimunud arutelul rahandusminister Siim Kallase umbusaldamiseks esitatud ettepaneku üle – siis ei soovinud arvamust avaldada ükski fraktsioon), kuigi osavõtt nendest ei ole alati olnud sajabrotsendiline. Näiteks võtsid

läbirääkimistest osa kõik fraktsioonid (7) 11.10.1999, kui arutati ettepanekut avaldada umbusaldust siseminister Jüri Mõisale, ning üksnes umbusalduse avaldamist toetanud fraktsioonid (Isamaa ja ERSP, Mõõdukate ning Reformierakonna fraktsioon) 20.09.1995, kui arutati ettepanekut avaldada umbusaldust majandusminister Liina Tõnissonile.

Umbusalduse avaldamiseks valitsusele või selle liikmele on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenamus, s.t vähemalt 51 Riigikogu liikme toetus. Sellise toetuse on saanud aastatel 1993–2003 ainult üks ettepanek: peaminister Mart Laari umbusaldas 1994. aasta 26. septembril korraldatud hääletusel 60 Riigikogu liiget. On olnud ka juhtumeid, kus ettepanek on saanud küll rohkem poolt- kui vastuhääli, kuid siiski mitte niipalju, kui on põhiseaduse järgi nõutav (näiteks 16.06.1994 toimunud siseminister Heiki Arikese umbusalduse hääletusel oli poolt 43 ja vastu 13 Riigikogu liiget).

Märkimist väärrib veel asjaolu, et kuigi Riigikogu avaldas 26. septembril 1994 peaminister Mart Laarile umbusaldust, oli tema juhitud valitsus ametis kuni sama aasta 8. novembrini, Andres Tarandi juhitava valitsuse ametisse astumiseni.

Aaro Mõttus

Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna juhataja

10.9. Muu kontrollialane tegevus

Riigikogu koosseis	Olulise tähtsusega küsimuste arutelud		PS § 103 lg 2 alusel vastu võetud otsused	Heakskiidetud tegevuskavad	Peaministri poliitilised avaldused	Peaministri seadusjärgsed ülevaadet
	Ilma otsuse eelnõuta	Otsuse eelnõuga				
VII	3	–	8	–	3	–
VIII	11	–	10	8	3	–
IX	14	3	2	8	7	1

10.10. Olulise tähtsusega küsimuste arutelud

10.10.1. Olulise tähtsusega küsimuste arutelud VII Riigikogu

Teema	Kuupäev (viide stenogrammile)
Välispoliitika	17.02.1994 (St 1994/I, 473-500)
Välispoliitika	13.12.1994 (St 1994/VI, 1176-1195)
Regionaalpoliitika kontseptsioon	09.02.1995 (St 1995/I, 373-382)

10.10.2. Olulise tähtsusega küsimuste arutelud VIII Riigikogu

Teema	Kuupäev (viide stenogrammile)
Välispoliitika	21.12.1995 (St 1995/V, 1249-1268)
Põllumajandus ja maaelu Eestis	22.02.1996 (St 1996/I, 479-502) / 04.03.1996 (St 1996/I, 504-520)
Välispoliitika	30.05.1996 (St 1996/III, 1578-1602)
Rahvuse tulevik	04.06.1996 (St 1996/IV, 1624-1646) / 05.06.1996 (St 1996/IV, 1648-1664)
Välispoliitika	05.12.1996 (St 1996/VI, 974-998)
Välispoliitika	12.06.1997 (St 1997/III, 1536-1563) / 16.06.1997 (St 1997/III, 1569-1572)
Välispoliitika	12.02.1998 (St 1998/I, 361-389) / 16.02.1998 (St 1998/I, 393-401)
Hariduspoliitika	07.05.1998 (St 1998/III, 1181-1207) / 11.05.1998 (St 1998/III, 1212-1227) / 12.05.1998 (St 1998/III, 1245-1254)
Ettevalmistused Eesti liitumiseks Euroopa Liiduga	04.06.1998 (St 1998/III, 1566-1590) / 08.06.1998 (St 1998/IV, 1593-1607) / 09.06.1998 (St 1998/IV, 1623-1628)
Välispoliitika	11.06.1998 (St 1998/IV, 1742-1765)
Välispoliitika	26.11.1998 (St 1998/VI, 1039-1062)

10.10.3. Olulise tähtsusega küsimuste arutelud IX Riigikogu

Teema	Kuupäev (viide stenogrammile)
Välispoliitika	25.11.1999 (St 1999/VII, 1203-1223) / 07.12.1999 (St 1999/VIII, 1243-1251) → 20.01.2000 (St 2000/I, 186-199)
Ettevalmistused Eesti liitumiseks Euroopa Liiduga	19.01.2000 (St 2000/I, 114-160)
Välispoliitika	08.06.2000 (St 2000/V, 1948-1967)
Riigikogu otsuse "AS Narva Elektri jaamad erastamiskavast" eelnõu arutelu olulise tähtsusega riikliku küsimusena	14.06.2000 (St 2000/V, 2070-2091); olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu lõpetati, otsuse-eelnõu arutelu katkestati
NRG Energy Inc. 100-protsendilise tütarühingu NR Generating Holdings B. V. poolt AS-s Narva Elektri jaamad 49-protsendise osaluse omandamise lepingu tingimused	14.08.2000 (St 2000/V, 2254-2285) / 28.08.2000 (St 2000/V, 2329-2345) / 13.09.2000 (St 2000/VI, 76-87)
Välispoliitika	12.10.2000 (St 2000/VI, 507-523) / 17.10.2000 (St 2000/VII, 544-547)
Teadus- ja arendustegevuse olukorrast ja valitsuse poliitika selles valdkonnas	07.12.2000 (St 2000/VIII, 1364-1392) / 12.12.2000 (St 2000/VIII, 1400-1414)
Ettevalmistused Eesti liitumiseks Euroopa Liiduga	18.01.2001 (St 2001/I, 247-284) / 23.01.2001 (St 2001/I, 322-332)

Riigikogu otsuse “Pensionäride olukorra parandamisest” eelnõu arutelu olulise tähtsusega riikliku küsimusena	05.04.2001 (St 2001/III, 1354-1380) / 10.04.2001 (St 2001/III, 1424-1430); olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu lõpetati, otsuse eelnõu arutelu katkestati
Välispoliitika	03.05.2001 (St 2001/IV, 1726-1752)
Välispoliitika	25.10.2001 (St 2001/VIII, 651-678)
Ettevalmistused Eesti liitumiseks Euroopa Liiduga	11.04.2002 (St 2002/II, 877-905) / 16.04.2002 (St 2002/III, 924-948)
Välispoliitika	13.06.2002 (St 2002/V, 1783-1810) / 18.06.2002 (St 2002/V, 1821-1824)
Riigikogu otsuse “Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni heakskiitmine” eelnõu arutelu olulise tähtsusega riikliku küsimusena	12.12.2002 (St 2002/VIII, 1320-1337); olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu lõpetati, otsus võeti vastu (52-0-0) RT I 2002, 103, 606
Välispoliitika	19.12.2002 (St 2002/VIII, 1487-1506) / 14.01.2003 (St 2003/I, 23-45)
Sotsiaalpartnerluse olukorrast Eesti Vabariigis	16.01.2003 (St 2003/I, 147-163) / 21.01.2003 (St 2003/I, 190-213)
Ettevalmistused Eesti liitumiseks Euroopa Liiduga	13.02.2003 (St 2003/I, 573-590)

10.11. Tegevuskavade heakskiitmine

10.11.1. Tegevuskavade heakskiitmine VIII Riigikogu

Teema	Menetluse käik (viide stenogrammile), hääletamisstulemus, avaldamisandmed
Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuunad	06.05.1996 (St 1996/III, 1206-1221) / 07.05.1996 (St 1996/III, 1239-1248) 65-0-3 RT I 1996, 33, 684
Eesti keskkonnanstrateegia	20.01.1997 (St 1997/I, 86-89) → 17.02.1997 (St 1997/I, 364-370) → 12.03.1997 (St 1997/I, 561-567) 64-1-0 RT I 1997, 26, 390
Eesti metsapoliitika	07.05.1997 (St 1997/II, 1077-1086) → 04.06.1997 (St 1997/III, 1375-1384) → 11.06.1997 (St 1997/III, 1488-1490) 54-2-1 RT I 1997, 47, 768
Kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline riiklik arengukava	18.11.1997 (St 1997/VI, 1087-1098) → 21.01.1998 (St 1998/I, 137-140) → 18.02.1998 (St 1998/I, 453-456) 40-0-0 RT I 1998, 19, 295

Eesti infopoliitika põhialused	22.04.1998 (St 1998/II, 1069-1076)→13.05.1998 (St 1998/III, 1305-1311) 28-0-0 RT I 1998, 47, 700
Eesti riikliku integratsioonipoliitika lähtekohad mitte-eestlaste integreerimiseks Eesti ühiskonda	06.05.1998 (St 1998/III, 1128-1149)→10.06.1998 (St 1998/IV, 1710-1723) 40-2-9 RT I 1998, 57, 866
Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused	20.05.1998 (St 1998/III, 1420-1431)→16.09.1998 (St 1998/V, 51-56) 40-0-1 RT I 1998, 81, 1353
Arengukoostöö põhimõtted aastateks 1999–2000	20.01.1999 (St 1999/I, 141-147) 23-0-2 RT I 1999, 8, 121

10.11.2. Tegevuskavade heakskiitmine IX Riigikogu

Teema	Menetluse käik (viide stenogrammile), hääletamistulemus, avaldamisandmed
Eesti Vabariigi julgeolekupiitika alused	25.01.2001 (St 2001/I, 407-423)→[21.02.2001 võttis valitsus dokumendi Riigikogu menetlusest tagasi ja esitas selle samal päeval muudetud kujul uuesti →] 06.03.2001 (St 2001/II, 844-852) 64-4-0 RT I 2001, 24, 134
Eesti ekspordipoliitika põhialused	14.11.2001 (St 2001/VIII, 957-959) 33-0-0 RT I 2001, 92, 556
Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegia 2002–2006 “Teadmistepõhine Eesti”	06.12.2001 (St 2001/IX, 1301-1319) 40-1-0 RT I 2001, 97, 606
Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni arengukava aastateks 2003–2005	09.05.2002 (St 2002/III, 1217-1242) / 14.05.2002 (St 2002/III, 1256-1280)→18.06.2002 (St 2002/V, 1843-1848) 56-0-0 RT I 2002, 52, 328
Riiklik turismiarengukava aastateks 2002–2005	23.10.2002 (St 2002/VII, 630-638) 31-0-2 RT I 2002, 91, 523
Eesti metsanduse arengukava aastani 2010	25.09.2002 (St 2002/VI, 342-351)→13.11.2002 (St 2002/VIII, 905-921) 50-15-0 RT I 2002, 95, 552
Üleriigiline jäätmekava	06.11.2002 (St 2002/VII, 817-820)→04.12.2002 (St 2002/VIII, 1191-1192) 32-0-0 RT I 2002, 104, 609
Eesti arengukoostöö põhimõtted	15.01.2003 (St 2003/I, 99-101) 35-0-0 RT I 2003, 7, 33

10.12. Peaministri avaldused ja ettekanded

10.12.1. Peaministri avaldused ja ettekanded

VII Riigikogu

Esitaja	Kuupäev (viide stenogrammile)	Teema
Mart Laar	10.12.1992 (St 1992, 530-541)	Olukorrast riigis
Mart Laar	30.05.1994 (St 1994/III, 1715-1718)	Olukorrast vabariigis ja valitsuses
Andres Tarand	23.02.1995 (St 1995/I, 600-603)	Riigikogu VII koosseisu tööst

10.12.2. Peaministri avaldused ja ettekanded

VIII Riigikogu

Esitaja	Kuupäev (viide stenogrammile)	Teema
Tiit Vähi	31.05.1995 (St 1995/III, 457-483)	Olukorrast riigis
Tiit Vähi	12.10.1995 (St 1995/IV, 281-282)	Vabariigi Valitsuse tagasiastumisest
Tiit Vähi	26.02.1997 (St 1997/I, 461-462)	Vabariigi Valitsuse tagasiastumisest

10.12.3. Peaministri avaldused ja ettekanded

IX Riigikogu

Esitaja	Kuupäev (viide stenogrammile)	Teema
Mart Laar	10.05.1999 (St 1999/III, 979-985)	1999. aasta lisaeelarvest
Mart Laar	30.09.1999 (St 1999/V, 299-301)	2000. aasta riigieelarve eelnõust
Mart Laar	28.09.2000 (St 2000/VI, 356-357)	2001. aasta riigieelarve eelnõust
Mart Laar	23.08.2001 (St 2001/VI, 2543-2579)	Narva Elektri jaamade erastamisest ja NRG tehingust
Mart Laar	26.09.2001 (St 2001/VII, 264-266)	2002. aasta riigieelarve eelnõust
Mart Laar	19.12.2001 (St 2001/IX, 1470-1471)	Vabariigi Valitsuse tagasiastumisest
Siim Kallas	23.05.2002 (St 2002/IV, 1494-1504)	Teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas
Siim Kallas	26.09.2002 (St 2002/VI, 353-355)	2003. aasta riigieelarve eelnõust

10.13. Riigikogu muu kontrollialane tegevus

Peale klassikaliste parlamentaarsete kontrolli vahendite, nagu umbusaldushääletus, arupärimised ja küsimused ning uurimiskomisjonid, on Riigikogu praktikas kasutamist leidnud veel mitmed kontrollivormid: olulise tähtsusega küsimuste ja valitsuse tegevuskavade arutelud, valitsusele tehtavat ettepanekut sisaldavad otsused ning peaministri avaldused ja ülevaated. Selle kaudu on Riigikogu loonud endale täiendavad võimalused saada valitsuse tegevuse kohta informatsiooni ning võtta osa poliitika kujundamisest.

Et saada mingitki ülevaadet sellest, kui palju on Riigikogus üht või teist tegevusvormi rakendatud, on otstarbekas fikseerida teatavad liigitamis- ja eristamiskriteeriumid:

- olulise tähtsusega riikliku küsimuse aruteluks on loetud kõiki vastavalt määratletud ning asjakohase protseduuri järgi menetletud Riigikogu täiskogu päevakorrapunkte;
- tegevuskavadena on üldjuhul arvestatud kõiki valitsuse esitatud planeerimis- või poliitikadokumente, mille Riigikogu on oma otsusega heaks kiitnud või kinnitanud;
- valitsusele tehtavat ettepanekut sisaldavate otsuste all on peetud silmas põhiseaduse § 103 lõike 2 alusel vastu võetud ning konkreetsele seaduseelnõule osundavaid Riigikogu otsuseid;
- peaministri avalduste ja ülevaadetena on käsitatud kõiki ülesastumisi Riigikogu ees, mis on tuginenud Riigikogu kodukorra seaduse asjakohastele sätetele ega ole vaadeldavad mõne muu aruteluvormina.

Olulise tähtsusega riiklike küsimuste arutelud

Parlamendi kui rahvaesinduse ülesanne arutada kõiki olulisi riigieluprobleeme tingib vajaduse sellise debativormi järele, mille raames oleks parlamendiliikmetel võimalik valitsuse teostatavat poliitikat käsitleda üldisemalt kui üksnes mõne konkreetse eelnõuga seoses.

Esimene valdkond, mida Riigikogu regulaarselt täiskogus arutama hakkas, oli välispoliitika. 1993. aasta 28. oktoobril vastu võetud välissuhtlemisseaduse (RT I 1993, 72/73, 1020) § 5 punkt 7 kohustas Riigikogu arutama “vähemalt kaks korda aastas täiskogu istungil riigi välispoliitikat ja selle teostamist”. Esimest korda toimus välispoliitikaalane debatt Riigikogus 1994. aasta 17. veebruaril.

Välispoliitikaarutelude käigus esinesid ettekandega nii välisminister kui ka Riigikogu väliskomisjoni esimees. Alates 2000. aastast on ühe ettekande pidanud ka mõne Riigikogu välisdelegatsiooni juht. Tavaliselt esitasid Riigikogu liikmed ettekandjatele väga palju küsimusi, samuti oli suur läbirääkimistest osavõtjate (s.t kõnede ja sõnavõttudega esinejate) arv.

Üldiste poliitikaarutelude reeglid “seadustati” 15. novembril 1994, kui Riigikogu kodukorra seadusesse viidi § 135, mille lõike 1 kohaselt võis Riigikogu “[a]latise komisjoni ettepanekul /.../ avalikul või kinnisel istungil ilma vastava eelnõuta eraldi päevakorrapunktina arutada olulise tähtsusega riiklikku küsimust”.

1999. aasta 12. jaanuaril vastu võetud Riigikogu kodukorra seaduse muutmise ja täiendamise seadusega täiendati nimetatud regulatsiooni ning Riigikogul võimaldati Vabariigi Valitsuse, Riigikogu fraktsiooni või komisjoni ettepanekul arutada olulise tähtsusega riiklikku küsimust koos selle “lahendust sätestava otsuse eelnõu menetlemisega”.

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal on Riigikogu peale välispoliitika arutanud olulise tähtsusega riikliku küsimusena põllumajandust ja maaelu, rahvuse tulevikku, hariduspoliitikat, pensionäride olukorda jpm. Traditsiooniks muutusid arutelud teemal “Ettevalmistused Eesti liitumiseks Euroopa Liiduga”.

Arutelude korraldust ei saa lugeda päris probleemivabaks. Ettekandjate suur arv, samuti küsimis- ja kõneaja suhtes eelnevalt kokkulepitud reeglite puudumine tingisid debati venimise. Näiteks 7. mail 1998 alanud hariduspoliitika arutelu, mille käigus esinesid ettekannetega viis esinejat – kultuurikomisjoni esimees Talvi Märja, haridusminister Mait Klaassen, Tartu Ülikooli rektor Jaak Aaviksoo, Eesti Kunstiakadeemia rektor Ando Keskküla ning Concordia Ülikooli rektor Mart Susi – ning kõnede ja sõnavõttudega 14 Riigikogu liiget, kestis kolm istungipäeva.

Üldiselt on aga selliseid arutelusid peetud vajalikuks, vaatamata sellele, et nende vahetuks tagajärjeks ei ole olnud konkreetsed õigusaktid.

Tegevuskavad

Mida aasta edasi, seda rohkem esitas Vabariigi Valitsus Riigikogule arutamiseks dokumente, millega kavandati riigi tegevust mõnes valdkonnas – kontseptsioone, põhisuundi, strateegiaid, poliitika ja arengukavu. Nende dokumentide arutamise ja heakskiitmise kaudu on Riigikogul olnud võimalus võtta osa riigi poliitika kujundamisest pikemaks ajaks.

Kuivõrd adekvaatne õiguslik raamistik tegevuskavade arutelu tarbeks puudus nii VII, VIII kui ka IX koosseisus, tekkis praktikas rohkesti küsimusi: milline on sellise dokumendi staatus (on see valitsuse või Riigikogu dokument, on see kohustuslik ka järgmisele Riigikogu koosseisule ja selle poolt ametisse seatavale valitsusele), millises vormis peaks Riigikogu tegevuskavale hinnangu andma (piirduma üksnes arutamise ja seisukohtade esitamisega või oma formaalse otsusega heaks kiitma), kuidas kontrollitakse tegevuskava täitmist. Kõik need küsimused jäidki ühese vastuseta kuni Riigikogu IX koosseisu volituste lõpuni.

Esimene valitsuse tegevuskava, mida Riigikogu arutas, oli regionaalpoliitika kontseptsioon. Tõsi, seda menetleti täiskogus olulise tähtsusega riikliku küsimusena Riigikogu kodukorra seaduse § 135 põhjal. Otsust selle kontseptsiooni kohta Riigikogu vastu ei võtnud.

Edaspidi hakkas Riigikogu valitsuse tegevuskavasid otsusega heaks kiitma. Mõnikord lisas Riigikogu otsusesse ka konkreetsed ettepanekud Vabariigi Valitsusele. Näiteks otsuses “Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuundade heakskiitmine” tegi Riigikogu valitsusele ettepaneku algatada seaduseelnõud, “viimaks riigikaitsealased seadused kooskõlla Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuundade põhimõtetega”, otsuses “Eesti keskkonnastrateegia heakskiitmine” aga ettepaneku “üldistada viie aasta möödudes keskkonnastrateegia tulemused ning vajadusel strateegiat parandada ja täiendada”.

Väärrib märkimist, et ainus Riigikogu heaks kiidetud tegevuskava, mille esitajaks ei olnud Vabariigi Valitsus, oli ringhäälingunõukogu ette valmistatud “Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni arengukava aastateks 2003–2005”. Riigikogu menetlusse võeti see kultuurikomisjoni ettepanekul.

Valitsusele tehtavat ettepanekut sisaldavad otsused

Ühe eriliigina on käsitatavad otsused, millega Riigikogu pöördus valitsuse poole, et see midagi teeks või millestki juhinduks. Kõige rohkearvulisemad seda tüüpi otsuste hulgas olid põhiseaduse § 103 lõike 2 alusel Vabariigi Valitsusele tehtud ettepanekud algatada konkreetne seaduseelnõu.

Muu sisuga ettepanekuid sisaldavate otsuste vastuvõtmine ei ole saavutanud sellist ulatust, nagu see on paljudes teistes Euroopa parlamentides. Sellise otsuse näitena võiks tuua Riigikogu 25. veebruari 1999. a otsuse “AS Eesti Raudtee ümberkujundamine ja erastamine” (RT I 1999, 24, 362), milles nõutakse AS Eesti Raudtee ümberkujundamise ja erastamise teoks tegemist erastamisseaduses ettenähtud korras ning konkurentsiseaduse aluseks võtmist ümberkujundamise käigus moodustatud äriühingutele eri- või ainuõiguse andmisel.

Peaministri avaldused ja ülevaated

Alates 1992. aastast on Riigikogu kodukorra seadus sisaldanud sätet, mis on võimaldanud peaministril oma äranägemise järgi mis tahes ajal esineda Riigikogu ees poliitilise avaldusega. Selle kaudu on soovitud tagada Riigikogu informeeritus olulisematest valitsuse otsustest ja kavadest ning riigisiseste ja välispoliitiliste sündmuste tagamaadest.

Peaministri avalduse järel on Riigikogu liikmetele tavaliselt antud võimalus küsimusi esitada (teatava aja jooksul), kuid läbirääkimisi peetud ei ole.

Kuidas peaministrid praktikas Riigikogu informeerimise vahendit kasutanud on, seda iseloomustab hästi teist korda peaministriks nimetatud Mart Laari poolt 10. mail 1999 Riigikogu istungil (valitsuse säästueelarvega seoses) tehtud poliitilises avalduses öeldu:

“/.../ See on Riigikogu kodukorra seaduses ettenähtud võimalus, mida senised peaministrid on suhteliselt vähe kasutanud. Parlamentaarses riigis on aga enesestmõistetav, et valitsus selgitab kavandatavaid suuremaid poliitilisi otsuseid rahvaesindusele, kes valitsuse ametisse on usaldanud. Luban teile, et me hakkame seda võimalust enne tähtsamaid otsuseid edaspidigi kasutama. /.../” (St 1999/III, 979-980).

1999. aastal pani Mart Laar tõepoolest aluse traditsioonile, mida on jätkanud ka järgmised peaministrid: valitsusjuht esineb Riigikogu ees poliitilise avaldusega seoses järgmise aasta riigieelarve eelnõu üleandmisega Riigikogule.

26. märtsil 1997 vastu võetud teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusega (RT I 1997, 30, 471) sätestati peaministri kohustus esitada vähemalt kord aastas Riigikogule Vabariigi Valitsuse nimel ülevaade “teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas” (§ 10 p 2). Peaminister Mart Laar esitas oma sellekohase ettekande 7. detsembril 2000 olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu raames, peaminister Siim Kallas aga 23. mail 2002 “ametiisiku seaduses ettenähtud ülevaadena”.

Aaro Mõttus

Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna juhataja

11. Riigieelarve menetlemine

Sisukord

- 11.1. Riigieelarve, lisaelarved ja riigieelarve muutmised
- 11.2. Riigieelarve täitmise aruanded
- 11.3. Riigieelarve menetlemine ja riigieelarve täitmise aruande kinnitamine.
Kommentaar / Tiina Licht

11.1. Riigieelarved, lisaelarved ja riigieelarve muutmised

Pealkiri, Riigikogule esitamise kuupäev	Maht (kroonides)	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (muu- datusettepanekute arv/ arvestatud ettepanekute %), hääletamistulemus	Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed
1993. a riigieelarve 14.12.1992	alg: 3 674 098 000 lõpp: 3 704 000 000 (+ S, R, KK 2 099 321 000)	I: 22.12.1992 II: 20.01.1993 (90/48%) → 26.01.1993 (36/25%) → 27.01.1993 (7/0%) III: 09.02.1993 (26/30%) (65-17-7)	VP 17.02.1993 otsus nr 37 RT I 1993, 10, 151
1993. a lisaelarve 31.05.1993	alg: 373 000 000 lõpp: sama	I: 09.06.1993 II: 16.06.1993 (10/10%) III: 22.06.1993 (11/27%) (52-0-1)	VP 01.07.1993 otsus nr 148 RT I 1993, 42, 616
1993. a II lisaelarve 14.09.1993	alg: 216 000 000 lõpp: sama	I: 22.09.1993 II: 13.10.1993 (22/60%) III: 21.10.1993 (17/24%) (53-0-2)	VP 26.10.1993 otsus nr 194 RT I 1993, 68, 978

Selgitused

T – tulud; K – kulud; F – finantseerimistingud; S – sotsiaalkindlustuse vahendid;
R – ravikindlustuse vahendid; KK – keskkonnafondi vahendid

Pealkiri, Riigikogule esitamise kuupäev	Maht (kroonides)	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (muu- datusettepanekute arv/ arvestatud ettepanekute %), hääletamistulemus	Väljakuulutamise- ja avaldamisandmed
1994. a riigieelarve 30.09.1993	alg: 5 692 000 000 lõpp: 5 793 000 000 (+ S, R, KK 3 184 143 000)	I: 21.10.1993 II: 10.11.1993 (56/26%) → 24.11.1993 (98/44%) → 08.12.1993 (64/55%) III: 15.12.1993 (39-7-5)	VP 04.01.1994 otsus nr 258 RT I 1994, 4, 47
1994. a riigieelarve muutmise seadus 13.01.1994		I: 20.01.1994 (1/100%) II: 26.01.1994 (1/100%) III: 10.02.1994 (61-0-0)	VP 21.02.1994 otsus nr 273 RT I 1994, 12, 201
1994. a lisaeelarve 20.04.1994	alg: 584 500 000 lõpp: 525 700 000	I: 04.05.1994 II: 11.05.1994 (19/10%) III: 18.05.1994 (25/44%) → 01.06.1994 (9/44%) (49-5-0)	VP 07.06.1994 otsus nr 350 RT I 1994, 43, 695
1994. a II lisaeelarve 22.08.1994	alg: 747 700 000 lõpp: 760 277 600	I: 24.08.1994 II: 14.09.1994 (122/20%) III: 21.09.1994 (56/60%) → 28.09.1994 (18/33%) (71-0-7)	VP 10.10.1994 otsus nr 402 RT I 1994, 67, 1162
1995. a riigieelarve 29.09.1994	alg: 8 690 000 000 lõpp: 8 797 300 000 (+ S, R, KK 5 292 657 300)	I: 12.10.1994 II: 09.11.1994 (57/33%) → 23.11.1994 (77/40%) III: 07.12.1994 (65/60%) → 14.12.1994 (67/30%) (67-4-2)	VP 29.12.1994 otsus nr 463 RT I 1995, 1, 1
1995. a riigieelarve muutmise seadus 04.04.1995		I: 19.04.1995 II: 26.04.1995 (2/100%) III: 17.05.1995 (3/100%) (59-0-14)	VP 30.05.1995 otsus nr 552 RT I 1995, 50, 763
1995. a riigieelarve muutmise seadus 13.06.1995		I: 27.06.1995 II: 28.06.1995 (2/100%) III: 28.06.1995 (59-0-0)	VP 14.07.1995 otsus nr 595 RT I 1995, 61, 1029
1995. a lisaeelarve 01.08.1995	alg: 65 000 000 lõpp: sama	I: 01.08.1995 II: 02.08.1995 (7/57%) III: 02.08.1995 (2/50%) (64-4-6)	VP 17.08.1995 otsus nr 600 RT I 1995, 68, 1140
1995. a II lisaeelarve 27.09.1995	alg: 50 000 000 lõpp: sama	I: 11.10.1995 II: 18.10.1995 (9/55%) III: 25.10.1995 (14/64%) (65-2-2)	VP 07.11.1995 otsus nr 633 RT I 1995, 84, 1451

Pealkiri, Riigikogule esitamise kuupäev	Maht (kroonides)	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (muu- datusettepanekute arv/ arvestatud ettepanekute %), hääletamistulemus	Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed
1996. a riigieelarve 27.09.1995	alg: 10 163 000 000 lõpp: 13 252 956 000 (+ S, R 7 154 219 000)	I: 18.10.1995 II: 08.11.1995 (97/15%) III: 06.12.1995 (196/74%) → 20.12.1995 (94/48%) (72-13-1)	VP 22.12.1995 otsus nr 662 RT I 1995, 98, 1669
1996. a lisaeelarve 03.06.1996	alg: 80 000 000 lõpp: 82 000 000	I: 11.06.1996 II: 13.06.1996 (9/70%) III: 26.06.1996 (6/83%) (60-5-3)	VP 09.07.1996 otsus nr 749 RT I 1996, 50, 958
1996. a riigieelarve muutmise seadus 03.06.1996		I: 11.06.1996 II: 13.06.1996 (7/86%) III: 26.06.1996 (2/100%) (62-5-2)	VP 10.07.1996 otsus nr 753 RT I 1996, 50, 959
1996. a II lisaeelarve 25.09.1996	alg: 33 694 900; lõpp: sama	I: 9.10.1996 II: 16.10.1996 (2/100%) → 23.10.1996 (9/56%) III: 6.11.1996 (6/83%) (50-18-1)	VP 22.11.1996 otsus nr 23 RT I 1996, 81, 1445
1997. a riigieelarve 25.09.1996	alg: 15 150 000 000 lõpp: 12 512 034 000 (+ S, R 8 115 836 000)	I: 16.10.1996 II: 06.11.1996 (121/20%) → 20.11.1996 (138/22%) → 04.12.1996 (105/27%) III: 18.12.1996 (100/50%) (62-32-1)	VP 31.12.1996 otsus nr 68 RT I 1997, 2/3,10
1997. a lisaeelarve 02.06.1997	alg: 70 000 000 lõpp: sama	I: 09.06.1997 II: 16.06.1997 (18/0%) III: 19.06.1997 (11/18%) (36-4-0)	VP 01.07.1997 otsus nr 167 RT I 1997, 51, 825
1997. a II lisaeelarve 22.09.1997	alg: 116 116 000 lõpp: sama	I: 08.10.1997 II: 22.10.1997 (19/16%) III: 05.11.1997 (12/40%) (62-12-3)	VP 17.11.1997 otsus nr 227 RT I 1997, 82, 1397
1998. a riigieelarve 24.09.1997	alg: 14 459 000 000 lõpp: 14 967 518 500 (+ S, R 8 800 654 300)	I: 15.10.1997 II: 05.11.1997 (323/17%) → 19.11.1997 (249/30%) → 10.12.1997 (258/37%) III: 17.12.1997 (85/43%) (62-29-0)	VP 31.12.1997 otsus nr 257 RT I 1997, 97/98, 1603

Pealkiri, Riigikogule esitamise kuupäev	Maht (kroonides)	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (muu- datusettepanekute arv/ arvestatud ettepanekute %), hääletamistulemus	Väljakuulutamis- ja avaldamisandmed
1998. a lisaeelarve 20.05.1998	alg: 97 696 000 lõpp: 314 213 000	I: 03.06.1998 II: 10.06.1998 (37/20%) III: 17.06.1998 (47/34%) (71-1-2)	VP 06.07.1998 otsus nr 386 RT I 1998, 62, 989
1998. a riigieelarve muutmise seadus 21.10.1998		I: 09.11.1998 II: 17.11.1998 (3/100%) III: 25.11.1998 (11/70%) (46-9-2)	VP 03.12.1998 otsus nr 442 RT I 1998, 106, 1745
1999. a riigieelarve 29.10.1998	alg: 18 451 000 000 lõpp: 18 464 506 700 (+ S, R 10 639 533 300)	I: 18.11.1998 II: 09.12.1998 (121/14%) → 18.12.1998 (176/14%) III: 29.12.1998 (118/55%) (61-20-7)	VP 05.01.1999 otsus nr 483 RT I 1999, 3, 49
1999. a lisaeelarve 10.05.1999	alg: -1 001 000 000 lõpp: -893 000 000	I: 26.05.1999 II: 09.06./10.06./15.06. 1999 (559/1%) → 21.06.1999 (585/0,4%) III: 28.06.1999 (46/39%) (53-41-0)	VP 07.07.1999 otsus nr 618 RT I 1999, 59, 614
1999. a riigieelarve muutmise seadus 28.10.1999		I: 17.11.1999 II: 08.12.1999 (1/100%) III: 15.12.1999 (6/100%) (52-1-0)	VP 27.12.1999 otsus nr 710 RT I 1999, 101, 904
2000. a riigieelarve 30.09.1999	alg: 28 253 272 000 lõpp: 28 530 988 300	I: 27.10.1999 II: 17.11.1999 (226/6%) → 08.12.1999 (158/10%) III: 15.12.1999 (55/62%) (53-34-0)	VP 27.12.1999 otsus nr 711 RT I 2000, 1,1
2000. a riigieelarve muutmise seadus 29.05.2000		I: 07.06.2000 II: 14.06.2000 (20/30%) III: 19.06.2000 (10/40%) (51-21-1)	VP 05.07.2000 otsus nr 877 RT I 2000, 55, 364
2001. a riigieelarve 28.09.2000	alg: 29 466 700 000 lõpp: 29 786 050 000	I: 25.10.2000 II: 15.11.2000 (288/4%) → 06.12.2000 (322/12%) III: 20.12.2000 (244/15%) (54-38-0)	VP 02.01.2001 otsus nr 972 RT I 2001, 4,11

Pealkiri, Riigikogule esitamise kuupäev	Maht (kroonides)	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad (muudatusettepanekute arv/arvestatud ettepanekute %), hääletamistulemus	Väljakuulutamise- ja avaldamisandmed
2001. a riigieelarve muutmise seadus 29.05.2001		I: 06.06.2001 II: 29.08.2001 (14/14%) III: 19.09.2001 (13/62%) (45-19-0)	VP 26.09.2001 otsus nr 1137 RT I 2001, 79, 481
2002. a riigieelarve 26.09.2001	alg: 33 448 433 000 lõpp: 33 130 693 000	I: 17.10.2001 II: 14.11.2001 (286/1%) → 05.12.2001 (282/3%) III: 19.12.2001 (82/23%) (52-39-0)	VP 07.01.2002 otsus nr 82 RT I 2002, 4, 8
2002. a lisaelarve 06.05.2002	alg: 414 700 000 lõpp: 410 743 000	I: 15.05.2002 II: 22.05.2002 (77/3%) III: 05.06.2002 (44/5%) (58-25-0)	VP 11.06.2002 otsus nr 185 RT I 2002, 51, 315
2002. a II lisaelarve 03.09.2002	alg: 788 000 000 lõpp: sama	I: 11.09.2002 II: 18.09.2002 (17/18%) III: 25.09.2002 (24/17%) (56-20-0)	VP 07.10.2002 otsus nr 239 RT I 2002, 82, 483
2003. a riigieelarve 24.10.2002	alg: T: 38 412 457 600 K: 38 737 338 200 F: 324 880 600 lõpp: T: 38 434 017 600 K: 38 758 141 200 F: 324 123 600	I: 06.11.2002 II: 20.11.2002 (81/6%) III: 11.12.2002 (82/23%) (48-36-0)	VP 23.12.2002 otsus nr 304 RT I 2003, 3, 18

11.2. Riigieelarve täitmise aruanded

Pealkiri, Riigikogule esitamise kuupäev	Tulud ja kulud (täitmise %)	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad, hääletamistulemus	Väljakuulutamise- ja avaldamisandmed
1992. a riigieelarve täitmise aruanne 21.10.1993	T: 2 048 139 000 (87,4%) K: 2 026 134 000 (85,9%)	I: 10.11.1993 II: 17.11.1993 III: 24.11.1993 (56-0-1)	VP 01.12.1993 otsus nr 228 RT I 1993, 76, 1130
1993. a riigieelarve täitmise aruanne 31.05.1994	T: 4 151 434 000 (96,7%) K: 4 011 849 800 (93,5%)	I: 08.06.1994 II: 15.06.1994→ 27.06.1994→ 23.08.1994→ 14.09.1994 III: 21.09.1994 (41-1-1)	VP 06.10.1994 otsus nr 397 RT I 1994, 67, 1160

Pealkiri, Riigikogule esitamise kuupäev	Tulud ja kulud (täitmise %)	Täiskogus arutamise etapp ja kuupäevad, hääletamistulemus	Väljakuulutamise- ja avaldamisandmed
1994. a riigieelarve täitmise aruanne 29.05.1995	T: 7 070 812 000 (99,9%) K: 6 904 001 200 (97,5%)	14.06.1995 (43-0-3)	RK otsus 14.06.1995 RT I 1995, 55, 912
1995. a riigieelarve täitmise aruanne 28.05.1996	T: 9 045 320 000 (101,5%) K: 8 767 245 400 (98,4%)	12.06.1996 (50-6-1)	RK otsus 12.06.1996 RT I 1996, 42, 815
1996. a riigieelarve täitmise aruanne 03.06.1997	T: 13 416 668 000 (100,4%) K: 13 311 810 200 (99,6%)	10.09.1997 (38-3-2)	RK otsus 10.09.1997 RT I 1997, 69, 1117
1997. a riigieelarve täitmise aruanne 20.05.1998	T: 13 966 021 000 (110 %) K: 12 573 339 900 (99 %)	17.06.1998 (35-25-1)	RK otsus 17.06.1998 RT I 1998, 59, 940
1998. a riigieelarve täitmise aruanne 20.05.1999	T: 15 287 818 000 (100%) K: 15 499 757 000 (101,4%)	22.09.1999 (56-0-0)	RK otsus 22.09.1999 RT I 1999, 71, 687
1999. a riigieelarve täitmise aruanne 31.05.2000	T: 18 048 057 000 (102,7%) K: 17 165 901 900 (97,7%)	11.10.2000 → 25.10.2000 (41-15-2)	RK otsus 25.10.2000 RT I 2000, 82, 527
2000. a riigieelarve täitmise aruanne 31.05.2001	T: 28 077 376 000 (98,4%) K: 28 346 912 700 (97,8%)	17.10.2001 (42-28-0)	RK otsus 17.10.2001 RT I 2001, 85, 513
2001. a riigieelarve täitmise aruanne 03.06.2002	T: 30 572 700 000 (102,6%) K: 29 706 531 500 (99,7%)	23.10.2002 (41-8-2)	RK otsus 23.10.2002 RT I 2002, 91, 522

11.3. Riigieelarve menetlemine ja riigieelarve täitmise aruande kinnitamine

Riigieelarve, riigieelarve muutmine ja lisaelarve

Põhiseaduse § 65 punktis 6 fikseeritakse Riigikogu ainupädevus võtta vastu riigieelarve ja kinnitada selle täitmise aruanne.

Riigieelarve menetlust reguleerivad põhiseadus, riigieelarve seadus ja Riigikogu kodukorra seadus.

Riigieelarve seaduses sätestatakse eelarve koostamise, vastuvõtmise ja täitmise kord. Riigikogu võttis riigieelarve seaduse vastu 16. juunil 1993 (RT I 1993, 42, 614) ning selle uue redaktsiooni 9. juunil 1999 (RT I 1999, 55, 584). Eristamaks seda seadust iga-aastasest riigieelarvest, on selle kohta parlamentaarses diskussioonis kasutatud ka nimetust “riigieelarve baasseadus”.

Iga-aastase riigi kõigi tulude ja kulude eelarve võtab Riigikogu vastu seadusena. Eelarves on kajastatud kassapõhiselt kõik keskvalitsuse maksulaekumised ja muud tulud ning nende arvel finantseeritavad kulud.

Riigieelarve eelnõu esitab Riigikogule Vabariigi Valitsus hiljemalt kolm kuud enne eelarveaasta algust, s.o hiljemalt 30. septembril. Riigikogu vastu võetud eelarve jõustub eelarveaasta algusest, s.o 1. jaanuaril. Kui Riigikogu ei ole riigieelarvet vastu võtnud kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust, kuulutab Vabariigi President põhiseaduse § 119 alusel välja Riigikogu erakorralised valimised.

Riigieelarve koostamisel on järgitud tasakaalu põhimõtet, s.t tulud ja kulud viiakse kokkuvõttes tasakaalu. Alates 2003. aastast on tulude ja kulude vahe katmiseks riigieelarves ette nähtud finantseerimistingud.

Riigieelarve muutmiseks kulude kogumahtu muutmata võib Vabariigi Valitsus algatada hiljemalt kaks kuud enne eelarveaasta lõppu, s.o hiljemalt 31. oktoobril, riigieelarve muutmise seaduse.

Riigieelarve kogumahu suurendamiseks või vähendamiseks võib Riigikogu valitsuse ettepanekul võtta eelarveaasta kestel vastu lisaelarve. Kulusid suurendav (nn positiivne) lisaelarve peab jõudma Riigikogusse hiljemalt kolm kuud enne eelarveaasta lõppu, s.o hiljemalt 30. septembril, kulusid vähendav (nn negatiivne) lisaelarve aga hiljemalt kaks kuud enne eelarveaasta lõppu, s.o hiljemalt 31. oktoobril.

Aastatel 1993 ja 1994 kajastati sotsiaalkindlustuse eelarve ja ravikindlustuse eelarve ning Keskkonnafondi vahendid riigieelarveväliste summadena, 1995. aasta eelarves esitati need aga riigieelarve lisadena. 1996. aasta riigieelarvel oli kaks lisa, kuna Keskkonnafondi tulud ja kulud fikseeriti seaduse lõpuparagrahvis. Alates 2000. aastast arvestatakse sotsiaalmaksu laekumist teiste tulude hulgas ja kulude katmine selle arvel toimub sihtotstarbeliselt vastavalt seadustele. Kui eelarvesse lisandus tulude poolele sotsiaalmaks ja kulude poolele sotsiaalkindlustuse ja ravikindlustuse kulud, suurenes eelarve maht hüppeliselt.

Riigieelarve eelnõu menetlemise kord

Riigieelarve eelnõu menetletakse üldjoontes samamoodi nagu teisi seaduseelnõusid. Riigieelarve eelnõu on nii VII, VIII kui ka IX koosseisus arutatud alati kolmel lugemisel. Riigieelarve muutmise seaduse ja lisaelarve eelnõusid menetletakse Riigikogus samamoodi nagu riigieelarve eelnõusid.

Kahel korral, 1999. ja 2003. aasta riigieelarve eelnõu puhul, lükkas Riigikogu valitsuse tähtjaks esitatud eelnõu esimesel lugemisel tagasi, mistõttu algatati eelnõu pärast 1. oktoobrit uuesti.

Riigikogu VII ja VIII koosseisus katkestati eelnõu teist ja kolmandat lugemist sagedamini, IX koosseisus oli katkestamisi vähem. Otstarbekamaks on peetud pikemat lugemistevahelist aega, et võimaldada arutelusid ja kompromisse. Eelnõu menetlemise käiku on mõjutanud ka muudatus, mis viidi riigieelarve seadusesse 1999. aastal ning mis ei võimalda pärast eelnõu teise lugemise esmakordset katkestamist panna Riigikogu täiskogus hääletamisele muudatusettepanekuid, mida Vabariigi Valitsus ja juhtivkomisjon (rahanduskomisjon) ei toeta.

Riigieelarve eelnõule Riigikogu liikmete esitatavate muudatusettepanekute kohta sätestatud erinõuded on toodud põhiseaduse §-s 116 ja täpsustatud riigieelarve seaduses. Riigieelarve eelnõu muutmise ettepanekule tuleb algatajal lisada rahalised arvestused, mis näitavad ära kulude katteks vajalikud tuluallikad, samuti ei või muutmise ettepanek põhjustada riigieelarve puudujääki, selle suurenemist ega ülejäägi vähenemist.

Muudatusettepanekuid on esitatud rohkesti (rekordarv 585 – negatiivse lisaeelarve puhul 1999. aastal). Nende kaudu on opositsioonil võimalik väljendada oma seisukohti riigi rahastamise vallas. Arvesse võetud muudatusettepanekute protsent on erinev. Üldjoontes võib märgata, et suure ettepanekute arvu juures on arvestatud palju vähem. Riigikogu VII koosseisus ning vähemusvalitsuste ajal võib täheldada suurema hulga ettepanekute arvestamist.

Mõnikord on riigieelarve maht menetluse käigus suurenenud muudatusettepanekute arvestamisel vastavalt tulude laekumise prognoosi suurenemisele. 1996. aasta riigieelarve mahu kasvu tingis menetlemise käigus tehtud otsus näidata eelarves kogu füüsilise isiku tulumaksust laekuv summa (56% füüsilise isiku tulumaksust suunatakse kohalikele omavalitsustele). Järgmisel aastal sellest loobuti.

1994.–2003. aasta eelarved võeti vastu eelarveaastale eelneva aasta detsembrikuus. Erandiks on 1993. aasta eelarve, mis võeti vastu 9. veebruaril 1993 (Riigikogu valimised toimusid 1992. aasta septembris). Esimesed riigieelarved võeti vastu suurema hääle arvuga ja vastuhääli anti vähe, alates 1997. aastast on opositsioon või osa opositsioonist selgema esitatud eelarve vastuvõtmise vastu olnud.

Riigieelarve muutmise seadusi on Riigikogu vastu võtnud üheksal korral ning need on lähtunud kulude otstarbe muutmise vajadusest, samuti teiste seaduste muutmisest. Lisaeelarveid on Riigikogu võtnud vastu 14 korda. Üks neist oli kulusid vähendav lisaeelarve – 1999. aastal pärast Riigikogu valimisi ja sellega kaasnenud valitsusevahetust vastu võetud nn säästueelarve. Lisaeelarvete vastuvõtmine on enamasti olnud seotud riigieelarve tulude prognoosi muutumisega.

Riigieelarve täitmise aruanne

Riigieelarve täitmise aruande esitab Riigikogule kinnitamiseks Vabariigi Valitsus, kes korraldab ka eelarve täitmist. Tulenevalt riigieelarve seaduse §-st 47 on valitsus kohustatud esitama aruande Riigikogule eelarveaastale järgneva aasta 1. juuniks. Samaks kuupäevaks peab valitsus selle esitama ka Riigikontrollile arvamuse andmiseks. Põhiseaduse § 135 järgi esitab riigikontroll ühel ajal riigieelarve täitmise aruande arutamiseks Riigikogus ülevaate riigi vara kasutamisest ja säilimisest eelmisel eelarveaastal. Koos ülevaatega edastatakse Riigikogule informatsiooniks ka arvamus riigieelarve täitmise kohta. 1999. aastal vastu võetud riigieelarve seadus sätestab, et Riigikontroll esitab oma arvamuse Riigikogule 1. septembriks.

See, mida riigieelarve täitmise aruanne sisaldama peab, on ette nähtud riigieelarve seaduses. Aruandesse kuuluvad riigieelarve kulude ja tulude täitmise aruanne, eelarveaasta lõpuks täitmata kohustuste loetelu, ülevaade ülekantud ja arvestuslikest kuludest, Vabariigi Valitsuse reservi kasutamise aruanne, riigi varaliste kohustuste aruanne, stabiliseerimisreservi haldamise aruanne ja tegevuskavade täitmise aruanne.

Riigieelarve täitmise aruande menetlemisel on rahanduskomisjonis korraldatud arutelusid, millest on üksikasjalikuma info saamise eesmärgil kutsutud osa võtma ministrid. Komisjon kujundab oma seisukoha aruande kinnitamise suhtes ning edastab selle täiskogule. Vajaduse korral on ministrid esinenud ka Riigikogu istungil.

Riigieelarve täitmise aruande kinnitamise otsuse eelnõu menetlus on olnud üsna ühesugune.

1992. ja 1993. aasta riigieelarve täitmise aruande kinnitas Riigikogu seadusega. Sellest tulenevalt menetleti neid aruandeid analoogiliselt riigieelarve eelnõuga – kolmel lugemisel ja lugemisi katkestades. Alates 1994. aastast võtab Riigikogu aruande kinnitamiseks vastu otsuse.

Kuni 1999. aastani olid Riigikogu otsustes arvandmed tulude ja kulude kohta. Alates 2000. aastast tulude ja kulude suurust otsuses ei märgita, kogu info sisaldub aruandes ning otsuses on kirjas üksnes riigieelarve täitmise aruande koosseisu kuuluv. Aastate jooksul on aruanne muutunud põhjalikumaks ja informatiivsemaks.

Riigikogu on aruande alati kinnitanud. Kõige rohkem poolthääli sai kinnitamisotsus 1992. ja 1998. aastal – 56 poolthäält. Üldjuhul opositsioonierakondadesse kuuluvad Riigikogu liikmed hääletamisest osa võtnud ei ole, kuid kahel korral on kinnitamise vastu antud suur hulk hääli. Seejuures on Riigikogu täiskogul peetud sõnavõttudes viidatud eelkõige probleemidele aruandes ja finantsolukorra kajastamisel, samuti tarbetutele kulutustele, vigadele eelarvevahendite planeerimises ja kasutamises jms.

Tiina Licht

Riigikogu rahanduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja

12. Riigikogu ja valitsus

Sisukord

- 12.1. Peaministrikandidaadile valitsuse moodustamiseks volituste andmise otsustamine Riigikogus
- 12.2. Volituste andmine valitsuse moodustamiseks. Kommentaar / Ülle Madise
- 12.3. Valitsusliidud ja valitsuskabinetid. Kommentaar / Priit Vinkel

12.1. Peaministrikandidaadile valitsuse moodustamiseks volituste andmise otsustamine Riigikogus

12.1.1. Valitsuse moodustamiseks volituste andmine VII Riigikogu

Peaministrikandidaat	VP otsuse andmed	Ettekande aeg, viide stenogrammile	Hääletamistulemus
Mart Laar	08.10.1992 dekreet nr 1	19.10.1992 St 1992, 104-108 küsimused, 108-126	54-30-4
Siim Kallas	10.10.1994 otsus nr 399	13.10.1994 St 1994/V, 484-488 küsimused, 488-503	40-55-0
Andres Tarand	20.10.1994 otsus nr 409	27.10.1994 St 1994/V, 640-642 küsimused, 642-660	63-1-15

12.1.2. Valitsuse moodustamiseks volituste andmine VIII Riigikogu

Peaministrikandidaat	VP otsuse andmed	Ettekande aeg, viide stenogrammile	Hääletamistulemus
Tiit Vähi	23.03.1995 otsus nr 526	05.04.1995 St 1995/II, 32-34 küsimused, 34-47	62-34-1
Tiit Vähi	17.10.1995 otsus nr 623	26.10.1995 St 1995/IV, 493-495 küsimused, 495-503	55-5-19
Mart Siimann	27.02.1997 otsus nr 92	12.03.1997 St 1997/I, 533-535 küsimused, 535-549	72-13-2

12.1.3. Valitsuse moodustamiseks volituste andmine IX Riigikogu

Peaministrikandidaat	VP otsuse andmed	Ettekande aeg, viide stenogrammile	Hääletamistulemus
Mart Laar	19.03.1999 otsus nr 572	22.03.1999 St 1999/III, 713-715 küsimused, 715-736	53-48-0
Siim Kallas	18.01.2002 otsus nr 87	22.01.2002 St 2002/I, 87-91 küsimused, 91-111	62-31-0

12.2. Volituste andmine valitsuse moodustamiseks

Peaministrikandidaadi määramine

Põhiseaduse § 89 alusel määrab peaministrikandidaadi Vabariigi President. Määratud kandidaat esineb Riigikogu ees ettekandega valitsuse moodustamise aluste kohta. Peaministrikandidaadile valitsuse moodustamiseks volituste andmine otsustatakse läbirääkimisteta avalikul hääletusel. Fraktsioonide esindajad ega Riigikogu liikmed ei saa seega enne hääletust kõnedega esineda, kuid kandidaadile on võimalik esitada küsimusi. Seisukohti peaministrikandidaadi ja moodustatava valitsuse kohta on avaldatud küsimuste raames.

Kui peaministrikandidaat saab Riigikogult valitsuse moodustamise õiguse, esitab ta seitsme päeva jooksul Vabariigi Presidendile valitsuse koosseisu ametisse nimetamiseks. Kui peaministrikandidaat ei saa Riigikogult volitusi, võib president esitada uue kandidaadi. Kui presidendi esitatud teine kandidaat ei saa Riigikogu toetust või kui president teist kandidaati ei esitagi, läheb kandidaadi valiku õigus üle parlamendile. Põhiseaduse järgi on Riigikogul valitsuse moodustamisel juhtiv roll, presidendi kui võimuharude tasakaalustaja ülesanne on leida parlamendile vastuvõetav kandidaat.

Vaieldud on selle üle, kas Vabariigi President peaks määrama peaministrikandidaadiks valimised võitnud erakonna juhi või peaks ta kaaluma, kas enim hääli kogunud erakonna liider tegelikult suudaks valitsust moodustada ja leides, et tõenäoliselt ei suuda, määrama kandidaadiks mõne teise poliitiku.

Peaministrikandidaadi ettekanne

Peaministrikandidaatide ettekanded olid rajatud kavandatava valitsuse hoiakute ja eesmärkide tutvustamisele. Tulevaste valitsusliikmete nimed kandis ette üksnes Mart Laar 1992. aastal, hiljem on ettekandes nimede nimetamisest hoidutud. M. Laar teavitas parlamenti ka sellest, et tulevase valitsuse majandusnõunikuks saaks Ardo Hansson. 1994. aastal esitati Siim Kallasele ja Andres Tarandile konkreetne küsimus tulevase siseministri kohta, kuid kandidaadid ei andnud otsest vastust. A. Tarandilt küsiti ka ministeeriumi mittejuhtiva reformiministri isiku kohta, kandidaat vastas, et selle ministrikoha täitja valib EMKE, tõenäoliselt eelistatakse Liia Hännit.

Volituste andmine ja volituste andmisest keeldumine

Riigikogu on jätnud Vabariigi Presidendi määratud peaministrikandidaadile volitused andmata vaid ühel korral. 1994. aastal kogus tollane Eesti Panga president S. Kallas peaministrikandidaadina 40 poolt- ja 55 vastuhäält. Ülejäänud seitsmel juhul on peaministrikandidaat Riigikogult valitsuse moodustamise õiguse saanud ja suutnud ka valitsuse moodustada.

Ülle Madise

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja

12.3. Valitsusliidud ja valitsuskabinetid

Vabariigi Valitsus 22. oktoobrist 1992* kuni 8. novembrini 1994

Hääletustulemus Mart Laarile valitsuse moodustamiseks volituste andmisel 19. oktoobril 1992: poolt 54, vastu 30, erapooletuid 4.

Peaminister	Mart Laar (RKEI, Isamaa)**
Justiitsminister	Kaido Kama (vabastati 23.05.1994; RKEI, Isamaa) Urmas Arumäe (nimetati 02.06.; ametivanne 06.06.1994; RKEI, Isamaa)
Kaitseminister	Hain Rebas (vabastati 05.08.1993; ERSP) Jüri Luik (nimetati 23.08.1993, vabastati 07.01.1994; RKEI, Isamaa) Indrek Kannik (nimetati 07.01., ametivanne 12.01., vabastati 23.05.1994; RKEI, Isamaa) Enn Tupp (nimetati 28.06., ametivanne 29.06.1994; RKEI, Isamaa)
Keskkonnaminister	Andres Tarand (–, Mõõdukad)
Kultuuri- ja haridusminister	Paul-Eerik Rummo (vabastati 21.06.1994; ELDP, Isamaa) Peeter Olesk (nimetati 27.06.1994; ERSP)
Majandusminister	Ain Saarmann (vabastati 05.02.1993; RKEI, Isamaa) Toomas Sildmäe (nimetati 05.02., ametivanne 08.02.1993, vabastati 11.01.1994; –, Isamaa) Toivo Jürgenson (nimetati 11.01., ametivanne 12.01.1994; RKEI, Isamaa)

* Siin ja edaspidi on valitsuse ametisoleku aja alguseks loetud valitsuse ametivande andmise kuupäev. Valitsus nimetati ametisse Vabariigi Presidendi 21. oktoobri 1992. a käskkirjaga nr 1 (RT 1992, 51, 638).

** Sulgudes on märgitud erakond, kuhu valitsusliige kuulus, ja valimisliit või erakond, kelle täita see ministripõsitsioon oli. Kasutatud lühendid:

RKEI – Rahvuslik Koonderakond Isamaa (moodustati 21.11.1992)	ERSP – Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei
ELDP – Eesti Liberaaldemokraatlik Partei	VKRE – Vabariiklaste ja Konservatiivide Rahvaerakond
ESDP – Eesti Sotsiaaldemokraatlik Partei	KMÜ – Koonderakond ja Maarahva Ühendus.
EMKE – Eesti Maa-Keskerakond	ETRE – Eesti Talurahva Erakond, ühines Vabariiklaste ja Konservatiivide Rahvaerakonnaga 1998. aasta aprillis Rahvaerakonnaks

Põllumajandusminister	Jaan Leetsar (EMKE, Mõõdukad)
Rahandusminister	Madis Üürike (vabastati 07.01.1994; –, Isamaa) Heiki Kranich (nimetati 11.01., ametivanne 12.01., vabastati 21.06.1994; ELDP, Isamaa) Andres Lipstok (nimetati 27.06., ametivanne 28.06.1994; ELDP, Isamaa)
Siseminister	Lagle Parek (vabastati 27.11.1993; ERSP) Heiki Arike (nimetati 14.12., ametivanne 15.12.1993; ERSP)
Sotsiaalminister	Marju Lauristin (vabastati 20.09.1994; ESDP, Mõõdukad) Toomas Vilosius (nimetati 20.09., ametivanne 21.09.1994; ELDP, Mõõdukad)
Teede- ja sideminister	Andi Meister (ERSP)
Välisminister	Trivimi Velliste (vabastati 07.01.1994; RKEI, Isamaa) Jüri Luik (nimetati 07.01.1994; RKEI, Isamaa)
Minister (reformiminister)	Liia Hänni (EMKE, Mõõdukad)
Minister (Eesti ja Venemaa vaheliste läbirääkimiste delegatsiooni juht)	Jüri Luik (nimetati 01.12., ametivanne 08.12.1992, vabastati 06.10.1993; RKEI, Isamaa)
Minister (rahvastikuminister)	Peeter Olesk (nimetati 08.10., ametivanne 12.10.1993, vabastati 27.06.1994; ERSP)
Minister (energeetikaminister)	Arvo Niitenberg (–, Isamaa)

See on esimene Eesti Vabariigi 1992. aasta põhiseaduse alusel ametisse astunud valitsus.

Riigikogu VII koosseisu volituste ajal oli koalitsiooni- ja opositsioonifraktsioonide täpne eristamine väga keeruline. Fraktsioonide vahetamine ja moodustamine oli lihtne ning fraktsioonidistsipliin enamasti nõrk. Suhteliselt suur oli üksikute isikute mõju poliitilistele otsustele.

Esimese valitsuse moodustanud koalitsioon koosnes kolmest Riigikogu fraktsioonist. Need olid Isamaa, Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei ja Mõõdukad kokku 53 häälega. Riigikogu liikmete hääletamine Mart Laarile volituste andmise otsustamisel ei ole dokumenteeritud, seepärast ei saa enam kindlaks teha, kes täpselt volituste andmise poolt hääletasid.

Valitsuskoalitsioonile vastandusid selgelt Keskfraktsioon ja Eesti Kodaniku fraktsioon. Koonderakonna Ühenduse fraktsioon ja Maaliidu Ühenduse fraktsioon tuleks samuti lugeda opositsiooni kuuluvaks, kuigi nende vastandumine valitsevale võimuliidule polnud nii selge kui Keskfraktsiooni ja Eesti Kodaniku fraktsiooni puhul.

Alates 1993. aasta keskpaigast tegutses M. Laari juhitud valitsus sisuliselt vähemusvalitsusena.

Vabariigi Valitsus 8. novembrist 1994* kuni 17. aprillini 1995

Hääletustulemus Andres Tarandile valitsuse moodustamiseks volituste andmisel 27. oktoobril 1994: poolt 63, vastu 1, erapooletuid 15.

Peaminister	Andres Tarand (–, Mõõdukad)
Justiitsminister	Jüri Adams (ERSP)

* Valitsus nimetati ametisse Vabariigi Presidendi 4. novembri 1994. a otsusega nr 416 (RT I 1994, 79, 1328).

Kaitseminister	Enn Tupp (RKEI, Isamaa)
Keskonnaminister	Vootele Hansen (VKRE, Parempoolsed)
Kultuuri- ja haridusminister	Peeter Olesk (ERSP)
Majandusminister	Toivo Jürgenson (RKEI, Isamaa)
Põllumajandusminister	Aldo Tamm (EMKE, Mõõdukad)
Rahandusminister	Andres Lipstok (ametivanne 09.11.1994; ELDP, Liberaalid)
Siseminister	Kaido Kama (VKRE, Parempoolsed)
Sotsiaalminister	Toomas Vilosius (ELDP, Liberaalid)
Teede- ja sideminister	Andi Meister (ERSP)
Välisminister	Jüri Luik (RKEI, Isamaa)
Minister (reformiminister)	Liia Hänni (EMKE, Mõõdukad)
Minister (energeetikaminister)	Arvo Niitenberg (–, Isamaa)
Minister (regionaalminister)	Eiki Nestor (nimetati 08.11., ametivanne 09.11.94; ESDP, Mõõdukad)

Vahetult enne A. Tarandi peaministri kandidaadiks määramist esitas president Lennart Meri tollase Eesti Panga presidendi Siim Kallase kandidatuuri, mida Riigikogu ei toetanud.

Andres Tarandi valitsust kutsuti “jõulurahuvalitsuseks”. Tema juhitud valitsuse ametisoleku aega iseloomustas selge opositsiooni puudumine Riigikogus. Peaministri kandidaadile volituste andmise vastu oli vaid üks Riigikogu liige (Katrin Linde). A. Tarandile valitsuse moodustamiseks volituste andmise poolt hääletasid Mõõdukate, Isamaa, ERSP, Parempoolsete, Liberaalide, Sõltumatute Kuningriiklaste ning Vabade Demokraatide fraktsioonid. Erapooletuks jäid Keskfraktsioon ja Sõltumatute fraktsioon. Vastu oli Katrin Linde. Maaliidu Ühenduse ja Koonderakonna Ühenduse fraktsiooni liikmete enamus jäi hääletusest eemale.

A. Tarandi valitsust ei saa käsitada selge koalitsioonivalitsusena, sest tavapärasest vastandamisest ei olnud. Tõenäoliselt ei olnud ükski poliitiline jõud huvitatud erakorraliste valimiste toimumisest ning seepärast püüti korraliste valimisteni jääva viie ja poole kuu jooksul hoida n-ö kompromissvalitsust.

Vabariigi Valitsus 17. aprillist 1995* kuni 6. novembrini 1995

Hääletustulemus Tiit Vähi valitsuse moodustamiseks volituste andmisel 5. aprillil 1995: poolt 62, vastu 34, erapooletuid 1.

Peaminister	Tiit Vähi (Koonderakond, KMÜ)
Justiitsminister	Paul Varul (Koonderakond, KMÜ)
Kaitseminister	Andrus Öövel (Koonderakond, KMÜ)
Keskonnaminister	Villu Reiljan (Eesti Maarahva Erakond, KMÜ)
Kultuuri- ja haridusminister	Peeter Kreitzberg (Keskerakond)
Majandusminister	Liina Tõnisson (Keskerakond)
Põllumajandusminister	Ilmar Mändmets (Maaliit, KMÜ)
Rahandusminister	Mart Opmann (Koonderakond, KMÜ)
Siseminister	Edgar Savisaar (vabastati 10.10.1995; Keskerakond)
Sotsiaalminister	Siiri Oviir (Keskerakond)
Teede- ja sideminister	Kalev Kallo (Keskerakond)

* Valitsus nimetati ametisse Vabariigi Presidendi 12. aprilli 1995. a otsusega nr 528 (RT I 1995, 40, 566).

Välisminister	Riivo Sinijärv (Koonderakond, KMÜ)
Minister (kultuuriminister)	Jaak Allik (Koonderakond, KMÜ)
Minister (regionaalminister)	Ants Leemets (Koonderakond, KMÜ)
Minister (eurominister)	Endel Lippmaa (Koonderakond, KMÜ)

See on arvult teine Tiit Vähi valitsus. Varem juhtis Tiit Vähi Eesti üleminekuvalitsust (1992. aasta 30. jaanuarist kuni 22. oktoobrini), mis eelnes esimesele põhiseaduslikule valitsusele.

Koalitsiooni moodustasid KMÜ valimisliidu pinnalt moodustatud fraktsioonid (Koonderakonna, Maaliidu Ühenduse, Maarahva Erakonna ja Põllumeeste Kogu ning Pensionäride ja Perede Liidu fraktsioonid) ning Keskfraktsioon. Tiit Vähile valitsuse moodustamiseks volituste andmise poolt hääletas ka neli Vene fraktsiooni liiget.

Kindlapiirilise ja edukalt koos töötava opositsiooni moodustasid Reformierakonna, Isamaa ja ERSP ning Mõõdukate fraktsioonid. Koostegutsemise katkestas Reformierakonna osalemine valitsuses 6. novembrist 1995 kuni 1. detsembrini 1996. Opositsiooni kuuluvateks võib lugeda ka valimistel Parempoolsete nimekirjas kandideerinud Karin Jaanit (ja hiljem tema asemel Riigikogu liikmeks asunud Mart Nutti), Indrek Kannikut, Ülo Nugist, Enn Tartot ning Vootele Hansenit, kes fraktsiooni moodustada ei saanud (Parempoolsed said Riigikogus viis kohta, fraktsiooni võisid moodustada aga vähemalt kuus Riigikogu liiget).

Vabariigi Valitsus 6. novembrist 1995* kuni 17. märtsini 1997

Hääletustulemus Tiit Vähile valitsuse moodustamiseks volituste andmisel 26. oktoobril 1995: poolt 55, vastu 5, erapooletuid 19.

Peaminister	Tiit Vähi (Koonderakond, KMÜ)
Haridusminister (kuni 01.01.1996 kultuuri- ja haridusminister)	Jaak Aaviksoo (vabastati 30.11.1996; –, Reformierakond)
	Rein Loik (nimetati 30.11., ametivanne 02.12.1996; Koonderakond, KMÜ)
Justiitsminister	Paul Varul (Koonderakond, KMÜ)
Kaitseminister	Andrus Öövel (Koonderakond, KMÜ)
Keskkonnaminister	Villu Reiljan (Eesti Maarahva Erakond, KMÜ)
Kultuuriminister (kuni 01.01.1996 minister)	Jaak Allik (Koonderakond, KMÜ)
Majandusminister	Andres Lipstok (vabastati 30.11.1996; Reformierakond)
	Jaak Leimann (nimetati 30.11., ametivanne 02.12.1996; –, KMÜ)
Põllumajandusminister	Ilmar Mändmets (Maaliit, KMÜ)
Rahandusminister	Mart Opmann (Koonderakond, KMÜ)
Siseminister	Märt Rask (vabastati 01.12.1996; –, Reformierakond)
	Riivo Sinijärv (nimetati 01.12.1996; Koonderakond, KMÜ)
Sotsiaalminister	Toomas Vilosius (vabastati 01.12.1996; Reformierakond)
	Tiiu Aro (nimetati 01.12., ametivanne 02.12.1996; Koonderakond, KMÜ)

* Valitsus nimetati ametisse Vabariigi Presidendi 3. novembri 1995. a otsusega nr 626 (RT I 1995, 83, 1438).

Teede- ja sideminister	Kalev Kukk (vabastati 30.11.1996; Reformierakond) Raivo Vare (nimetati 30.11.1996, ametivanne 02.12.1996; –, KMÜ)
Välisminister	Siim Kallas (vabastati 22.11.1996, Reformierakond) Toomas Hendrik Ilves (nimetati 28.11., ametivanne 02.12.1996; –, KMÜ)
Minister (regionaalminister)	Tiit Kubri (Eesti Maarahva Erakond, KMÜ)
Minister (eurominister)	Endel Lippmaa (vabastati 06.08.1996; Koonderakond, KMÜ) Riivo Sinijärv (nimetati 06.08., ametivanne 15.08., vabastati 01.12.1996; Koonderakond, KMÜ) Andra Veidemann (nimetati 04.12., ametivanne 09.12.1996; Arengupartei)

Keskerakond oli nn lindiskandaali tõttu sunnitud valitsusest lahkuma ja tema asemele tuli seni opositsioonis olnud Reformierakond. See, et tegemist oli n-ö kriisijärgse valitsusega, peegeldub ka peaministri kandidaat Tiit Vähile valitsuse moodustamiseks volituste andmise hääletuse tulemustes. Isamaaliidu, Kes- ja Vene fraktsioon olid erapooletud, millest järeldub, et nad ei soovinud tolle hetke poliitilises olukorras opositsiooni asuda.

1996. aasta lõpus lahkus Reformierakond koalitsioonist ja kuus Reformierakonna ministrit vahetati välja. Pärast seda püüti valitsus komplekteerida KMÜ valimisnimekirjast võrsunud fraktsioonide pinnalt. Kaasati Arengupartei fraktsioon, mis koosnes Keskerakonna fraktsioonist lahkunud Riigikogu liikmetest. Välisministri koha sai tollal erakonda mittekuulunud Toomas Hendrik Ilves.

Tiit Vähi juhitud valitsus jätkas vähemusvalitsusena, mida selgelt toetas 47 Riigikogu liiget. Kindlad vastandujad olid Isamaaliit, Mõõdukad ja Reformierakond. Keskerakond asus samuti opositsiooni poolel, kuid oli pärast nn lindiskandaali ja Arengupartei eraldumist nõrgestatud.

Vabariigi Valitsus 17. märtsist 1997* kuni 25. märtsini 1999

Hääletustulemus Mart Siimannile valitsuse moodustamiseks volituste andmisel 12. märtsil 1997: poolt 72, vastu 13, erapooletuid 2.

Peaminister	Mart Siimann (Koonderakond, KMÜ)
Haridusminister	Mait Klaassen (Koonderakond, KMÜ)
Justiitsminister	Paul Varul (Koonderakond, KMÜ)
Kaitseminister	Andrus Öövel (Koonderakond, KMÜ)
Keskonnaminister	Villu Reiljan (Eesti Maarahva Erakond, KMÜ)
Kultuuriminister	Jaak Allik (Koonderakond, KMÜ)
Majandusminister	Jaak Leimann (–, KMÜ)
Põllumajandusminister	Andres Varik (Eesti Maarahva Erakond, KMÜ)
Rahandusminister	Mart Opmann (Koonderakond, KMÜ)
Siseminister	Riivo Sinijärv (vabastati 29.04.1997; Koonderakond, KMÜ) Robert Lepikson (nimetati 30.04., ametivanne 05.05.1997, vabastati 28.01.1998; Koonderakond, KMÜ) Olari Taal (nimetati 28.01., ametivanne 29.01.1998; –, KMÜ)

* Valitsus nimetati ametisse Vabariigi Presidendi 15. märtsi 1997. a otsusega nr 101 (RT I 1997, 23, 354).

Sotsiaalminister	Tiiu Aro (Koonderakond, KMÜ)
Teede- ja sideminister	Raivo Vare (–, KMÜ)
Välisminister	Toomas Hendrik Ilves (vabastati 14.10.1998; ETRE, KMÜ) Raul Mälk (nimetati 14.10., ametivanne 14.10.1998; –, KMÜ)
Minister (regionaalminister)	Peep Aru (nimetati 06.04., ametivanne 07.04.1997; Koonderakond, KMÜ)
Minister (eurominister, alates 21.05.1997 rahvastikuminister)	Andra Veidemann (Arengupartei)

Poliitiliste jõudude vahetamine Riigikogus oli jätkuvalt muutlik. Oli palju fraktsioonivahetusi, samuti fraktsioonidistsipliini eiravat käitumist.

Valitsusk koalitsioon, mida juhtis koonderakondlasest peaminister Mart Siimann, oli mitmetahuline. Kindlad koalitsioonipartnerid olid KMÜ valimisnimekirja alusel loodud fraktsioonid: Koonderakonna fraktsioon, Eesti Maarahva Erakonna fraktsioon, Maaliidu fraktsioon ning Pensionäride ja Perede Erakonna fraktsioon. Uue valitsuse poolt hääletanud Keskfraktsioon ei vastandanud ennast valitsuse poliitikale ka edaspidi. Vaatamata Arengupartei fraktsiooni lagunemisele säilitas Andra Veidemann ministrikoha ka uues valitsuses. Välisminister oli kuni 14.10.1998 ETRE liige Toomas Hendrik Ilves.

Selgelt kuulusid opositsiooni Isamaaliit ja Mõõdukad, kes hääletasid peaministri kandidaadile valitsuse moodustamise volituste andmise vastu. Reformierakond hääletas Mart Siimanni poolt, kuid määratles end opositsioonifraktsioonina. Peaministri kandidaadile volituste andmise hääletuse ajal ei kuulunud peaaegu viiendik Riigikogu liikmetest fraktsioonidesse, moodustades nn soo.

Mart Siimannile antud 72 poolthäält on seni suurim toetus, mille peaministri kandidaat on Riigikogult saanud. Vaatamata sellele, et M. Siimanni juhitud valitsus oli vähemusvalitsus, püsis ta järgmiste valimisteni, s.o kaks aastat.

Vabariigi Valitsus 25. märtsist 1999* kuni 28. jaanuarini 2002

Hääletustulemus Mart Laarile valitsuse moodustamiseks volituste andmisel 22. märtsil 1999: poolt 53, vastu 48, erapooletuid 0.

Peaminister	Mart Laar (Isamaaliit)
Haridusminister	Tõnis Lukas (Isamaaliit)
Justiitsminister	Märt Rask (Reformierakond)
Kaitseminister	Jüri Luik (Isamaaliit)
Keskkonnaminister	Heiki Kranich (Reformierakond)
Kultuuriminister	Signe Kivi (Reformierakond)
Majandusminister	Mihkel Pärnoja (kuni 05.10.2001; Mõõdukad) Hendrik Hololei (nimetati 15.10., ametivanne 15.10.2001; Mõõdukad)
Põllumajandusminister	Ivari Padar (Mõõdukad)
Rahandusminister	Siim Kallas (Reformierakond)

* Valitsus nimetati ametisse Vabariigi Presidendi 24. märtsi 1999. a otsusega nr 573 (RTL 1999, 51, 644).

Siseminister	Jüri Mõis (vabastati 05.11.1999; Isamaaliit) Tarmo Loodus (nimetati 07.11., ametivanne 09.11.1999; Isamaaliit)
Sotsiaalminister	Eiki Nestor (Mõõdukad)
Teede- ja sideminister	Toivo Jürgenson (Isamaaliit)
Välisminister	Toomas Hendrik Ilves (Mõõdukad)
Minister (regionaalminister)	Toivo Asmer (Reformierakond)
Minister (rahvastikuminister)	Katrin Saks (Mõõdukad)

Isamaaliit, Reformierakond ja Mõõdukad saavutasid valimistel edu, mis lubas neil moodustada võrdlemisi kindla valitsuskoalitsiooni. 1999. aasta Riigikogu valimistel ei saanud enam kandideerida valimisliidud ning Riigikogu kodukorra seaduse muudatused välistasid ühe valimistel osalenud nimekirja pinnalt mitme fraktsiooni moodustamise. Need uuendused muutsid poliitiliste jõudude eristamise ja positsioneerimise palju kergemaks.

Peaministrile valitsuse moodustamiseks volituste andmise hääletuse tulemusest nähtub fraktsioonidistsipliini olemasolu. Hääletamisest võttis osa 101 liiget, uue valitsusjuhi Mart Laari poolt oli 53 liiget, s.o täpselt nii palju kui oli koalitsioonifraktsioonides kokku Riigikogu liikmeid. Opositsioon oli samuti selgelt määratletav – 48 vastuhäält.

Kõigil koalitsiooniosapooltel oli valitsuses viis ministrit, kuid kergelt domineerivaks oli Isamaaliit, kellele kuulus peaministrikoht. Opositsiooni keskmes oli Keskerakonna fraktsioon 28 häälega.

Mart Laari teine valitsus püsis ligi kolm aastat.

Vabariigi Valitsus 28. jaanuarist 2002* kuni 10. aprillini 2003

Hääletustulemus Siim Kallasele valitsuse moodustamiseks volituste andmisel 22. jaanuaril 2002: poolt 62, vastu 31, erapooletuid 0.

Peaminister	Siim Kallas (Reformierakond)
Haridus- ja teadusminister (kuni 01.01.2003 haridusminister)	Mailis Rand (Keskerakond)
Justiitsminister	Märt Rask (Reformierakond)
Kaitseminister	Sven Mikser (Keskerakond)
Keskkonnaminister	Heiki Kranich (Reformierakond)
Kultuuriminister	Signe Kivi (vabastati 29.08.2002; Reformierakond) Margus Allikmaa (nimetati 30.08., ametivanne 03.09.2002; Reformierakond)
Majandus- ja kommunikatsiooniminister (kuni 01.11.2002 majandusmi- nister ning teede- ja sideminister)	Liina Tõnisson (Keskerakond)
Põllumajandusminister	Jaanus Marrandi (Keskerakond)
Rahandusminister	Harri Õunapuu (Keskerakond)

* Valitsus nimetati ametisse Vabariigi Presidendi 27. jaanuari 2002. a otsusega nr 91 (RTL 2002, 18, 243).

Siseminister	Ain Seppik (vabastati 03.02.2003; Keskerakond) Toomas Varek (nimetati 03.02., ametivanne 10.02.2003; Keskerakond)
Sotsiaalminister	Siiri Oviir (Keskerakond)
Välisminister	Kristiina Ojuland (Reformierakond)
Minister (regionaalminister)	Toivo Asmer (Reformierakond)
Minister (rahvastikuminister)	Eldar Efendijev (Keskerakond)

Reformierakonna ja Keskerakonna kaksikliidul oli Riigikogus kokku 46 häält, mis ei olnud piisav enamusvalitsuse moodustamiseks. Võib öelda, et valitseti Rahvaliidu vaikival heakskiidul. Koonderakonna fraktsioon ja Eestimaa Ühendatud Rahvapartei fraktsioon hääletasid samuti Siim Kallasele valitsuse moodustamiseks volituste andmise poolt, toetades uut suunda valitsuse poliitikas ja näidates nõnda enda distantseerumist kolmikliidus osalenud Isamaaliidu ja Mõõdukate negatiivset vastukaja pälvinud poliitilistest otsustest. Liina Tõnisson täitis kuni Majandusministeeriumi ning Teede- ja Sideministeeriumi ühendamiseni samaaegselt nii majandusministri kui ka teede- ja sideministri ülesandeid.

Priit Vinkel

Tartu Ülikooli politoloogia üliõpilane, põhiseaduskomisjoni ajutine konsultant 2003

13. Riigikogu ja president

Sisukord

- 13.1. Vabariigi Presidendi valimine
- 13.2. Presidendi valimine. Kommentaar / Arne Koitmäe
- 13.3. Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadused
- 13.4. Presidendi vetoõigus. Kommentaar / Janek Laidvee
- 13.5. Vabariigi Presidendi poliitilised avaldused
- 13.6. Presidendi poliitilised avaldused Riigikogus. Kommentaar / Janek Laidvee

13.1. Vabariigi Presidendi valimine

13.1.1. Vabariigi Presidendi valimine 1992. aastal

	Üldine valimine 20.09.1992	Valimine Riigikogus 05.10.1992
Nimekirjadesse kantud valijate arv	689 608	101
Hääletamises osalenute arv	468 605 (68%)	101
Kehtetute sedelite arv	5077	11

Kandidaat	Toetusallkirjad	Häälte arv (%)	Häälte arv
Lennart Meri	11 491	138 317 (29,5%)	59
Arnold Rüütel	21 009	195 743 (41,8%)	31
Lagle Parek	10 839	19 837 (4,2%)	–
Rein Taagepera	14 887	109 631 (23,4%)	–
Kokku	58 226	463 528	

13.1.2. Vabariigi Presidendi valimine 1996. aastal

	Valimine Riigikogus			Valimine valimiskogus	
	I	II	III	I	II
	26.08.1996	27.08.1996	27.08.1996	20.09.1996	20.09.1996
Nimekirjadesse kantud valijate arv	101	101	101	374	374
Hääletamisedeli saanute arv	97	98	98	372	372
Hääletamises osalenute arv	95	96	96	372	372
Kehtetute sedelite arv	2	1	1	0	6
Märgistamata sedelite arv	14	12	11	0	44
Kandidaat	Häälte arv (ülesseadjate arv)				
Lennart Meri	45 (26)	49 (26)	52	139	196
Arnold Rüütel	34 (22)	34 (22)	32	85	126
Tunne Kelam	–	–	–	76 (40)	–
Siiri Oviir	–	–	–	25 (21)	–
Enn Tõugu	–	–	–	47 (23)	–

13.1.3. Vabariigi Presidendi valimine 2001. aastal

	Valimine Riigikogus			Valimine valimiskogus	
	I	II	III	I	II
	27.08.2001	28.08.2001	28.08.2001	21.09.2001	21.09.2001
Nimekirjadesse kantud valijate arv	101	101	101	367	367
Hääletamisedeli saanute arv	101	99	99	366	366
Hääletamises osalenute arv	91	91	90	366	366
Kehtetute sedelite arv	0	1	0	0	2
Märgistamata sedelite arv	13	19	24	1	23
Kandidaat	Häälte arv (ülesseadjate arv)				
Peeter Kreitzberg	40 (38)	36 (34)	33	72	–
Andres Tarand	38 (22)	–	–	–	–
Peeter Tulviste	–	35 (23)	33	89	–
Arnold Rüütel	–	–	–	114 (78)	186
Toomas Savi	–	–	–	90 (56)	155

13.2. *Presidendi valimine*

Vabariigi Presidendi valimise kord on sätestatud Eesti Vabariigi põhiseaduse §-des 79–80, mida täpsustab Vabariigi Presidendi valimise seadus (RT I 1996, 30, 595). Taasiseseisvumise järel on toimunud kolmed presidendivalimised.

Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse § 4 nägi erandina ette, et põhiseaduse rakendamisel valitakse Vabariigi President ühel ajal Riigikogu valimistega üldistel, ühetaolistel ja otsestel valimistel neljaks aastaks. Valituks osutumiseks pidi kandidaat saama hääletamisest osavõtnute hääleteenamuse. Juhul kui ükski kandidaat ei saa nõutaval arvul hääli, valib Vabariigi Presidendi Riigikogu kahe enim hääli kogunud kandidaadi hulgast. Valituks tunnistatakse kandidaat, kes saab üle poole kehtivaks tunnistatud häältest. Täpsemalt reguleeris valimiste korda Vabariigi Presidendi valimise seadus (RT 1992, 31, 413).

Vabariigi Presidendi valimine Riigikogus

Järgmised Vabariigi Presidendi valimised korraldati juba põhiseaduse §-de 79–80 alusel. Kehtiva korra järgi valib Vabariigi Presidendi Riigikogu. Kui Riigikogus jääb Vabariigi President valimata, valib presidendi valimiskogu. Vabariigi President valitakse ametisse viieks aastaks. Vabariigi Presidendi korraline valimine toimub varemalt 60 ja hiljemalt 10 päeva enne presidendi ametiaja lõppemist. Valimist korraldab Vabariigi Valimiskomisjon.

Riigikogu valib presidendi salajasel hääletamisel. Igal Riigikogu liikmel on üks hääl. Valituks tunnistatakse kandidaat, kelle poolt hääletab Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline enamus, seega on vaja koguda vähemalt 68 häält.

Valimisseadus eristab kehtetuid ja märgistamata hääletamissedeleid. Kehtetu on sedel, millel on rist märgitud rohkem kui ühe kandidaadi nime juures olevasse lahtrisse või millel ei ole valimiskomisjoni pitsati jäljendit. Märgistamata sedel on jäetud täitmata. Kuid kuna hääletamisest osavõtt tehakse kindlaks valimiskastis olevate sedelite alusel, arvestatakse mõlemat liiki sedeleid tulemuse selgitamisel.

Riigikogus peetakse kuni kolm hääletusvooru. Kandidaadi ülesseadmise õigus on vähemalt viiendikul Riigikogu koosseisust (21 Riigikogu liiget). Kui esimeses hääletusvoorus ei saa ükski kandidaat nõutavat hääleteenamust, korraldatakse järgmisel päeval uus hääletusvoor ning uus kandidaatide ülesseadmine. Kui ka teises hääletusvoorus jääb president valimata, korraldatakse samal päeval kahe teises voorus enim hääli saanud kandidaadi vahel kolmas hääletusvoor. Kui presidendi ei valita ka kolmandas hääletusvoorus, kutsub Riigikogu esimees ühe kuu jooksul Vabariigi Presidendi valimiseks kokku valimiskogu.

Vabariigi Presidendi valimine valimiskogus

Valimiskogu koosneb Riigikogu liikmetest ja kohaliku omavalitsuse volikogu esindajatest. Iga linna ja valla volikogu valib oma liikmete seast esindaja või esindajad valimiskokku. Esindajate arvu määramisel võetakse arvesse hääleõiguslike Eesti kodanike arv vallas või linnas. Seega on valimiskogu suurus eri valimistel erinev. Näiteks 2001. aasta Vabariigi Presidendi valimistel kuulus valimiskokku 266 kohaliku omavalitsuse esindajat. Kõige rohkem oli esindajaid Tallinnal – 10, vähemalt kaks esindajat oli veel

seitsmel linnal, kõigil teistel valdadel ja linnadel oli üks esindaja. Kaudselt osalevad presidendi valimisel ka välismaalased, kes omavad hääletamisõigust kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel, sest nemad valivad samuti volikogu liikmeid, kelle seast volikogu omakorda valib esindaja valimiskokku. Märkima peab ka suuremate linnade alaesindatust valimiskogus. Põhiseaduse järgi peavad valimiskogus olema esindatud kõigi linnade ja valdade esindajad, seetõttu on kohalike omavalitsusüksuste elanike arvu suure erinevuse tõttu proportsionaalse esindatuse põhimõtte rakendamine praktikas võimatu, sest sel juhul paisuks valimiskogu koosseis liiga suureks ja tal oleks võimatu koguneda.

Valimiskogu valib presidendi samuti salajasel hääletamisel ning igal liikmel on üks hääl. Valituks tunnistatakse kandidaat, kes saab hääletamisest osa võtnud valimiskogu liikmete häälteenamuse.

Valimiskogus peetakse kuni kaks hääletusvooru. Esimeses voorus osalevad kaks Riigikogus enim hääli saanud kandidaati; vähemalt 21 valimiskogu liiget võivad esitada ka uue kandidaadi. Kui esimeses voorus ükski kandidaat valituks ei osutu, korraldatakse samal päeval kahe enim hääli saanud kandidaadi vahel teine hääletusvoor. Juhul kui ka teises voorus ükski kandidaat nõutaval arvul hääli ei saa, alustatakse kogu valimisprotseduuri uuesti, see tähendab, et 14 päeva jooksul arvates päevast, kui Vabariigi President jäi valimiskogus valimata, tuleb korraldada uus valimine Riigikogus.

1992. aasta Vabariigi Presidendi valimine

Valimised kuulutati välja 9. juulil 1992. aastal. Kandidaatide ülesseadmine algas pärast valimiste välja kuulutamist ja lõppes 40. päeval enne valimispäeva. Ülesseadmise algatamise õigus oli vähemalt kolmel valimisõiguslikul Eesti kodanikul, kuid ülesseadmiseks pidi kandidaat koguma vähemalt 10 000 toetusallkirja. Kandidaate esitati registreerimiseks seitse, neist kaks loobusid (Miina Hint ja Jaks Lankots) ning Uno Ruus ei suutnud koguda nõutavat arvu toetusallkirju. 20. augustil 1992. aastal registreeris Vabariigi Valimiskomisjon neli kandidaati: Lennart Meri (keda toetas valimisliit Isamaa), Arnold Rüütel (keda toetas valimisliit Kindel Kodu), Lagle Parek (keda toetas ERSP) ning Rein Taagepera (keda toetas Rahvarinne).

Valimised toimusid 20. septembril 1992. aastal, samal ajal Riigikogu valimistega. Osa võttis 68% hääleõiguslikest kodanikest. Ükski kandidaat ei saanud nõutaval hulgal hääli. 5. oktoobril 2002 valis Riigikogu 59 häälega Vabariigi Presidendiks Lennart Meri. Arnold Rüütel sai 31 häält. Lennart Meri andis Vabariigi Presidendi ametivande 6. oktoobril 1992. aastal.

1996. aasta Vabariigi Presidendi valimine

Riigikogus seati 1996. aastal üles kaks Vabariigi Presidendi kandidaati – Arnold Rüütel ning Lennart Meri –, kes kandideerisid kõigis kolmes voorus, kuid ei kogunud nõutavat häälteenamust. Enne esimest hääletusvooru Riigikogus tekitas probleeme see, et Riigikogu liige Endel Lippmaa jagas oma algatusel Riigikogu liikmete laudadele materjale Lennart Meri kohta. Riigikogu juhatus leidis, et Riigikogu istungisaalis võivad dokumente jagada ainult Riigikogu juhatus ja kantselei, ning palus Riigikogu liikmetel materjalid loovutada.

Varem oli vaieldud probleemi üle, kas Riigikogu liikmetel peaks olema võimalik enne hääletamist presidendikandidaatidega tutvuda, neile küsimusi esitades. Riigikogu kodukorra seadus ega Vabariigi Presidendi valimise seadus seda ei reguleerinud. Ei Riigikogus ega valimiskogus kandidaatidele küsimuste esitamist siiski ei korraldatud. Märkida tuleb, et ajavahemik kandidaadi registreerimiseks esitamise ja hääletamise vahel võib olla lühike (näiteks aeg Riigikogus toimuva teise hääletusvooru eel) ja n-ö üllatuskandidaati ei saa välistada (1996. aastal seati valimiskogus üles Enn Tõugu, keda laiem üldsus ei tundnud). Aga 2001. aasta presidendivalimistel nimetasid kõik suuremad (ja ka mitmed väiksemad) erakonnad oma kandidaadi juba varakult, kasutades mõnikord selleks ka formaliseeritud (eel)valimisprotseduuri.

Samuti arutleti 1996. aasta valimiste puhul selle üle, kas Riigikogu liige ja valimiskogu liige on hääletamisel seotud mandaadiga või mitte. Põhiseadus sätestab üheselt, et Riigikogu liige ei ole mandaadiga seotud. Seega on Riigikogu liige presidendivalimistel oma otsustuse tegemisel vaba ning lähtudes sellest, et kõik valimiskogu liikmed peavad olema võrdses olukorras, peab ka valimiskokku valitud kohaliku omavalitsusüksuse esindaja saama hääletada vabalt.

Valimiskogu kogunes 20. septembril 1996. aastal Estonia kontserdisaalis. Uute kandidaatidena olid registreeritud Tunne Kelam, Siiri Oviir ja Enn Tõugu, kuid teise vooru pääsesid Lennart Meri ja Arnold Rüütel kui valimiskogu esimeses voorus enim hääli saanud kandidaadid. Teises voorus valiti Vabariigi Presidendiks Lennart Meri, kes kogus 196 häält (valituks osutumiseks oli nõutav 187 häält). Lennart Meri astus ametisse 7. oktoobril 1996. aastal.

2001. aasta Vabariigi Presidendi valimine

2001. aasta presidendivalimistel seati Riigikogus üles kokku kolm kandidaati: Andres Tarand osales ainult esimeses voorus, Peeter Tulviste teises ja kolmandas voorus ning Peeter Kreitzberg kõigis kolmes voorus. Kaks viimast kandidaati osalesid seega automaatselt ka valimiskogu esimeses voorus. 21. septembril 2001 Estonia kontserdisaalis kogunenud valimiskogus seati üles Toomas Savi ning Arnold Rüütli kandidatuur. Nemad pääsesid ka valimiskogu teise vooru. Vabariigi Presidendiks valiti Arnold Rüütel, kes kogus 186 häält (valituks osutumiseks oli nõutav 184 häält). Arnold Rüütel astus ametisse 8. oktoobril 2001. aastal.

Rüütel ja Savi olid seega kaks kõige populaarsemat kandidaati, kuid Riigikogus neid üles ei seatud. Riigikogus valituks osutumiseks vajalik häälte arv (68 häält) on niivõrd suur, et kandidaadil on peaaegu võimatu seal toetust leida ja seepärast väheneb motivatsioon kandidaate üles seada. Selle tõttu tekkis ka küsimus, mis saab siis, kui esimeseks vooruks (või ka teiseks vooruks) Riigikogus ühtegi kandidaati üles ei seata. Põhiseadus ega Vabariigi Presidendi valimise seadus sellisele juhtumile täpset vastust ei anna.

Arne Koitmäe
Riigikogu Kantselei valimiste osakonna nõunik

13.3. Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadused

13.3.1. Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadused VII Riigikogu

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
1. Eesti Vabariigi politseiseaduse muutmise ja täiendamise seadus, 17.03.1993	05.04.1993 otsus nr 68, RT-s avaldamata, vastuolu PSRS §-ga 6	Riigikogu muutis seadust 21.04.1993	28.04.1993 otsus nr 83	
2. Riigivapi seadus, 23.03.1993	06.04.1993 otsus nr 70, RT-s avaldamata, vastuolu PS §-ga 4	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 13.04.1993	Taotlus Riigikohtule 20.04.1993	Riigikohus jättis taotluse 22.06.1993 rahuldamata, otsus nr III-4/1-1/93, ja president kuulutas seaduse välja 01.07.1993, otsus nr 147
3. Eluruumide erastamise seadus, 07.04.1993	26.04.1993 otsus nr 77, RT-s avaldamata, vastuolu PS §-ga 12 ja välislepingutega	Riigikogu muutis seadust 06.05.1993	12.05.1993 otsus nr 88	
4. Välissuhtlemise seadus, 02.06.1993	21.06.1993 otsus nr 127, RT-s avaldamata, vastuolu PS §-dega 77 ja 78 p 1 ning §-ga 3, samuti välislepingutega	Riigikogu muutis seadust 28.10.1993	16.11.1993 otsus nr 208	
5. Välismaalaste seadus, 21.06.1993	06.07.1993 otsus nr 153, RT-s avaldamata, vastuolu PS §-dega 3, 11, 13, 19 lg 2, 28 lg 2, 29 lg 1, 31, 32 lg 3 ja 44 lg 4, samuti seaduse enese sätetes	Riigikogu muutis seadust 08.07.1993	11.07.1993 otsus nr 158	

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
6. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 16.06.1993	06.07.1993 otsus nr 154, RT-s avaldamata, seaduse tekst seesmiselt vastuoluline	Riigikogu muutis seadust 15.09.1993	24.09.1993 otsus nr 180	
7. Maksukorralduse seadus, 25.08.1993	08.09.1993 otsus nr 177, RT-s avaldamata, vastuolu PS §-dega 157 lg 2, 15 lg 1, 146, 26, 33 ja 43	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 28.09.1993	Taotlus Riigikohtule 04.10.1993	Riigikohus rahuldab presidendi taotluse 04.11.1993, otsus nr III-4/1-4/93
8. Teenetemärkide seadus, 15.12.1993	29.12.1993 otsus nr 250, RT I 1994, 1, 6, vastuolu PS §-ga 78 p 15	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 12.01.1994	Taotlus Riigikohtule 19.01.1994	Riigikohus rahuldab presidendi taotluse 18.02.1994, otsus nr III-4/1-3/94
9. Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse muutmise seadus, 23.02.1994	12.03.1994 otsus nr 282, RT I 1994, 29, 429, vastuolu PS §-dega 15 ja 32	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 22.03.1994	30.03.1994 otsus nr 296	
10. Vabariigi Presidendi töökorra seadus, 23.03.1994	10.04.1994 otsus nr 309, RT I 1994, 29, 430, vastuolu PS §-ga 109	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 03.05.1994	Taotlus Riigikohtule 09.05.1994	Riigikohus rahuldab presidendi taotluse 13.06.1994, otsus nr III-4/1-4/94
11. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooniga ühinemise seadus, 06.04.1994	25.04.1994 otsus nr 321, RT I 1994, 31, 494, vastuolu PS §-dega 32 ja 39 ning välislepingutega	Riigikogu muutis seadust 18.05.1994	03.06.1994 otsus nr 345	
12. Rahuaja riigikaitse seadus, 01.06.1994	17.06.1994 otsus nr 351, RT I 1994, 46, 771, vastuolu PS §-dega 83, 104, 127 ja 128	Riigikogu muutis seadust 28.09.1994		
Rahuaja riigikaitse seadus, 28.09.1994	14.10.1994 otsus nr 406, RT I 1994, 69, 1195, vastuolu PS §-dega 87, 78 p 16, 127 ja 104 p 16	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 08.11.1994	Taotlus Riigikohtule 15.11.1994	Riigikohus rahuldab presidendi taotluse 21.12.1994, otsus nr III-4/1-11/94

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
13. Eesti Vabariigi seaduse "Süümevande andmise korra kohta" muutmise ja täiendamise seadus, 09.06.1994	28.06.1994 otsus nr 367, RT I 1994, 48, 791, vastuolu PSRS §-dega 6 lg 2 ja 9	Riigikogu muutis seadust 22.09.1994	10.10.1994 otsus nr 401	
14. Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi ja mõne muu seaduse muutmise ja täiendamise seadus, 28.09.1994	19.10.1994 otsus nr 408, RT I 1994, 71, 1225, vastuolu PS §-ga 21	Riigikogu muutis seadust 23.11.1994	30.11.1994 otsus nr 437	
15. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse ja maakonna valitsemiskorralduse seaduse muutmise seadus, 20.10.1994	07.11.1994 otsus nr 418, RT I 1994, 79, 1330, vastuolu seaduste vahel	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 23.11.1994	28.11.1994 otsus nr 433	
16. Asjaõigusseaduse rakendamise seaduse seotud õigusaktide muutmise seadus, 09.11.1994	30.11.1994 otsus nr 439, RT I 1994, 85, 1485, vastuolu PS §-dega 154, 86, 87 p 2 ja p 6, 1, 113 ja 44	Riigikogu muutis seadust 14.12.1994	20.12.1994 otsus nr 454	
17. Liikluskindlustuse seadus, 22.02.1995	14.03.1995 otsus nr 521, RT I 1995, 31, 385, vastuolu PS §-dega 87 p 3, 25 ja 130	Riigikogu muutis seadust 27.04.1995	12.05.1995 otsus nr 542	
18. UNESCO kultuuripärandi kaitse konventsioonide ratifitseerimise seadus, 22.02.1995	14.03.1995 otsus nr 522, RT I 1995, 31, 386, vastuolu PS §-ga 104 lg 2 p 15	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul (nõutava hääleteenamusega) vastu 05.04.1995	12.04.1995 otsus nr 533	

13.3.2. Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadused VIII Riigikogu

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
1. Sotsiaalhoolekande seaduse § 22 muutmise seadus, 13.11.1995	29.11.1995 otsus nr 644, RT I 1995, 89, 1573, vastuolu PS §-dega 28, 154 lg 2, 157 ja 28	Riigikogu otsustas 07.12.1995 seadust muutmata kujul mitte vastu võtta; Vabariigi Valitsus võttis 17.01.1996 seaduse menetlusest tagasi		
2. Kriminaalmenetluse koodeksi, kriminaalkoodeksi, apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustiku, raamatupidamise korraldamise ja raamatupidamisandmete õigsuse eest isikliku vastutuse kehtestamise seaduse ning täitemenetluse seadustiku muutmise ja täiendamise seadus, 14.11.1995	05.12.1995 otsus nr 647, RT I 1995, 92, 1605, vastuolu PS §-ga 12, välislepingutega ning kriminaalkoodeksiga	Riigikogu muutis seadust 08.01.1996	23.01.1996 otsus nr 673	
3. Mittetulundusühingute seadus, 21.02.1996	13.03.1996 otsus nr 689, RT I 1996, 20, 366, vastuolu PS §-dega 11, 40 ja 48 ning välislepingutega	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 01.04.1996	Taotlus Riigikohtule 09.04.1996	Riigikohus rahuldus presidendi taotluse 10.05.1996, otsus nr 3-4-1-1-96
4. Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus, 17.04.1996	07.05.1996 otsus nr 715, RT I 1996, 31, 632, vastuolu PS §-dega 11, 60 ja 156 ning välislepingutega	Riigikogu muutis seadust 16.05.1996	21.05.1996 otsus nr 720	

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
5. Äriseadustiku ja selle rakendamise seotud seaduste muutmise seadus, 18.04.1996	08.05.1996 otsus nr 717, RT I 1996, 32, 634, vastuolu seaduste tõlgendamise üldtunnustatud põhimõtetega	Riigikogu muutis seadust 28.05.1996	30.05.1996 otsus nr 723	
6. Riigikogu ja Vabariigi Presidendi nimetatavate avalikest teenistujatest riigiametnike ametipalkade seadus, 15.05.1996	30.05.1996 otsus nr 724, RT I 1996, 38, 753, vastuolu PS §-ga 104 p 13 ja seadusega	Riigikogu otsustas 03.06.1996 seadust muutmata kujul mitte vastu võtta; seadus jäi 06.06.1996 koosseisu häälteenamuse mittesaamise tõttu vastu võtmata. Küsimus lahendati Riigikogu ja Vabariigi Presidendi poolt nimetatavate riigiametnike ametipalkade seadusega 13.11.1996	22.11.1996 otsus nr 28	
7. Muinsuskaitse-seaduse ja haldusõiguserikkumiste seadustiku muutmise seadus, 06.11.1996	22.11.1996 otsus nr 29, RT I 1996, 81, 1449, vastuolu PS §-ga 104 p 14	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul (nõutava häälteenamusega) vastu 03.12.1996	05.12.1996 otsus nr 42	
8. Armuandmise korra seadus, 22.10.1997	11.11.1997 otsus nr 222, RT I 1997, 81, 1367, vastuolu PS §-dega 4, 78 p 19, 102 ja 146, samuti seaduse enese sätete vahel	Riigikogu muutis seadust 22.01.1998		
Armuandmise korra seadus, 22.01.1998	11.02.1998 otsus nr 281, RT I 1998, 17, 263, vastuolu PS §-dega 4 ja 78 p 19	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 25.02.1998	Taotlus Riigikohtule 10.03.1998	Riigikohus rahuldab presidendi taotluse 14.04.1998, otsus nr 3-4-1-3-98

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
9. Keeleseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise ja täiendamise seadus, 19.11.1997	04.12.1997 otsus nr 238, RT I 1997, 87, 1469, vastuolu PS §-dega 4, 10 ja 11	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 18.12.1997	Taotlus Riigikohtule 30.12.1997	Riigikohus rahuldab presidendi taotluse 05.02.1998, otsus nr 3-4-1-1-98
10. Ringhäälinguseaduse muutmise seadus, 20.10.1998	03.11.1998 otsus nr 414, RT I 1998, 98/99, 1573, vastuolu PS §-dega 60 lg 5 ning 104 p 2 ja p 4	Riigikogu otsustas 16.11.1998 seadust muutmata kujul mitte vastu võtta; seadus jäi 25.11.1998 koosseisu hääletoomise mittesaamise tõttu vastu võtmata. Küsimus lahendati Riigikogu valimise seaduse §-ga 8 ¹ täiendamise seadusega 10.02.1998	17.02.1999 otsus nr 508	
11. Alkoholiseadus, 18.11.1998	08.12.1998 otsus nr 445, RT I 1998, 108/109, 1782, vastuolu PS §-dega 11, 12, 31 ja 104 lg 2 p 14	Riigikogu muutis seadust 10.02.1999	02.03.1999 otsus nr 522	
12. Autoriõiguse seaduse, haldusõiguserikkumiste seadustiku, kriminaalkoodeksi, tarbijakaitse seaduse ja tolliseaduse muutmise ja täiendamise seadus, 08.12.1998	23.12.1998 otsus nr 476, RT I 1998, 113/114, 1879, vastuolu PS §-ga 11	Riigikogu muutis seadust 21.01.1999	28.01.1999 otsus nr 492	
13. Maareformi seaduse muutmise seadus, 15.12.1998	05.01.1999 otsus nr 480, RT I 1999, 4, 52, vastuolu PS §-dega 11 ja 12	Riigikogu muutis seadust 17.02.1999	02.03.1999 otsus nr 537	

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
14. Riigieelarve seadus, 27.01.1999	17.02.1999 otsus nr 507, RT I 1999, 18, 297, vastuolu PS §-dega 4, 3, 59 ja 117 ning seaduse enese sätete vahel	Riigikogu muutis seadust 09.06.1999	21.06.1999 otsus nr 599	
15. Lootsiteenituse seadus, 23.02.1999	11.03.1999 otsus nr 563, RTL 1999, 44, 575, vastuolu PS §-ga 32	Riigikogu otsustas 13.04.1999 seadust muutmata kujul mitte vastu võtta; seadus arvati 16.11.2000 menetlusest välja. Küsimus lahendati 21.03.2000 vastuvõetud meresõiduohutuse seaduse muutmise seadusega	31.03.2000 otsus nr 761	

13.3.3. Vabariigi Presidendi poolt välja kuulutamata jäetud seadused IX Riigikogu

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
1. Pankrotiseaduse muutmise seadus, 01.06.2000	08.06.2000 otsus nr 817, RTL 2000, 64, 1019, vastuolu PS §-ga 104 lg 2 p 14	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul (nõutava häälteenamusega) vastu 14.06.2000	27.06.2000 otsus nr 857	
2. Advokatuuri-seadus, 21.02.2001	14.03.2001 otsus nr 1015, RTL 2001, 37, 510, vastuolu PS §-dega 3, 14 ja 28	Riigikogu võttis seaduse muutmata kujul vastu 21.03.2001	03.04.2001 otsus nr 1040	

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
3. Õiguskantsleri seaduse §-de 6 ja 44 muutmise seadus, 03.04.2001	24.04.2001 otsus nr 1043, RTL 2001, 53, 732, vastuolu PS §-dega 4 ja 11	Riigikogu otsustas 02.05.2001 seadust muutmata kujul mitte vastu võtta; seadus langes IX koosseisu volituste lõppemise tõttu menetlusest välja		
4. Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seadus, 06.06.2001	26.06.2001 otsus nr 1110, RTL 2001, 82, 1118, vastuolu PS §-dega 28 lg 2 ja 154 lg 2, välislepingutega ning seadusega	Riigikogu muutis seadust 09.10.2001	23.10.2001 otsus nr 5	
5. Kirikute ja koguduste seadus, 13.06.2001	29.06.2001 otsus nr 1112, RTL 2001, 82, 1120, vastuolu PS §-dega 9, 11, 19, 40 ja 48	Riigikogu muutis seadust 18.12.2001		
Kirikute ja koguduste seadus, 18.12.2001	04.01.2002 otsus nr 81, RTL 2002, 7, 65, vastuolu PS §-dega 12 ja 48	Riigikogu muutis seadust 12.02.2002	27.02.2002 otsus nr 110	
6. Politseiteenistuse seaduse ja politseiseaduse muutmise seadus, 13.06.2001	04.07.2001 otsus nr 1121, RTL 2001, 85, 1187, vastuolu PS §-ga 12	Riigikogu muutis seadust 11.10.2001	23.10.2001 otsus nr 9	
7. Eesti Vabariigile välislaenude võtmise ja välislaenulepingutele riigigarantiide andmise seaduse muutmise seadus, 20.11.2001	05.12.2001 otsus nr 47, RTL 2001, 130, 1891, vastuolu PS §-ga 121 p 4	Riigikogu muutis seadust 26.02.2002	12.03.2002 otsus nr 117	

Seaduse pealkiri ja vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, avaldamisandmed ja põhjendus	Seaduse muutmise või muutmata kujul vastuvõtmise kuupäev	VP otsuse andmed, Riigikohtule esitatud taotluse andmed	Riigikohtu otsuse andmed
8. Riigieelarve seaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadus, 17.04.2002	06.05. 2002 otsus nr 153, RTL 2002, 56, 840, vastuolu PS §-dega 4, 65 p 6, 115 ja 118	Riigikogu otsustas 14.05.2002 seadust muutmata kujul mitte vastu võtta; seadus jäi 05.06.2002 koosseisu häälteenamuse mittesaamise tõttu vastu võtmata. Küsimus lahendati riigieelarve seaduse ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadusega 20.06.2002	09.07.2002 otsus nr 222	
9. Kutseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadus, 20.11.2002	11.12.2002 otsus nr 289, RTL 2002, 141, 2053, vastuolu PS §-dega 3 ja 123 ning välislepingutega	Riigikogu muutis seadust 22.01.2003	03.02.2003 otsus nr 328	
10. Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seadus, 10.12.2002	30.12.2002 otsus nr 317, RTL 2002, 150, 2189, vastuolu PS §-dega 10, 11, 12 ja 28 lg 1, samuti seadusega	Riigikogu otsustas 15.01.2003 seadust muutmata kujul mitte vastu võtta; seadus langes Riigikogu IX koosseisu volituste lõppemise tõttu menetlusest välja		

13.4. Vabariigi Presidendi vetoõigus

Riigikogu vastu võetud seaduse jõustumisele peab eelnema seaduse väljakuulutamine. Põhiseaduse § 107 lõike 2 järgi on presidendil õigus seadust mitte välja kuulutada ning sellega seaduse jõustumine edasi lükata. Veto kasutamise põhjused võivad olla nii juriidilised kui ka mittejuriidilised. Põhiseaduse § 107 lõikest 2 ei selgu, millistel põhjustel võib Vabariigi President seaduse välja kuulutamata jätta. Seega võib järeldada, et presidenti ei piira seaduse väljakuulutamata jätmisel üksnes juriidilised põhjused

(näiteks seaduse vastuolu põhiseadusega), vaid ta võib oma otsuses tugineda ka muudele kaalutlustele, s.t tal on poliitilise veto õigus. Tulenevalt § 107 lõikest 3 peab president mittejuriidiliste kaalutluste puhul arvestama sellega, et kui Riigikogu võtab seaduse muutmata kujul uuesti vastu, peab Vabariigi President selle välja kuulutama. Põhiseaduse järgi saab ta Riigikohtusse pöörduda üksnes seaduse oletatava vastuolu korral põhiseadusega.

Kui president ei kuuluta seadust välja, saadab ta selle koos põhjendatud otsusega Riigikogule veelkordseks arutamiseks. Välja kuulutamata jäetud seadust menetletakse Riigikogu kodukorra seaduse alusel. Välja kuulutamata jäetud seaduste menetlemise kord on kodukorra seaduse redaktsioonides olnud üsna ühesugune.

Kehtiva Riigikogu kodukorra seaduse kohaselt võetakse välja kuulutamata jäetud seaduse arutelu täiskogu töönädala päevakorda Riigikogu juhatuse algatusel või Riigikogu esimehe ettepanekul. Välja kuulutamata jäetud seaduse uuesti arutamisel esinevad ettekandega põhiseaduskomisjoni esindaja ning arutatava seaduse Riigikogu menetluses olnud eelnõu juhtivkomisjoni esindaja. Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu ajal kehtinud korra järgi sai president või tema esindaja esineda Riigikogu ees ettekandega seaduse väljakuulutamata jätmise põhjuste kohta. Vabariigi President ise seda võimalust ei kasutanud, küll esinesid Riigikogus mõnel korral tema esindajad, näiteks Vabariigi Presidendi Kantsleilõiguse nõunik Vahur Glaase (VII koosseis, 1, 2, 3) ning professor Henn-Jüri Uibopuu (VIII koosseis, 8).

Riigikogu liige võib ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Seaduse uuel arutamisel avatakse läbirääkimised, kus välja kuulutamata jätmise põhjuste kohta avaldavad arvamust Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Pärast läbirääkimisi paneb istungi juhataja hääletamisele tagasi saadetud seaduse muutmata kujul vastuvõtmise.

Kui Riigikogu võtab seaduse muutmata kujul vastu, esitatakse seadus taas presidendile ning viimasel on valida seaduse väljakuulutamise või Riigikohtusse pöördumise vahel. Valdavalt on president pöördunud sel puhul Riigikohtusse, kolmel juhul on ta aga seaduse välja kuulutanud (VII koosseis, 9, 15; IX koosseis, 2).

Kui Riigikogu ei võta tagasisaadetud seadust muutmata kujul uuesti vastu, menetletakse seda teist korda sarnaselt seaduseelnõudega: määratakse muudatusettepanekute esitamise tähtaeg, juhtivkomisjonis (selleks on seaduse Riigikogu menetluses olnud eelnõu juhtivkomisjon) arutatakse ettepanekud läbi ning komisjon otsustab eelnõu esitamise täiskogule ja suunamise lõpphääletusele. Kui seadus võetakse lõpphääletusel vastu, esitatakse see väljakuulutamiseks presidendile. Tavaliselt kuulutab president seaduse seejärel välja. On esinenud ka juhtumeid, kui president on leidnud, et Riigikogu ei ole muudatustega kõrvaldanud vastuolu põhiseadusega ning on seaduse teist korda Riigikogule arutamiseks tagasi saatnud (VII koosseis, 12; VIII koosseis, 8). On ette tulnud ka seda, et seadusele on menetluse käigus lisatud uus säte, mis presidendi arvates on põhiseadusvastane, põhjustades teistkordse välja kuulutamata jätmise (IX koosseis, 5).

On esinenud ka olukordi, kus välja kuulutamata jäetud seaduse menetlemist ei jätkatud ja seadus langes Riigikogu volituste lõppedes menetlusest välja (IX koosseis, 3, 10). Samuti on ühel korral Vabariigi Valitsus algatajana võtnud välja kuulutamata jäetud seaduse Riigikogu menetlusest tagasi (VIII koosseis, 1).

Vabariigi President on põhjendanud seaduste välja kuulutamata jätmist mitmesuguste argumentidega.

Mõnikord on välja kuulutamata jätmise põhjuseks olnud põhiseaduse § 104 lõikes 2 nimetatud Riigikogu koosseisu häälteenamust nõudva seaduse vastuvõtmine poolthääle enamusega (VII koosseis, 18; VIII koosseis, 7, 11; IX koosseis, 1). Sellisel puhul on piisanud seaduse nõutava häälteenamusega vastuvõtmisest. Põhiseaduse § 104 rikkumisega on tegu ka siis, kui lihtseadusega korraldatakse konstitutsioonilise seaduse reguleerimisvaldkonna küsimusi (VIII koosseis, 10). Presidendi osutatud probleemide

lahendamiseks ei pea tingimata muutma sama seadust, küsimuse võib lahendada ka mõnes teises seaduses (VIII koosseis, 15).

Kõige sagedamini on seaduse välja kuulutamata jätmise põhjuseks olnud vastuolu põhiseaduse materiaa-õiguslike sätetega. Riigikogu VII ja VIII koosseisu ajal, kui puudus veel arvestatav põhiseaduse rakendamise praktika ega olnud välja kujunenud põhiseaduslike institutsioonide täpsed võimupiirid, juhtis president mitu korda tähelepanu võimude lahususe põhimõtte rikkumisele (VII koosseis, 2; VIII koosseis, 8, 9, 14). VIII ja IX koosseisu volituste ajal oli sagedaseks välja kuulutamata jätmise põhjuseks seaduses isikutele kehtestatud kohustuste või piirangute vastuolu proportsionaalsuse põhimõttega, mis tuleneb põhiseaduse §-st 11 (VIII koosseis, 3, 4, 9, 11, 12, 13; IX koosseis 5, 10). Sageli on president põhiseadusvastasust põhjendanud võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisega (VII koosseis, 3; VIII koosseis, 2, 11, 13; IX koosseis, 5, 6, 10) ning sotsiaaliigi põhimõtte rikkumisega, mis enamasti väljendub põhiseaduse §-s 28 sätestatud puudust kannatavatele inimestele abi osutamise kohustuse täitmata jätmises (VII koosseis, 5; VIII koosseis, 1; IX koosseis, 2, 4, 10).

Vabariigi President on juhtinud tähelepanu ka sellele, et vastuvõetud seadus on vastuolus mõne teise seadusega (VII koosseis, 15) või on seadus ise vastuoluline (VII koosseis, 5, 6). Ühel puhul on välja kuulutamata jätmise motiiv olnud vastuolu seaduste tõlgendamise üldtunnustatud põhimõtetega (VIII koosseis, 5).

On üsna raske hinnata, millistel juhtudel ja kui palju on president kasutanud poliitilist vetot. Peaaegu alati on president oma otsuse motiivides tuginenud mõnele põhiseaduse või välislepingu sättele. On leitud, et poliitilise veto elemente on näiteks välisuhtlemisseaduse (VII koosseis, 4), välismaalaste seaduse (VII koosseis, 5), advokatuuriseaduse (IX koosseis, 2) ning kutseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse (IX koosseis, 9) välja kuulutamata jätmises. Neist kolmel juhul Riigikogu muutis seadust, ühel juhul kuulutas president muutmata kujul vastu võetud seaduse välja.

Kokku on Vabariigi President Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste kestel välja kuulutamata jätnud 43 seadust (kuna kolmel korral on välja kuulutamata jäetud üks ja sama seadus, ei ühti tabelite numeratsioon üldarvuga, sest kaks korda välja kuulutamata jäetud seadust on arvestatud ühe korra). Üheteistkümmel juhul on Riigikogu seaduse muutmata kujul vastu võtnud. Neist kaheksal juhul on president pöördunud Riigikohtusse, kolmel korral aga seaduse välja kuulutanud. Riigikohus on Vabariigi Presidendi taotluse rahuldanud seitsmel juhul. Kolmekümne viiel korral on Riigikogu aktsepteerinud presidendi otsust, neist kahekümne seitsmel juhul muudeti seadust (kolmel juhul ei saanud seadus muudetud kujul nõutavat häälteenamust ning vastu võeti uuesti algatatud samasisuline seadus), kolmel korral võeti seadus vastu nõutava häälteenamusega, kahel korral arvestati presidendi otsust, täiendades mõnda muud seadust, kolmel juhul otsustati seadust muutmata kujul mitte vastu võtta, kuid seadus ei jõudnud lõpphääletusele (ühel juhul võeti menetlusest tagasi, kahel korral langes seadus Riigikogu volituste lõppemise tõttu menetlusest välja).

Janek Laidvee
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik

13.5. Vabariigi Presidendi poliitilised avaldused

13.5.1. Vabariigi Presidendi poliitilised avaldused VII Riigikogu

Esitaja	Kuupäev (viide stenogrammile)	Teema
Lennart Meri	22.10.1992 (St 1992, 168-169)	Sõnavõtt Mart Laari juhitava valitsuse ametisse astumisel
Lennart Meri	11.01.1994 (St 1994/I, 20-22)	Selgitus muudatuste tegemisel Mart Laari juhitava valitsuse koosseisus

13.5.2. Vabariigi Presidendi poliitilised avaldused VIII Riigikogu

Esitaja	Kuupäev (viide stenogrammile)	Teema
Lennart Meri	21.03.1995 (St 1995/II, 1-2)	Sõnavõtt Riigikogu VIII koosseisu avaistungil
Lennart Meri	17.04.1995 (St 1995/II, 84-85)	Avaldus seoses valitsuse vahetumisega
Lennart Meri kiri, ettekandja Vabariigi Presidendi Kantselei direktor Jaanus Pikani	06.11.1995 (St 1995/IV, 506-507)	Avaldus seoses valitsuse vahetumisega
Lennart Meri	07.10.1996 (St 1996/V, 180-181)	Kõne pärast ametivande andmist oma teise ametiaja algamisel
Lennart Meri	08.09.1997 (St 1997/IV, 2-3)	Kõne Riigikogu VI istungjärgu avaistungil
Lennart Meri kiri, ettekandja Riigikogu esimees Toomas Savi	08.10.1997 (St 1997/IV, 371)	Õnnitlused põhiseadusliku riigikorra taastamise deklaratsiooni viiendaks aastapäevaks
Lennart Meri	14.09.1998 (St 1998/V, 2-3)	Kõne Riigikogu VIII istungjärgu avaistungil

13.5.3. Vabariigi Presidendi poliitilised avaldused IX Riigikogu

Esitaja	Kuupäev (viide stenogrammile)	Teema
Lennart Meri	18.03.1999 (St 1999/III, 703-705)	Sõnavõtt Riigikogu IX koosseisu avaistungil
Lennart Meri	13.09.1999 (St 1999/V, 2-3)	Kõne Riigikogu II istungjärgu avaistungil
Lennart Meri	28.08.2000 (St 2000/V, 2290-2291)	Poliitiline avaldus kaitseväge juhataja J. Kerdi ametist vabastamise otsuse eelnõu arutamise eel
Lennart Meri	11.09.2000 (St 2000/VI, 2-4)	Kõne Riigikogu IV istungjärgu avaistungil
Lennart Meri	10.09.2001 (St 2001/VII, 2-4)	Kõne Riigikogu VI istungjärgu avaistungil
Lennart Meri	08.10.2001 (St 2001/VII, 315-317)	Kõne presidendi ametist lahkumisel
Arnold Rüütel	08.10.2001 (St 2001/VII, 317-319)	Kõne pärast ametivande andmist
Arnold Rüütel	27.02.2002 (St 2002/II, 469-471)	Avaldus energiapoliitika riiklikust korraldusest ja arengukavast
Arnold Rüütel	09.09.2002 (St 2002/VI, 2-4)	Kõne Riigikogu VIII istungjärgu avaistungil

13.6. Presidendi poliitilised avaldused Riigikogus

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu ajal on Vabariigi Presidendi ametikohal olnud Lennart Meri ja Arnold Rüütel. Lennart Meri oli ametis 06.10.1992 – 08.10.2001. Alates 8. oktoobrist 2001 on Vabariigi President Arnold Rüütel.

Riigikogu kodukorra seaduse kõik redaktsioonid on presidendile andnud võimaluse esineda Riigikogus poliitilise avaldusega. Kodukorra seadusest ei saa täpsemat teavet selle kohta, mida kujutab endast presidendi poliitiline avaldus. Põhiseaduse järgi on president pigem poliitikast eemal seisev ametiisik (ametisse astudes peab president peatama oma erakondliku kuuluvuse). Poliitilist avaldust Riigikogu ees võib pidada riigipeale antud võimaluseks esitada oma seisukohti olulistes riigielu küsimustes rahva valitud seadusandjale ning osaleda seeläbi riigi juhtimises.

Vabariigi President riigipeana täidab ka tseremoniaalset rolli. Põhiseaduse § 78 p 4 kohaselt kutsub president kokku Riigikogu uue koosseisu ja avab selle esimese istungi. Riigiõigusliku tava järgi esineb president Riigikogu uue koosseisu avaistungil kõnega. Samuti on kujunenud tavaks presidendi esinemine kõnega Riigikogu sügisistungjärgu avaistungil. Neis pöördumistes puudutatakse tihti poliitilisi küsimusi: president rõhutab tavaliselt Eesti riigi ees seisvaid olulisi ülesandeid ja valikuid, millega Riigikogul rahvaesindusena tegeleda tuleb. Traditsiooniliselt on president puudutanud oma pöördumistes välispoliitilisi prioriteete (näiteks Euroopa Liitu ja NATO-sse astumist), aga ka sisepoliitilisi küsimusi.

Enamik presidendi esinemisi Riigikogus ongi olnud seotud tseremoniaalse rolli täitmisega. Lennart Meri on mitu korda üles astunud näiteks pöördumistega, mille ajal ta oma ametiülesandeid täites Vabariigi Valitsuse vahetumisel vastavale käskkirjale pidulikult alla on kirjutanud. Kõige tavapärasemaks näiteks on aga kõned Riigikogu uue koosseisu või sügisistungjärgu avaistungil.

Mitu avaldust on sündinud pingelises poliitilises olukorras. Näiteks Riigikogu VII koosseisu ajal tekkisid vastuolud president Lennart Meri ja peaminister Mart Laari vahel. Peaminister tahtis oma kabineti välja vahetada rahandusministri ja majandusministri, president Lennart Meri ei olnud sellega aga nõus. Esinedes 11.01.1994 Riigikogus poliitilise avaldusega oma seisukohtadest, kirjutas ta siiski ministrite vabastamise/nimetamise otsusele alla. Poliitilisi pingeid riigipea ja Riigikogu vahel põhjustas ka kaitseväge juhataja Johannes Kerdi ametist vabastamine 2000. aastal presidendi initsiatiivil. Paljud Riigikogu liikmed leidsid, et president ületas kaitseväge juhatajat ametist vabastades oma volitusi. Lennart Meri esines Riigikogus poliitilise avaldusega, milles põhjendas oma käitumismotiive. Napi häälteenamusega otsustas Riigikogu kaitseväge juhataja ametist vabastada.

Harjumuspärasest erinev oli president Arnold Rüütli poliitiline avaldus energiapoliitika riikliku korralduse ja arengukava teemal. Selles avalduses kritiseeris president valitsuse tegevust Narva elektrijaamade erastamisel ning kutsus Riigikogu üles astuma konkreetseid samme energiapoliitika korraldamiseks.

Janek Laidvee
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik

14. Ametiisikute nimetamine ja vabastamine. Nõukogude moodustamine

Sisukord

- 14.1. Riigikogu poolt ametisse nimetatud ja ametist vabastatud ametiisikud
- 14.2. Ametiisikute ametisse nimetamine ja ametist vabastamine.
Kommentaar / Janek Laidvee
- 14.3. Nõukogude moodustamine
- 14.4. Riigikogu tegevus nõukogude moodustamisel. Kommentaar / Ülle Madise

14.1. Riigikogu poolt ametisse nimetatud ja ametist vabastatud ametiisikud

14.1.1. Ametisse nimetatud ja ametist vabastatud ametiisikud VII–IX Riigikogu

Ametikoht	VII Riigikogu			VIII Riigikogu			IX Riigikogu		
	Nime- tatud	Vabas- tatud	Nime- tamata jäänud	Nime- tatud	Vabas- tatud	Nime- tamata jäänud	Nime- tatud	Vabas- tatud	Nime- tamata jäänud
Riigikohtu esimees	1	–	–	1	1	–	–	–	–
Eesti Panga Nõukogu esimees	1	–	–	1	–	1	–	–	–
Riigikontrolör	–	–	–	1	–	1	1	1	–
Õiguskantsler	1	–	–	–	–	–	1	–	1
Kaitseväge juhataja	1	–	–	1	1	–	1	1	–
Riigikohtu liige	15	1	3	3	1	–	2	2	–
Eesti Panga Nõukogu liige ning asendusliige	6	–	–	8	–	–	1	–	–
Õiguskantsleri asetäitja-nõunik	1	–	–	–	–	–	2	1	–
Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimees	–	1	–	–	–	–	–	–	–
Eesti Vabariigi Ülemkohtu liige	–	16	–	–	–	–	–	–	–
Ringkonnakohtu esimees	3	–	–	–	–	–	–	–	–
Kohtunik	–	23	–	–	–	–	–	–	–

14.1.2. Põhiseaduse alusel ametisse nimetatud ja ametist vabastatud ametiisikud
VII Riigikogu

Ametikoht	Nimi	Eelnõu algatamise kuupäev	Hääletamise kuupäev ja tulemus
Riigikohtu esimees	Rait Maruste	01.12.1992	08.12.1992 64-7-7 nimetati ametisse
Eesti Panga Nõukogu esimees	Uno Mereste	16.12.1992	16.12.1992 72-4-4 nimetati ametisse
Õiguskantsler	Eerik-Juhan Truuväli	07.12.1992	28.01.1993 41-39-2 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Tõnu Anton	16.02.1993	25.02.1993 52-19-8 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Jüri Ilvest	16.02.1993	25.02.1993 52-17-11 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Peeter Jerofejev	16.02.1993	25.02.1993 22-39-17 ei nimetatud ametisse
Riigikohtu liige	Lea Kalm	16.02.1993	25.02.1993 65-7-8 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Eerik Kergandberg	16.02.1993	25.02.1993 65-2-3 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Tiit Kollom	16.02.1993	25.02.1993 52-7-8 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Herbert Lindmäe	16.02.1993	25.02.1993 68-1-0 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Jaano Odar	16.02.1993	25.02.1993 60-4-4 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Harri Salmann	16.02.1993	25.02.1993 34-18-4 nimetati ametisse

Ametikoht	Nimi	Eelnõu algatamise kuupäev	Hääletamise kuupäev ja tulemus
Riigikohtu liige	Peeter Vaher	16.02.1993	25.02.1993 51-3-5 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Triinu Vernik	16.02.1993	25.02.1993 51-8-4 nimetati ametisse
Kaitseväge juhataja	Aleksander Einseln	07.12.1992	04.05.1993 82-0-1 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Jüri Pöld	04.05.1993	11.05.1993 66-9-3 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Jüri Rätsep	04.05.1993	11.05.1993 68-4-3 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Maie Kram	04.05.1993	11.05.1993 24-43-8 ei nimetatud ametisse
Eesti Panga Nõukogu liikmed	Ants Erm, Raimund Hagelberg, Ardo Hansson, Heiki Kranich, Kalev Kukk, Ilmar Pärtelpoeg	08.06.1993	16.06.1993 Ants Erm 32-24-2; Raimund Hagelberg 53-1-2; Ardo Hansson 58-5-3; Heiki Kranich 47-17-3; Kalev Kukk 47-14-3; Ilmar Pärtelpoeg 43-18-5 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Jaak Luik	23.11.1993	08.12.1993 47-15-15 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Jüri Ginter	23.11.1993	08.12.1993 26-48-8 ei nimetatud ametisse
Riigikohtu liige	Henn Jõks	18.04.1994	12.05.1994 32-18-4 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Hele-Kai Rimmel	18.04.1994	12.05.1994 32-11-6 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Tiit Kollom	13.12.1994	07.02.1995 29-0-2 vabastati ametist

14.1.3. Põhiseaduse alusel ametisse nimetatud ja ametist vabastatud ametiisikud
VIII Riigikogu

Ametikoht	Nimi	Eelnõu algatamise kuupäev	Hääletamise kuupäev ja tulemus
Riigikohtu liige	Lea Laarmaa	12.09.1995	21.09.1995 73-3-3 nimetati ametisse
Kaitseväge juhataja	Aleksander Einseln	04.12.1995	19.12.1995 53-22-3 vabastati ametist
Eesti Panga Nõukogu asendusliige	Heino Siigur	13.12.1995	09.01.1996 54-6-3 nimetati ametisse
Kaitseväge juhataja	Johannes Kert	21.12.1995	23.01.1996 48-24-7 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Ants Kull	12.09.1996	12.11.1996 48-12-5 nimetati ametisse
Eesti Panga Nõukogu esimees	Raimund Hagelberg	11.12.1997	18.12.1997 40-47-2 ei nimetatud ametisse
Riigikontrolör	Ants Leemets	11.12.1997	18.12.1997 27-54-4 ei nimetatud ametisse
Riigikohtu liige	Herbert Lindmäe	12.01.1998	16.02.1998 50-0-0 vabastati ametist
Riigikohtu liige	Ott Järvesaar	06.04.1998	12.05.1998 45-15-2 nimetati ametisse
Riigikontrolör	Juhan Parts	12.05.1998	19.05.1998 48-37-0 nimetati ametisse
Riigikohtu esimees	Rait Maruste	11.06.1998	18.06.1998 62-2-1 vabastati ametist
Riigikohtu esimees	Uno Lõhmus	11.06.1998	18.06.1998 66-5-1 nimetati ametisse

Ametikoht	Nimi	Eelnõu algatamise kuupäev	Hääletamise kuupäev ja tulemus
Eesti Panga Nõukogu esimees	Mart Sõrg	15.06.1998	18.06.1998 41-39-0 nimetati ametisse
Eesti Panga Nõukogu liikmed	Ants Järvesaar, Kalev Kukk, Mati Meos, Hindrek Meri, Mihkel Pärnoja, Jüri Sepp, Erik Terk	28.09.1998	13.10.1998 40-34-0 nimetati ametisse

14.1.4. Põhiseaduse alusel ametisse nimetatud ja ametist vabastatud ametiisikud IX Riigikogu

Ametikoht	Nimi	Eelnõu algatamise kuupäev	Hääletamise kuupäev ja tulemus
Eesti Panga Nõukogu asendusliige	Kalle Jürgenson	13.05.1999	08.06.1999 50-36-2 nimetati ametisse
Kaitseväge juhataja	Johannes Kert	25.07.2000	28.08.2000 47-46-0 vabastati ametist
Kaitseväge juhataja	Tarmo Kõuts	11.09.2000	21.09.2000 76-3-2 nimetati ametisse
Õiguskantsler	Priit Kama	19.09.2000	10.10.2000 49-50-0 ei nimetatud ametisse
Õiguskantsler	Allar Jõks	14.02.2001	20.02.2001 72-13-4 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Triinu Vernik	20.11.2001	04.12.2001 39-0-2 vabastati ametist
Riigikohtu liige	Villu Kõve	21.01.2002	14.02.2002 58-1-1 nimetati ametisse
Riigikohtu liige	Jüri Rätsep	21.01.2002	14.02.2002 66-0-0 vabastati ametist

Ametikoht	Nimi	Eelnõu alga- tamise kuupäev	Hääletamise kuupäev ja tulemus
Riigikohtu liige	Hannes Kiris	06.05.2002	06.06.2002 53-2-0 nimetati ametisse
Riigikontrolör	Juhan Parts	03.09.2002	08.10.2002 42-0-0 vabastati ametist
Riigikontrolör	Mihkel Oviir	10.02.2003	25.02.2003 69-16-1 nimetati ametisse

14.2. Ametiisikute ametisse nimetamine ja ametist vabastamine Riigikogus

Põhiseaduse § 65 punktide 7–9 alusel nimetab Riigikogu ametisse mitmed kõrged ametiisikud. Vabariigi Presidendi ettepanekul nimetab Riigikogu ametisse Riigikohtu esimehe, Eesti Panga Nõukogu esimehe, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge juhataja või ülemjuhataja. Riigikohtu esimehe ettepanekul nimetab Riigikogu Riigikohtu liikmed. Eesti Panga Nõukogu esimehe ettepanekul nimetatakse ametisse Eesti Panga Nõukogu liikmed.

Peale põhiseaduses loetletud ametiisikute nimetab Riigikogu või on nimetanud ametisse ametiisikuid teiste seaduste alusel. Õiguskantsleri seaduse alusel nimetab Riigikogu ametisse kaks õiguskantsleri asetäitjat-nõunikku, kelle ülesanne on õiguskantslerit asendada, kui õiguskantsler ei saa oma ametiülesandeid ajutiselt täita, samuti kui õiguskantsleri volitused on lõppenud ega ole veel nimetatud uut õiguskantslerit. Kuni 19. juunil 2002 vastu võetud kohtute seaduse jõustumiseni määras Riigikogu justiitsministri ettepanekul ametisse ringkonnakohtu esimehe.

Kohtusüsteemi reformimise tõttu pärast põhiseaduse vastuvõtmist vabastas Riigikogu ametist Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe ja liikmed ning nimetas ametisse Riigikohtu esimehe ja liikmed. Ka kohtunikele oli sätestatud üleminekuperiood. Iga ametis olnud kohtuniku volitused lõppesid tema uuesti ametisse nimetamisel või ametist vabastamisel. Ametis olnud kohtunikud, keda uuesti ametisse ei nimetatud, vabastas ametist Riigikogu justiitsministri ettepanekul. Riigikogu VII koosseisu volituste ajal vabastati ametist 23 kohtunikku.

Põhiseaduse rakendamise seaduse § 5 lõikes 2 nähti ette, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt ametisse nimetatud riigikontrolöri, Eesti Panga presidendi, Riigikohtu esimehe ja Riigikohtu liikmete volitused kestavad määratud tähtaja lõpuni. Nii asus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 20.09.1990 otsuse alusel ainsana mainituist ametisse riigikontrolör Hindrek-Peeter Meri, kelle ametiaeg Riigikontrolli seaduse järgi oli seitse aastat. Esimene riigikontrolör nimetati põhiseaduse alusel alles 1998. aastal.

Eesti Panga seadusega ei tohi Eesti Panga Nõukogu liige olla Vabariigi Valitsuse liige. Kui mõni nõukogu liige saab ministriks, peatuvad tema volitused ning talle tuleb määrata asendusliige. Nii on Riigikogu määranud Heino Siiguri Kalev Kuke asendusliikmeks ning Kalle Jürgensoni Mihkel Pärnoja asendusliikmeks Eesti Panga Nõukogus.

Ametiisikute ametisse nimetamise otsustab Riigikogu salajasel hääletamisel. VII, VIII ja IX koosseisu ajal kehtinud Riigikogu kodukorra seaduse kohaselt võis kandidaat esineda Riigikogu ees ettekandega, mille järel said Riigikogu liikmed talle küsimusi esitada. Enamasti ametiisikud seda võimalust ka kasutasid. Kehtiva seaduse kohaselt kandidaat enam Riigikogu täiskogu istungil ei osale, vastava otsuse eelnõu menetlemisel kaasatakse ta üksnes juhtivkomisjoni arutelusse.

Ametisse nimetamise vormistab Riigikogu otsusena. VII koosseisu ajal oli levinud praktika, et ametiisikud nimetati ametisse seadusega.

Janek Laidvee
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik

14.3. Nõukogude moodustamine

Nõukogu nimetus	Õigusakti vastuvõtmise kuupäev, liikmed		
	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Eesti Haigekassa nõukogu			13.12.2000 Toomas Varek – RK liige
			23.04.2002 Kalle Jürgenson – RK liige (Toomas Vareki asemele)
Eesti Liiklus-kindlustuse Fondi nõukogu	19.12.1996 Mati Meos – RK liige, Juhan Telgmaa – RK liige (alates 1. jaanuarist 1997)*		09.06.1999 Jüri Kaver – RK liige (Ants Tamme asemele), Arvo Sirendi – RK liige (Mati Meose asemele)
	16.09.1997 Ants Tamme – RK liige (Juhan Telgmaa asemele)		13.06.2001 Jüri Kaver – RK liige, Meelis Paavel – RK liige, Arvo Sirendi – RK liige

Selgitused

Ametikoht on märgitud RK liikmetel ja kui see esineb õigusaktis.

RK liikmetest Rahvusraamatukogu nõukogu liikmed nimetas kuni 20.03.2003 kehtinud Eesti Rahvusraamatukogu seaduse alusel Riigikogu kultuurikomisjon, edaspidi aga Riigikogu kultuurikomisjoni ettepanekul.

Otsuse jõustumine on märgitud juhul, kui jõustumise kuupäev sisaldub õigusaktis.

* Otsuses erandlikult märgitud kuupäev, millest alates need isikud on olnud nõukogu liikmed.

Nõukogu nimetus	Õigusakti vastuvõtmise kuupäev, liikmed		
	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
			21.05.2002 Jürgen Ligi – RK liige, Koit Pikaro – RK liige, Arvo Sirendi – RK liige
Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu	19.05.1994 Andres Heinapuu – RK liige, Toivo Jullinen – RK liige, Ralf R. Parve – RK liige, Ülo Vooglaid – RK liige	01.06.1995 Krista Kilvet – RK liige, Tõnu Tepandi – RK liige, Tiit Käbin – RK liige, Ülo Vooglaid – RK liige 05.12.1996 Tunne Kelam – RK liige (Ülo Vooglaiu asemele)	01.04.1999 Marju Lauristin – RK liige, Ivi Eenmaa – RK liige, Sirje Endre – RK liige, Külle Arjakas – RK liige 12.11.2001 Mart Meri – RK liige (Marju Lauristini asemele)
Geenivaramu vastutava töötaja nõukogu			21.03.2001 Anti Liiv – RK liige, Andres Tarand – RK liige, Toomas Vilosius – RK liige
Hasartmängumaksu seaduses sätestatud toetuste andmise nõukogu		07.03.1996 Jaak Allik – kultuuriminister, Saida Ausing – Rahandusministeeriumi peaspetsialist, Ignar Fjuk – RK liige, Talvi Märja – RK liige, Eiki Nestor – RK liige, Deiw Rahumägi – Sotsiaalministeeriumi osakonnajuhataja, Rein Ratas – Keskkonnaministeeriumi kantsler, Toivo Sikk – Haridusministeeriumi osakonnajuhataja, Elmar Truu – RK liige 12.05.1998 Valdeko Paavel – Sotsiaalministeeriumi ase-kantsleri kohusetäitja (Deiw Rahumägi asemele)	11.05.1999 Külle Arjakas – RK liige, Saida Ausing – Rahandusministeeriumi eelarveosakonna sotsiaalkulude talituse juhataja, Mart Meri – RK liige, Valdeko Paavel – Sotsiaalministeeriumi ase-kantsleri kohusetäitja, Mart Siimann – RK liige, Toivo Sikk – Haridusministeeriumi noorsoo ja huvihariduse osakonna juhataja, Tiit Sinissaar – RK liige, Henn Vallimäe – Kultuuriministeeriumi ase-kantsler, Sulev Vare – Keskkonnaministeeriumi kantsler 18.01.2000 Hannes Danilov – Sotsiaalministeeriumi kantsler, Aare Järvan – Rahandusministeeriumi kantsler (arvati välja Saima Ausing ja Valdeko Paavel)

Nõukogu nimetus	Õigusakti vastuvõtmise kuupäev, liikmed		
	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
			21.03.2001 Margus Allikmaa – Kultuuriministeeriumi kantsler (Henn Vallimäe asemele)
			25.04.2002 Jaak Aab – RK liige, Hannes Danilov – Sotsiaalministeeriumi kantsler, Kadri Jäätma – RK liige, Mart Meri – RK liige, Peep Ratas – Haridusministeeriumi kantsler, Paul-Eerik Rummo – RK liige, Mart Siimann – RK liige, Siim Sukles – Kultuuriministeeriumi asestantsler, Andres Taimla – RK liige
			15.10.2002 Riho Rahuoja – Sotsiaalministeeriumi asestantsler (Hannes Danilovi asemele)
Hoiuste Tagamise Fondi nõukogu		16.06.1998 Jaan Pöör – RK liige, Tiit Sinissaar – RK liige	
Hüvitusfondi nõukogu	28.06.1993 (jõust 10.07.1993) Tiit Arge – RK liige, Tiina Benno – RK liige, Ardo Kamratov – Rahandusministeeriumi asestantsler, Siiri Oviir – RK liige, Andres Sutt – Eesti Panga osakonna peaspetsialist, Aldo Tamm – RK liige, Raoul Üksvärav – RK liige	12.02.1996 Andrus Alber – Eesti Panga osakonna peaspetsialist, Vahur Glaase – RK liige, Jürgen Ligi – RK liige, Eiki Nestor – RK liige, Siiri Oviir – RK liige, Veiko Tali – Rahandusministeeriumi osakonnajuhataja, Raoul Üksvärav – RK liige	18.05.1999 Jüri Tamm – RK liige (Eiki Nestori asemele)
	22.02.1994 Veiko Tali – Rahandusministeeriumi omandireformi osakonna juhataja (Ardo Kamratovi asemele)	10.09.1997 Mati Meos – RK liige (Vahur Glaase Riigikogu liikme volituste lõppemisetõttu)	13.04.2000 Kadri Jäätma – RK liige, Jürgen Ligi – RK liige, Siiri Oviir – RK liige, Arvo Sirendi – RK liige, Jüri Tamm – RK liige
			17.04.2002 Kadri Jäätma – RK liige, Jürgen Ligi – RK liige, Georg Pelisaar – RK liige, Arvo Sirendi – RK liige, Jüri Tamm – RK liige

Nõukogu nimetus	Õigusakti vastuvõtmise kuupäev, liikmed		
	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
		24.03.1998 Endel Eero – RK liige, Jürgen Ligi – RK liige, Eiki Nestor – RK liige, Siiri Oviir – RK liige, Raoul Üksvärav – RK liige	
Keskkonnakasutusest laekuva raha kasutamise seaduse alusel asutatud sihtasutuse nõukogu			15.02.2000 Kalle Jürgenson – RK liige, Urmas Laht – RK liige, Arnold Rüütel – RK liige, Neinar Seli – RK liige 14.11.2001 Kalle Jürgenson – RK liige, Urmas Laht – RK liige, Villu Reiljan – RK liige, Neinar Seli – RK liige
Metsakapitali nõukogu	06.11.1995 Arvo Sirendi – RK liige	07.05.1996 Krista Kilvet – RK liige	
Rahvusoooperi nõukogu	26.01.1998 Arvo Haug – RK liige, Siim Kallas – RK liige, Märt Kubo – RK liige	21.04.1999 Liis Klaar – RK liige, Andres Lipstok – RK liige, Arnold Rüütel – RK liige 15.11.2001 Tiit Tammsaar – RK liige (Arnold Rüütli asemele)	
Riigimetsa Majandamise Keskuse nõukogu		13.05.1999 Vootele Hansen – RK liige, Harri Õunapuu – RK liige 21.03.2002 Arvo Jaakson – RK liige (Harri Õunapuu asemele) 09.05.2002 Arvo Jaakson – RK liige, Vootele Hansen – RK liige	
Ringhäälingu nõukogu	08.06.1994 Andres Herkel, Lepo Sumera, Peeter Vihalemm – 6 aastaks, Tõnu-Reid Kukk – RK liige, Eduard	19.12.1995 Andres Langemets 13.06.1996 Paul-Eerik Rummo – RK	11.04.2000 Ignar Fjuk – RK liige, Andres Jõesaar, Peeter Kreitzberg – RK liige, Marju Lauristin – RK liige,

Nõukogu nimetus	Õigusakti vastuvõtmise kuupäev, liikmed		
	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
	Schults, Toivo Tasa – 4 aastaks, Mikk Mikiver, Rein Veidemann – RK liige, Jüri Võigemast – 2 aastaks	liige, Jüri Sillart, Juhan Sillaste 02.06.1998 Märt Kubo – RK liige, Andres Taklaja, Märt Väljataga	Villu Reiljan – RK liige, Andres Root, Tiit Sinissaar – RK liige, Hagi Šein, Silva Tomingas
Stabiliseerimisreservi nõukogu			28.09.2000 Sirje Endre – RK liige, Rein Järvelill – RK liige, Jevgeni Tomberg – RK liige, Heido Vitsur
Tagatisfondi nõukogu			12.06.2002 (jõust 01.07.2002) Jürgen Ligi – RK liige, Eiki Nestor – RK liige

14.4. Riigikogu tegevus nõukogude moodustamisel

Eesti Panga nõukogu liikmete nimetamist kui põhiseaduses otseselt ära toodud ülesannet (PS § 65 p 9) on käsitletud alajaotustes 14.1 ja 14.2. Seaduste järgi osalevad Riigikogu liikmed ka teistes nõukogudes. Tegemist võib olla avalik-õigusliku juriidilise isiku nõukoguga, aga ka organiga teatud spetsiifiliste ülesannete täitmiseks, mis ei ole seotud juriidilise isiku juhtimisega (näiteks riigieelarvesse laekuva hasartmängumaksusumma arvel toetuste eraldamise otsustamine). Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni kõrgeim organ on ringhäälingunõukogu.

Riigikogu liikmete osalemise eesmärgi võib mõista mitmeti. Üks oluline eesmärk on tagada avalik-õigusliku juriidilise isiku tegevuse vastavus avalikele huvidele.

Tabelis toodud nõukogud on üldjuhul avalik-õiguslike juriidiliste isikute nõukogud. Avalik-õigusliku juriidilise isiku nõukogu ülesanded võivad piirduda n-ö tavaliste ülesannetega isiku tegevuse arengu- ja tegevussuundade ning eelarve üle otsustamisel, aga võivad olla ka laiemad: näiteks Eesti Haigekassa nõukogu teeb ravikindlustuse seaduses sätestatud tähtsaid tervishoiupoliitilisi otsuseid.

Riigikogu liikmed nimetab nõukogudesse täiskogu. Erandina nimetas Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu liikmed kultuurikomisjon kuni 20.03.2003 jõustunud seadusemuudatuseni. Kui nõukokku kuulub rohkem kui üks Riigikogu liige, nimetatakse nõukogu liikmeteks erinevate erakondade esindajad. Ringhäälinguseaduses on Riigikogu liikmetest ringhäälingunõukogu liikmete nimetamine poliitilise tasakaalustatuse põhimõttel otseselt sätestatud.

Riigikogu koosseisu volituste lõppemisel jäävad Riigikogu liikmetest nõukogu liikmed nõukogusse üldjuhul edasi, kuni jõustub otsus Riigikogu uue koosseisu liikmete nõukogusse nimetamise kohta.

Mõnel juhul nimetatakse Riigikogu otsusega kogu nõukogu koosseis (näiteks hasartmängumaksu seaduses sätestatud toetuste andmise nõukogu).

Ülle Madise
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja

15. Riigikogu ja õiguskantsler

Sisukord

- 15.1. Õiguskantsleri ettepanekud, ettekanded ja ülevaated
- 15.2. Õiguskantsleri ettepanekud õigustloovate aktide kooskõlla viimiseks põhiseadusega
- 15.3. Õiguskantsleri ettekanded
- 15.4. Õiguskantsleri ülevaated õigustloovate aktide kooskõlast põhiseaduse ja seadustega ning põhiõiguste ja -vabaduste tagamisest
- 15.5. Õiguskantsleri ettepanekud nõusoleku andmiseks ametiisiku kriminaalvastutusele võtmiseks
- 15.6. Riigikogu ja õiguskantsler. Kommentaar / Ülle Madise, Tiina Runthal

15.1. Õiguskantsleri ettepanekud, ettekanded ja ülevaated

	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Ettepanekud (neist vastuvõetud)	3 (2)	13 (8)	10 (8)
Ettekanded	19	19	20
Ülevaated	2	3	5
Ettepanekud nõusoleku andmiseks ametiisiku kriminaalvastutusele võtmiseks	–	2	–

15.2. Õiguskantsleri ettepanekud õigustloovate aktide kooskõlla viimiseks põhiseadusega

15.2.1. Õiguskantsleri ettepanekud

VII Riigikogu

Kuupäev	Nr	Teema	Menetluse käik
27.08.1993	63	Ettepanek Eesti Vabariigi politseiseaduse muutmise ja täiendamise seaduse II osa lg 4 (RT 1993, 20, 355) kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 14.09.1993, õiguskantsler esineb. Ettepanekut ei võeta vastu. Taotlus Riigikohtule 11.10.1993. Kolleegium: tunnistada seaduse vaidlustatud sätte kehtetuks (12.01.1994 otsus nr III-4/1-1/94, RT I 1994, 8, 129)

Kuupäev	Nr	Teema	Menetluse käik
27.10.1993	94	Ettepanek Riigikogu töö korra seaduse § 7 lg 1 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 25.11.1993, õiguskantsler esineb. Ettepanek võetakse vastu, riigiõiguskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (386 SE) antakse üle 15.12.1993. 22.02.1995 menetlusest välja langenud. Taotlus Riigikohtule 06.09.1994. Kolleegium: tunnistada seaduse vaidlustatud sätte osaliselt kehtetuks (02.11.1994 otsus nr III-4/1-6/94, RT I 1994, 80, 1379)
06.01.1994	1	Ettepanek Eesti Panga seaduse kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 13.01.1994, õiguskantsler esineb. Ettepanek võetakse vastu, eelarve- ja maksukomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (416 SE) antakse üle 26.01.1994, esimene lugemine 10.03.1994, teine lugemine 22.03.1994, kolmas lugemine 05.04.1994. 05.04.1994 võetakse vastu Eesti Panga seaduse muutmise seadus, välja kuulutatud 20.04.1994

15.2.2. Õiguskantsleri ettepanekud

VIII Riigikogu

Kuupäev	Nr	Teema	Menetluse käik
17.05.1996	19	Ettepanek eluruumide erastamise seaduse ning seaduse "Kooperatiivsete, riiklikkooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kohta" muutmise seaduse § 1 p 2, § 6 p 1 ja § 7 kooskõlla viimiseks PS §-ga 32 lg 1	Arutelu 28.05.1996, õiguskantsler ei esine. Ettepanekut ei võeta vastu. Taotlus Riigikohtule 21.06.1996. Kolleegium: jätta taotlus rahuldamata (8.11.1996 otsus nr 3-4-1-2-96, RT I 1996, 87, 1558)
20.05.1996	20	Ettepanek ravimiseaduse § 10 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 28.05.1996, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, sotsiaalkomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (332 SE) antakse üle 30.05.1996, esimene lugemine 12.06.1996, teine lugemine 26.06.1996. 26.06.1996 võetakse vastu ravimiseaduse § 10 muutmise seadus, välja kuulutatud 09.07.1996
03.10.1996	30	Ettepanek maareformiga seonduvate õigusaktide muutmise seaduse § 1 lg 6 p 7 kooskõlla viimiseks PS §-ga 10	Arutelu 08.10.1996, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, maaelukomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (405 SE) antakse üle 09.10.1996, esimene lugemine 14.10.1996, teine lugemine 05.11.1996. 05.11.1996 võetakse vastu maareformiga seonduvate õigusaktide muutmise seaduse täiendamise seadus, välja kuulutatud 13.11.1996

Kuupäev	Nr	Teema	Menetluse käik
05.11.1996	34	Ettepanek äriseadustiku § 521 lg 1 ja 4 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 12.11.1996, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, õiguskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (465 SE) antakse üle 04.12.1996, esimene lugemine 23.01.1997, teine lugemine 11.02.1997. 11.02.1997 võetakse vastu äriseadustiku § 521 muutmise seadus, välja kuulutatud 26.02.1997
10.02.1997	1	Ettepanek täitemenetluse seadustiku §-de 98, 122 ja 171 kooskõlla viimiseks PS §-ga 43	Arutelu 13.02.1997, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, õiguskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (546 SE) antakse üle 25.03.1997, esimene lugemine 10.04.1997, teine lugemine 10.06.1997, 19.05.1998 ja 11.06.1998. 11.06.1998 võetakse vastu täitemenetluse seadustiku, jälitustegevuse seaduse, kriminaalmenetluse koodeksi ning halduskohtumenetluse seadustiku muutmise ja täiendamise seadus, välja kuulutatud 30.06.1998
12.12.1997	56	Ettepanek tollitariifiseaduse § 15 lg 3 ja 5 kooskõlla viimiseks PS §-ga 113	Arutelu 17.12.1997, õiguskantsler ei esine. Ettepanekut ei võeta vastu. Taotlus Riigikohtule 19.01.1998. Kolleegium: tunnistada seaduse vaidlustatud sätted kehtetuks (23.03.1998 otsus nr 3-4-1-2-98, RT I 1998, 31/32, 432)
18.05.1998	17	Ettepanek riigisaladuse seaduse kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 20.05.1998, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, põhiseaduskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (914 SE) antakse üle 08.06.1998, esimene lugemine 01.10.1998, teine lugemine 12.11.1998, 14.12.1998 ja 26.01.1999. 26.01.1999 võetakse vastu riigisaladuse seadus, välja kuulutatud 26.01.1999
03.06.1998	20	Ettepanek parkimisseaduse ja haldusõiguserikkumiste seadustiku § 12 ¹ lg 2 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 09.06.1998, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, õiguskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (987 SE) antakse üle 29.09.1998, esimene lugemine 28.10.1998, teine lugemine 28.01.1999. 28.01.1999 võetakse vastu haldusõiguserikkumiste seadustiku ja liiklusseaduse muutmise ja täiendamise seadus, välja kuulutatud 12.02.1999
03.06.1998	21	Omandireformiga seonduvate õigusaktide muutmise seaduse § 1 lg 8 p 3 ja § 15 lg 7 kooskõlla viimiseks PS-ga	Ettepanek tagasi kutsutud 08.06.1998, kuna Hiiu Maakohus algatas 14.05.1998 samas küsimuses põhi-seaduslikkuse järelevalve menetluse Riigikohtus
16.06.1998	23	Ettepanek politseiteenistuse seaduse §-de 15 ja 17 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 17.06.1998, õiguskantsler ei esine. Ettepanekut ei võeta vastu. Taotlus Riigikohtule 18.09.1998. Kolleegium: tunnistada seaduse vaidlustatud sätted (sh § 17 lg 1 osaliselt) kehtetuks (25.11.1998 otsus nr 3-4-1-9-98, RT I 1998, 104, 1742)

Kuupäev	Nr	Teema	Menetluse käik
05.11.1998	29	Ettepanek kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse § 1 lg 3 ja § 1 ² lg 4 vastavusse viimise kohta PS §-ga 156 lg 1	Arutelu 16.11.1998, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, põhiseaduskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (1101 SE) antakse üle 14.12.1998, esimene lugemine 10.02.1999, 13.03.1999 langeb menetlusest välja seoses VIII koosseisu volituste lõppemisega
23.11.1998	31	Ettepanek saastekahju hüvitise seaduse § 4 lg 1 ja 5 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 26.11.1998, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, keskkonnakomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (1114 SE) antakse üle 17.12.1998, esimene lugemine 18.01.1999, teine lugemine 10.02.1999. 10.02.1999 võetakse vastu saastetasu seadus, välja kuulutatud 02.03.1999
02.02.1999	1	Ettepanek rahvusooperi seaduse § 20 lg 2 kooskõlla viimiseks PS §-dega 10 ja 11	Arutelu 08.02.1999, õiguskantsler ei esine. Ettepanekut ei võeta vastu

15.2.3. Õiguskantsleri ettepanekud

IX Riigikogu

Kuupäev	Nr	Teema	Menetluse käik
07.06.1999	18	Ettepanek Riigikogu kodukorra seaduse § 104 kooskõlla viimiseks PS §-ga 98 lg 1	Arutelu 09.06.1999, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, põhiseaduskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (125 SE) antakse üle 10.06.1999, esimene lugemine 15.06.1999, teine lugemine 16.06.1999. 16.06.1999 võetakse vastu Riigikogu kodukorra seaduse § 104 muutmise seadus, välja kuulutatud 16.06.1999
24.09.1999	38	Ettepanek seaduse "Riigi 1999. aasta lisaelarve" kooskõlla viimiseks PS §-s 3 lg 1 ja §-s 116 lg 2 sätestatuga	Arutelu 29.09.1999, õiguskantsler ei esine. Ettepanekut ei võeta vastu. Taotlus Riigikohtule 05.11.1999. Üldkogu: jätta taotlus rahuldamata (17.03.2000 otsus nr 3-4-1-1-00, RT III 2000, 8, 77)
04.10.1999	40	Ettepanek meresõiduohutuse seaduse § 4 lg 4 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 12.10.1999, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, majanduskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (224 SE) antakse üle 25.10.1999, esimene lugemine 23.11.1999, teine lugemine 13.01.2000 ja 21.03.2000. 21.03.2000 võetakse vastu meresõiduohutuse seaduse muutmise seadus, välja kuulutatud 31.03.2000
07.10.1999	41	Ettepanek väärt-paberituru seaduse § 18 lg 3 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 12.10.1999, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, rahanduskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (231 SE) antakse üle 27.10.1999, esimene lugemine 23.11.1999, teine lugemine 18.01.2000. 18.01.2000 võetakse vastu väärt-

Kuupäev	Nr	Teema	Menetluse käik
			paberituru seaduse, investeerimisfondide seaduse ja kriminaalkodeksi muutmise seadus, välja kuulutatud 07.02.2000
20.01.2000	2	Ettepanek kohtuniku staatuse seaduse § 3 lg 8 ja § 6 ¹ vastavusse viimiseks PS-ga	Arutelu 25.01.2000, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, põhiseaduskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (299 SE) antakse üle 15.02.2000, esimene lugemine 04.04.2000, teine lugemine 09.05.2000 ja 16.05.2000. 16.05.2000 võetakse vastu kohtuniku staatuse seaduse ja jälitustegevuse seaduse muutmise seadus, välja kuulutatud 23.05.2000
20.01.2000	3	Ettepanek notariaadiseaduse § 9 lg 5 kooskõlla viimiseks Eesti Vabariigi PS §-ga 11	Arutelu 25.01.2000, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, õiguskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (292 SE) antakse üle 07.02.2000, esimene lugemine 18.04.2000, teine lugemine 14.06.2000. 14.06.2000 võetakse vastu asjaõiguseaduse rakendamise seaduse § 13 täiendamise seadus, välja kuulutatud 27.06.2000
29.11.2000	25	Ettepanek raudteeseaduse § 16 lg 8, § 17 lg 8 ja § 34 lg 1 p 3 kooskõlla viimiseks PS-ga. (A. Reenumägi, õigus kantsleri asetäitja-nõunik õiguskantsleri ülesannetes)	Arutelu 05.12.2000, õiguskantsleri asetäitja-nõunik ei esine. Ettepanek võetakse vastu, majanduskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (614 SE) antakse üle 14.12.2000, esimene lugemine 24.01.2001, teine lugemine 06.03.2001. 06.03.2001 võetakse vastu raudteeseaduse muutmise seadus, välja kuulutatud 22.03.2001
17.09.2001	9	Ettepanek kindlustustegevuse seaduse § 88 lg 6 lause 2 kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 20.09.2001, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, majanduskomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (851 SE) antakse üle 24.09.2001, esimene lugemine 16.10.2001, teine lugemine 24.10.2001. 24.10.2001 võetakse vastu kindlustustegevuse seaduse muutmise seadus, välja kuulutatud 05.11.2001
21.05.2002	5	Ettepanek kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 23.05.2002, õiguskantsler ei esine. Ettepanekut ei võeta vastu. Taotlus Riigikohtule 30.05.2002. Kolleegium: tunnistada seadus PS-ga osaliselt vastuolus olevaks (15.07.2002 otsus nr 3-4-1-7-02, RT III 2002, 22, 251)
11.09.2002	12	Ettepanek töötuskindlustuse seaduse kooskõlla viimiseks PS-ga	Arutelu 17.09.2002, õiguskantsler ei esine. Ettepanek võetakse vastu, sotsiaalkomisjonile tehakse ülesandeks algatada eelnõu. Eelnõu (1177 SE) antakse üle 25.09.2002, esimene lugemine 16.10.2002, teine lugemine 22.10.2002. 22.10.2002 võetakse vastu töötuskindlustuse seaduse täiendamise seadus, välja kuulutatud 25.10.2002

15.3. Õiguskantsleri ettekanded

15.3.1. Õiguskantsleri ettekanded

VII Riigikogu

Kuupäev	Nr	Teema
05.10.1993	83	Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (RT I 1993, 37, 558) muutmise
19.11.1993	89	Õigustloovate aktide kooskõlla viimine PS-i ja seadustega
29.11.1993	101	1993. aasta riigieelarve menetlemisel esinenud õiguslikud puudused
06.12.1993	107	Ettevõtte tulumaksu seaduse muutmise seaduse (RT I 1993, 6, 95) jõustumine
10.01.1994	5	Ettekanne seoses õiguskantsleri 27.10.1993 ettepanekuga viia Riigikogu töökorra seadus PS-ga kooskõlla
19.01.1994	10	13. juuni 1991. aasta Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse §-de 8 ja 12 muutmise
24.01.1994	11	Riigikogu 1993. aasta 25. novembri otsuse "Riigikogu otsuse "Alatiste komisjonide moodustamine" osaline muutmise" ja Riigikogu kodukorra seaduse PS-ga kooskõlla viimise vajadusest
04.02.1994	15	Eesti Vabariigi seaduste vastuvõtmine, avaldamine ja jõustumine
10.02.1994	16	Tolliseaduse (RT I 1993, 62, 891) muutmise
10.02.1994	17	Õigustloovate aktide muutmise
18.02.1994	20	Õigustloovates aktides kasutatavatele mõistetele leaaldefiniitsioonide andmise vajalikkusest
28.04.1994	55	Muinsuskaitse seaduse (RT I 1994, 24, 391) mõnede paragrahvide kollisioonist kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (RT I 1993, 37, 58), asjaõiguse seaduse (RT I 1993, 72/73, 1021) ja muinsuskaitse seaduse sätetega
28.04.1994	56	Maksukorralduse seaduse muutmise seaduse (RT I 1994, 24, 394) § 1 p 1, millega muudeti maksukorralduse seaduse (RT I 1994, 1, 5) § 2 p 1, vastuolust PS §-dega 15 ja 46 ning maksukorralduse seaduse VI peatüki sätetega
20.06.1994	92	Seaduselünkade kõrvaldamine
21.06.1994	93	Vene Föderatsiooni relvajõudude üleantud või mahajäetud vara ülevõtmist ja edasist kasutamist reguleerivate õigusaktide mittetäitmine Lääne-Viru maakonnas
30.06.1994	97	Euroopa Kohaliku Omavalitsuse Harta ratifitseerimise seaduse eelnõu (510 SE I) vastavus PS-le jt seadustele
08.09.1994	121	Valla- ja linnaeelarve seaduse (RT I 1993, 42, 615) §-ga 7 ette nähtud garantii mittetoimimisest seoses Vabariigi Valitsusele delegeeritud volituste rakendamise
24.10.1994	149	Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (RT I 1993, 37, 558; 1994, 12, 200; 1994, 19, 340) lünk §-de 52 "Volikogu tegutsemisvõimetus" ja 53 "Volikogu tegutsemisvõimetus tagajärjed" rakenduslikus toimes
20.01.1995		PS §-de 76, 85, 101, 138, 145 ja 153 rakendamise korra määratlemisest seadustega

15.3.2. Õiguskantsleri ettekanded

VIII Riigikogu

Kuupäev	Nr	Teema
07.12.1995	77	Eesti Vabariigi elamuseaduse § 7 lg 1 p 3 tulenevatest probleemidest ning vajadusest muuta elamuseadust
08.01.1996	1	Kaitseväge juhataja õigusliku staatuse reguleerimine
10.05.1996	2	Riigikogu kodukorra seaduse § 30 lg 1 ja Riigikogu valimise seaduse § 38 lg 1 vastuolu
14.06.1996	3	Riigikogu kodukorra seaduse täiendamise vajadus
03.09.1996	4	Maareformi seaduse § 22 lg 4 rakendamine
24.09.1996	5	Valla- ja linnaeelarve seaduse (RT I 1993, 42, 615; 1995, 17, 234) muutmise vajadus
10.10.1996	6	Seaduse "Süümevande andmise korra kohta" (RT 1992, 31, 408; RT I 1994, 68, 1170) täiendamine ja muutmine
15.04.1997	1	Rajatise määratlemine maareformi läbiviimisel
08.05.1997	2	Eestisse elama asunud Eesti kodanike ja eesti rahvusest isikute pensioniga kindlustamine
28.05.1997	3	Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS – RT I 1993, 37, 558; 1994, 12, 200; 19, 340; 72, 1263; 84, 1475; 1995, 16, 228; 17, 237; 23, 334; 26–28, 355; 59, 1006; 97, 1664; 1996, 36, 738; 37, 739; 40, 773; 48, 942; 89, 1591; 1997, 13, 210; 29, 449 ja 450) § 43, § 20 lg 6, § 20 lg 2 ja 7 ning § 42 muutmise vajadus
05.09.1997	4	Alaealiste järelevalvetuse ärahoidmiseks vajalike piirangute sätestamine seaduses
06.10.1997	5	Äriseadustiku § 296 ja § 302 täpsustamise vajadus
13.10.1997	6	Võrdsuse põhimõttest
24.04.1998	1	Ringhäälinguseaduse § 20 ¹ muutmise vajadusest
10.08.1998	177	Kaubamärgiseaduse täiendamise vajadusest
19.10.1998	2	Eesti kodaniku isikut ja kodakondsust tõendavate dokumentide seaduse täpsustamise vajadusest (Aare Reenumägi, õiguskantsleri asetäitja-nõunik õiguskantsleri ülesannetes)
12.11.1998	3	Äriseadustiku täiendamise vajadusest
14.01.1999	1	Mõnede politseiteenistuse küsimuste üheseltmõistetava reguleerimise vajadusest
19.01.1999	2	Äriseadustiku § 521 lg 3 nimetatud ettevõtja tegutsemisloa seadusega reguleerimise vajadus

15.3.3. Õiguskantsleri ettekanded

IX Riigikogu

Kuupäev	Nr	Teema
23.03.1999	3	Korruptsioonivastase seaduse täiendamise ja täpsustamise vajadus
21.05.1999	4	Sisserände piirarvu täpsem reguleerimine välismaalaste seaduses
27.09.1999	5	Valla- ja linnaeelarve seaduse (RT I 1993, 42, 615; 1995, 17, 234; 1997, 40, 619) muutmise vajadusest
14.10.1999	6	Keskkonnakahju kindlakstegemine
09.11.1999	7	Hooneregistri tegevust reguleerivate õigusaktide puudused
01.12.1999	8	Ehitise omaniku õigus maa ostueesõigusega erastamiseks
28.01.2000	1	Liikluskindlustuse seaduse § 40 lg 5 sätestatud lepingu tehnilise vormistamise kulude katteks tasutava teenustasu täpsem reguleerimine

Kuupäev	Nr	Teema
07.02.2000	2	Maareformi seaduse § 6 lg 3 ja § 22 ³ lg 2 kohaldamisel tekkinud probleemid
07.02.2000	3	Ehitise endisel individualiseeritaval kujul säilimise hindamine
16.03.2000	4	Riigi varalistele kohustustele legaaldefiniitsiooni andmise vajalikkus
30.03.2000	5	Õigusvastaselt võõrandatud vara kompenseerimisega seotud probleemid
30.03.2000	6	Riigikogu kodukorra seaduse § 65 ja § 95 lg 1 täpsustamise vajadus
17.05.2000	7	Kaitstavate loodusobjektide seaduse § 28 ¹ rakendamise probleemid
24.05.2000	8	Kaabelviseaduse § 8 lg 2, § 12 ja § 43 muutmise vajadus
06.06.2000	9	Riigilõivuseaduse § 88 lg 2 vastuolu riigilõivu eesmärgi ja olemusega
08.09.2000	10	Vastuolud haldusõiguserikkumiste seadustiku ja kemikaaliseaduse sätete vahel (Aare Reenumägi, õiguskantsleri asetäitja-nõunik õiguskantsleri ülesannetes)
25.09.2000	11	Lennundusseaduse § 58 lg 5 muutmise vajadus
20.12.2000	12	Vastuolud riigihangete seaduse ja Eesti Panga seaduse sätete vahel (Aare Reenumägi, õiguskantsleri asetäitja-nõunik õiguskantsleri ülesannetes)
13.02.2001	1	Energiaseaduse § 30 lg 1 ja 2 kooskõlla viimise vajadus (Aare Reenumägi, õiguskantsleri asetäitja-nõunik õiguskantsleri ülesannetes)
13.07.2001	2	Erastamiseaduse § 2 lg 4 ja 5 rakendamise probleemid

15.4. Õiguskantsleri ülevaated õigustloovate aktide kooskõlast põhiseaduse ja seadustega ning tegevusest põhiõiguste ja -vabaduste tagamisel

15.4.1. Õiguskantsleri ülevaated VII Riigikogu

Kuupäev	Teema	Esitaja	Viide stenogrammile
30.09.1993	Aastaülevaade	Õiguskantsler E.-J. Truuväli	St 1993/IV, 201-214
20.10.1994	Aastaülevaade	Õiguskantsler E.-J. Truuväli	St 1994/V, 553-565

15.4.2. Õiguskantsleri ülevaated VIII Riigikogu

Kuupäev	Teema	Esitaja	Viide stenogrammile
28.09.1995	Aastaülevaade	Õiguskantsler E.-J. Truuväli	St 1995/IV, 217-234
26.09.1996	Aastaülevaade	Õiguskantsler E.-J. Truuväli	St 1996/V, 163-178
25.09.1997	Aastaülevaade	Õiguskantsler E.-J. Truuväli	St 1997/IV, 293-307
1998	ei esitatud		

15.4.3. Õiguskantsleri ülevaated IX Riigikogu

Kuupäev	Teema	Esitaja	Viide stenogrammile
30.09.1999	Aastaülevaade	Õiguskantsler E.-J. Truuväli	St 1999/V, 303-317
28.09.2000	Aastaülevaade	Õiguskantsleri asetäitja-nõunik A. Reenumägi	St 2000/VI, 358-364
26.10.2000	Ülevaade õiguskantsleri tegevusest kontrolli teostamisel põhiseaduslike õiguste ja vabaduste tagamisel	Õiguskantsleri asetäitja-nõunik A. Reenumägi	St 2000/VII, 772-780
27.09.2001	Aastaülevaade	Õiguskantsler A. Jöks	St 2001/VII, 294-305
26.09.2002	Aastaülevaade	Õiguskantsler A. Jöks	St 2002/VI, 355-370

15.5. Õiguskantsleri ettepanekud nõusoleku andmiseks ametiisiku kriminaalvastutusele võtmiseks

Kuupäev	Teema	Menetluse käik
25.04.1996	Ettepanek Riigikogu liikme Heiki Kranichi kriminaalvastutusele võtmise kohta	Eelnõu (277 OE) üleandmine ja arutelu 29.04.1996, õiguskantsler teeb ettekande. 29.04.1996 võetakse vastu otsus "Nõusoleku andmine Riigikogu liikme Heiki Kranichi kriminaalvastutusele võtmiseks"
16.06.1998	Ettepanek Riigikogu liikme Siim Kallase kriminaalvastutusele võtmise kohta	Eelnõu (936 OE) üleandmine ja arutelu 17.06.1998, õiguskantsler teeb ettekande. 17.06.1998 võetakse vastu otsus "Nõusoleku andmine Riigikogu liikme Siim Kallase kriminaalvastutusele võtmiseks"

15.6. Riigikogu ja õiguskantsler

Õiguskantsleri peamised ülesanded ja staatus

Õiguskantsler on sõltumatu riigiametnik, kelle peamine ülesanne on järelevalve seaduste ja teiste õigustloovate aktide põhiseadusele vastavuse üle. Seadusega on õiguskantslerile pandud ka muid ülesandeid, sh isikute põhiseaduslike õiguste ja vabaduste tagamise kontroll ning eraõiguslike isikute vahel diskrimineerimise üle tekkinud vaidluste lahendamine. Õiguskantsleril on Riigikogu istungitel sõnaõigus, mida ta on kasutanud ettepanekute, ettekannete ja ülevaadete esitamisel.

Õiguskantsleri nimetab ametisse Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul. Riigikogu nimetas 1993. aasta 28. jaanuaril õiguskantsleriks Eerik-Juhan Truuvälja ja 2001. aasta 20. veebruaril Allar Jõksi. Sõltumatu apoliitilise ametnikuna ei püsi õiguskantsler Riigikogu usaldusel. Õiguskantslerit on võimalik ametist tagandada üksnes kohtuotsusega (PS § 140), kriminaalvastutusele võtta aga Vabariigi Presidendi ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul (PS § 145).

Õiguskantsleri ettepanek on defineeritud PS §-s 142: ettepanek tehakse organile, kelle poolt vastu võetud õigustloov akt on õiguskantsleri arvates põhiseadusega vastuolus. Ettepaneku eesmärk on saavutada sellise akti põhiseadusega kooskõlla viimine. Ettepaneku teine, samuti kitsalt piiritletud definitsioon on antud PS §-des 76, 85, 101, 138 ja 153 (ettepanek Riigikogu liikme, Vabariigi Presidendi, ministri, riigikontrolöri ja riigikohtuniku kriminaalvastutusele võtmiseks).

Õiguskantsleri ettekande olemuse määratlemine on keerulisem. PS § 139 lg 2 mõtte kohaselt on õiguskantsleri ettekanne sõnavõtt Riigikogus, mis on ajendatud õiguskantslerile riigiasutuste töö ning seaduste muutmise ja vastuvõtmise kohta tehtud ettepanekutest. Samal ajal lubab PS § 141 lg 2 õiguskantsleril võtta sõnaõigusega osa Riigikogu istungist, sidumata sõnaõiguse kasutamist PS § 139 lg 2 osutatud ajendiga. Praktikas on õiguskantsler oma ettekanded Riigikogule kirjalikult esitanud. Seejuures tuleb ettekandeid eristada õiguskantsleri ettepanekutest, mille suhtes on Riigikogu põhiseaduse järgi kohustatud seisukohta võtma.

Riigikogu liikmetel on õigus esitada õiguskantslerile arupärimisi. VII, VIII ja IX koosseisu volituste kestel on Riigikogu liikmed esitanud õiguskantslerile igas koosseisus kümneid arupärimisi (vt täpsemalt 10.2. Arupärimised).

Põhiseaduse järgi on Riigikogu liikme kriminaalvastutusele võtmiseks nõusoleku andmine seotud õiguskantsleri ettepanekuga. Praktikas on sellise ettepaneku tegemise vajadus tekkinud kaks korda. Ettepaneku tegemisel hindab õiguskantsler peamiselt menetluse õiguspärasust, kuid ei kontrolli ega hinda tõendeid.

Seaduste põhiseadusele vastavuse järelevalve

Kui õiguskantsler leiab, et Riigikogus vastu võetud seadus on põhiseadusega vastuolus, teeb ta Riigikogule ettepaneku viia seadus põhiseadusega kooskõlla. Ettepanek on motiveeritud, vajaduse korral põhjendavad ettepanekut õiguskantsler ja tema nõunikud komisjonides. VII koosseisu volituste ajal selgitas õiguskantsler oma ettepanekuid suuliselt Riigikogu istungil.

Põhiseaduse järgi tuleb Riigikogul kahekümne päeva jooksul otsustada õiguskantsleri ettepaneku põhjendatuse üle ja vajaduse korral seadust muuta. Praktikas ei ole sellest tähtajast kinnipidamine võimalik. Ettepaneku põhjendatuse hindamine nõuab analüüsi ja arutelu komisjonides ning täiskogus. Nii tõlgendatakse kahekümnepäevast tähtaega eelkõige kui ajavahemikku, mille jooksul tuleb Riigikogul võtta ettepaneku suhtes seisukoht. Kui ettepanek leitakse põhjendatud olevat, algatatakse vaidlustatud seaduse muutmise seaduse eelnõu, mida menetletakse sarnaselt teiste seaduseelnõudega. Riigikogu tööajagraafikut ja töösükleid arvestades kulub selleks üle kahekümne päeva. Põhiseaduse arvatav mõte on tagada põhiseadusvastase õigustloova akti põhiseadusega kooskõlla viimine viivitamata. Sellest lähtudes on õiguskantsler jälginud Riigikogu tegevust ettepaneku menetlemisel ega ole ülemäära viivitust tuvastamata Riigikohtusse pöördunud.

Tabelis ei ole näidatud õiguskantsleri kaht ettepanekut, mille ta esitas vahetult enne valimisi 2003. aasta 27. veebruaril sotsiaalhoolekande seaduse ja maksukorralduse seaduse § 163 lg 2 kooskõlla viimiseks põhiseadusega. Need ettepanekud langevad küll formaalselt IX Riigikogu volituste aega, kuid nende menetlemine oleks olnud võimatu.

Õiguskantsleri ettekanded

Õiguskantsler on esitanud enamiku ettekandeid, et viidata mõnele lahendamist vajavale õiguslikule probleemile. Probleem võib olla näiteks selles, et seadused või seadusesätted on omavahel vastuolus, samuti selles, et seadusi ei täideta nõutaval viisil või neis on puudusi, mis ei võimalda neid täita. Ettekanne võib olla esitatud ka koos ettepanekuga seaduse põhiseadusega kooskõlla viimiseks.

Õiguskantsleri ülevaated

Põhiseaduse § 143 alusel esitab õiguskantsler kord aastas Riigikogule ülevaate seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohalike omavalitsuste õigustloovate aktide kooskõlast põhiseaduse ja seadustega. Ülevaate mõte on teavitada Riigikogu õiguskantsleri põhiülesannete täitmisest ning õiguskorra arengusuundadest möödunud aastal. Alates 2000. aastast esitab õiguskantsler ülevaate ka isikute põhiõiguste tagamiseks tehtud tööst. Selle ülevaate esitamise kohustus pandi õiguskantslerile õiguskantsleri seadusega (jõustunud 01.06.1999).

Ülevaadetes on õiguskantsler juhtinud tähelepanu normitehnilistele puudustele õigusloomes, seaduste vastuoludele ja lünkadele, halvasti konstrueeritud volitusnormidele, samuti ametnike eksimustele õigusaktide tõlgendamisel ja täitmisel. Need probleemid on viimastel aastatel hakanud taanduma ja asendunud põhiseaduse printsiipide (õigusriiklus, sotsiaalse riiklus, avaliku võimu põhiõigustesse puutuva tegevuse proportsionaalsus, võrdsus jt) järgimisel tekkinud keerukamate probleemidega. Ülevaateid läbiv teema on olnud kohaliku omavalitsuse ja riigi ülesannete eristamine ning kohaliku omavalitsuse finantsgarantii järgimine.

1998. aastal kavandatud ülevaate esitamise ajal õiguskantsler haigestus, 1999. aasta märtsis toimusid aga juba Riigikogu valimised ja õiguskantsler esitas järgmise ülevaate 1999. aasta 30. septembril. Aastal 2000 on esitatud kaks ülevaadet: esimene seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohalike omavalitsuste aktide kooskõlast põhiseaduse ja seadustega, teine õiguskantsleri tegevusest põhiseaduslike õiguste ja vabaduste tagamise kontrolli vallas. See on ka ainus kord, kus mõlemad ülevaated esitati Riigikogu täiskogule suuliselt.

Ülle Madise
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja

Tiina Runthal
Riigikogu põhiseaduskomisjoni nõunik

16. Riigikogu ja Riigikontroll

Sisukord

- 16.1. Riigikontrolöri ülevaated riigi vara kasutamise ja säilimise kohta eelmisel eelarveaastal
- 16.2. Riigikogu ja Riigikontroll. Kommentaar / Aaro Mõttus

16.1. Riigikontrolöri ülevaated riigi vara kasutamise ja säilimise kohta eelmisel eelarveaastal

16.1.1. Riigikontrolöri ülevaated		VII Riigikogu	
Ülevaateasta	Kuupäev	Esitaja	Viide stenogrammile
1992	10.11.1993	Riigikontrolör Hindrek Meri	St 1993/V, 569-578
1993	15.06.1994	Riigikontrolör Hindrek Meri	St 1994/IV, 2026-2036
16.1.2. Riigikontrolöri ülevaated		VIII Riigikogu	
Ülevaateasta	Kuupäev	Esitaja	Viide stenogrammile, avaldamisandmed
1994	14.06.1995	Riigikontrolör Hindrek Meri	St 1995/III, 670-681; RTL 1995, 45, 1529
1995	12.06.1996	Riigikontrolör Hindrek Meri	St 1996/IV, 1856-1863; RTL 1996, 79, 447
1996	10.09.1997	Riigikontrolör Hindrek Meri	St 1997/IV, 101-110; RTL 1997, 141, 813
1997	17.06.1998	Riigikontrolör Juhan Parts	St 1998/IV, 1881-1885; RTL 1998, 218/219, 863
16.1.3. Riigikontrolöri ülevaated		IX Riigikogu	
Ülevaateasta	Kuupäev	Esitaja	Viide stenogrammile, avaldamisandmed
1998	22.09.1999	Riigikontrolör Juhan Parts	St 1999/V, 139-146; RTL 1999, 135, 1913
1999	11.10.2000	Riigikontrolör Juhan Parts	St 2000/VI, 466-473; RTL 2000, 104, 1631
2000	17.10.2001	Riigikontrolör Juhan Parts	St 2001/VII, 469-478; RTL 2001, 111, 1554
2001	23.10.2002	Riigikontrolöri asendaja, tegevusriskide auditi osakonna peakontrolör Jüri Kõrge	St 2002/VII, 638-643; RTL 2002, 123, 1792

16.2. Riigikogu ja Riigikontroll

Põhiseaduse § 132 järgi on Riigikontroll oma tegevuses sõltumatu majanduskontrolli teostav riigiorgan. Tema peamisi ülesandeid on abistada Riigikogu kontrolli- ja eelarvefunktsiooni täitmisel. Aastatel 1990–1997 riigikontrolörina töötanud Hindrek-Peeter Meri märkis oma esinemises Riigikogu ees 15. juunil 1994 järgmist: “Riigikontroll annab seadusandjale informatsiooni selle kohta, kuidas viimase poolt vastuvõetud seadused toimivad, kuidas viimase poolt usalduse saanud valitsus riigi vara valdab, kasutab ja käsutab.” (St 1994/IV, 2029).

Riigikogu omakorda määrab Riigikontrolli ülesehituse ning nimetab ametisse Riigikontrolli juhi – riigikontrolöri.

Riigikontrolli seadus

Põhiseaduse § 137 alusel sätestab Riigikontrolli korralduse Riigikontrolli seadus. Selle vastuvõtmiseks ja muutmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenus, s.t vähemalt 51 liikme toetus (PS § 104 lg 2 p 13).

Kuni 6. veebruarini 1995 tegutses Riigikontroll Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt 6. juunil 1990 vastu võetud Eesti Vabariigi Riigikontrolli seaduse (EV ÜN ja Valitsuse Teataja 1990, 19, 288) alusel. Uue Riigikontrolli seaduse võttis Riigikogu vastu 10. jaanuaril 1995 (RT I 1995, 11, 115). Sellesse tegi Riigikogu muudatusi neljal korral. Riigikontrolli seaduse uus redaktsioon võeti vastu 29. jaanuaril 2002 (RT I 2002, 21, 117). Uue seaduse vastuvõtmise tingis vajadus Riigikontrolli tegevuse regulatsiooni ajakohastada. Ka seda seadust jõudis IX koosseis kahel korral muuta.

Märkimist väärib asjaolu, et mõlemad n-ö põhiseadusjärgsed Riigikontrolli seadused valmistas ette Riigikontroll ise, eelnõud esitas Riigikogu menetlusse aga VII koosseisus majanduskomisjon ning IX koosseisus põhiseaduskomisjon.

Riigikontrolöri ametisse nimetamine ja ametist vabastamine

Põhiseaduse § 134 lõike 1 kohaselt nimetab riigikontrolöri ametisse ja vabastab ametist Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul.

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal nimetati ametisse kaks riigikontrolöri: 19. mail 1998 Juhan Parts (48 poolt- ja 37 vastuhäälega, erapooletuid ei olnud) ning 25. veebruaril 2003 Mihkel Oviir (69 liiget poolt, 16 vastu ja 1 erapooletu).

10. detsembril 1997 Vabariigi Presidendi esitatud Ants Leemetsa kandidatuuri lükkas Riigikogu 18. detsembril 1997 tagasi (27 liiget poolt, 54 vastu ja 4 erapooletut).

Kuni 1997. aasta 31. oktoobrini riigikontrolöri ametit pidanud Hindrek-Peeter Meri nimetas ametisse Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 20. septembril 1990. Vastavalt põhiseaduse rakendamise seaduse § 5 lõikele 2 kestsid tema volitused nimetamisaegses seaduses sätestatud ametiaja lõpuni, s.o seitse aastat.

Perioodidel, mis jäid riigikontrolöri volituste lõppemise ja uue riigikontrolöri ametisse astumise vahele, täitsid riigikontrolöri kohustusi, sh suhtlesid Riigikoguga riigikontrolöri nõunik Rein Söörd (1.

novembrist 1997 kuni 9. juunini 1998) ja Riigikontrolli tegevusriskide auditi osakonna peakontrolör Jüri Kõrge (13. augustist 2002, s.t päevast, kui Juhan Parts faktiliselt ametist lahkus, kuni 1. aprillini 2003).

Riigikontrolör Juhan Partsi vabastas Riigikogu ametist 8. oktoobril 2002 (häältega 42–0–0), aktsepteerides tema tagasiastumist.

Arupärimised ja küsimused

Põhiseaduse § 74 kohaselt on Riigikogu liikmetel õigus pöörduda riigikontrolöri poole arupärimisega, millele riigikontrolör on kohustatud 20 istungipäeva jooksul Riigikogu istungil suuliselt vastama. Alates IX koosseisu volituste algusest on Riigikogu liikmetel võimalus esitada riigikontrolörile ka kirjalikke küsimusi.

Vaadeldaval ajavahemikul esitati riigikontrolörile kokku 44 arupärimist, Riigikogu istungil vastas riigikontrolör suuliselt neist 37-le. Samuti esitati riigikontrolörile kaks kirjalikku küsimust. (Vt 10.2. Arupärimised ja 10.4. Kirjalikud küsimused).

Riigikontrolöri ülevaated riigi vara kasutamise ja säilimise kohta

Põhiseaduse § 135 järgi esitab riigikontrolör Riigikogule ülevaate riigi vara kasutamisest ja säilimisest eelmisel eelarveaastal ühel ajal riigieelarve täitmise aruande arutamiseks Riigikogus. Riigikogu kodukorra seaduse kohaselt on ülevaate ärakuulamine hõlmanud riigikontrolöri kuni 20-minutilist (alates 2001. aastast kuni 30-minutilist) ettekannet ning Riigikogu liikmete suulisi küsimusi. Ülevaate käsitlemist läbirääkimiste vormis, samuti ülevaate kohta otsuse vastuvõtmist ei ole Riigikogu kodukorra seaduse sätted võimaldanud. (Erandina võisid Riigikogu liikmed avaldada oma arvamust kõne või sõnavõtuga 15. juunil 1994, kui riigikontrolör andis ülevaate 1993. aasta kohta.)

Riigikontrolöri ülevaate struktuur ei ole kogu aeg olnud ühesugune. 1992. kuni 1997. aasta ülevaadetes käsitleti riigivara olemist ja selle muutusi, riigivaraga tehtud tehinguid ning riigivara kasutamise ja arvestuse probleeme. Alates 1998. aasta ülevaatest on riigikontrolör esitanud Riigikogule arvamuse riigieelarve täitmise aruande kohta ning kokkuvõtte olulisematest kontrollitulemustest.

Riigikontrolöri ülevaated on olnud kriitilised. Näiteks märkis riigikontrolör Juhan Parts 11. oktoobril 2000 oma ametiaja kolmandas ülevaates järgmist:

“Siiski pean nentima, et kuna valitsus ei püstita eelarve koostamisel sisulisi eesmärke ega anna nende saavutamises ka aru, ei ole Riigikontrollil võimalik kommenteerida valitsuse edukust riigi vara kasutamisel ja säilitamisel laiemas kontekstis. Riigikontroll ei saa teile kinnitada, kuigi peaksime seda tegema, kas valitsus tegutses aasta jooksul maksutululid ja riigi varasid kasutades parimal viisil. Kuni valitsus seda informatsiooni Riigikogule ei esita, saab Riigikontroll tuua välja ainult probleeme, mis takistavad riigi vara tulemuslikku kasutamist. Üks peamisi puudusi on sisulise ja avaliku aruandluse kohustuse puudumine.” (St 2000/VI, 467).

Riigikontrolli muu koostöö Riigikoguga

Nii Riigikogu VII, VIII kui ka IX koosseisu volituste ajal suhtles Riigikontroll aktiivselt Riigikogu juhatuse ja komisjonidega, esitades neile olulisemate kontrollimiste materjale, õigusaktide vastuvõtmise ja muutmise ettepanekuid ning arvamusi riigieelarve eelnõude kohta. Riigikontrolli pöördumistele reageeriti erinevalt. Näiteks märgitakse Riigikontrolli 1994. aasta tööaruandes (Aasta tööaruanne. Tln, 1995, lk 46), et Riigikontrollil kujunes hea koostöö Riigikogu sotsiaalkomisjoni ning kultuurikomisjoniga. Samas (lk 47) seisab aga ka järgmine konstateering: “17.08.1994. a – ettepanek Riigikogu esimehele täpsustada Riigikogu töökorra seadust. Vastavalt 18.06.1992. a vastuvõetud seadusele Eesti Vabariigi presidendi ja Riigikogu liikmete ametipalga, pensioni ja muude sotsiaalsete garantiide kohta arvestatakse Riigikogu liikme ametipalga väljamaksmisel tegelikust tööst osavõttu Riigikogu töökorra seaduses sätestatud korras. Riigikogu poolt 09.11.1992. a vastuvõetud Riigikogu töökorra seaduses koos 19.01.1993. a ja 03.05.1994. a tehtud muudatustega on aga nimetatud kord sätestamata. Samuti tehti ettepanek täpsustada seadust Eesti Vabariigi presidendi ja Riigikogu liikmete ametipalga, pensioni ja muude sotsiaalsete garantiide kohta. Ettepanekud jäid realiseerimata.”

Ühel korral on Riigikogu kohustanud Riigikontrolli konkreetseks kontrolliks – 5. märtsi 1996. a otsusega “Eesti Panga tegevuse kontrollimine” (RT I 1996, 19, 338) tehti Riigikontrollile ülesandeks kontrollida Eesti Panga 1993.–1995. aasta majandustegevust.

Aaro Mõttus
Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna juhataja

17. Riigikogu ja Riigikohus

Sisukord

- 17.1. Seaduste põhiseadusele vastavuse kontroll
- 17.2. Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve korras läbi vaadatud seadused
- 17.3. Riigikogu ja Riigikohus. Kommentaar / Marek Sepp

17.1. Seaduste põhiseadusele vastavuse kontroll

17.1.1. Taotlused seaduste põhiseadusele vastavuse kontrollimiseks (1993–2002)

Vaidlustaja	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Kokku
Vabariigi President	2	3	0	1	0	2	0	0	0	0	8
Õiguskantsler	0	2	0	1	0	2	0	1	0	1	7
Kohtud	0	2	3	0	0	2	2	3	4	9	25
Linna- või vallavolikogu	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	0
Kokku	2	7	3	2	0	6	2	4	4	10	40

Märkus: ülevaatlikkuse huvides loetakse taotlus esitatuks samal aastal, millal Riigikohus selle suhtes otsuse tegi.

17.1.2. Riigikohtu poolt taotluste suhtes tehtud otsused

Riigikohtu otsus	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Kokku
Tunnistada seadus põhiseadusega vastuolus olevaks	1	3	0	1	0	2	0	0	0	5	12
Tunnistada seadus või selle säte kehtetuks	0	4	1	0	0	4	2	2	3	3	19
Jätta taotlus rahuldamata	1	0	2	1	0	0	0	2	1	3	10
Kokku	2	7	3	2	0	6	2	4	4	11*	41*

* Tehtud otsuste arv ei lange esitatud taotluste arvuga kokku põhjusel, et 03.04.2002 lahendis nr 3-4-1-2-02 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium ühe kontrollialuse sätte (KrK § 40 lg 3) osaliselt kehtetuks, teise sätte osas (KarS § 65 lg 1) jättis taotluse rahuldamata.

17.2. Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve korras läbi vaadatud seadused

Vaidlustatud seadus (ja selle säte)	Vaidlustaja, kuupäev ja põhjendus	Riigikogu seisukoht ja selle esitamise vorm	Riigikohtu otsuse andmed ja resolutsioon
Riigivapi seadus	Vabariigi President 20.04.1993 Vastuolu PS §-ga 4	–	Kolleegium 22.06.1993 otsus nr III-4/1-1/93 RT I 1993, 43, 636 Jätta Vabariigi Presidendi taotlus rahuldamata
Maksukorralduse seadus	Vabariigi President 04.10.1993 Vastuolu PS §-dega 15 lg 1, 26, 33, 43, 146 ja 157 lg 2	Riigikogu 25. oktoobri 1993. a otsus “Maksukorralduse seaduse paragrahvi 7 2. ja 5. lõikes sätestatu selgitamine”	Kolleegium 04.11.1993 otsus nr III-4/1-4/93 RT I 1993, 72/73, 1052 Tunnistada seadus PS-ga vastuolus olevaks
Eesti Vabariigi politsei-seaduse muutmise ja täiendamise seaduse II osa lg 4	Õiguskantsler 07.10.1993 Vastuolu PS §-dega 11 ning 3, 4, 13, 26, 33, 43, 59, 86 ja 146 nende koostoimes	–	Kolleegium 12.01.1994 otsus nr III-4/1-1/94 RT I 1994, 8, 129 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte kehtetuks
Teenetemärkide seadus	Vabariigi President 19.01.1994 Vastuolu PS §-ga 78 p 15	–	Kolleegium 18.02.1994 otsus nr III-4/1-3/94 RT I 1994, 12, 229 Tunnistada seadus PS-ga vastuolus olevaks
Vabariigi Presidendi töökorra seaduse § 2 lg 2	Vabariigi President 09.05.1994 Vastuolu PS §-ga 109	–	Kolleegium 13.06.1994 otsus nr III-4/1-4/94 RT I 1994, 45, 768 Tunnistada seadus PS-ga vastuolus olevaks
Asjaõigusseaduse rakendamise seaduse § 25 lg 3	Tallinna Halduskohus 27.05.1994 Vastuolu PS §-ga 10	–	Kolleegium 30.09.1994 otsus nr III-4/1-5/94 RT I 1994, 66, 1159 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte osaliselt kehtetuks
Riigikogu töökorra seaduse § 7 lg 1	Õiguskantsler 06.09.1994 Vastuolu PS §-dega 4, 63 lg 1, 64 lg 2 p 1 ja 102 nende koostoimes	Riigikogu liikme Kalle Kulboki osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja nõustus õiguskantsleriga osaliselt	Kolleegium 02.11.1994 otsus nr III-4/1-6/94 RT I 1994, 80, 1379 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte osaliselt kehtetuks

“–” Riigikogu esindaja ei võtnud kohtuistungist osa ja Riigikogu ei esitanud kirjalikku seisukohta.

Vaidlustatud seadus (ja selle säte)	Vaidlustaja, kuupäev ja põhjendus	Riigikogu seisukoht ja selle esitamise vorm	Riigikohtu otsuse andmed ja resolutsioon
Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude valduses või kasutuses olnud ja olevate maa-alade, hoonete ja rajatistega sooritatud tehingute kehtetuks tunnistamise seaduse § 1	Tallinna Ringkonnakohus 19.10.1994 Vastuolu PS §-dega 3, 4 ja 146	–	Kolleegium 21.12.1994 otsus nr III-4/1-10/94 RT I 1995, 2/3, 34 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte kehtetuks
Rahuaaja riigikaitse seadus	Vabariigi President 15.11.1994 Vastuolu PS §-dega 78 p 16, 87, 104 p 16 ja 127	Riigikogu liikme Jaanus Betlemi osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja leidis, et seadus ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 21.12.1994 otsus nr III-4/1-11/94 RT I 1995, 2/3, 35 Tunnistada seadus PS-ga vastuolus olevaks
Eluruumide erastamise seaduse § 3 lg 1 ja § 6 p 5 ja 6	Tallinna Linnakohus 10.02.1995 Vastuolu PS §-ga 32	Riigikogu liikme Liina Tõnissoni osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja pidas seaduse vaidlustatud sätteid PS-ga kooskõlas olevaks	Kolleegium 12.04.1995 otsus nr III-4/1-1/95 RT I 1995, 42, 655 Tunnistada seaduse § 3 lg 1 osaliselt kehtetuks
Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse § 7 lg 2	Tartu Halduskohus 03.02.1995 Vastuolu PS §-ga 32 lg 4	Riigikogu liikme Liina Tõnissoni osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja oli seisukohal, et seaduse vaidlustatud säte ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 12.04.1995 otsus nr III-4/1-2/95 RT I 1995, 42, 656 Jätta taotlus rahuldamata
Välismaalaste seaduse § 21 lg 1	Tallinna Halduskohus 15.05.1995 Vastuolu PS §-ga 11	Riigikogu liikme Jaan Pööri osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja oli seisukohal, et seaduse vaidlustatud säte ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 18.09.1995 otsus nr III-4/1-3/95 RT I 1995, 74, 1320 Jätta taotlus rahuldamata
Mittetulundusühingute seadus	Vabariigi President 09.04.1996 Vastuolu PS §-dega 11, 40, 48 ja ÜRO Lapse õiguste konventsiooniga	Riigikogu liikme Tiit Käbini osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja leidis, et seadus ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 10.05.1996 otsus nr 3-4-1-1-96 RT I 1996, 35, 737 Tunnistada seadus PS-ga vastuolus olevaks
Eluruumide erastamise seaduse ning seaduse "Kooperatiivsete, riiklikooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide	Õiguskantsler 21.06.1996 Vastuolu PS §-ga 32 lg 1	Riigikogu liikme Mihkel Pärnoja osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja pidas seaduse vaidlustatud sätteid	Kolleegium 08.11.1996 otsus nr 3-4-1-2-96 RT I 1996, 87, 1558 Jätta taotlus rahuldamata

Vaidlustatud seadus (ja selle säte)	Vaidlustaja, kuupäev ja põhjendus	Riigikogu seisukoht ja selle esitamise vorm	Riigikohtu otsuse andmed ja resolutsioon
nide vara taasriigistamise ja erastamise kohta” muutmise seaduse §-d 1 p 2 ja 6 p 1		PS-ga kooskõlas olevaks	
Keeleseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise ja täiendamise seadus	Vabariigi President 30.12.1997 Vastuolu PS §-dega 4, 10 ja 11	Riigikogu liikme Lauri Vahre osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja leidis, et seadus ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 05.02.1998 otsus nr 3-4-1-1-98 RT I 1998, 14, 230 Tunnistada seadus PS-ga vastuolus olevaks
Tollitariifiseaduse § 15 lg 3 ja lg 5	Õiguskantsler 19.01.1998 Vastuolu PS §-ga 113	Riigikogu liikme Tiit Made osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja leidis, et õiguskantsleri taotlus tuleb jätta rahuldamata	Kolleegium 23.03.1998 otsus nr 3-4-1-2-98 RT I 1998, 31/32, 432 Tunnistada seaduse vaidlustatud sätted kehtetuks
Armuandmise korra seadus	Vabariigi President 10.03.1998 Vastuolu PS §-dega 4 ja 78 p 19	Riigikogu liikme Daimar Liivi osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja leidis, et seadus on PS-ga kooskõlas	Kolleegium 14.04.1998 otsus nr 3-4-1-3-98 RT I 1998, 36/37, 558 Tunnistada seadus PS-ga vastuolus olevaks
Omandireformiga seonduvate õigusaktide muutmise seaduse § 1 lg 8 p 3 ja § 15 lg 7	Hiiu Maakohus 14.05.1998 Vastuolu PS §-ga 10	Riigikogu liikme Mihkel Pärnoja osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja leidis, et taotlus tuleb jätta rahuldamata, kuna seaduse vaidlustatud sätted ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 30.09.1998 otsus nr 3-4-1-6-98 RT I 1998, 86/87, 1434 Tunnistada seaduse vaidlustatud sätted kehtetuks
Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse § 3 lg 3 ja § 26 lg 7 p 1, keeleseaduse § 5 lg 1	Harju Maakohus 19.06.1998 Vastuolu PS §-dega 4, 87 p 6 ja 104 lg 2 p 4	Riigikogu esimees saatis Riigikohtule Riigikogu seisukoha kirjalikult; mööndakse vastuolu PS-ga	Kolleegium 04.11.1998 otsus nr 3-4-1-7-98 RT I 1998, 98/99, 1618 Tunnistada vaidlustatud seaduste vaidlustatud sätted osaliselt kehtetuks
Politseiteenistuse seaduse § 15 lg 2 ning § 17 lg 1, lg 2 p 2, lg 3 ja lg 4	Õiguskantsler 18.09.1998 Vastuolu PS §-ga 34	Riigikogu liikme Tõnis Seesmaa osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja leidis, et seaduse vaidlustatud sätted on PS-ga kooskõlas ja taotlus tuleb jätta rahuldamata	Kolleegium 25.11.1998 otsus nr 3-4-1-9-98 RT I 1998, 104, 1742 Tunnistada seaduse vaidlustatud sätted (sh § 17 lg 1 osaliselt) kehtetuks

Vaidlustatud seadus (ja selle säte)	Vaidlustaja, kuupäev ja põhjendus	Riigikogu seisukoht ja selle esitamise vorm	Riigikohtu otsuse andmed ja resolutsioon
Omandireformiga seonduvate õigusaktide muutmise seaduse § 1 lg 3 ja § 15 lg 5	Tallinna Halduskohus 22.01.1999 Vastuolu PS §-dega 10 ja 12	Riigikogu liikme Mati Meose osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja väitis, et seaduse vaidlustatud sätted ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 17.03.1999 otsus nr 3-4-1-2-99 RT III 1999, 9, 90 Tunnistada seaduse vaidlustatud sätted kehtetuks
Notari distsiplinaarvastutuse seaduse § 16	Tallinna Linnakohus 24.05.1999 Vastuolu PS §-dega 102 ja 104 lg 2 p 14	Riigikogu liikme Jüri Adamsi osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja oli seisukohal, et seaduse vaidlustatud säte on PS-ga kooskõlas	Kolleegium 29.09.1999 otsus nr 3-4-1-3-99 RT III 1999, 24, 230 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte kehtetuks
Seadus "Riigi 1999. aasta lisaelarve" (osaliselt)	Õiguskantsler 05.11.1999 Vastuolu PS §-dega 3 lg 1 ja 116 lg 2	Riigikogu liige Kalle Jürgenson võttis osa põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi istungist (05.01.2000), aga mitte üldkogu istungist; Riigikogu esindaja leidis, et seadus ei ole PS-ga vastuolus	Üldkogu 17.03.2000 otsus nr 3-4-1-1-00 RT III 2000, 8, 77 Jätta taotlus rahuldamata
Alkoholiseaduse § 19 lg 1 p 2 (osaliselt)	Tartu Halduskohus 02.03.2000 Vastuolu PS §-ga 11	Riigikogu liikme Liina Tõnissoni osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja avaldas arvamust, et seaduse vaidlustatud säte ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 28.04.2000 otsus nr 3-4-1-6-00 RT III 2000, 12, 125 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte kehtetuks
Konkurentsiseaduse § 18 lg 1 p 3	Tallinna Ringkonnakohus 30.05.2000 Vastuolu PS §-ga 10	Riigikogu liikme Liina Tõnissoni osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja väitis, et seadusest ei ole võimalik saada üheselt mõistetavat käitumisjuhust, mistõttu tuleb seadust muuta	Kolleegium 05.10.2000 otsus nr 3-4-1-8-00 RT III 2000, 21, 232 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte kehtetuks
Relvaseaduse § 28 lg 1 p 6 (osaliselt)	Tartu Halduskohus 05.06.2000 Vastuolu PS §-ga 10	–	Kolleegium 06.10.2000 otsus nr 3-4-1-9-00 RT III 2000, 21, 233 Jätta taotlus rahuldamata

Vaidlustatud seadus (ja selle säte)	Vaidlustaja, kuupäev ja põhjendus	Riigikogu seisukoht ja selle esitamise vorm	Riigikohtu otsuse andmed ja resolutsioon
Välismaalaste seaduse § 12 lg 5 ja lg 6	Tallinna Halduskohus 08.11.2000 Vastuolu PS §-dega 10 ja 11	Riigikogu liikme Mart Nuti osavõtt kohtuistungist; Riigikogu kodu korra seaduse § 120 alusel esitas põhiseaduskomisjon Riigikogu nimel arvamuse; põhiseaduskomisjon ja Riigikohtu istungil selgitusi andnud Riigikogu esindaja arvasid, et seaduse vaidlustatud sätted ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 05.03.2001 otsus nr 3-4-1-2-01 RT III 2001, 7, 75 Tunnistada seaduse § 12 lg 4 p 10 ja lg 5 (osaliselt) kehtetuks
Haldusõiguserikkumiste seadustiku § 231 lg 6	Tallinna Halduskohus 14.11.2000 Vastuolu PS §-dega 11, 12 ja 14	Riigikogu liikme Vootele Hanseni osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja tegi teatavaks Riigikogu õiguskomisjoni seisukoha, et seaduse vaidlustatud säte ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 22.02.2001 otsus nr 3-4-1-4-01 RT III 2001, 6, 63 Jätta taotlus rahuldamata
Perekonnaseaduse § 140 lg 1 (1934. aasta perekonnanimede korraldamise seaduse § 11)	Tallinna Halduskohus 27.02.2001 Vastuolu PS §-ga 12	Riigikogu liikme Vootele Hanseni osavõtt kohtuistungist; Riigikogu arvamuse kohaselt ei ole perekonnanimede korraldamise seadus PS-ga vastuolus	Kolleegium 03.05.2001 otsus nr 3-4-1-6-01 RT III 2001, 15, 154 Tunnistada perekonnanimede korraldamise seaduse § 11 osaliselt kehtetuks
Relvaseaduse § 28 lg 1 p 6	Tallinna Halduskohus 10.04.2001 Vastuolu PS §-ga 11	Riigikogu liikme Vootele Hanseni osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja selgitas kohtuistungil, et seaduse rakendamisel ilmnenud asjaolude tõttu on Riigikogu jõudnud järeldusele, et taoline kogu elu kestev relvaloa andmise keeld ei ole mõistlik	Üldkogu 11.10.2001 otsus nr 3-4-1-7-01 RT III 2001, 26, 280 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte osaliselt kehtetuks

Vaidlustatud seadus (ja selle säte)	Vaidlustaja, kuupäev ja põhjendus	Riigikogu seisukoht ja selle esitamise vorm	Riigikohtu otsuse andmed ja resolutsioon
Käibemaksuseaduse § 18 lg 8 teine lause	Tallinna Ringkonnakohus 26.11.2001 Vastuolu PS §-dega 11, 12 lg 1 ja 31	Riigikogu Kantselei juriidilise osakonna juhataja Marek Sepa osavõtt kohtuistungist; kuna vaidlusaluses sättes sisaldunud regulatsioon oli ebaproportsionaalne, siis Riigikogu muutis seda sätet	Kolleegium 06.03.2002 otsus nr 3-4-1-1-02 RT III 2002, 8, 74 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte PS-ga vastuolus olevaks (otsuse tegemise ajaks oli redaktsiooni muudetud)
Kriminaalkoodeksi § 40 lg 3 (osaliselt), karistusseadustiku § 65 lg 1	Tallinna Ringkonnakohus 26.11.2001 Vastuolu PS §-ga 12	Riigikogu õiguskomisjon leidis (kirjalikus arvamuses), et seaduste vaidlustatud sätted ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 03.04.2002 otsus nr 3-4-1-2-02 RT III 2002, 11, 108 Tunnistada KrK § 40 lg 3 osaliselt kehtetuks; taotlus tunnistada KarS § 65 lg 1 PS-ga vastuolus olevaks jätta rahuldamata
Rahvusoperi seaduse § 20 lg 2	Tallinna Ringkonnakohus 11.01.2002 Vastuolu PS §-ga 146	Riigikogu liikme Paul-Eerik Rummo osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja arvas, et seaduse vaidlustatud säte ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 10.05.2002 otsus nr 3-4-1-3-02 RT III 2002, 14, 157 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte kehtetuks
Omandireformi aluste seaduse § 7 lg 3	Tallinna Halduskohus 19.02.2002 Vastuolu PS §-dega 10, 12 ja 14	Riigikogu Kantselei juriidilise osakonna juhataja Marek Sepa osavõtt kohtuistungist; Riigikogu esindaja selgitas kohtuistungil, et Riigikogu seisukoht väljendub vaidlusaluse sätte olemasolus ja tähendab seda, et säte ei ole PS-ga vastuolus; ta mõõnis, et vaidlusalune säte ei sisalda selget lahendust ega lahenduse võimalikke piire	Üldkogu 28.10.2002 otsus nr 3-4-1-5-02 RT III 2002, 28, 308 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte PS-ga vastuolus olevaks
Käibemaksuseaduse § 18 lg 8 teine lause (01.01.2000–01.01.2002 kehtinud redaktsioonis)	Tallinna Halduskohus 12.04.2002 Vastuolu PS §-dega 11, 12 lg 1 ja 31	Riigikogu Kantselei juriidilise osakonna juhataja Marek Sepa osavõtt kohtuistungist; Riigikogu rahanduskomisjon teatas, et	Kolleegium 12.06.2002 otsus nr 3-4-1-6-02 RT III 2002, 18, 202 Tunnistada seaduse vaidlustatud säte PS-ga vastuolus olevaks

Vaidlustatud seadus (ja selle säte)	Vaidlustaja, kuupäev ja põhjendus	Riigikogu seisukoht ja selle esitamise vorm	Riigikohtu otsuse andmed ja resolutsioon
		Riigikogu seisukoht väljendub uues käibemaksuseaduses, milles puudub (vaidlustatuga) analoogiline ettevõtlusvabaduse piirang; Riigikogu esindaja leidis kohtuistungil, et vaidlustatud säte ei riku võrdse kohtlemise põhimõtet, kuid ettevõtlusvabadust on piiratud ebaproportsionaalselt	
Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse § 31 lg 1, § 32 lg 1 ja § 33 lg 2 p 1	Õiguskantsler 30.05.2002 Vastuolu PS §-dega 11, 12 ja 156 lg 1	Riigikogu liikme Indrek Meelaku osavõtt kohtuistungist; Riigikogu põhiseaduskomisjon leidis Riigikohtule esitatud arvamuses, et õiguskantsleri poolt Riigikohtule esitatud taotlus erineb tunduvalt Riigikogule esitatud ettepanekust, mistõttu ei saa Riigikogu taotluse kohta arvamust anda; Riigikohtu istungil leidis Riigikogu esindaja, et vaidlustatud seadus on PS-ga kooskõlas	Kolleegium 15.07.2002 otsus nr 3-4-1-7-02 RT III 2002, 22, 251 Tunnistada seadus PS-ga osaliselt vastuolus olevaks
Maksukorralduse seaduse § 28 lg 4 (kuni 11. maini 1996. a kehtinud redaktsioonis ja 12. maist 1996 kuni 30. juunini 2002 kehtinud redaktsioonis)	Tallinna Halduskohus 23.05.2002 Vastuolu PS §-dega 3 lg 1, 4, 10, 59, 65 p 16, 102 ja 113	Riigikogu Kantslei juriidilise osakonna juhataja Marek Sepa osavõtt kohtuistungist; Riigikogu rahanduskomisjoni kirjalik selgitus: rahandusminister ei ole talle Riigikogu antud volitust kuritarvitanud, intress ei ole maks, vaid maksu kõrvalkohustus, intressi ja maksu kehtestamise tingimused ei pea olema samased, sätte PS-ga vastuolus olevaks	Kolleegium 05.11.2002 otsus nr 3-4-1-8-02 RT III 2002, 30, 326 Tunnistada, et seaduse vaidlustatud säte oli osaliselt PS-ga vastuolus

Vaidlustatud seadus (ja selle säte)	Vaidlustaja, kuupäev ja põhjendus	Riigikogu seisukoht ja selle esitamise vorm	Riigikohtu otsuse andmed ja resolutsioon
		tunnistamise korral koheldaks maksuvõlglasi ebavõrdselt	
Palgaseaduse § 8 lg 3 ¹ viimane lause	Tallinna Halduskohus 02.07.2002 Vastuolu PS §-ga 11 ja 26 (õiguskantsler taotles, et lisaks tuleb PS-ga vastuolus olevaks ja osaliselt kehtetuks tunnistada korruptsioonivastase seaduse § 4 lg 2 p 22 ja § 14 lg 7 – Riigikohus luges sellise taotluse mittelubatavaks)	Riigikogu sotsiaalkomisjoni arvates ei ole PS-ga sätestatud eraelu puutumatus nõudega kooskõlas, kui seadusandja volitab rahandusministrit kehtestama palgaandmete avalikustamise tingimused ja korra; Riigikogu põhiseaduskomisjon leidis, et PSJKS ei anna õiguskantslerile õigust esitada PS §-s 142 ette nähtud taotlust eelnevalt Riigikogu poole pöördumata; põhiseaduskomisjon palub, et Riigikohus ei tunnistaks PS-ga vastuolus olevaks ja kehtetuks korruptsioonivastase seaduse majanduslike huvide deklaratsioonide esitamise sätteid	Kolleegium 24.12.2002 otsus nr 3-4-1-10-02 RT III 2003, 2, 16 Tunnistada palgaseaduse § 8 lg 3 ¹ viimane lause, § 8 lg 3 ¹ osaliselt, § 8 lg 3 ² osaliselt, korruptsioonivastase seaduse § 14 lg 7 osaliselt kehtetuks
Kriminaalmenetluse koodeksi § 168 lg 1 p 2 (osaliselt)	Tallinna Halduskohus 08.07.2002 Vastuolu PS §-ga 22 lg 1	Riigikogu õiguskomisjon on seisukohal, et seaduse vaidlustatud säte ei ole PS-ga vastuolus	Kolleegium 02.12.2002 otsus nr 3-4-1-11-02 RT III 2002, 35, 376 Jätta taotlus rahuldamata
Kriminaalkoodeksi § 43 lg 3 ¹ (Kriminaalasi A. Kapajevi süüdistuses KrK § 101 p-de 1, 7 ja 8; § 141 lg 2 p-de 1, 2 ja 3; § 172 lg 1; § 185 lg 2 ning § 139 lg 2 p-de 1, 2 ja 3 järgi; B. Saarepuu süüdistuses KrK § 101 p-de 1 ja 7; § 141 lg 2 p-de 1 ja 3; § 172 lg 1 ning § 139 lg 2 p-de 1, 2 ja 3 järgi)	Riigikohtu kriminaalkolleegium 21.06.2002 Vastuolu PS §-ga 12	Riigikogu õiguskomisjon teatas kirjalikus arvamuses, et seaduse kontrollitav säte ei ole PS-ga vastuolus	Üldkogu 14.11.2002 otsus nr 3-1-1-77-02 Säte ei ole kohtuasja konkreetseid asjaolusid arvestades PS-ga vastuolus

17. 3. Riigikogu ja Riigikohus

Põhiseaduse §-s 4 on sätestatud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõte. Riigikogu põhifunktsioonid on seadusloome, teiste riigorganite moodustamine ja kontroll täidesaatva võimu üle. Kohus mõistab õigust, ta on ainus riigorgan, kellel on õigusemõistmise pädevus.

Riigikohtu esimehe ja liikmete nimetamine

Põhiseaduse § 150 kohaselt nimetab Riigikohtu esimehe ametisse Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul. Ülejäänud Riigikohtu liikmed nimetab Riigikogu ametisse Riigikohtu esimehe ettepanekul. Selline regulatsioon – Riigikogul on Riigikohtu koosseisu kujundamisel määrav roll – on sobiv, sest Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuna kontrollib Riigikogu vastu võetud seaduste ja Vabariigi Valitsuse õigusaktide vastavust põhiseadusele ning tema otsused võivad seetõttu olla suure õiguspoliitilise kaaluga. Samuti on tagatud Riigikohtu esimehe kui õigusemõistmise kõrgeima esindaja kaasmõju Riigikohtu komplekteerimisel.

Riigikogu nimetas VII, VIII ja IX koosseisu volituste ajal Riigikohtu esimehe ametisse kahel korral – 8. detsembril 1992 Rait Maruste ja 18. juunil 1998 Uno Lõhmuse. Riigikogu vabastas Rait Maruste 18. juunil 1998 Riigikohtu esimehe ametist tema enda soovil. Vaadeldaval perioodil nimetas Riigikogu ametisse 20 Riigikohtu liiget ning vabastas erinevatel põhjustel ametist neli Riigikohtu liiget. Kolm Riigikohtu esimehe esitatud Riigikohtu liikmekandidaati ei leidnud Riigikogu toetust (kõik VII Riigikogus).

Põhiseaduslikkuse järelevalve: normikontroll

Riigikogu ja Riigikohtu teine oluline kokkupuutepunkt on põhiseaduslikkuse järelevalve.

Põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse reguleerimiseks võttis Riigikogu 5. mail 1993 vastu põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (RT I 1993, 25, 435). See kehtis 1. juulini 2002, siis jõustus seaduse uus, 13. märtsil 2002 vastu võetud redaktsioon (RT 2002, 29, 174). Kui 1993. aasta seadusega nähti ette kolm menetlusliiki, siis 2002. aasta seadusega juba 13.

Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu tegevusega seoses tuleks ennekõike käsitleda Riigikohtu teostatavat normikontrolli niivõrd, kui võrd see puudutab Riigikogu vastu võetud seadusi.

Normikontrolli menetlus algab kas Vabariigi Presidendi (PS § 107) või õiguskantsleri (PS § 139) taotluse (abstraktne normikontroll) või siis, kui kohus (maa- või linnakohus, halduskohus, ringkonnakohus) kohtuasja lahendamisel tunnistab seaduse põhiseadusvastaseks ning jätab selle kohaldamata (PS §-d 15 lg 2 ja 152 lg 1 – konkreetne normikontroll).

Põhiseaduslikkuse järelevalve praktikas on võrreldes algusaastatega suurenenud kohtute ning vähenenud presidendi vaidlustatud seaduste arv.

PS § 152 lõike 2 järgi võib põhiseaduslikkuse järelevalve korras üksnes Riigikohus tunnistada seaduse kehtetuks, kui see on vastuolus põhiseaduse sätte ja mõttega. Samas piirdub Riigikohus mõnel juhul üksnes seaduse põhiseadusvastasuse konstateerimisega (näiteks kui seaduse on vaidlustanud Vabariigi President või kui Riigikogu ise on seaduse või selle sätte asja Riigikohtus läbivaatamise ajaks kas kehtetuks tunnistanud või muutnud selle redaktsiooni).

Põhiseaduse tõlgendamine seaduste kontrollimise korral on väga tihti õigusloomelise iseloomuga tegevus, sest selle abil on võimalik põhiseaduse mõtet rohkem avada, s.t. seda edasi arendada. Kuna Riigikohtul on võimalus tunnistada põhiseadusega vastuolus olev seadus või mõni selle säte kehtetuks, võib tõdeda, et Riigikohtu lahend omandab seadusega samaväärsse jõu, lõpetades seaduse kehtivuse. Ometi ei muutu see seaduseks ehk *prima facie* õigusallikaks.

Normikontrolli raames tehtud Riigikohtu otsuseid on mõnikord kritiseeritud seetõttu, et need sisaldavad otsustusi, mida saab teha üksnes seadusandja. Näiteks on suurt poleemikat põhjustanud otsused, mis puudutasid Saksa riigiga sõlmitud lepingute alusel Eestist lahkunud isikute õigusi omandireformi aluste seaduses ning valimisliite kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduses.

Riigikogu on oma seisukohti normikontrolli menetluses väljendanud eri aegadel erineval viisil.

25. oktoobril 1993 andis Riigikogu Riigikohtu palvel selgituse maksukorralduse seaduse mõnede sätete kohta, tehes seda otsuse vormis.

15. novembril 1994 vastu võetud Riigikogu kodukorra seadusega pandi komisjoni esimehele kohustus esindada Riigikogu Riigikohtus, “kui tema juhitav alatine komisjon oli juhtivkomisjoniks põhiseaduslikkuse järelevalve korras vaidlustatud seadusele enne selle Riigikogus vastuvõtmist” (§ 25 lg 1 p 7). (See kohustus kaotati 1999. aastal.) Samuti sätestati detailselt Riigikohtule selgitamise ja arvamuse andmise kord – Riigikogu pidi seda tegema oma otsusega. Ühtegi sellist otsust Riigikogu oma tegevusaja jooksul enam vastu võtnud ei ole.

16. novembril 2000 vastu võetud Riigikogu kodukorra seaduse muutmise seadusega nähti ette Riigikohtule selgituste ja arvamuste andmise uus kord: selle pidi andma “Riigikogu nimel selle õigusakti eelnõu menetlemisel juhtivkomisjoniks olnud komisjon” (§ 120 lg 1).

Riigikogu on Riigikohtu istungil esindanud nii Riigikogu liikmed kui ka ametnikud, samuti on Riigikogu esitanud Riigikohtule kirjalikke arvamusi ning muid Riigikohtu soovitud materjale (eelnõude seletuskirju, Riigikogu istungite stenogramme, komisjonide istungite protokolle).

Muud Riigikogu puudutavad Riigikohtu lahendid

Peale normikontrolli on Riigikohus teinud Riigikogu puudutavaid lahendeid veel järgmistel juhtudel.

1. 6. veebruaril 2002 lõpetas Riigikohtu üldkogu Riigikogu juhatuse taotluse alusel oma otsusega Riigikogu liikmete Olavi Israeli, Aadu Musta ja Feliks Unduski volitused (RT III 2002, 6, 53). Nimetatud isikud ei soovinud asuda tööle Riigikogu liikmetena ega anda ametivannet.

2. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium jättis oma määrusega nr 3-4-1-9-02 menetlusse võtmata Väino Sarneti kaebuse Riigikogu 17. aprilli 2002. a otsusele “Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine AS Eesti Raudtee erastamise käigus toimepandud seaduserikkumiste asjaolude väljaselgitamiseks”, mida kaebaja luges oma õigusi rikkuvaks (komisjon kutsus V. Sarneti oma istungile ütlusi andma). Oma otsustust põhjendas Riigikohus sellega, et tema pädevuses on põhiseaduslikkuse järelevalve üksnes selliste Riigikogu otsuste üle, mis on vastu võetud alates 1. juulist 2002, s.t. alates uue põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse jõustumisest. Otsuste vaidlustamine tagasiulatuvalt ei ole võimalik.

Marek Sepp
Riigikogu Kantselei juriidilise osakonna juhataja

18. Riigikogu välisdelegatsioonid

Sisukord

- 18.1. Välisdelegatsioonid ja nende koosseisud
 18.2. Riigikogu välisdelegatsioonid ja välissuhted. Kommentaar / Birgit Keerd

18.1. Välisdelegatsioonid ja nende koosseisud

Delegatsiooni nimi	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
	Riigikogu otsus, delegatsiooni koosseis		
Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorgani- satsiooni Parlamen- taarse Assamblee Eesti delegatsioon	18.01.1993 Delegatsiooni juht: Tunne Kelam Liikmed: Mati Hint, Vello Saatpalu	15.05.1995 Delegatsiooni juht: Raoul Üksvärav Liikmed: Tõnu Kõrda, Tiit Käbin Asendusliikmed: Juhan Aare, Tõnu Kauba, Kadri Ottis	22.04.1999 Delegatsiooni juht: Tiit Käbin Liikmed: Peeter Kreitzberg, Mart Nutt Asendusliikmed: Sven Mikser (kuni 28.01.2002), Jaan Pöör, Tiit Toomsalu
	02.06.1993 Delegatsiooni juht: Vello Saatpalu Liikmed: Tõnu Kõrda, Tiit Käbin		
Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsioon	03.11.1992 muudatus 18.01.1993 Delegatsiooni juht: Jüri Luik (kuni 18.01.1993), Tunne Kelam (alates 18.01.1993) Liikmed: Mati Hint, Vello Saatpalu	15.05.1995 Delegatsiooni juht: Andra Veidemann Liikmed: Tunne Kelam, Juhan Telgmaa Asendusliikmed: Karin Jaani, Tõnu-Reid Kukk, Kristiina Ojuland	22.04.1999 Delegatsiooni juht: Kristiina Ojuland Liikmed: Tunne Kelam, Anti Liiv Asendusliikmed: Sergei Ivanov, Ivar Tallo, Elmar Truu
	02.06.1993 Delegatsiooni juht: Tunne Kelam RK esindajad: Mati Hint, Karin Jaani Asendusliikmed: Tõnu-Reid Kukk, Ülo Laanoja, Ilmar Mändmets	16.01.1996 Delegatsiooni juht: Kristiina Ojuland Liikmed: Juhan Telgmaa, Andra Veidemann Asendusliikmed: Tunne Kelam, Tõnu-Reid Kukk, Eiki Nestor	18.01.2000 Delegatsiooni juht: Kristiina Ojuland Liikmed: Anti Liiv, Lauri Vahtre Asendusliikmed: Sergei Ivanov, Ivar Tallo, Elmar Truu

Delegatsiooni nimi	VII Riigikogu	VIII Riigikogu Riigikogu otsus, delegatsiooni koosseis	IX Riigikogu
		14.01.1997 Delegatsiooni juht: Kristiina Ojuland Liikmed: Tunne Kelam, Juhan Telgmaa Asendusliikmed: Tõnu-Reid Kukk, Anti Liiv, Eiki Nestor	26.02.2002 Delegatsiooni juht: Indrek Meelak Liikmed: Lauri Vahtrre, Rein Voog Asendusliikmed: Sergei Ivanov, Liis Klaar, Elmar Truu
NATO Parlamen- taarse Assamblee Eesti delegatsioon	05.11.1992 muudatus 02.06.1993 Delegatsiooni juht: Ülo Nugis RK esindajad: Rein Helme, Riivo Sinijärv (kuni 02.06.1993), Eino Tamm (alates 02.06.1993)	15.05.1995 Delegatsiooni juht: Arvo Junti Liikmed: Peeter Lorents, Eino Tamm Asendusliikmed: Liia Hänni, Sergei Ivanov	22.04.1999 Delegatsiooni juht: Peeter Olesk Liikmed: Kalev Kukk, Tiit Tammsaar 28.02.2002 Delegatsiooni juht: Kalev Kukk Liikmed: Erika Salumäe, Tiit Tammsaar
kuni 22.04.1999 Põhja-Atlandi Assamblee Eesti delegatsioon		13.04.1998 Delegatsiooni juht: Ülo Nugis Liikmed: Peeter Lorents, Kalev Kukk	
Riigikogu delegat- sioon Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Par- lamentidevahelises Assamblees	11.02.1993 muudatused 27.10.1993 ja 23.02.1994 Delegatsiooni juht: Ülo Nugis Balti Assamblee Pre- siidiumi liikmed: Ülo Nugis, Vello Saatpalu (kuni 23.02.1994) RK esindajad: Priit Aimla, Toomas Alatalu, Endel Eero (alates 27.10.1993), Ants Erm, Rein Helme (alates 23.02.1994), Rein Kikerpill, Daimar Liiv, Viktor Niitsoo, Mart-Olav Niklus, Siiri Oviir, Jüri Pöld, Kalju Pöldvere, Ivar Raig, Arvo Sirendi, Edgar Spriit (kuni 08.08.1993†), Enn Tarto, Liina Tõnisson, Arvo Valton, Andra Veidemann,	18.04.1995 muudatus 12.03.1996 Delegatsiooni juht: Arnold Rüütel Delegatsiooni juhi asetäitja: Toomas Alatalu Liikmed: Priit Aimla, Olav Anton, Jaanus Betlem, Vahur Glaase (kuni 12.03.1996), Sergei Issakov, Ants Järvesaar, Raivo Kallas (alates 12.03.1996), Valve Kirsipuu, Märt Kubo, Daimar Liiv, Mati Meos, Raivo Paavo, Valve Raudnask, Arvo Sirendi, Andres Taimla, Enn Tarto, Feliks Undusk, Lauri Vahtrre, Raoul Üksvärav	22.04.1999 Delegatsiooni juht: Trivimi Velliste Delegatsiooni juhi asetäitja: Siiri Oviir Liikmed: Aimar Altosaar, Andres Herkel, Rein Järvelill, Valve Kirsipuu, Ants Käärma, Väino Linde, Jaanus Marrandi, Endel Paap, Jaana Padrik, Arnold Rüütel, Arvo Sirendi, Andres Taimla, Jüri Tamm, Enn Tarto, Laine Tarvis, Andres Varik, Valentina Vössotskaja, Harri Õunapuu 04.12.2001 Delegatsiooni juht: Trivimi Velliste Delegatsiooni juhi asetäitja: Siiri Oviir

Delegatsiooni nimi	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
	Riigikogu otsus, delegatsiooni koosseis		
	Raoul Üksvärav		<p>Liikmed: Aimar Altosaar, Andres Herkel, Rein Järvell, Kalev Kallo, Valve Kirsipuu, Ants Käärma, Väino Linde, Jaanus Marrandi, Jaanus Männik, Endel Paap, Jaana Padrik, Arvo Sirendi, Andres Taimla, Jüri Tamm, Enn Tarto, Laine Tarvis, Andres Varik, Valentina Vössotskaja</p> <p>26.03.2002</p> <p>Delegatsiooni juht: Trivimi Velliste</p> <p>Delegatsiooni juhi asetäitja: Laine Tarvis</p> <p>Liikmed: Aimar Altosaar, Andres Herkel, Kalev Kallo, Valve Kirsipuu, Ants Käärma, Urmas Laht, Väino Linde, Jaanus Männik, Endel Paap, Jaana Padrik, Georg Pelisaar, Rainis Ruusamäe, Arvo Sirendi, Andres Taimla, Jüri Tamm, Enn Tarto, Andres Varik, Valentina Vössotskaja</p>
Lääne-Euroopa Liidu Assamblee (WEU)	23.02.1994	15.05.1995	22.04.1999
Eesti delegatsioon	<p>Delegatsiooni juht: Jüri Pöld</p> <p>Liige: Krista Kilvet</p>	<p>Delegatsiooni juht: Aap Neljas</p> <p>Liige: Tiit Made</p>	<p>Delegatsiooni juht: Andres Tarand</p> <p>Liige: Toivo Tootsen</p> <p>23.01.2001</p> <p>Delegatsiooni juht: Tõnu Kõiv</p> <p>Liige: Kalev Kallo</p>

Delegatsiooni nimi	VII Riigikogu	VIII Riigikogu Riigikogu otsus, delegatsiooni koosseis	IX Riigikogu
Riigikogu delegatsioon Ülemaailmses Tasakaalustatud Keskkonna Tagamise Seadusandjate Organisatsioonis		22.01.1996 Delegatsiooni juht: Andres Tarand Liikmed: Jürgen Ligi, Olev Raju Asendusliige: Arvo Haug	16.09.1999 Delegatsiooni juht: Rainis Ruusamäe Liikmed: Arvo Haug, Jürgen Ligi (kuni 06.11.2002), Olev Raju, Villu Reiljan, Lauri Vahtre
Parlamentidevahelise Liidu (IPU) Eesti rühm	President: Tunne Kelam (alates 19.11.1992) Asepresidendid: Juhan Aare, Karin Jaani, Krista Kilvet	President: Krista Kilvet (alates 18.04.1995) Asepresidendid: Ignar Fjuk (alates 18.04.1995), Toomas Alatalu (18.04.1995–03.12.1996), Ülo Vooglaid (18.04.1995–03.12.1996), Mart Laar (03.12.1996–17.12.1997), Jaanus Männik (alates 03.12.1996), Ülo Nugis (alates 17.12.1997)	President: Ignar Fjuk Asepresidendid: Tõnu Kauba (alates 14.05.2002), Liis Klaar, Sven Mikser (kuni 28.01.2002), Jaanus Männik
Euroopa Liidu ja Eesti Parlamentaarse Ühiskomitee Eesti delegatsioon		11.03.1998 (RK juhutuse otsus) Delegatsiooni esimees: Tunne Kelam Esimehe aseesimees: Eino Tamm Teine aseesimees: Liia Hänni Liikmed: Sergei Ivanov, Valve Kirsipuu, Jürgen Ligi, Tiit Made, Mart Nutt, Kadri Ottis, Tiit Tammsaar, Juhan Telgmaa, Elmar Truu, Liina Tõnisson	18.05.1999 (RK otsus Euroopa asjade komisjoni moodustamisest) Delegatsiooni esimees: Tunne Kelam Esimehe aseesimees: Ivi Eenmaa Teine aseesimees: Liia Hänni Liikmed: Valve Kirsipuu, Peeter Kreitzberg (alates 09.04.2002), Mart Nutt, Janno Reiljan, Viive Rosenberg, Paul-Eerik Rummo, Rainis Ruusamäe, Jevgeni Tomberg, Liina Tõnisson (kuni 28.01.2002), Ülo Tärno, Toomas Vilosius

18.2. Riigikogu. Välisdelegatsioonid ja välissuhted

Riigikogu välisdelegatsioonide tegevus on üks osa Riigikogu välissuhtlusest. Peale selle on Riigikogu välissuhtlemisena vaadeldavad Riigikogu liikmete ametlikud visiidid, komisjonide ja parlamendirühmade töövisiidid, Riigikogu liikmete osalemine rahvusvahelistel üritustel, samuti nende kohtumised väliskülastajate ning Eesti Vabariiki akrediteeritud diplomaatiliste ja rahvusvaheliste organisatsioonide esindajatega.

Riigikogu moodustab välisdelegatsioone parlamentidevaheliste organisatsioonidega suhtlemiseks. Delegatsioonide tegevuse üldine eesmärk on arendada parlamentidevahelisi suhteid ning osaleda rahvusvahelistel foorumitel Eesti riigi huvidest lähtuvate seisukohtade väljatöötamisel ja kujundamisel.

Välisdelegatsioonide moodustamise kord

Üldjuhul moodustatakse Riigikogu välisdelegatsioonid Riigikogu otsusega iga parlamendikoosseisu alguses. Riigikogu väliskomisjon koostöös fraktsioonidega esitab Riigikogule ettepaneku delegatsioonide koosseisude kohta, arvestades poliitiliste jõudude tasakaalu Riigikogus. Iga fraktsioon esitab oma kandidaadid väliskomisjonile, kus toimuvad läbirääkimised ja valmistatakse ette vastavad eelnõud Riigikogu täiskogule esitamiseks. Sellise põhimõtte järgi on moodustatud Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsioon, Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee (ENPA) Eesti delegatsioon, Lääne-Euroopa Liidu (WEU) Assamblee Eesti delegatsioon, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsioon, Riigikogu delegatsioon Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Parlamentidevahelises Assamblees (Balti Assamblees) ja Ülemaailmse Tasakaalustatud Keskkonna Tagamise Seadusandjate Organisatsiooni (GLOBE) Eesti delegatsioon. Erandiks on Parlamentidevahelise Liidu (IPU) Eesti rühm, kuhu kuuluvad rühma põhikirja järgi kõik Riigikogu liikmed, välja arvatud need, kes on avaldanud soovi sinna mitte kuuluda. Teiseks erandiks on Euroopa Liidu ja Eesti Parlamentaarse Ühiskomitee Eesti delegatsioon, mille moodustavad Riigikogu Euroopa asjade komisjoni liikmed.

Rahvusvahelised parlamentaarsed organisatsioonid ja Riigikogu delegatsioonid

Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsioon

Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (*Organization for Security and Co-operation in Europe*, <http://www.osce.org/pa/>) Parlamentaarne Assamblee loodi 1991. aastal. Sinna kuulub üle 300 parlamendiliikme 55 riigist. Eesti liitus organisatsiooniga 21. septembril 1991. OSCE PA peamine ülesanne on aidata kaasa parlamentidevahelisele koostööle demokraatia edendamisel ja konfliktide ennetamisel OSCE piirkonnas. Riigikogu on oma delegatsiooni moodustanud nii VII, VIII kui ka IX koosseisu ajal. Üks oluline osa OSCE PA töös on valimiste vaatlemine liikmesriikides.

Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee (ENPA) Eesti delegatsioon

Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee (*Parliamentary Assembly of the Council of Europe*, <http://assembly.coe.int>), mille esimene istung toimus 10. augustil 1949, on vanim demokraatlikult valitud liikmetega rahvusvaheline parlamentaarne assamblee. ENPA, mis esindab liikmesriikide poliitilisi jõude, on üks kahest Euroopa Nõukogu peamisest organist (teine on välisministritest koosnev Ministrite Komitee). ENPA-sse kuulub 45 riiki. ENPA peamisteks ülesanneteks on demokraatia ja inimõiguste kaitse ning õigusriigi arendamine. ENPA-l on olnud oluline roll Euroopa uute demokraatiate arendamisel. Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu delegatsioon on aktiivselt osa võtnud ENPA tööst, mis muu hulgas tähendab osalemist ENPA komiteede töös ja vaatlejana liikmesriikide valimistel.

Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsioon

Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (*North Atlantic Treaty Organisation*, <http://www.naa.be/>) Parlamentaarse Assamblee eelkäija oli Põhja-Atlandi Assamblee (*North Atlantic Assembly*), mis asutati 1955. aastal ja mis 1998. aastal nimetati ümber NATO Parlamentaarseks Assambleeks. Eesti sai Põhja-Atlandi Assamblee assotsieerunud liikmeks 1991. aasta oktoobris. NATO PA-sse kuuluvad liikmesriigid ja assotsieerunud riigid. Assamblee ülesandeks on parlamentaarse dialoogi arendamine julgeoleku-, poliitika- ja kaitseküsimustes. Riigikogul on oma delegatsioon selles assamblees olnud nii VII, VIII kui ka IX koosseisus.

Riigikogu delegatsioon Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Parlamentidevahelises Assamblees

Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Parlamentidevaheline Assamblee ehk Balti Assamblee (*Baltic Assembly*, <http://www.baltasam.org/>) asutati 8. novembril 1991. aastal Tallinnas. Balti Assamblee koosseisu kuuluvad Eesti, Leedu ja Läti 20-liikmelised delegatsioonid, kokku 60 liiget. Balti Assamblee moodustati konsultatiivse ja koordineeriva institutsioonina ühist huvi pakkuvate küsimuste ja projektide arutamiseks. Assamblee seisukohad esitatakse Balti riikide parlamentidele ja valitsustele ning rahvusvahelistele ja regionaalsetele organisatsioonidele pöördumiste, ettepanekute ja soovitude näol.

Lääne-Euroopa Liidu (WEU) Assamblee Eesti delegatsioon

Lääne-Euroopa Liidu Assamblee (*Assembly of Western European Union*, <http://www.weu.int/assembly/>) loodi 1954. aastal. WEU Assamblee tähelepanu on pööratud parlamentaarsele koostööle Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitikas. Riigikogu delegatsioon võtab WEU Assamblee tööst osa alates veebruarist 1994.

Ülemaailmse Tasakaalustatud Keskkonna Tagamise Seadusandjate Organisatsiooni (GLOBE) Eesti delegatsioon

Ülemaailmse Tasakaalustatud Keskkonna Tagamise Seadusandjate Organisatsioon (*Global Legislators Organisation for a Balanced Environment – GLOBE*, <http://www.globeinternational.org/>) loodi 1989. aastal eesmärgiga ühendada parlamendiliikmeid, kes on huvitatud ülemaailmsetest keskkonnaküsimustest. Riigikogu moodustas oma GLOBE delegatsiooni VIII ja IX koosseisus.

Parlamentidevahelise Liidu Eesti rühm

Parlamentidevaheline Liit (*Inter-Parliamentary Union – IPU*, <http://www.ipu.org>) moodustati 1889. aastal. Organisatsiooni kuulub üle 130 rahvusparlamendi. Peale parlamentidevaheliste kogemuste vahetamise on IPU ülesandeks parlamentaarse koostöö edendamine rahu ja julgeoleku tagamisel, inimõiguste kaitsel ning jätkusuutliku arengu edendamisel. Eesti kuulus IPU-sse 1921–1940 ning Riigikogu taastas oma liikmelisuse 1991. aasta oktoobris.

Euroopa Liidu ja Eesti Parlamentaarne Ühiskomitee

Euroopa Liidu ja Eesti Parlamentaarne Ühiskomitee (*EU-Estonia Joint Parliamentary Committee*) loodi 12. juunil 1995. aastal alla kirjutatud Euroopa Ühenduste ja nende liikmesriikide ning Eesti Vabariigi vahelise assotsieerumislepingu (Euroopa leping) alusel. Parlamentaarse Ühiskomitee kaudu leiab aset poliitiline dialoog Eesti ja Euroopa Liidu vahel parlamentaarsel tasandil. VIII ja IX koosseisus moodustasid Riigikogu delegatsiooni Parlamentaarses Ühiskomitees Euroopa asjade komisjoni liikmed.

Birgit Keerd
Riigikogu väliskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja

19. Riigikogu liikmete ühendused

Sisukord

- 19.1. Parlamendirühmad
- 19.2. Muud ühendused
- 19.2. Riigikogu liikmete ühendused. Kommentaar / Tiina Runthal

19.1. Parlamendirühmad

Nimetus	VII Riigikogu Moodustamise kuupäev; esimees; aseesimees	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Eesti – Albaania		10.06.1998 Tõnu Kõrda; Tiit Käbin	15.06.1999 Tiit Käbin; Viive Rosenberg
Eesti – Ameerika Ühendriikide (Eesti – USA)		15.06.1995 Mart Laar	19.10.1999 Mari-Ann Kelam; Sergei Ivanov
Eesti – Armeenia			23.01.2001 Tiit Tammsaar; Jaan Leppik
Eesti – Austria		28.07.1995 Eldur Parder; Tõnu Kauba	17.06.1999 Kalev Kukk
Eesti – Gruusia			11.01.2000 Siiri Oviir (kuni 28.01.2002), Tõnu Kauba; Andres Herkel
Eesti – Hiina		13.10.1997 Krista Kilvet; Liia Hänni	20.05.1999 Kalev Kallo; Ivi Eenmaa, Mart Nutt, Jevgeni Tomberg

Nimetus	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
	Moodustamise kuupäev; esimees; aseesimees		
Eesti – Horvaatia			17.10.2000 Aimar Altosaar; Arvo Sirendi
Eesti – Iisraeli		18.03.1997 Tunne Kelam; Jürgen Ligi	09.12.1999 Siiri Oviir (kuni 28.01.2002), Aimar Altosaar (alates 10.10.2002); Aimar Altosaar, Vahur Glaase (alates 10.10.2002)
Eesti – Itaalia	13.10.1993 Kalle Jürgenson; Ilmar Mändmets	14.06.1995 Raoul Üksvärav	22.03.2000 Arvo Haug; Mai Treial
Eesti – Jaapani		13.06.1996 Märt Kubo	08.02.2000 Rein Voog; Ants Käärma
Eesti – Kreeka			26.09.2000 Liia Hänni; Kalev Kallo
Eesti – Kuveidi		14.06.1995 Juhan Telgmaa; Talvi Märja	27.05.1999 Tiit Käbin; Elmar Truu
Eesti – Norra		28.06.1995 Olav Anton	29.05.2000 Tiit Käbin; Toomas Varek (kuni 03.02.2003)
Eesti – Poola			25.05.1999 Kalev Kallo; Urmas Laht
Eesti – Prantsuse	27.05.1993 Rein Helme; Jaan Kaplinski, Mart-Olav Niklus	13.06.1995 Kristiina Ojuland	18.05.1999 Kristiina Ojuland (kuni 28.01.2002), Tõnis Lukas; Rein Voog
Eesti – Rootsi		28.06.1995 Andres Lipstok	30.05.2000 Liis Klaar; Laine Tarvis

Nimetus	VII Riigikogu Moodustamise kuupäev; esimees; aseesimees	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
Eesti – Saksa (Eesti – Saksamaa)	20.04.1993 Illar Hallaste; Ants-Enno Lõhmus, Kuno Raude	13.06.1995 Kalev Kukk, Mart Laar (alates sügis 1996); Kalev Kukk	13.05.1999 Kalev Kukk; Tiit Toomsalu
Eesti – Soome	06.12.1993 Andrus Villem; Lauri Einer, Ralf R. Parve, Kalju Pöldvere, Liina Tõnisson	12.06.1995 Andres Taimla	17.06.1999 Mart Meri; Tiit Tammsaar
Eesti – Suurbritannia		15.06.1995 Ignar Fjuk	18.05.1999 Ivar Tallo (kuni 05.10.2001), Trivimi Velliste; Sven Mikser (kuni 28.01.2002), Rein Voog
Eesti – Šveitsi			19.10.1999 Liis Klaar; Arnold Rüütel (kuni 08.10.2001)
Eesti – Taani	13.04.1993 Ülo Vooglaid; Tiit Sinissaar	12.06.1995 Ülo Vooglaid (kuni 25.10.1996), Kadri Ottis (alates 25.03.1997); Aap Neljas (alates 25.03.1997)	29.04.1999 Marju Lauristin; Tiit Sinissaar
Eesti – Taga-Kaukaasia		21.01.1997 Siim Kallas	
Eesti – Tšehhi		12.09.1995 Raoul Üksvärav; Ants Järvesaar	08.06.1999 Elmar Truu; Vladimir Velman
Eesti – Türgi			06.02.2001 Liis Klaar; Laine Tarvis
Eesti – Ukraina		05.12.1995 Eldur Parder	19.05.1999 Jüri Tamm; Mihhail Stalnuhhin

Nimetus	VII Riigikogu	VIII Riigikogu	IX Riigikogu
	Moodustamise kuupäev; esimees; aseesimees		
Eesti – Ungari		13.05.1997 Enn Tarto; Daimar Liiv, Aleksander Stern	21.10.1999 Enn Tarto; Arvo Sirendi
Eesti – Vene	27.10.1994 Juhan Aare; Priit Aimla	02.05.1995 Juhan Aare; Nikolai Maspanov (kuni 28.01.1997), Igor Sedašev (alates 28.01.1997)	12.05.1999 Jüri Adams (kuni 14.05.2002), Sergei Ivanov; Sergei Ivanov (kuni 14.05.2002), Jevgeni Tomberg Vladimir Velman
Iberoameerika sõprusrühm			19.04.2001 Jüri Tamm; Sergei Ivanov
Soome-ugri rahvaste toetusrühm			15.06.2000 Arnold Rüütel (kuni 08.10.2001), Jaan Leppik; Jaan Leppik (kuni 08.10.2001), Aimar Altosaar
Taiwani toetusrühm		Viktor Niitsoo; Aleksander Stern	09.03.2000 Jüri Kaver (kuni 2002); Georg Pelisaar, Andres Herkel
Tiibeti toetusrühm	20.09.1994 Lauri Vahtre; Tõnu Tepandi	Lauri Vahtre	19.04.1999 Jaan Leppik; Laine Tarvis
Tšetšeeni toetusrühm	22.09.1994 Arvo Valton; Merle Krigul, Enn Tarto	Enn Tarto; Feliks Undusk	1999 kevad Andres Herkel; Enn Tarto, Ingvar Pärnamäe

19.2. Muud ühendused

19.2.1.	Muud ühendused	VII Riigikogu
Ühenduse nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed	Moodustamise eesmärk
Kungla rahvas 12.05.1994	Olav Anton, Toivo Jullinen, Rein Kikerpill, Mihkel Kraav, Kalle Kulbok, Tõnu Kõrda, Lembit Kүүts, Daimar Liiv, Mihkel Pärnoja, K. Jaak Roosaare	Moodustamise eesmärgiks oli Kungla hotellis elavate Riigikogu liikmete olme-probleemide lahendamine
Puruvanakesed november 1992	Priit Aimla, Rein Arjukese, Endel Eero, Mati Hint, Tunne Kelam, Valve Kirsipuu, Uno Mereste, Paul-Olev Mõtsküla, Ilmar Mändmets, Kalju Põldvere, Ilmar Pärtelpoeg, Kuno Raude, Enn Tarto, Arvo Valton, Heido Vitsur, Ülo Vooglaid, Raoul Üksvärav	Moodustatud ühendus koosnes Riigikogu eakamatest (vanus üle Riigikogu keskmise) saadikutest
Toompea lossiklubi 09.03.1993	Priit Aimla, Ignar Fjuk, Jaan Kaplinski, Heiki Kranich, Jaan Kross, Uno Mereste, Ivar Raig, Tõnu Tepandi, Olli Toomik, Arvo Valton, Heido Vitsur, Ülo Vooglaid	Moodustamise eesmärgiks oli süvendada Riigikogu liikmete omavahelisi kontakte, vahetada mõtteid ja töökogemusi ning seltskondlikult suhelda. Klubisse võeti ka Vabariigi Valitsuse liikmeid ning tuntud kultuuri- ja majandustegelasi, kui igal kandidaadil oli vähemalt 12 toetajat
Vaba Parlamentaarne Ühendus 21.10.1993 (pressikonverents)	Ignar Fjuk, Mati Hint, Jaan Kaplinski, Valve Kirsipuu, Merle Krigul, Ülo Laanoja, Ants-Enno Lõhmus, Eiki Nestor, Ardo Ojasalu, Kuno Raude, Olli Toomik, Heido Vitsur, Ülo Vooglaid; hiljem liitusid Tiit Käbin ja Aap Neljas	Moodustati koalitsiooni ja opositsiooni vahel lepete saavutamiseks, konsensuse leidmiseks ning vastasseisu ületamiseks
Reformierakonna saadikurühm 19.01.1995	Lauri Einer, Ignar Fjuk, Valve Kirsipuu, Heiki Kranich, Kalev Kukk, Tiit Käbin, Daimar Liiv, Uno Mereste, Aap Neljas, Jüri E. Põld, Paul-Eerik Rummo	

Märkus: Ühenduste loetelu ei pruugi olla ammendav.

19.2.2. Muud ühendused		VIII Riigikogu
Ühenduse nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed	Moodustamise eesmärk
Koonderakond ja Maarahva Ühendus 23.03.1995	Koonderakonna fr, Maaliidu Ühenduse fr, Pensionäride ja Perede Liidu fr, Maarahva Erakonna ja Põllumeeste Kogu fr	
Riigikogu Naiste Ühendus 18.02.1998	Liia Hänni, Krista Kilvet, Valve Kirsipuu, Talvi Märja, Kristiina Ojuland, Kadri Ottis, Siiri Oviir, Valve Raudnask, Aino Runge, Mai Treial, Liina Tõnisson	Moodustatud ühendusse kuulusid Riigikogu naisliikmed
Sõltumatud Demokraadid august 1996	Lembit Arro, Ants Järvesaar, Ants Käärma, Avo Mölder, Villu Müüripeal, Jaan Pöör, Olev Raju, Arvo Sirendi, Juhan Telgmaa, Tõnu Tepandi, Ülo Uluits	Moodustatud ühenduse eesmärgiks oli tõsta poliitilist kultuuri, vahetada informatsiooni ja süvendada poliitilist diskussiooni
Opositsiooni saadikuühendus 16.09.1997	37 liiget – Reformierakonna, Isamaaliidu ja Mõõdukate fr ning Vabariiklaste ja Konservatiivide Rahvaerakonna saadikuühendus	Moodustamise eesmärgiks oli opositsiooni koostöö tõhustamine ning koordineerimine. Ühenduse eesmärk oli kooskõlastada seaduseelnõusid, muudatusettepanekuid ning kujundada opositsiooni ühtset seisukohta.
Õigeusk 15.05.1996	Sergei Ivanov, Nikolai Maspanov, Igor Sedašev, Valentin Strukov	Moodustamise eesmärk oli aidata kaasa õigeusu kultuurilise, vaimse ja eetilise pärandi säilitamisele ning arendamisele

19.2.3. Muud ühendused		IX Riigikogu
Ühenduse nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed	Moodustamise eesmärk
Arstide saadikurühm 08.12.1999	Arvo Haug, Tõnu Kauba, Anti Liiv, Toomas Savi, Toomas Vilosius	Moodustati seoses arst Hippokratse 2460. sünniaastapäevaga
Eesti saarte toetusgrupp 01.06.2000	Kalev Kotkas – esimees, Laine Tarvis – aseesimees; Meelis Atonen, Vootele Hansen, Liia Hänni, Kadri Jäätma, Vambo Kaal, Mari-Ann Kelam, Tunne Kelam, Liis Klaar, Kalev Kotkas, Jaak-Hans Kuks, Tõnu Kõiv, Jaan Leppik, Jürgen Ligi, Anti Liiv, Andres Lipstok, Värner Lootsmann,	Moodustamise eesmärgiks oli kaasa aidata saarte arengu- strateegia väljatöötamisele, mandriga ühenduse pidamisele probleemide lahendamisele ning Undva süvasadama ehitamisele

Ühenduse nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed	Moodustamise eesmärk
	Mart Meri, Mart Nutt, Peeter Olesk, Raivo Paavo, Viive Rosenberg, Rainis Ruusamäe, Jüri Tamm, Andres Tarand, Enn Tarto, Toivo Tootsen, Ülo Tootsen, Elmar Truu, Ülo Tärno	
Geograafide saadikurühm 06.12.1999	Vootele Hansen, Kalev Kukk, Jürgen Ligi, Meelis Paavel, Ingvar Pärnamäe, Andres Tarand	Moodustati seoses Tartu Ülikooli Geograafia Instituudi 80. aastapäevaga
Naiste Ühendus 24.03.1999	Ivi Eenmaa, Sirje Endre, Liia Hänni, Kadri Jäätma, Mari-Ann Kelam, Valve Kirsipuu, Liis Klaar, Marju Lauristin, Maret Maripuu, Jaana Padrik, Nelli Privalova, Viive Rosenberg, Erika Salumäe, Evelyn Sepp, Laine Tarvis, Mai Treial, Valentina Vössotskaja. Ühenduse juhataja ja asejuhataja ülesandeid täitsid kõik ühenduse liikmed kordamööda	Moodustatud ühendusse kuulusid kõik Riigikogu naisliikmed
NATO toetusrühm 09.05.2000	Liis Klaar – esimees, Tiit Tammsaar – aseesimees, Kadri Jäätma – aseesimees; Aimar Altosaar, Vootele Hansen, Andres Herkel, Liia Hänni, Toivo Jürgenson, Mari-Ann Kelam, Valve Kirsipuu, Kalev Kotkas, Kalev Kukk, Jaak-Hans Kuks, Jaan Leppik, Ülo Nugis, Mart Nutt, Jüri Tamm, Enn Tarto, Trivimi Velliste, Rein Voog	
Petserimaa toetusrühm 19.04.1999	Georg Pelisaar – esimees, Jüri Adams – aseesimees; Meelis Atonen, Arvo Jaakson, Kadri Jäätma, Urmas Laht, Jaan Leppik, Mart Meri, Mart Nutt, Janno Reiljan, Paul-Eerik Rummo, Rainis Ruusamäe, Mart Siimann, Laine Tarvis, Toivo Tootsen, Ülo Tootsen, Elmar Truu, Andres Varik, Trivimi Velliste	
Riigikogu Virumaa ühendus 17.06.1999	Mihhail Stalnuhhin – esimees, Raivo Paavo – aseesimees; Viktor Andrejev, Arvo Jaakson, Tõnu Kõiv, Urmas Laht, Endel Paap, Edgar Savisaar, Toomas Varek	
Skautlik Ühendus 13.04.2000	Ingvar Pärnamäe – esimees (kuni 28.01.2002), Kadri Jäätma – esimees, Georg Pelisaar – aseesimees; Sirje Endre, Vootele Hansen, Liia Hänni, Mari-Ann Kelam, Tunne Kelam, Kaljo Kiisk, Liis Klaar, Ants Käärma, Urmas Laht, Mart Meri, Enn Tarto, Laine Tarvis, Trivimi Velliste	

Ühenduse nimetus, moodustamise kuupäev	Liikmed	Moodustamise eesmärk
Spordi toetusrühm 19.12.2001	Kalev Kallo, Andres Lipstok, Erika Salumäe, Toomas Savi, Neinar Seli, Mart Siimann, Andres Taimla, Jüri Tamm, Toomas Vilosius	
Sõltumatud Demokraadid 15.06.1999	Olev Raju – esimees; Ants Käärma, Jaan Pöör, Villu Reiljan, Arvo Sirendi, Mai Treial	Moodustatud ühenduse eesmärgiks oli tõsta poliitilist kultuuri, vahetada informatsiooni ja süvendada poliitilist diskussiooni
Õigeusulistest saadikurühm 19.01.2000	Viktor Andrejev, Sergei Ivanov, Kadri Jäätma, Jaan Leppik, Georg Pelisaar, Mihhail Stalnuhhin, Jüri Tamm, Jevgeni Tomberg, Vladimir Velman, Valentina Võssotskaja	Moodustati seoses Jeesus Kristuse 2000. sünnipäeva tähistamisega

19.3. Riigikogu liikmete ühendused

Riigikogu liikmetel ja fraktsioonidel on Riigikogu kodukorra seaduse järgi õigus moodustada ühendusi ja rühmi.

Rühmad moodustatakse üldiselt iga parlamendikoosseisu alguses eesmärgiga luua teiste riikidega sidemeid ning vahetada kogemusi. Selliseid parlamendirühmi kutsutakse sõprusrühmadeks. Parlamendirühma moodustamise soovist informeerib Riigikogu liige esmalt Riigikogu Kantselei välissuhete osakonda, kus määratakse loodavale rühmale sekretär. Seejärel teavitatakse parlamendirühma asutamise soovist ja asutamiskoosoleku toimumisest Riigikogu juhatust, kes edastab Riigikogu istungil teate koosoleku toimumise aja ja koha kohta.

Parlamendirühma asutamiskoosolekul registreeritakse rühma liikmed ning valitakse esimees, vajadusel ka aseesimees. Riigikogu liikmetel on õigus igal ajal rühmaga liituda või sealt välja astuda.

Parlamentidevahelise Liidu (*IPU*) Eesti rühm registreerib parlamendirühmad.

Rühma moodustamisest teavitatakse sihtriigi parlamenti, Eestisse akrediteeritud diplomaatilisest esindusest, Eesti Vabariigi saatkonda selles riigis ning Välisministeeriumi.

Riigikogu VII kuni IX koosseisus toimusid rühmade koosolekud vajaduse järgi.

Peale sõprusrühmade moodustati ka toetusrühmi – Tiibeti, Tšetšeenia, Taiwani jt. Kuna toetusrühmad ei kasutanud Riigikogu Kantselei välissuhete osakonna sekretäre, ei ole nende tegevuse kohta dokumenteeritud materjale.

Riigikogu liikmete ühendusi moodustati mitmesugustel alustel, näiteks päritolu (Virumaa ühendus), vanuse (Puruvanakesed), soo (Riigikogu Naiste Ühendus), poliitilise kuuluvuse (Opositsiooni saadikuühendus), usulise kuuluvuse (Õigeusk) ja erialase kuuluvuse (Arstide saadikurühm) järgi.

Lühendid ja tähised

ERSP	Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei
EÜRP	Eestimaa Ühendatud Rahvapartei
fr	fraktsioon
KarS	karistusseadustik
KrK	kriminaalkodeks
lg	lõige
p	punkt
PS	põhiseadus
PSRS	põhiseaduse rakendusseadus
RK	Riigikogu
RKKS	Riigikogu kodukorra seadus
RKTS	Riigikogu töökorra seadus
RT	Riigi Teataja
SE	seaduseelnõu
St	Riigikogu stenogramm
VP	Vabariigi President
VVK	Vabariigi Valimiskomisjon
ÜN	Ülemnõukogu
ÜN St	EV Ülemnõukogu stenogramm
→	seaduseelnõu lugemise katkestamine
/	eelnõu arutelu poolelijäämine
x-x-x	hääletamistulemus (poolt-vastu-erapooletud)